

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “อิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย”

สามารถ ทองเฟื้อ

โครงการการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2560

(งานวิจัยยังไม่เสร็จสมบูรณ์ โปรดอย่านำไปใช้อ้างอิง)

สัญญาเลขที่ RDG5910039

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “อิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย”

สามารถ ทองเฟื่อ

โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยเรื่อง “อิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่สำคัญสามประการ คือเพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการอิสลามการเมืองในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียและทราบถึงผลกระทบจากการใช้อิสลามการเมืองในทั้งสองประเทศรวมถึงเพื่อสามารถกำหนดทิศทางการวางรากฐานทางการเมืองโดยยึดแนวทางอิสลามของกลุ่มประเทศมุสลิมสมาชิกอาเซียน (โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้อยู่ระยะเวลาหนึ่งปี ดังรายละเอียดของกระบวนการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นดังรายละเอียดสำคัญๆ ต่อไปนี้คือ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิจัยที่เริ่มจากการเก็บข้อมูลเอกสารและสถานที่เก็บข้อมูล มีรายละเอียดกล่าวเป็นข้อๆ ดังนี้คือ ศึกษาวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซียนับเป็นส่วนสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลบนสมมติฐานที่ว่าศาสนาอิสลามและแนวคิดอิสลามนั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านเมืองในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียหลังได้รับเอกราชอย่างไรบ้าง ปัจจัยภายนอกอย่างภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกมุสลิมจากภูมิภาคอื่นๆ นั้นส่งผลต่อการเป็นอิสลามการเมืองในประเทศของทั้งสองประเทศอย่างไร ตลอดจนมีการนำอิสลามมาบูรณาการและปรับใช้อย่างไรในบริบททางการเมืองและเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัยของทั้งสองประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สถานะทางศาสนา สังคม เศรษฐกิจและด้านวัฒนธรรมทั้งในช่วงหลังได้รับเอกราชจนถึงสมัยปัจจุบัน มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามการเมืองที่เป็นชาวไทย 1 คน นักการทูตที่เป็นชาวอินโดนีเซีย 2 คน และชาวมาเลเซีย 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 5 คน โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็น ซึ่งในการดำเนินการวิจัยใช้วิธีการศึกษาโดยการศึกษาทางเอกสารและการสัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล ในลักษณะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอนรายละเอียด ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาทางเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอินโดนีเซียและมาเลเซีย ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศรวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและแหล่งสารสนเทศอื่นๆ อย่างเช่น วิดีโอ ไฟล์เสียง เป็นต้น โดยการสืบค้นข้อมูลจะตั้งอยู่บนสมมติฐานและขอบเขตของการวิจัยที่วางไว้ ขั้นตอนที่ 2 ทำการวิเคราะห์ในลักษณะวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) หาข้อสรุปสำหรับอธิบายถึงอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย สำหรับขอบเขตการวิจัยมีสามด้านด้วยกัน คือ (1) มิติด้านเนื้อหา ศึกษาเกี่ยวกับอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย (2) มิติด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามการเมืองและอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซียทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติรวมทั้งหมด 5 คน (3) มิติด้านเวลาที่ใช้ในการวิจัยเป็นเวลาดำเนินการ 12 เดือน

จากการศึกษาอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย (Political Islam in Indonesia and Malaysia) จะเห็นได้ว่าทั้งสองประเทศดังกล่าวได้นำศาสนาอิสลามเข้ามาเป็นแนวทางหรือชุดความคิดที่มีอิทธิพลต่อการเมืองและกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้ยังหมายถึงการนำหลักกฎหมายชารีอะฮ์ (Shari'ah) หรือกฎหมายอิสลามมาปรับใช้ในทางการเมืองและการปกครองประเทศ โดยเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตรวมถึงการมีเสรีภาพในการประกอบศาสนากิจตามกรอบของศาสนาที่กำหนดไว้ พัฒนาการของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย อิสลามเริ่มเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ผ่านพ่อค้านักเดินเรือ

จากคาบสมุทรอาหรับและชาวอินเดีย อิสลามเริ่มขยายจากรัฐชายฝั่งเรื่อยมาจนกระทั่งแผ่นดินใหญ่ การเผยแพร่ศาสนาอิสลามในช่วงแรกๆ จะเริ่มจากชนชั้นนำและขยายไปถึงประชาชนทั่วไป ต่อมาขยายใหญ่จนกลายเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในทั้งสองประเทศ พัฒนาการอิสลามการเมืองเริ่มจากการที่ประชาชนหันมานับถือศาสนาอิสลามและนำหลักการอิสลามมาปฏิบัติปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งหลักการทางศาสนาจะครอบคลุมในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจเจกหรือสังคม ทั้งด้านทางเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ถึงแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิม แต่วิถีจารีตดั้งเดิมก็ยังคงพบเห็นในกิจวัตรประจำวัน อิสลามในอินโดนีเซียและมาเลเซียจึงมีการนำมาปรับให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม

สำหรับผลกระทบจากการใช้อิสลามการเมืองในทั้งสองประเทศ กล่าวคือ ในประเทศอินโดนีเซียนั้นศาสนาอิสลามได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในอินโดนีเซียตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยเริ่มจากมาจากมะละกา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าและการคมนาคม ทำให้อิสลามเริ่มขยายจากรัฐชายฝั่งเรื่อยมาจนกระทั่งแผ่นดินใหญ่ การเผยแพร่ศาสนาอิสลามในช่วงแรกๆ จะเริ่มจากชนชั้นนำและขยายไปถึงประชาชนทั่วไป จนอิสลามกลายเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในอินโดนีเซีย ต่อมาอินโดนีเซียได้ตกเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส ฮอลันดาและญี่ปุ่น ระหว่างนั้นอิสลามเป็นตัวแทนการต่อต้านขึ้นเพื่ออิสรภาพและความเสมอภาคในประเทศ จนกระทั่งได้รับเอกราชจากดัตช์ในปี 1945 ประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียประกาศใช้หลักปัญจศีล (Pancasila) เป็นธรรมนูญของอินโดนีเซียเป็นรัฐทางโลก (Secular state) ทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นกับกลุ่มมุสลิมบางกลุ่มที่ไม่ใช่อิสลาม (Islamic State) ทั้งที่ในอินโดนีเซียเป็นประเทศที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ต่อมาศาสนาอิสลามถูกพัฒนามาเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองและพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการสร้างฐานเสียงให้กับแต่ละฝ่าย จึงทำให้เกิดขบวนการนะห์ดาตุลอุลามา (Nahdlatu Ulama) และกลุ่มญามาอะห์อิสลามียะห์หรือเจไอ (Jamaah Islamiyah-JI) องค์กรการก่อการร้ายที่มีบทบาทที่สุดในตะวันออกเฉียงใต้ และอีกเหตุการณ์เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 1998 เป็นวันที่กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย ปัญญาชนและนักเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งหลายร่วมผลักดันให้ประธานาธิบดีซูฮาร์โตลงจากตำแหน่งหลังจากปกครองประเทศด้วยระบอบเผด็จการทางทหารมาเป็นเวลากว่า 32 ปีนับตั้งแต่ปี 1967-1998 ซึ่งเกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมือง สังคมและมีเหตุการณ์ความรุนแรงไปทั่วเกาะชวา อินโดนีเซียเป็นประเทศมุสลิมประเทศหนึ่งที่อยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากยุคเผด็จการไปสู่ยุคประชาธิปไตย การเข้าสู่ยุคการปฏิรูป (Reformasi) ทำให้เราได้เห็นว่าอิสลามการเมืองมีอิทธิพลอย่างมากในเชิงโครงสร้างและแทรกซึมในนโยบายต่างๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษาที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ในสังคมอินโดนีเซีย

สำหรับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอิสลามในมาเลเซียนั้นเริ่มตั้งแต่ราชอาณาจักรอิสลามยุคมะละกาและรัฐอิสระอื่นๆ ก่อนที่โปรตุเกส ฮอลันดาและอังกฤษจะเข้ามาครอบครอง แม้ในช่วงที่อังกฤษเข้ามาปกครองจะมีการใช้นโยบายการผสมผสานทางชาติพันธุ์ (the ethnical integration policy) แต่รากฐานของอิสลามที่ฝังแน่นมาตลอดห้าทศวรรษที่ผ่านมาได้ทำให้องค์ประกอบของความเป็นอิสลามในสังคมมาเลเซียถูกกลืนหายไป ถึงแม้ว่าสัดส่วนของประชากรมลายูมุสลิม และคนเชื้อชาติและศาสนาอื่นๆ ของประเทศรวมกันจะไม่ต่างกันมาก แต่ชาวมลายูยังคงทรงอิทธิพลทั้งทางการเมืองและทางสังคม และศาสนาอิสลามก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศมาเลเซีย ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 ถึงต้นทศวรรษ 1970 ศาสนา

อิสลามถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ (National Identity) ต่อมาศาสนาอิสลามถูกพัฒนามาเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองและพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการสร้างฐานเสียงให้กับแต่ละฝ่าย จึงทำให้อิสลามกลายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อมิติการเมืองภายในของมาเลเซีย เช่นหลังเหตุการณ์การจลาจลทางชาติพันธุ์ในปี 1969 และเหตุการณ์วินาศกรรม 9/11 ที่สหรัฐอเมริกา ศาสนาอิสลามมีส่วนในการผลักดันสู่การดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาล และบริบทของการใช้อิสลามในทางการเมืองก็ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของมาเลเซียเป็นอย่างมากเช่นกัน โดยสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อสถานะการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของมาเลเซียเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ของอิสลามกับสังคมมาเลเซียเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ อิสลามเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อภาคส่วนต่างๆของประเทศ เช่นการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

ผลกระทบจากการนำอิสลามไปใช้ทางด้านการเมืองที่เห็นได้ชัด คือการที่ฝ่ายการเมืองต่างๆ เกิดการแข่งขันและพยายามผลักดันความเป็นอิสลามในแบบฉบับของตน อิสลามถูกนิยามตีความและนำไปใช้ในวิธีที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับฝ่ายการเมือง ปัจจัยแวดล้อมในแต่ละยุคสมัย ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม กระแสการฟื้นฟูอิสลามนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนในสังคม ทำให้สังคมมีการดำรงชีวิตที่มีความเป็นอิสลามมากขึ้น มีการพัฒนาสถาบันศาสนา การนำหลักชารีอะห์มาปรับใช้ มีการสร้างสถาบันและสนับสนุนการพัฒนาทางด้านการศึกษา ให้มีการแทรกหลักสูตรศาสนาอิสลามในระดับชั้นต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั้งทางด้านจิตใจควบคู่กับการพัฒนาความเจริญทางสังคม ส่วนในด้านเศรษฐกิจ การใช้นโยบายอิสลามในการเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศมุสลิม ได้ก่อความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนประเด็นอิสลามและได้รับการสนับสนุน นำไปสู่การลงทุนในโครงการภายในประเทศต่างๆของรัฐบาล ซึ่งผลจากการศึกษาคครั้งนี้เราสามารถกำหนดทิศทางการวางรากฐานทางการเมืองโดยยึดแนวทางอิสลามของกลุ่มประเทศมุสลิมสมาชิกอาเซียน จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสังคมมุสลิมและศาสนาอิสลามนั้นไม่สามารถแยกจากกันได้ ในการกำหนดนโยบายต่างๆนั้น รัฐจะต้องทำความเข้าใจในบริบทต่างๆของสังคม ต้องคำนึงถึงความต้องการและความสอดคล้องวิถีชีวิตของประชาชน

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยเรื่อง “อิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย” เพื่อศึกษาให้ทราบถึงพัฒนาการอิสลามการเมืองในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียและทราบถึงผลกระทบจากการใช้อิสลามการเมืองในทั้งสองประเทศรวมถึงเพื่อสามารถกำหนดทิศทางการวางรากฐานทางการเมืองโดยยึดแนวทางอิสลามของกลุ่มประเทศมุสลิมสมาชิกอาเซียน (โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย) การศึกษาวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเซียนับเป็นส่วนสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลบนสมมติฐานที่ว่าวิเคราะห์อยู่ในกรอบสมมติฐานที่ว่าศาสนาอิสลามและแนวคิดอิสลามนั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านเมืองในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียหลังได้รับเอกราชอย่างไรบ้าง ปัจจัยภายนอกอย่างภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกมุสลิมจากภูมิภาคอื่นๆ นั้นส่งผลต่อการเป็นอิสลามการเมืองในประเทศของทั้งสองประเทศอย่างไร ตลอดจนมีการนำอิสลามมาบูรณาการและปรับใช้อย่างไรในบริบททางการเมืองและเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัยของทั้งสองประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สถานะทางศาสนา สังคม เศรษฐกิจและด้านวัฒนธรรมทั้งในช่วงหลังได้รับเอกราชจนถึงสมัยปัจจุบัน จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถที่จะกล่าวได้ว่าเราในฐานะประชาชนชาวไทยควรตระหนักรู้ถึงความสำคัญและทำความเข้าใจบริบทในทางอิสลามการเมืองของทั้งสองประเทศ คือ อินโดนีเซียและมาเลเซีย ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญต่อประเทศไทยเนื่องจากทั้งสองประเทศนี้ถือเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศไทยมาเป็นเวลานานและประชากรส่วนใหญ่ของทั้งสองประเทศเป็นชาวมุสลิม เราสามารถที่จะแสวงหาจุดร่วมและสวามยัตต่างในการคบหาสมาคมกับผู้คนของทั้งสองประเทศนี้ได้หากเราเรียนรู้และเข้าใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แล้วทางการไทยหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับสองประเทศนี้ควรพิจารณาแนวทางในการกำหนดกรอบนโยบาย วางแผนงานของการดำเนินนโยบายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งสามารถนำบทเรียนที่ได้รับจากการเรียนรู้ในประเด็นดังกล่าวของทั้งสองประเทศนี้นำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยอีกด้วย นอกจากนี้แล้วเราควรที่จะมีการศึกษาวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำอิสลามมาใช้ในทางการเมืองการปกครองและการบริหารภายในประเทศอื่นๆ ที่เป็นเพื่อนบ้านอาเซียนของไทยเพื่อที่จะสามารถทำความเข้าใจบริบทของประเทศนั้นๆ เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : อิสลามการเมือง อินโดนีเซีย มาเลเซีย

Political Islam in Indonesia and Malaysia

Abstract

The purpose of this research is to study the development of Political Islam in Southeast Asia countries especially in Indonesia and Malaysia. This research, researcher have defined detailed procedures are as follows: To study the development of Political Islam in Indonesia and Malaysia then to know the affect of using Political Islam in both countries in order to set the foundation of politic based on the guidelines of Islam from Muslim countries in southeast Asia countries. Moreover, researcher has analyzed on the assumption that how has Islam and Islamic concepts influence the development of political Islam in both countries after independence. From the study was able to say that we should be aware of the importance and understanding of the context in the way Islamic politics of both countries, Indonesia and Malaysia Which is considered vital to Thailand because the two countries are considered neighboring countries that have good relations with Thailand for a long time, and the majority of the population of both countries are Muslim. We are able to seek common ground and reserve differences in fellowship with the people of the two countries if we learn and understand each other. In addition, the Thailand authorities and agencies, both public and private, who are involved in the field of international relations with the two countries, should consider the policy framework, plan of implementation of the policy. Whether in politics, economy, education, society and culture or even applying lessons that have been learned from the issues of the both countries applied in Thailand. Moreover, we should have to study on issues related to the political Islam into the political administration and management within the other neighbors in ASEAN countries, in order to be able to increase understanding the context of that country.

Keywords: Political Islam, Indonesia, Malaysia

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	ก-ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 คำถามการวิจัย/ สมมติฐาน	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.5 นิยามคำศัพท์	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 นิยาม และหลักการของศาสนาอิสลาม	8
2.2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมือง	11
2.3 การเข้ามาของศาสนาอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	15
2.3.1 อิสลามในอินโดนีเซีย	20
2.3.2 อิสลามในมาเลเซีย	21
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประเทศมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อินโดนีเซียและมาเลเซีย)	23
2.4.1 อินโดนีเซีย	23
2.4.2 มาเลเซีย	23
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	25
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	26
3.5 แผนการดำเนินงานและระยะเวลาการศึกษาวิจัย	26
บทที่ 4 อิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย	
4.1 อินโดนีเซีย : ข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางสังคม	28
4.2 ประวัติศาสตร์ทางการเมืองผ่านการขับเคลื่อนของอิสลาม	31
4.3 พัฒนาการของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย	33
4.4 ลักษณะของอิสลามการเมืองในแต่ละยุคสมัยของประธานาธิบดีอินโดนีเซีย	34
4.4.1 ยุคสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน	34
4.4.2 ยุคสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต	36
4.4.3 ยุคสมัยประธานาธิบดีบี.เจ. ฮาบีบี	38
4.4.4 ยุคสมัยประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มาน วาฮิด	41

4.4.5 ยุคสมัยของประธานาธิบดีนางเมกาวาตีซูการ์โนบุตรี	42
4.4.6 ยุคสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต บัมบัง ยูโดโยโน	43
4.4.7 ยุคสมัยประธานาธิบดีคนปัจจุบัน โจโก วิโดโด	44
4.5 หลักการพื้นฐานของปัญจศีล	48
4.6 อำนาจและยุทธศาสตร์ของกลุ่มอิสลามการเมืองต่อการเลือกตั้งในปี 2014	50
4.7 อิสลามการเมืองของนะห์ดလာตุล อุลามะ(Nahdlatu Ulama) และ มุฮัมมาดียะห์ (Muhammadiyah)	51
4.7.1 ความเป็นอิสลามการเมืองของนะห์ดလာตุลอุลามะ (Nahdlatu Ulama)	51
4.7.2 ความเป็นมาของอิสลามการเมืองของมุฮัมมาดียะห์ (Muhammadiyah)	54
4.8 พรรคการเมืองมุสลิมในอินโดนีเซีย	57
4.9 การเคลื่อนไหวของกลุ่มอิสลาม	59
4.9.1 กลุ่มลาสการ เป็มเบลลา อิสลาม (The Front Pembela Islam - FPI)	59
4.9.2 กลุ่มลาสการ ญีฮาด (Laskar Jihad- LJ)	61
4.9.3 กลุ่มลาสการ มุญญาดีน อินโดนีเซีย (Laskar Mujahidin Indonesia-)	62
4.9.4 ขบวนการ ญามาตะห์ อิสลามียะห์ (JI)	64
4.9.5 กลุ่ม HTI (Hizbut Tahrir Indonesia)	64
4.9.6 สภาอุลามะแห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia-MUI)	65
4.10 ผลกระทบของการใช้อิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย	65
4.10.1 ด้านการศึกษา	65
4.10.2 ด้านศาสนา สังคมและวัฒนธรรม	66
4.10.3 ด้านเศรษฐกิจ	67
บทที่ 5 อิสลามการเมืองในมาเลเซีย	
5.1 มาเลเซีย: ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปและลักษณะทางสังคมของแหลมมลายู	68
5.2 พัฒนาการอิสลามการเมืองในมาเลเซีย	70
5.3 ลักษณะของอิสลามการเมืองในแต่ละยุคสมัยของผู้นำมาเลเซีย	72
5.3.1 ตนกู अबดุลเราะห์มาน(Tunku Abdul Rahman)	72
5.3.2 ตน अबดุลรอซัค ฮุสเซน (Tun Abdul Razak Hussein)	75
5.3.3 ฮุซเซน อน (Hussin Onn)	78
5.3.4 มหาธีร์ มุฮัมหมัด (Mahathir Muhammad)	79
5.3.5 अबดุลลอฮ์ อะหมัด บาดาวี (Abdullah Ahmad Badawi)	85
5.3.6 นาจีบ ราซัค (Najib Razak)	88
5.4 รุกน เนอการา (Rukun Negara)	92
5.5 หลักการ Islam Hadhari และ Mujtama' al-Madani	94
5.6 อิสลามการเมืองในแบบ PAS และ UMNO	95
5.7 ขบวนการดะวะห์ (Dakwah) หน่วยงานภาคประชาสังคมและอุลามะ (Ulama) กับการฟื้นฟูอิสลามในสังคมมาเลเซีย	97
5.7.1 บทบาทของหน่วยงานประชาสังคมในการส่งเสริมอิสลามการเมืองของมาเลเซีย	99

5.7.2 บทบาทของอุลามะ (ULAMA) ในด้านอิสลามการเมืองในมาเลเซีย	101
5.8 ผลกระทบของการใช้อิสลามการเมืองในมาเลเซีย	104
5.8.1 ด้านการศึกษา	104
5.8.2 ด้านศาสนา สังคมและวัฒนธรรม	105
5.8.3 ด้านเศรษฐกิจ	105
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
6.1 บทสรุป	107
6.2 ข้อเสนอแนะ	109
บรรณานุกรม	110
ภาคผนวก	119

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

อิสลามเป็นทางนำในการดำรงชีวิตในทุกๆ ด้านของมุสลิมทุกคน เนื้อหาคำสอนและบทบัญญัติต่างๆ ไม่เพียงแต่จะเป็นเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาในพระเจ้าเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงเรื่องราวทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวิทยาการสาขาต่างๆ ด้วย สำหรับมุสลิมทุกคนแล้ว อิสลามเปรียบเสมือนกรอบแห่งการดำเนินชีวิตที่พระเจ้าได้กำหนดไว้เพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้ที่ปฏิบัติตามทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้นประเด็นเรื่องศาสนาอิสลามในบริบททางการเมืองถือเป็นแนวทางสำคัญของการดำเนินงานทางด้านการเมืองการปกครองในประเทศต่างๆ ที่มีมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งแต่ละประเทศจะมีพัฒนาการนโยบายทางการเมืองและระบบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกันออกไป แม้กระทั่งพัฒนาการสู่การได้รับความเป็นเอกราชของแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม และทางด้านเศรษฐกิจ แต่กระนั้นก็ตามอิสลามถือได้ว่าเป็นตัวชูโรงที่สำคัญยิ่งในการบริหารประเทศในสภาวะการณ์บริบททางการเมืองในปัจจุบัน¹

การเมืองการปกครองในอิสลามนั้น “ได้มีการยึดหลักคำสอนในแนวคิดที่ว่าด้วยความเชื่อในเอกภาพของอัลลอฮ์ ตลอดจนแนวคิดที่ว่าด้วยศาสนแห่งศาสดาปมูฮัมหมัดคือต้นแบบสำหรับการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ของมุสลิม และแนวคิดที่ว่าด้วยการเป็นผู้แทนของพระเจ้า (อัลลอฮ์) คือการใช้อำนาจในการเมืองการปกครองของมุสลิมนั้น มุสลิมต้องปฏิบัติในฐานะผู้แทนเท่านั้น มิได้มีการมีสิทธิ์ที่สมบูรณ์ จึงไม่มีสิทธิปฏิบัติตนตามอำเภอใจและนอกจากแนวคิดในหลักคำสอนดังกล่าวแล้ว อิสลามยังใช้หลักพื้นฐานที่สำคัญในการเมืองการปกครองที่ถือเป็นหัวใจหลักของการปกครองในอิสลามนั่นคือ หลักการปรึกษาหารือ อิสลามได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการประชุมหารือเพราะเป็นการตักเตือนซึ่งกันและกัน การแสดงความคิดเห็นที่แต่ละคนมีอยู่ให้คนอื่นได้ทราบ การประชุมเพื่อปรึกษาหารือจึงเป็นเรื่องจำเป็น และเป็นหลักการที่สำคัญในการคลี่คลายประเด็นปัญหาประการต่อมาคือหลักการแต่งตั้งผู้ที่เหมาะสม ซึ่งการแต่งตั้งหรือคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งนั้นสำคัญมาก จึงมีการกำหนดหลักการไว้อย่างชัดเจน คือใช้หลักความเหมาะสมเป็นหลัก ในที่นี้หมายถึงความเหมาะสมทั้งทางโลกและทางธรรม และประการสุดท้ายคือหลักการความเสมอภาค นับได้ว่าเป็นหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่อยู่ในตำแหน่งผู้นำ”²

สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามคือประเทศบรูไน อินโดนีเซีย และมาเลเซีย หากย้อนไปในทางประวัติศาสตร์ การเดินทางของศาสนาอิสลามเข้าสู่ภูมิภาคแห่งนี้ จะพบว่าศาสนาอิสลามเข้ามาโดย “ผ่านทางพ่อค้าอาหรับเปอร์เซียและอินเดีย และแผ่ขยายไปทั่วภูมิภาค โดยผ่านมาทางกระบวนการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาของผู้ปกครอง การขยายตัวของอิสลามในสุมาตรา ซาบา สมุทราและอีกหลายหมู่เกาะในทะเลใต้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาอิสลามเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป แม้ว่าจะขาดความต่อเนื่อง โดยทั่วไปนักประวัติศาสตร์ยอมรับว่าปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 ศาสนาอิสลามได้ก่อร่างขึ้นในมาเลเซียและสุมาตรา ต่อมาเริ่มแผ่ขยายไปทั่วภูมิภาค ตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 จนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 17 การมาถึงของนักล่าอาณานิคมชาวยุโรปได้หยุดการขยายตัวของ

¹ สามารถ ทองเฟื้อและนัจมีย หมดหนาน. “โลกมุสลิมในอาเซียนว่าด้วยการเมืองการปกครอง”. (สตูล : ทอฝัน, 2558)

² สามารถ ทองเฟื้อและนัจมีย หมดหนาน, . อ้างถึงแล้ว

ศาสนาและจำกัดชุมชนมุสลิมให้อยู่ในบริเวณชายฝั่งทะเลของภูมิภาค ได้แก่อินโดนีเซีย มาเลเซียตะวันออก ภาคใต้ของไทย บรูไนและสิงคโปร์”³

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกมีประชากรเป็นมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ และเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในบรรดาประเทศมุสลิมทั่วโลก กระนั้นก็ตามอินโดนีเซียมีรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะโลกนิยม (Secular) กล่าวคือประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศมุสลิมที่มีการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 560 ที่นั่งและมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีทุกๆ ห้าปี แม้อินโดนีเซียไม่ใช่ประเทศที่เป็นรัฐอิสลามโดยการใช้กฎหมายชาเรียห์ (Shariah) แต่บทบาทของอิสลามมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตส่วนตัวและชีวิตสาธารณะ (Public Life) ของผู้คน แม้นักวิชาการทางมานุษยวิทยาบางคนจะมีความคิดเห็นว่าสังคมอินโดนีเซียเป็นสังคมมุสลิมที่มีอิสลามแต่เพียงเปลือกนอก แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า อิสลามมีความต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตที่มีหมู่เกาะอินโดนีเซียเคยปกครองโดยระบบสุลต่าน (Sultanate) อันมีอิสลามเป็นรากฐานสำคัญก่อนที่อินโดนีเซียจะได้รับเอกราชจากฮอลันดาในปี 1950 มีการถกเถียงกันอย่างเข้มข้นถึงบทบาทของอิสลามในรัฐชาติสมัยใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นฝ่ายที่ต้องการให้อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามฝ่ายแพ้แก่พลังของขบวนการชาตินิยม (Nationalism) ที่ต้องการแยกการเมืองออกจากศาสนา⁴ และช่วงก่อนได้รับเอกราช ญี่ปุ่นเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และได้ตั้งสภาที่ปรึกษามุสลิมอินโดนีเซีย หรือ Masyumi โดยมีการรวบรวมองค์กรทั้งหมดของมุสลิมอินโดนีเซียเพื่อเป็นองค์กรนำทางสู่การเรียกร้องเอกราช กลุ่ม Masyumi ได้เตรียมจัดตั้งรัฐอิสลามหากได้รับเอกราชจะใช้หลักชาเรียห์ ขณะที่กลุ่มของซูการ์โน ซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซีย และมาจากฝ่ายชาตินิยมกลับต้องการใช้หลัก “ปัญจศีล” (Pancasila) ทำให้เกิดความไม่ลงรอยกันจนเป็นที่มาของการประนีประนอมตาม “กฎบัตรแห่งจาการ์ตา” (Jakarta Charter) แต่เมื่อซูการ์โนประกาศเอกราชได้ประกาศยกเลิกกฎบัตรดังกล่าวและปฏิเสธการใช้อิสลามนำการเมืองอย่างสิ้นเชิง⁵

แนวคิดการนำอิสลามสู่การเมืองเห็นได้ชัดเจนอีกครั้งในช่วงเกิดยุคสมัยระเบียบใหม่ (New Order/Order Baru) ของนายพลซูฮาร์โตช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ซูฮาร์โตได้หนุนหลังกลุ่มมุสลิม นโยบายเปิดทางแก่กลุ่มมุสลิมและการศึกษาอิสลามนำมาสู่นโยบายและการนำมาปฏิบัติหลายอย่าง เช่น การอนุญาตให้คลุมฮิญาบ การจัดตั้งธนาคารอิสลามและรวมถึงการแสดงตัวอย่างแบบอิสลามของคนในครอบครัวซูฮาร์โตเอง แม้ว่าจากหลักการ “ระเบียบใหม่ (New Order)” ของประธานาธิบดีซูฮาร์โต กลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองที่นิยมอิสลามมีฐานะเป็นเพียงไฟโบนึงที่ซูฮาร์โตใช้ต่อรองกับทหารที่เริ่มไม่เห็นด้วยกับการปกครองของเขาก็ตาม

การสิ้นสุดยุคซูฮาร์โตทำให้การเมืองของอินโดนีเซียมีการเปิดกว้างมากขึ้นและเป็นจุดเริ่มต้นของประเทศอินโดนีเซียต่อการเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ การเลือกตั้งในปี 1999 มีพรรคการเมืองมากถึง 48 พรรคและถือว่าเป็นการเปิดกว้างมากที่สุดนับจากการเลือกตั้งครั้งแรกในปี 1955 พรรคการเมืองของมุสลิมยุคนั้นแยกเป็นสองส่วน กล่าวคือ พรรคการเมืองที่เน้นสมาชิกมุสลิมและผสมผสานกัน หรือที่เรียกว่า Exclusive Party และ Inclusive Party ตามลำดับ⁶ และผลการเลือกตั้งในปี 2004, และปี 2009 พรรคการเมืองแนวประชาธิปไตยรับคะแนนเสียงมากกว่า 60 % ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าทัศนคติที่มีต่อการปกครองของชาวอินโดนีเซียมีแนวโน้มสนับสนุนด้านประชาธิปไตยมากขึ้น ล่าสุดผลการเลือกตั้งในปี 2014 ทำให้นายโจ

³ จรัญ มะลูลีม. “การเมืองในโลกมุสลิม”. มติชนสุดสัปดาห์ 2551, (31 ตุลาคม – 6 พฤศจิกายน)

⁴ มูฮัมหมัดอียาส ญาปริง. เบื้องหลังการก่อตัวของประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย: บทบาทของเสรีนิยมอิสลาม และอิสลามศึกษาแนวปฏิรูป. วารสารเอเชียพิจาร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ปีที่ 1, ฉ. 2, 2557): 3

⁵ ทวีศักดิ์ เผือกสม. อินโดนีเซียรายา รัฐจารีตสู่ “ชาติ” ในจินตนาการ. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2547): 125-126

⁶ Harold Crouch. The military role in democratic Indonesia. in *Daxiyongguo*, (vol. 2nd semester, No. 2, 2002): 125-138.

โก โจโกวดีหรือโจโกวีจากพรรคพีดีไอ-พี (Indonesian Democratic Party of Struggle (PDI-P)) อดีตผู้ว่าการรัฐกรุงจาการ์ตา ได้รับความไว้วางใจจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวอินโดนีเซียจนสามารถเอาชนะนายปราโบโว ซูบิอันโต คู่แข่งจากพรรคเกอร์รินตาด้วยคะแนนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งอินโดนีเซียประกาศอย่างเป็นทางการที่ 53.15% ต่อ 46.85%⁷ โจโกวีเป็นผู้สมัครคนแรกนับแต่ที่อินโดนีเซียเปลี่ยนมาใช้วิธีให้ประชาชนเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรง ที่ไม่มีความพัวพันเชื่อมโยงกับยุคสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต ซึ่งเป็นผู้นำทหารที่ปกครองของอินโดนีเซียแบบเผด็จการอย่างยาวนานระหว่างปี 1966-1998 ซึ่งตรงข้ามกับสุเบียนโตที่เป็นทั้งอดีตลูกเขยของซูฮาร์โตและก็เป็นทหารเก่าที่ปัจจุบันเป็นนักธุรกิจมั่งคั่ง นายโจโกวีได้เสนอให้อินโดนีเซียต้อง “ปฏิวัติวิธีคิด” ของคนในชาติเพื่ออนาคตอันรุ่งเรืองของประเทศและเป็นการชดเชยข้อบกพร่องของกระบวนการปฏิรูปประเทศหลังสมัยซูฮาร์โตที่เน้นไปในเชิงสถาบันทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่กลับละเลยคุณค่าความเป็นมนุษย์ สังคม วัฒนธรรมของอินโดนีเซียลงไป โดยแนวทางของประธานาธิบดีโจโก โจโกวดีคือการสร้างระบบการเมืองที่โปร่งใสมากขึ้นพึ่งพาตัวเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ มีความมั่นคงทั้งด้านอาหารและพลังงาน ปรับปรุงระบบการศึกษาและสาธารณสุข เน้นการจ้างงานในประเทศ ลดการเผชิญหน้ากันของกลุ่มศาสนาต่างๆ ดังที่เกิดขึ้นมาในยุคของประธานาธิบดีโยโยโน (Yudhoyono) ตลอดสิบปีที่ผ่านมา⁸ และสิ่งที่ผู้นำคนใหม่ของอินโดนีเซียจะต้องเผชิญหน้ารับมือคือปัญหาการเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัว การคอร์รัปชัน ความยากจนและความกังวลว่าชาวมุสลิมหัวรุนแรงที่ไปรวมรบในตะวันออกกลางอาจกลับมาฟื้นเครือข่ายก่อการร้ายในอินโดนีเซีย

ในขณะที่ประเทศมาเลเซียที่ได้รับเอกราชมาแล้วในปี 1957 มาเลเซียนั้นมีโครงสร้างทางสังคมเป็นแบบพหุสังคม (Multiracial Society) คือ มีคนจากหลายเชื้อชาติอยู่รวมกัน มีชาวมลายูเป็นชนกลุ่มใหญ่ รองลงมาเป็นชาวจีน ชาวอินเดียและอื่นๆ การที่มีคนหลายเชื้อชาติทำให้เกิดปัญหาทางชนชาติและศาสนา โดยเฉพาะในปี 1969 ระหว่างชาวมลายูกับชาวจีน⁹ รัฐธรรมนูญของมาเลเซียได้มีการระบุไว้ในมาตรา 3 (1) ว่า “อิสลามเป็นศาสนาของสหพันธ์ แต่ศาสนาอื่นๆ ก็สามารถให้ประกอบพิธีได้ตามแนวทางสันติและปรองดองกันในที่ใดก็ได้ของสหพันธ์” นอกจากนี้นักชัตรีย์ยังต้องเป็นมุสลิมและเป็นผู้นำทางศาสนาด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่ามาเลเซียเป็น “รัฐอิสลาม” แม้ว่ารัฐบาลที่ผ่านมาพยายามจะหยิบบกและกล่าวอ้างว่าเป็นประเทศอิสลาม ด้วยมีผู้นำเป็นมุสลิมและปกครองภายใต้กรอบของแนวคิดและหลักการอิสลาม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบ “กึ่งอิสลาม”¹⁰

อย่างไรก็ตามในสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศคือการเผชิญหน้ากันระหว่างสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรกับประเทศในตะวันออกกลางและเป็นกระแสนำของการเมือง โดยเฉพาะการเมืองทั้งจากฝ่ายรัฐและฝ่ายค้าน แต่เพื่อลดแรงต้านจากฝ่ายค้านและกระแสอิสลามในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 ทำให้รัฐบาลใช้นโยบายอิสลามแทรกเข้ามาเป็นนโยบายของรัฐบาลและตั้งแต่มหาธีร์มูห์มัดเป็นนายกรัฐมนตรีมาเลเซียในปี 1981 รัฐบาลมหาธีร์พยายามใช้หลักการอิสลามในการทำงานเพื่อมาเลเซีย (Nilai Penerapan Islam) ประกอบกับการสร้างสถาบันการเงิน การศึกษาแบบอิสลามและการประกันภัยแบบ

⁷ ประชาชาติธุรกิจ. ทิศทาง ศก.อินโดฯยุค “โจโกวี” 9 นโยบายปลูกเชื่อมั่น-กระตุ้นลงทุน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1406618578 [24 ธันวาคม 2558]

⁸ Siam Intelligence. 2557. 100 วัน “โจโกวี” กับความท้าทายในตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซีย. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <http://www.siamintelligence.com/jokowi-the-first-hundred-days/> [24 ธันวาคม 2558]

⁹ จรัญ มะลูลีม, กิตติมา อมรทัตและพรพิมล ตรีโชติ. ไทยกับโลกมุสลิม: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม. (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา, 2539) : 230-231

¹⁰ ชัยโชค จุลศิริวงศ์. การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองมาเลเซีย. (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545): 315

อิสลามขึ้น โดยมีนายอันวาร์ อิบราฮิมเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นพลังหนุนขับเคลื่อนนโยบายอิสลาม (Virginia Hooker, 2003: 20-21)

นายกรัฐมนตรีมหาธีร์ในปี 2001 ได้ประกาศออกมาว่ามาเลเซียเหมาะสมที่จะเป็นที่ยอมรับในฐานะเป็นรัฐอิสลาม ทั้งนี้ที่มีอยู่ในระบบกฎหมายและระบบการจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม การนำหลักการศาสนาอิสลามสู่การนำมาใช้จริงทั้งในแง่เศรษฐกิจ การเมืองและการศึกษาด้วยและการถกเถียงกันในเวทีหนึ่ง ชื่อ “Islamic State Discussion” (Muzakarah Daulah Islamiyah) ในปี 2001 โดยมีนักวิชาการศาสนา 7 ท่าน ต่างเห็นพ้องว่ามาเลเซียเหมาะสมที่จะเป็นรัฐอิสลามนับตั้งแต่การล่มสลายของราชอาณาจักรมลายูและอับบาซียะฮ์ (Ahmad Fauzi Abdul Hamid, 2002: 11) ขณะที่พรรคฝ่ายค้านอิสลามปาส (Parti Islam Se-Malaysia - (PAS)) กลับไม่เห็นด้วยและมองว่านั่นเป็นเพียงเกมการเมืองของรัฐบาลเท่านั้น อีกทั้งยังได้นำเอาประเด็นศาสนามาเป็นประเด็นหลักมาชูโรงในช่วงเวลาที่นายกรัฐมนตรีกำลังอยู่ในห้วงตกต่ำที่สุดในเวทีการเมืองมาเลเซีย พร้อมๆ กับการเสื่อมศรัทธาต่อพรรค UMNO ของรัฐบาล สะท้อนจากการได้รับคะแนนเสียงที่ตกต่ำลงจากการเลือกตั้งสามครั้งที่ผ่านมา

ในยุคของนายกรัฐมนตรีอับดุลลอฮ์ อะหมัดบาดาวิยัก็เช่นกันประเด็นศาสนาก็เป็นประเด็นสำคัญจากการประกาศนโยบายอิสลามฮาฎอริย (Islam Hadhari) ซึ่งในแง่ของสาระไม่แตกต่างอะไรมากมายจากนโยบายที่เคยประกาศในยุคของมหาธีร์ และตลอดระยะเวลาครึ่งศตวรรษหลังจากประกาศเอกราช ประเด็นศาสนาเป็นประเด็นหลักของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง¹¹ และอาจกล่าวได้ว่าเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลด้วยส่วนเมื่อได้รับการเป็นรัฐบาลแล้ว จะนำมาใช้ในทางปฏิบัติมากน้อยแค่ไหนก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ในขณะที่กับเชื้อชาติอื่นๆ กลับเห็นว่าการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับชนชาติอื่น การสร้างความยุติธรรมและความเสมอภาคตามกรอบของรัฐธรรมนูญจึงเป็นประเด็นสำคัญรองลงมา

มาเลเซียมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โดยราชอาณาจักรอิสลามตั้งแต่ยุคมะละกาและรัฐอิสระอื่นๆ ก่อนที่โปรตุเกส ดัตช์และอังกฤษจะเข้ามาปกครอง แม้อังกฤษจะใช้นโยบายผสมผสานทางชาติพันธุ์ แต่รากฐานของอิสลามที่ฝังแน่นมาตลอดห้าศตวรรษที่ผ่านมามิได้ทำให้องค์ประกอบของอิสลามได้หดหายไป แม้ว่าสัดส่วนของชาวมุสลิม กับคนเชื้อชาติและศาสนาอื่นรวมกันไม่ต่างกันมาก แต่ชาวมุสลิมยังทรงอิทธิพลทั้งทางการเมืองและสังคมและอยู่ในฐานะ “ภูมิบุตร” กับการดำรงคุณค่าและหลักการศาสนาอิสลามมาจนถึงปัจจุบัน อิสลามจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองโดยปริยาย ส่วนกระแสอิสลามจะมีมากน้อยแค่ไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในประเทศและระหว่างประเทศมากพอๆ กัน

จะเห็นได้ว่าระบบการเมืองของประเทศมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของทั้งสองประเทศนั้นก็คือประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้ กล่าวได้ว่าไม่อาจหลุดพ้นพ้นจากการจากกระแสอิสลามด้วยเหตุผลจากรากฐานศาสนาที่ยังลึกมานานและพื้นฐานการศึกษาอิสลามและการปฏิบัติตามหลักการอิสลามประกอบกับการเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมุสลิมที่รับรู้ความเป็นไปของอิสลามและกระแสอิสลามตลอดเวลา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการอิสลามการเมืองในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาถึงผลกระทบจากการใช้อิสลามการเมืองในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย

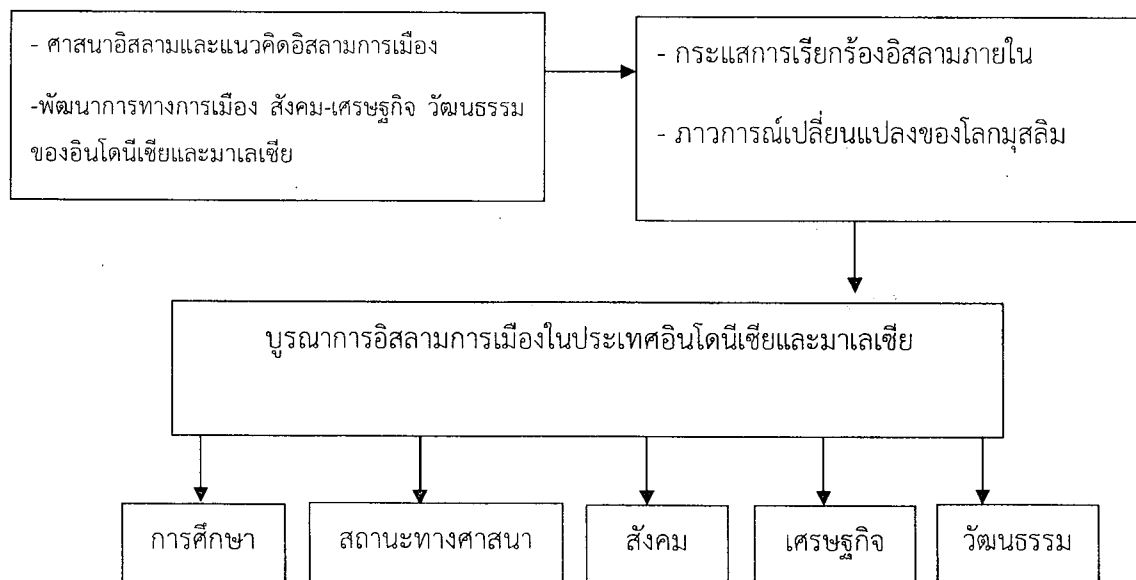
¹¹ Ibrahim Faisal and Abdul Mua'ti Zamri Ahmad. *Interethnic Accommodation: An Insight into the Malaysian Scenario*. International Journal of the Humanities. 2010, Vol. 7 Issue 10, p159-164. 6p.

1.2.3 เพื่อสามารถกำหนดทิศทางการวางรากฐานทางการเมืองโดยยึดแนวทางอิสลามของกลุ่มประเทศมุสลิมสมาชิกอาเซียน (โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย)

1.3 คำถามการวิจัย/ สมมติฐาน

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งวิเคราะห์อยู่ในกรอบสมมติฐานที่ว่า ศาสนาอิสลามและแนวคิดอิสลามนั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านเมืองภายในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียหลังได้รับเอกราชอย่างไรบ้าง ปัจจัยภายนอกอย่างภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกมุสลิมจากภูมิภาคอื่นๆ นั้นได้ส่งผลต่อการเป็นอิสลามการเมืองในประเทศของทั้งสองประเทศนี้อย่างไร ตลอดจนมีการนำอิสลามมาบูรณาการและปรับใช้อย่างไรในบริบททางการเมืองและเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัยของทั้งสองประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สถานะทางศาสนา สังคม เศรษฐกิจและด้านวัฒนธรรมทั้งในช่วงหลังได้รับเอกราชจนถึงสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมืองในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย อันเป็นส่วนสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ กล่าวคือกระบวนการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยจะได้รับการสืบค้นและรวบรวมจากห้องสมุด รวมถึงระบบสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต สำหรับกรอบแนวคิดของงานวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเอาไว้โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามการเมืองและด้านประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมที่จะให้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและครอบคลุมสาระการวิจัยภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก ภายใต้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ที่ได้กำหนดดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้ทราบถึงพัฒนาการและการบูรณาการอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย

1.4.2 ได้ทราบถึงผลกระทบจากการใช้อิสลามทางการเมืองในแง่มุมต่างๆ ในอินโดนีเซียและมาเลเซีย

1.4.3 ได้ทราบถึงทิศทางการวางรากฐานทางการเมืองโดยยึดแนวทางอิสลามของทั้งสองประเทศดังกล่าว

1.4.4 อาจนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข่าวสาร

1.4.5 อาจนำข้อมูลที่ได้เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักจุฬาราชมนตรีและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณา วางแผนและกำหนดแนวนโยบายของประเทศด้านต่างๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การจัดการความขัดแย้งและการค้าขาย

1.5 นิยามคำศัพท์

อิสลามการเมือง (Political Islam) เป็นแนวทางหรือชุดความคิดของอิสลามที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองและกิจกรรมทางการเมือง และเป็นการอธิบายปรากฏการณ์สมัยใหม่ที่ใช้ศาสนาอิสลามมากำหนดกรอบทางการเมือง ทั้งนี้ยังหมายถึงการนำหลักกฎหมายชารีอะห์ (Shari'ah) หรือกฎหมายอิสลามมาปรับใช้ในทางการเมืองและการปกครองประเทศ โดยเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตรวมถึงการมีเสรีภาพในการประกอบศาสนากิจตามกรอบของศาสนาที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถประสานความเป็นอิสลามไปพร้อมๆ กับความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ผ่านการมองอิสลามในฐานะของอัตลักษณ์หนึ่งที่สามารถแสดงออกได้อย่างเสรี

ประเทศอินโดนีเซีย หรือสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republik Indonesia) เป็นประเทศหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันปกครองแบบสาธารณรัฐโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศและทำหน้าที่ปกครองประเทศ อินโดนีเซียนับเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชากร โดยมีประชากรโดยประมาณ 263,722,100¹² คนและมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 87.2¹³ จากสัดส่วนประชากรทั้งหมด อินโดนีเซียเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของดัตช์นานกว่า 300 ปี (ระหว่างปี 1602-1800) และในช่วงปี 1942-1945 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เกาะอินโดนีเซียก็ถูกรบครองโดยญี่ปุ่นต่อมาในปี 1949 ก็ได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์หลังจากผ่านการต่อสู้เพื่อการเรียกร้องเอกราชมานานสี่ปี

ประเทศมาเลเซีย หรือสหพันธรัฐมาเลเซีย (Federation of Malaysia) เป็นประเทศตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายูและบางส่วนของเกาะบอร์เนียว ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี 1957 มาเลเซียในระบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเรียกว่าสมเด็จพระราชาธิบดีหรือ ยังดีเปอร์ตวนอากง (Yang Di Pertuan Agong) ซึ่งเลือกจากเจ้าครองรัฐต่างๆ ผลัดเวียนกันทุกห้าปี มีโครงสร้างทางสังคมเป็นแบบพหุสังคม (Multiracial Society) คือมีคนจากหลายเชื้อชาติอยู่ร่วมกัน มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 31,194,100 คน¹⁴ โดยประชากรของประเทศส่วนใหญ่เป็นชาวมลายู รองลงมาเป็นชาวจีน ชาวอินเดียและอื่นๆ โดยมีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ดังที่ได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญของ

¹² Worldometers. Indonesia Population. [Available Online]: <http://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/> [accessed 27 July 2017]

¹³ วิทิพย์. ประเทศอินโดนีเซีย. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: <https://th.wikipedia.org/wiki/ประเทศอินโดนีเซีย>. (26 กรกฎาคม 2560)

¹⁴ Worldometers. Malaysia Population. [Available Online]: <http://www.worldometers.info/world-population/malaysia-population/> [accessed 27 July 2017]

มาเลเซียมาตรา 3 (1) ว่า “อิสลามเป็นศาสนาของสหพันธ์ แต่ศาสนาอื่นๆ ก็สามารถให้ประกอบพิธีได้ตามแนวทางสันติ และปรองดองกันในที่ใดก็ได้ของสหพันธ์”¹⁵

แนวคิดมุสลิมสมัยใหม่ (Muslim Modernist) หมายถึง แนวคิดนี้มาจากกลุ่มชนชั้นนำที่ได้รับการศึกษาจากอียิปต์ โดยได้รับอิทธิพลหลักมาจาก “กระแสฟื้นฟูอิสลาม” (Islamic revival) จากตะวันออกกลางที่ต้องการให้ศาสนาอิสลามบริสุทธิ์และเป็นสมัยใหม่ ซึ่งกระแสฟื้นฟูอิสลามเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1970 จากการตระหนักถึงการรับอิทธิพลกระแสวัฒนธรรมตะวันตกมากเกินไป ทำให้ประเทศมุสลิมที่เคยยิ่งใหญ่ในยุโรปอย่างตุรกีต้องล่มสลายลง กลายเป็นตัวกระตุ้นให้ชาวมุสลิมทั่วโลกเกิดความหวั่นไหวว่าศาสนาของตนกำลังอยู่ในอันตรายจากการคุกคามของโลกตะวันตก รวมทั้งความสำเร็จของการปฏิวัติอิสลามในอิหร่านเมื่อปี 1979 ทำให้กลุ่มประเทศมุสลิมเริ่มตระหนักและย้อนกลับมาดูแลวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยการเน้นความเป็นอิสลามด้วยการเริ่มพิจารณาการตีความคัมภีร์อัลกุรอานเสียใหม่ รวมไปถึงการปฏิบัติตนตามหลักหะดีษ (คำสอนและการปฏิบัติตามท่านนบีมุฮัมมัด) ที่เป็นแนวทางและสิ่งจรรโลงใจมุสลิม) อย่างถูกต้อง

แนวคิดของมุสลิมที่นิยมความเป็นจารีต (Muslim Traditionalism) หมายถึงกลุ่มมุสลิมที่เน้นย้ำความเป็นแบบฉบับดั้งเดิม ยึดติดอยู่กับตัวบทและระเบียบที่เคร่งครัดตามแบบฉบับของตัวบทกฎหมาย ตามกฎเกณฑ์จารีตต่างๆ ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่แล้วไม่ควรไปเปลี่ยนแปลงบวกกับความเกรงกลัวในเรื่องการบั่นทอนอำนาจ เช่นในสังคมของมลายูขณะนั้นมีชนชั้นหลักคือชนชั้นผู้ปกครองและชนชั้นผู้ถูกปกครอง โดยมีสุลต่านเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครองซึ่งเป็นที่เคารพของชาวมลายูและมีผู้นำศาสนาหรือนักปราชญ์มุสลิมให้การสนับสนุนและยกย่องให้สุลต่านเป็นที่เคารพของประชาชนอยู่นั่นถือเป็นการขัดกับหลักหลักคำสอนของอิสลามที่สอนให้เคารพพระเจ้าองค์เดียว

อิสลามานุวัจน์/อิสลามากิวัจน์ (Islamization) เป็นกระบวนการที่นำสังคมไปสู่ความเป็นอิสลามทั้งโดยวิธีการและเป้าหมายซึ่งได้เกิดขึ้นในทุกส่วนของโลกที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ที่ถูกจัดให้อยู่ในกระบวนการกล่อมเกลாதศาสนา (Religious Socialization) เป็นวาทกรรมที่ปัญญาชนมุสลิมสมัยใหม่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นคำที่ใช้เรียกกระบวนการที่จะนำสังคมไปสู่อิสลาม

¹⁵ Hussin Mutalib. *Islam in Southeast Asia*. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies) 2008. vii

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและการเข้ามาของอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอิสลามการเมือง ตลอดจนศึกษาถึงพัฒนาการของอิสลามการเมืองในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ในบทนี้จึงประกอบด้วย

- 2.1 นิยามและหลักการของศาสนาอิสลาม
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมือง
- 2.3 การเข้ามาของศาสนาอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเทศมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อินโดนีเซียและมาเลเซีย)

2.1 นิยามและหลักการของศาสนาอิสลาม

อิสลามมาจากคำว่า "สาละมา" ซึ่งหมายถึงสันติภาพ ความมั่นคง ความปลอดภัยและยอมจำนน เป็นคำภาษาอาหรับ แปลว่า การยอมจำนน การปฏิบัติตามและการนอบน้อม กล่าวคือ "การยอมจำนนต่อพระประสงค์ของอัลลอฮ์โดยปราศจากเงื่อนไข" เมื่อนำคำว่าอิสลามมาเป็นชื่อของศาสนาจึงมีความหมายว่าเป็นศาสนาแห่งการยอมนอบน้อมจำนนต่อพระเจ้าคืออัลลอฮ์ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาสุดท้ายที่ถูกประทานลงมาจากชั้นฟ้าด้วยความพอพระทัยของอัลลอฮ์ ที่มอบให้แก่มวลมนุษยชาติ พระองค์ทรงส่งท่านศาสดามุฮัมมัด บุตรของอับดุลลอฮ์ มาเป็นความเมตตาแก่ชาวโลกทั้งหลาย เพื่อยืนยันความเป็นเอกะของพระองค์ นำมวลมนุษย์ออกจากความมืดสู่แสงสว่าง พร้อมทั้งยอมจำนนต่อพระประสงค์ของพระองค์ด้วยความพอใจและสมัครใจ ปฏิบัติตามคำบัญชาใช้ของพระองค์และออกห่างไกลจากคำสั่งห้ามของพระองค์ พร้อมทั้งยึดมั่นในจริยธรรมอันสูงส่งแห่งอิสลาม โดยการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักการอิสลาม 5 ประการและหลักศรัทธาอีก 6 ประการ เพื่อให้เกิดคุณธรรมในจิตสำนึกอันจะนำมาซึ่งการเกื้อกูลกันในสังคม¹⁶

ภาคศรัทธาหรือเรียกว่า "รูกันอิหม่าม" มี 6 ประการดังนี้¹⁷

1) ศรัทธาในพระผู้ทรงเอกะ (อัลลอฮ์) ผู้ทรงยิ่งใหญ่และอมตะ ผู้ทรงไม่มีที่สิ้นสุดและผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงกรุณาและเมตตาเสมอ ผู้ทรงสร้างและประทานเครื่องยังชีพทุกสิ่งอย่างด้วยอำนาจของพระองค์เพียงผู้เดียว เป็นผู้สร้างจักรวาลและเป็นผู้บริหารควบคุมอย่างมีระบบ

2) ศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต โดยปราศจากการแบ่งแยกกันทุกชาติ เป็นที่รู้จักกันดีจะต้องมีผู้ชักชวนหรือศาสนทูตจากพระเจ้าบรรดาศาสนาทูตเหล่านี้เป็นครูที่ยิ่งใหญ่ สอนในเรื่องดีงามและต่อสู้เพื่อความถูกต้อง พระเจ้าได้เลือกเฟ้นท่านเหล่านั้นเพื่อสั่งสอนมนุษย์และเผยแพร่วิสัยของพระองค์ข่าวสารและศาสนาที่ท่านเหล่านั้นนำมาเผยแพร่นั้นคืออิสลาม เพราะมาจากแหล่งเดียวกันคือมาจากพระเจ้าทั้งนี้เพื่อตอบสนองจุดประสงค์เดียวกันนั้นคือเพื่อนำมนุษย์สู่วิถีทางที่เที่ยงตรงของพระเจ้า

¹⁶ กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. ฐานความรู้ศาสนาเบื้องต้น. (โครงการพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด : กรุงเทพมหานคร, 2554: 42

¹⁷ ยัมมุดะฮ์ อับดุลอาญีย์ และอับดุลเลาะ อับร. 2542. อิสลามและมุสลิม. พิมพ์ครั้งที่ 2. บัตตานี : สำนักงานวิชาการและบริหารชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2542: 14-18

3) ศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ต่างๆ คือหลักธรรมของพระเจ้าเพื่อชี้ทางสว่างแก่ประชาชาติของเขาสู่วิถีทางอันเที่ยงตรง อัลกุรอานจึงถูกประทานแก่มุสลิมเพื่อเป็นมาตรฐาน หรือหลักการในการชี้ขาดคัมภีร์อื่นๆ ทั้งหมด อิสลามถือว่าคัมภีร์ที่สมบูรณ์ที่สุดคือ อัลกุรอาน ซึ่งได้ถูกประกาศใช้ต่อมวลมนุษยชาติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสันติสุขแก่มวลมนุษย์ทุกคน อะไรก็ตามที่สอดคล้องกับอัลกุรอาน จะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นความถูกต้องจากพระเจ้าและอะไรก็ตามที่แตกต่างไปจากอัลกุรอานจะถูกปฏิเสธและงดใช้

4) ศรัทธาในบรรดามาลาอิกะฮ์ (ทูตสวรรค์) ของพระเจ้า มาลาอิกะฮ์เหล่านั้นคือวิญญาณบริสุทธิ์เป็นชีวิตพิเศษ ผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้ากับศาสนาดู ธรรมชาติของเขาไม่จำเป็นต้องอาศัยอาหาร น้ำ หรือการหลับนอน ไม่มีความต้องการทางสังขารหรือความจำเป็นทางด้านวัตถุ เขาใช้เวลาในการภักดีต่อพระเจ้าทั้งกลางวันกลางคืน มาลาอิกะฮ์มีจำนวนมากและต่างก็มีหน้าที่เป็นการเฉพาะตน เราไม่อาจเห็นมาลาอิกะฮ์เหล่านั้นด้วยตาของเราและไม่จำเป็นที่เราจะปฏิเสธความมีอยู่จริงของท่าน มีหลายสิ่งหลายอย่างในโลกนี้ที่เราไม่อาจมองเห็นด้วยตาหรือสัมผัสด้วยความรู้สึก แต่เรายังเชื่อถือการปรากฏอยู่ของมันมีบางอย่างที่เราไม่เคยเห็น เช่น ก๊าซและอากาศธาตุซึ่งเราไม่อาจมองเห็นด้วยตาเปล่า ดิม สัมผัสหรือได้ยินได้ แต่เรายอมรับถึงการมีอยู่จริง การศรัทธาต่อมาลาอิกะฮ์ที่ได้รับจากหลักการของอิสลามนั้นคือความรู้ความแท้จริงมิใช่จะจำกัดเพียงความรู้ทางด้านความรู้สึกหรือประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

5) ศรัทธาในวันสุดท้ายแห่งการตัดสิน เนื่องจากโลกนี้จะถึงจุดจบ ณ วันหนึ่ง ผู้ที่ตายไปแล้วจะฟื้นขึ้นมาเพื่อรับการพิจารณาครั้งสุดท้าย สิ่งที่เราได้ปฏิบัติทุกอย่างในโลกนี้ ทุกการเคลื่อนไหว ทุกเจตนากรรม ทุกความคิดและทุกคำพูดจะถูกรักษาในบันทึกอย่างละเอียด จะถูกนำมาตีแผ่ ณ วันแห่งการตัดสินผู้ใดที่ทำความดีงามก็จะได้รับการเชื้อเชิญให้เข้าสู่สวรรค์ของพระเจ้าอย่างอบอุ่น ผู้ที่ทำความเลวร้ายจะถูกลงโทษและโยนลงไปในไฟนรกนั้นคือวันแห่งความยุติธรรมและเป็นวัน ชีขาดครั้งสุดท้ายในทุกกิจกรรมของมนุษย์

6) ศรัทธาต่อการกำหนดสภาวะของอัลลอฮ์ อำนาจวางแผนและบริหารไปตามแผนการของพระองค์ พระองค์ทรงคุ้มครองอย่างเต็มที่เหนือสรรพสิ่งที่พระองค์บังเกิด พระองค์ทรงปรีชาญาณและทรงรักใคร่ อะไรก็ตามที่พระองค์ทรงปฏิบัติก็ย่อมมีเจตนาที่ดีและมีความหมาย การที่มนุษย์ได้กระทำความดี ความชั่วนั้นอัลลอฮ์ไม่ได้เป็นผู้ลิขิต พระองค์ทรงให้มนุษย์ได้คิดตัดสินใจเองว่าสิ่งไหนดีไม่ดีขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ เหตุการณ์ในปัจจุบันต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็เกิดจากสิ่งที่มนุษย์ได้เลือกตัดสินใจที่จะทำ เช่น ปัญหาบ้านเมือง เศรษฐกิจ ความวุ่นวายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคือสิ่งที่มนุษย์จะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำไว้

สำหรับในภาคปฏิบัติหรือเรียกว่า “รูกนอิสลาม” มี 5 ประการซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญมากที่มุสลิมทุกคนจะต้องรู้ ถือเป็นการบังคับหรือวางกฎตายตัวให้เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ (วายิบ) เหมือนกันทุกคนดังนี้

1) การปฏิญาณตนโดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่าแท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์องค์เดียวและท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์” ซึ่งเป็นการยอมรับว่าอัลลอฮ์เป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียว และยอมรับว่าท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตเป็นคำปฏิญาณที่มุสลิมทุกคนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮ์และศาสนทูตใช้และหลีกเลี่ยงในสิ่งที่อัลลอฮ์และศาสนทูตทรงห้าม

2) การละหมาดคือการเข้าเฝ้าพระเจ้าทั้งร่างกายและจิตใจที่สงบ การสรรเสริญและการวิงวอน เป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดถือว่าเป็นข้อบังคับที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเริ่มตั้งแต่บรรลุนิติภาวะเพื่อแสดงออกซึ่งความยำเกรงในพระองค์โดยละหมาดวันละห้าครั้ง

3) การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เพื่อให้มนุษย์ผู้ศรัทธามีความยำเกรงพระเจ้า(อัลลอฮ์) ปลูกฝังความอดทน ไม่เห็นแก่ตัว ความซื่อสัตย์และให้มีจิตใจที่รู้จักเสียสละ รู้จักปรับสภาพร่างกายตัวเอง นอกจากนี้การถือศีลอดยังฝึกให้มนุษย์มีระเบียบวินัยความ อดทนทั้งร่างกายและจิตใจ อดทนต่อความหิว อดทนในอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ และกระตุ้นให้มนุษย์มีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคม ความเท่าเทียมกัน ความเป็นพี่น้อง

กันตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกดินเป็นเวลา 1 เดือน ในเดือนรอมฎอน (เดือน 9 ทางจันทรคติของอิสลาม) โดยงดเว้น การบริโภคอาหาร น้ำดื่มและร่วมประเวณีซึ่งการถือศีลอดเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่อายุครบ 15 ปี ขึ้นไปจะต้องปฏิบัติ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับหญิงที่มีรอบเดือนและหลังคลอดบุคคลในระหว่างเดินทาง หญิงมีครรภ์ แม่ลูกอ่อน บุคคลที่มีสุขภาพไม่ปกติ มีโรคภัย คนชราและบุคคลที่ทำงานหนัก สำหรับคนที่ถือศีลอดในเดือนรอมฎอนไม่ได้จะต้องชดเชยวันที่ขาดให้ครบถ้วนในภายหลัง

4) การบริจาคชะกาต เป็นข้อกำหนดที่พระเจ้าประทานแก่มุสลิมที่มีทรัพย์สินเงินทองครบจำนวนที่กำหนดจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิรับตามอัตรา อาจเปรียบเทียบกับได้กับภาษีหรือการเก็บภาษี 1 ใน 10 ของรายได้การจ่ายชะกาตสำหรับผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ครบ จำนวนและครบรอบปีโดยการจ่ายชะกาตมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ยากจน ชดเชยในสังคมให้เขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อิสลามถือว่าจำนวนทรัพย์สินที่ถูกจ่ายเป็นทานชะกาตนั้นยังความจำเริญออกเงินให้แก่ทรัพย์สินที่เหลือและเป็นการชำระกิเลสของผูบริจาคอีก นอกจากนี้ยังทำให้มนุษย์ไม่เห็นแก่ตัวละโมภจนทำให้เกิดความแตกร้างในสังคมและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้มีสิทธิในการรับชะกาตก็จะมีความรู้สึกร่วมกันและส่วนร่วมในสังคม

5) การบำเพ็ญประกอบพิธีฮัจญ์ ตามขั้นตอนปฏิบัติ ตามระยะเวลาที่กำหนด ณ บัยตุลลอฮ์แห่งนครมักกะห์ประเทศซาอุดีอาระเบีย สำหรับผู้ที่มีความสามารถเดินทางไปได้ทั้งสภาพร่างกาย จิตใจที่สมบูรณ์ มีฐานะทางการเงิน เมื่ออายุครบเกณฑ์ที่มีความรับผิดชอบได้จะต้องไปทำฮัจญ์อย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิตอันเป็นการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันของพี่น้องมุสลิมทั่วโลกในพิธีกรรมยังช่วยขัดเกลาจิตใจทั้งกาย วาจา ใจและเป็นการสะสมความดีเพิ่มขึ้นใหม่ ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นับเป็นผู้น้อมยอมจำนนต่อพระองค์อย่างสิ้นเชิงต้องละทิ้งครอบครัวบ้านเรือน สถานภาพและอภิสิทธิ์ต่างๆเป็นการทดสอบคุณธรรมความอดทน ความเสียสละและทดสอบการบริหารเงินที่พระองค์ฝากไว้แก่มุสลิมทุกคน พิธีการฮัจญ์แสดงถึงเอกภาพและพลังอำนาจของพระองค์เป็นจุดศูนย์รวมแห่งจิตใจของมวลมุสลิมทั่วโลกที่แต่งกายและมีพฤติกรรมเหมือนกันอย่างพร้อมเพรียง¹⁸

นอกจากนี้แล้วศาสนาอิสลามบัญญัติใช้ในเรื่องคุณธรรมจรรยาบรรณที่พึงงามและห้ามการกระทำสิ่งที่ไม่ดีชั่วเลวทรามทั้งหลาย อิสลามใช้ให้กระทำและส่งเสริมให้ปฏิบัติความดีงามทุกประการ ดังพระองค์ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานเอาไว้ว่าแท้จริงอัลลอฮ์ทรงใช้ให้รักษาความยุติธรรมและทำดีและการบริจาคแก่ญาติใกล้ชิดและให้ละเว้นการทำลามกและการชั่วช้า และการอธรรม พระองค์ทรงตักเตือนพวกเจ้าเพื่อพวกเจ้าจักได้รำลึก”

ศาสนาอิสลามถูกนำมาเผยแพร่โดยผ่านท่านศาสดามุฮัมมัดในฐานะศาสนทูตแห่งพระเจ้าโดยมีคัมภีร์อัลกุรอาน (ดำรัสของพระเจ้า) เป็นตัวบทในการเผยแพร่พื้นฐานของอิสลามและความรู้จึงถูกกล่าวเอาไว้ในคัมภีร์ดังกล่าวอัลกุรอานจึงเป็นทั้งดำรัสแห่งพระเจ้าเป็นสิ่งที่ยืนยันการเป็นศาสนทูตของท่านศาสดามุฮัมมัดเป็นคำสอนและกฎหมายในการปกครองสังคมมนุษย์ในเวลาเดียวกัน ศาสนาอิสลามจึงไม่ใช่สายใยที่เชื่อมระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าเพียงอย่างเดียว แต่เชื่อมมนุษย์และสังคมกับพระเจ้าเข้าไว้ด้วยกันอย่างสนิทแนบแน่นคำสอนของอิสลามจึงครอบคลุมในทุกแง่มุมทั้ง เรื่องศาสนจักรและอาณาจักรหมายความว่าอิสลามไม่แยกศาสนาออกจากการเมือง ซึ่งเมื่อใดที่ทั้งสองแยกออกจากกันสังคมก็จะพบกับความวิบัติทันที ด้วยเหตุนี้พระเจ้าจึงเรียกอิสลามว่า เป็นศาสนาแห่งธรรมชาติและเรียกร้องให้ทุกคนรักษาธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ให้มีชีวิตชีวาเสมอ¹⁹

¹⁸ ระพีพรรณ มุหะหมัด. อิสลามกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดกอมาอิสลามคลองแสนห้วย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2551: 14-16

¹⁹ มุฮัมมัด ฮุเซน ญะบาบาญะฮีย, 2547:24-25

Vincent T. H. Houben²⁰ ได้สรุปเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดของอิสลามไว้ว่าหลักการและแนวคิดของอิสลามถูกส่งผ่านศาสนาฮัมมัตและคำภีร์อัลกุรอานและถูกประกาศใช้อย่างกว้างขวางในส่วนต่างๆของโลก ต่างไปจากศาสนาคริสต์ อิสลามนั้นเป็นมากกว่าศาสนาเสมือน “แนวทางของชีวิต” ซึ่งครอบคลุมในทุกๆกิจกรรมในชีวิตของมนุษย์ทั้งในกิจส่วนตัวและสาธารณะ ตั้งแต่ความเชื่อทางศาสนาตลอดจนเรื่องราวทางการเมือง ทั้งนี้ ศาสนาอิสลามก็มีขอบจารีตที่แตกต่างกัน ทางหนึ่งก็เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของผู้ที่ศรัทธาในขณะเดียวกันก็เพื่อให้เกิดความหลากหลายในสังคม อาจกล่าวได้ว่าอิสลามมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตทางจิตวิญญาณ โดยไม่ได้นำมาเกี่ยวข้องกับสังคมและรัฐแล้ว จึงเป็นเรื่องห่างไกลความเป็นจริงที่ควรจะเป็นว่าอิสลามนั้นมีทั้งระบบการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ กฎหมายอิสลามหรือชารีอะห์ที่มีความถาวร แต่การนำมาใช้จริงค่อนข้างมีขีดจำกัด ขณะเดียวกันความแตกต่างทางความคิดและพฤติกรรมการนำมาใช้ในยุคที่อิสลามเฟื่องฟูมีความแตกต่างกันไป ดังนั้นความเข้าใจต่อเรื่องนี้อาจผิดเพี้ยนไปไม่เพียงแต่ในมุมมองของนักสังเกตการณ์และนักวิชาการที่ไม่ใช่มุสลิม แต่ในบรรดานักเคลื่อนไหวอิสลามเองอีกด้วย แต่กระนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่จะทำให้มุสลิมได้รับอิทธิพลและกำหนดทิศทางความเข้าใจอิสลามในเรื่องชารีอะห์ อย่างเช่น สภาพแวดล้อมทางด้านสังคมวิทยา ด้านวัฒนธรรมและด้านสติปัญญาหรือที่อาร์คอนเรียกว่า “Aesthetics of reception” มีความสำคัญในการตัดสินใจรูปแบบและสาระที่แท้จริงของการตีความชารีอะห์²¹

2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมือง

อิสลามการเมือง (Political Islam) หมายถึงแนวคิดที่นำเอาหลักการอิสลามเข้ามามีบทบาทในทางการเมือง อันเนื่องมาจากการเมืองนั้นสามารถที่จะส่งผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตที่รวมไปถึงสิทธิเสรีภาพในการประกอบศาสนกิจในชีวิตประจำวันของชาวมุสลิมซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการที่สามารถประสานความเป็นอิสลามไปด้วยกันกับความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ผ่านการมองอิสลามในฐานะการมีอัตลักษณ์ทางการเมือง (Political Identity) ที่สามารถแสดงออกได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตามอันที่จริงแล้วคำว่าอิสลามการเมือง (Political Islam) นั้นไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่แต่อย่างใดเนื่องจากการใช้คำนี้กันมาตั้งแต่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 แต่มาได้รับความนิยมแพร่หลายและได้รับความสนใจในการกล่าวถึงคำนี้ขึ้นมาอีกครั้งหลังเกิดเหตุการณ์ตึกเวิร์ดเทรดเซ็นเตอร์ในสหรัฐอเมริกาถูกล้มหรือที่รู้จักกันว่าเหตุการณ์ 9/11 เมื่อปี 2001 ซึ่งคำดังกล่าวนี้มักถูกนำมาใช้ในลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของมุสลิมและยังมีความเข้าใจแบบแยกส่วนว่าอิสลามเป็นความเชื่อศรัทธาส่วนบุคคลของชาวมุสลิมทุกๆ ไปซึ่งความเข้าใจดังกล่าวไม่ถูกต้องเพราะในความเป็นจริงแล้วศาสนาอิสลามมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางสังคมและการเมืองเป็นอย่างมาก ในช่วงแรกๆ คำดังกล่าวนี้ได้ถูกอธิบายจากนักวิชาการตะวันตกอย่าง Esposito ที่ได้ให้คำจำกัดความและอธิบายว่า อิสลามการเมืองมีฐานมาจากการฟื้นฟูศาสนาอิสลามร่วมสมัยที่ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตผู้คนโดยเฉพาะชาวมุสลิมเองที่ปฏิบัติตามหลักการศาสนบัญญัติที่ได้กำหนดเอาไว้และได้กลายเป็นอุดมการณ์หรือแนวคิดทางเลือกขึ้นมาผ่านประโยชน์ต่างๆ หรือสโลแกนต่างๆ เช่น อิสลามคือทางออกหรือไม่ใช่ทั้งตะวันตกและตะวันออก เป็นต้น

นอกจากนี้ Esposito ยังได้อธิบายอีกว่าในบริบทของการเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นอิสลามก็ได้กลายเป็นอุดมการณ์ทางเลือกให้กับความล้มเหลวของชาตินิยม ทุนนิยม สังคมนิยมที่ได้ตั้งอยู่บนฐานคิดแบบ

²⁰ Vincent H. J Houben. *Southeast Asia and Islam*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science Vol. 588, Islam: Enduring Myths and Changing Realities (Jul., 2003), pp. 149-170

²¹ มุหัมมัด อาร์คอน, 1988: 58

โลกวิสัยหรือเซคคิวลาร์ซึ่งแยกศาสนาออกจากการเมือง ดังนั้นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอิสลามก็ได้กลายเป็นฐานในการสร้างความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและทางสังคม ซึ่งรัฐบาลและกลุ่มเคลื่อนไหวหลายๆ ส่วนก็เริ่มขยายความชอบธรรมด้วยอิสลามและได้รับการสนับสนุนทั้งในเชิงโครงการและเชิงนโยบายซึ่งเขามองว่า เหตุผลของการฟื้นคืนกลับมาครั้งนี้มาจากประเด็นทางศาสนา วัฒนธรรมที่รวมประเด็นทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ²² ในขณะที่ Charles Hirschkind ให้ทัศนะว่าอิสลามการเมืองเป็นคำที่ใช้เพื่ออธิบายถึงการที่กรอบของศาสนาอิสลามได้ก้าวล้ำเข้าไปสู่มิติเซคคิวลาร์ในขอบเขตการเมืองและอธิบายกิจกรรมลักษณะนี้เพื่อให้มีคำเฉพาะที่อธิบายแนวคิดนี้ที่มีความต่างจากความเชื่อทางศาสนาส่วนบุคคลที่อยู่ภายใต้แนวทางอิสลามโดยทั่วไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าอิสลามการเมืองเป็นการขยายกรอบจากอิสลามแบบดั้งเดิม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับการขยายอำนาจรัฐและมิติทางสังคมที่ศาสนามีบทบาทอยู่ด้วยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าปัจจุบันในทางวิชาการคำว่าอิสลามการเมืองหรือ Political Islam เป็นแนวคิดที่ได้ถูกให้คำจำกัดความจากนักวิชาการร่วมสมัย โดยเฉพาะนักคิดชาวตะวันตกซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ใช้เพื่ออธิบายเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของมุสลิมในยุคสมัยใหม่ แนวคิดใหม่โดยทั่วไปมักยังไม่ได้รับการอธิบายที่ตลกพิสดารชัดเจนนัก และยังคงมีการถกเถียงเพื่ออธิบายแนวคิดนี้²³

สำหรับนักวิชาการมุสลิมอย่าง Mohammad Ayooob ได้อธิบายคำว่า “อิสลามการเมือง” (Political Islam) คือรูปแบบของการใช้ศาสนาอิสลามในฐานะที่เป็นเครื่องมือของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร เพื่อบรรลุเป้าหมายประสงค์ทางการเมืองและมีการตอบสนองข้อท้าทายของสังคมโดยการจินตนาการถึงอนาคตโดยเลือกใช้หรือสร้างแนวความคิดที่มาจากหลักการของศาสนาอิสลามหรือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวผู้นิยมแนวทางอิสลามในประเทศต่างๆ ที่เคลื่อนไหวภายใต้สภาพเงื่อนไขของสังคมและการเมืองของประเทศนั้นๆ มียุทธศาสตร์ในการดำเนินความเคลื่อนไหวแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ปฏิเสธความรุนแรง ขณะที่บางกลุ่มก็นิยมความรุนแรงเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมาย²⁴ ในขณะที่ Peter Mandaville เลือกที่จะใช้คำว่า Muslim Politics หรือ การเมืองมุสลิม มากกว่าการใช้คำว่า Political Islam หรือคำว่า Islamism เน้นตรงที่การสร้างบรรทัดฐานการปกครองหรือการเมืองโดยตรงแต่นักวิชาการท่านนี้เลือกใช้คำว่า “การเมืองมุสลิม” ที่มีความหมายถึงการที่ทำให้เราพยายามคำนึงถึงความหลากหลายของอิสลามและเน้นไปถึงชาวมุสลิมในฐานะที่เป็นผู้แสดงทางสังคมมากกว่าศาสนาอิสลาม²⁵ ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ M.A.Muqtedar Khan ที่ได้ให้ความเห็นว่ามิติทางการเมืองของมุสลิมในสังคมสมัยใหม่นั้นก็คือการแสดงบทบาทของอิสลามในพื้นที่สาธารณะจากกลุ่มมุสลิม ซึ่งอิสลามมีสิ่งดีๆ มากมายที่สามารถนำเสนอต่อสังคมสาธารณะได้ นักคิดมุสลิมร่วมสมัยหลายคนจึงหาแนวทางที่จะเชื่อมช่องว่างทางทฤษฎีระหว่างความเป็นศาสนาและอำนาจอธิปไตยที่อยู่ในบริบทปัจจุบัน ในความเป็นอิสลามนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยอยู่และขณะเดียวกันอิสลามการเมืองก็เป็นการใช้เครื่องมือต่างๆ ในกระบวนการประชาธิปไตยในตัวเอง²⁶ แน่นอนว่าภายใต้แนวคิดนี้อาจมีกลุ่มแนวคิดที่เรียกว่าอิสลามนิยม (Islamism) ที่มีเป้าหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐอิสลามหรือการประกาศใช้กฎหมายอิสลามภายใต้อาณาเขตของรัฐนั้นๆ โดยมีผู้ที่ปฏิบัติตามแนวคิดที่มีวิธีการต่างกันไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่วางไว้ อย่างไรก็ตาม

²² John L. Esposito, *Claiming the Center: Political Islam in Transition*. Harvard International Review, 19(2): 1997 p. 8.

²³ Charles Hirschkind, *What is Political Islam?* in Frederic Volpi (Ed.), *Political Islam: A Critical Reader*. New York: Routledge, 2011, pp. 13-15)

²⁴ Ayooob, Mohammad. *The many faces of political Islam: Religious and politics in the Muslim World*. Singapore: NUS Press. 2008.

²⁵ Peter Mandaville, *Global Political Islam* (New York: Routledge, 2007) pp. 20-21

²⁶ Muqtedar M.A. Khan, *Introduction: The Emergence of an Islamic Democratic Discourse*. in Khan, M.A. Muqtedar (Ed.), *Islamic Democratic Discourse: Theory, Debates, and Philosophical Perspectives* Oxford: Lexington Books. 2006. pp. xi-xxi.

ภายใต้กรอบแนวคิดอิสลามการเมืองนั้นจะมีความยืดหยุ่นและปรับตัวเองให้สอดคล้องกับข้อท้าทายใหม่ๆ ของแต่ละยุคสมัย แนวคิดนี้ต้องเผชิญกับการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มแนวคิดอิสลามแบบดั้งเดิมที่มองว่าการสถาปนารัฐอิสลามนั้นอธิปไตยย่อมต้องเป็นของพระเจ้าและมีความเป็นสากล หากแต่กรอบแนวคิดของอิสลามการเมืองกลับมีลักษณะของกิจกรรมที่สอดคล้องไปกับขอบเขตของรัฐและใช้เครื่องมือของรัฐที่เป็นระบบที่มนุษย์วางไว้ จากนั้นจึงปฏิรูปสิ่งที่มีอยู่ภายใต้ระบบการปกครองประชาธิปไตยเพื่อวางแนวทางสู่หนทางและนโยบายที่สอดคล้องกับแนวทางของอิสลาม อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเข้าไปในระบบและเปลี่ยนระบบนั้นนั่นเอง²⁷

นอกจากนี้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอิสลามการเมืองนั้นได้ถูกมองว่าเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวปฏิรูปเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบที่มีอยู่เดิมไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตย สังคมนิยม เสรีนิยมและระบอบคิดอื่นๆ หากพิจารณาพื้นฐานของส่วนประกอบสำคัญภายในกรอบอิสลามการเมืองแล้วในงานเขียนของ Barry M. Rubin ได้ให้ทัศนะว่าประกอบด้วยแนวคิดหลักสี่ประการด้วยกัน คือ ประการแรกว่าด้วยแนวคิดอำนาจอธิปไตยของพระเจ้า (Sovereignty of God) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับพระเจ้าโดยเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นพระเจ้าเป็นผู้กำหนดแล้วทั้งสิ้นและมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเองซึ่งมนุษย์จะต้องปฏิบัติตาม แม้กระทั่งในเรื่องของการปกครอง รูปแบบการปกครองที่มาจากพระเจ้านั้นย่อมเป็นรูปแบบที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมนุษย์ที่เท่าเทียมกล่าวคือมนุษย์ทุกคนย่อมเท่าเทียมกันแต่จะมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบเดียวเท่านั้น คือระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ประการที่สองคือแนวคิดอิสลามนิยม (Islamism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการนำเอารูปแบบการเมืองการปกครองบนฐานของอิสลามด้วยการประยุกต์ใช้กฎหมายอิสลาม (ชะรีอะห์) ที่มีความถูกต้องซึ่งได้กำหนดเอาไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและหะดีษให้เกิดขึ้นในสังคมอีกทั้งยังอยู่บนพื้นฐานของการนำเอารูปแบบการเมืองการปกครองที่ถูกระบุไว้แล้วไปสู่การปฏิบัติจริงทางการเมืองด้วยเช่นกัน ประการที่สามคือแนวคิดญิฮาด (Jihad) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ปฏิรูป โดยที่คำว่า ญิฮาดนั้นในความหมายของคำหมายถึงการดิ้นรนพยายามต่อสู้กับความชั่วร้าย ซึ่งคำนี้บ่อยครั้งมักถูกตีความว่าเป็นการต่อสู้ทางศีลธรรมและทางอาวุธ ซึ่งอันที่จริงนั้นการญิฮาดนั้นจะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางสังคมซึ่งมุสลิมนั้นกลายเป็นผู้ถูกรุกรานจึงต้องมีการลุกขึ้นต่อสู้เพื่อปกป้องศาสนาและทำลายสิ่งที่เป็นความชั่วร้ายให้หมดไปจากสังคมและผู้ที่ลุกขึ้นปกป้องนี้จะถูกเรียกว่ามุญฮาดิดหรือมุญฮาดิเดิน (Mujahid or Mujahideen) และประการที่สี่คือแนวคิดความเป็นอุมมะห์ (Ummah) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของชาวมุสลิมที่มองว่ามุสลิมทุกคนนั้นล้วนแล้วแต่เป็นประชาชาติเดียวกัน โดยมองข้ามในเรื่องของเขตแดน (Boundaries) และชาตินิยม (Nationalism) ซึ่งแนวคิดหลักเหล่านี้ปรากฏให้เห็นในแต่ละบริบทที่มีความพยายามในการเรียกร้องสู่การนำความเป็นอิสลามเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองในรูปแบบที่ต่างต่างกันไป บางครั้งอาจปรับใช้โดยเน้นการนำเสนอและเผยแผ่แนวคิดหรือบางครั้งอาจออกมาในรูปแบบการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เช่นกรณีการเคลื่อนไหวของกลุ่มฏอลิบาน²⁸

อย่างไรก็ตาม การเมืองในแบบอิสลามนั้นมักจะอธิบายถึงกิจกรรมขององค์กรและการเคลื่อนไหวที่ขับเคลื่อนในมิติทางการเมืองโดยมีฐานจากอิสลามและยังรวมถึงกิจกรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มที่ไม่เป็นทางการในการสร้างกรอบโครงสร้างที่อ้างอิงกับหลักการศาสนาอิสลาม เช่นกระบวนการนี้อาจหมายถึงการคลุมอียาบในที่สาธารณะ การอ่านวรรณกรรมศาสนาหรือการกำหนดกรอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนฐาน

²⁷ Shahram Akbarzadeh, *The paradox of Political Islam*. in Akbarzadeh, Shahram (Ed.), *Routledge handbook of political Islam* New York: Routledge. 2012. pp.1-8.

²⁸ Barry Rubin, "Introduction" in *political Islam: Critical Concepts in Islamic Studies*. London: Routledge.2007. pp.1-19

ของอิสลาม เป็นต้น²⁹ ในขณะที่การเคลื่อนไหวแบบอิสลามนิยมทางการเมืองได้มีการจำแนกลักษณะเอาไว้ อย่างกว้างๆ 3 ลักษณะด้วยกันกล่าวคือ ลักษณะแรกเป็นกลุ่มที่ใช้อาวุธและวิธีการทางทหารเพื่อสถาปนารัฐอิสลาม เช่น กลุ่มอัลกออิดะห์ กลุ่มญิฮาดิสในอียิปต์ในอดีต กลุ่มติดอาวุธในอัลจีเรีย หรือกลุ่ม IS ในอิรักและซีเรีย เป็นต้น ลักษณะที่สองคือกลุ่มอิสลามนิยมสายหลักที่มีอิทธิพลจากนักคิดและนักกิจกรรมซึ่งใช้กิจกรรมสาธารณะและการมีส่วนร่วมทางการเมืองกระแสหลักเพื่อนำไปสู่รัฐอิสลาม เช่น กลุ่มภราดรภาพอิสลาม (The Muslim Brotherhood) ในซีเรียและอียิปต์ กลุ่มอิสลามแนวหน้า (The Islamic Action Front) ในจอร์แดน พรรคความยุติธรรมและการพัฒนา (The Party of Justice and Development) ในตุรกี กลุ่มเพื่อความยุติธรรมและการกุศล (The Justice and Charity Group) ในโมร็อกโก, หรือกลุ่มอิสลามแนวหน้า (the Islamic Action Front) ในอัลจีเรีย เป็นต้น และลักษณะที่สามคือกลุ่มที่ใช้ทั้งสองวิธีข้างต้นผสมกันในบริบทการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยชาติ เช่น ฮามาสในปาเลสไตน์ เป็นต้น³⁰ หากแต่ในการอธิบายบนฐานของทั้งสามนั้น มอนบงฐานของปรากฏการณ์ที่มีการเคลื่อนไหวในกรอบการเมืองเป็นหลัก ส่วนแนวทางที่สองนั้นเป็นหนทางที่ใช้เป็นคำอธิบายส่วนมากเมื่อต้องการให้คำจำกัดความถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวของ “อิสลามการเมือง” แม้ว่าจะมีนักวิชาการหลายคนที่เหมาะสมรูปแบบที่หนึ่งและสามด้วยในบางครั้งก็ตามที่ ท้ายสุดแล้วอาจกล่าวได้ว่า “อิสลามการเมือง” เป็นการตอบสนองต่อกรอบแนวคิดที่ครอบงำโลกยุคสมัยใหม่ด้วยความคิดภายใต้ทฤษฎีสันติภาพประชาธิปไตย (Democratic Peace Theory) ที่เชื่อว่าหากทุกประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตย เช่นเดียวกันแล้วก็มีแนวโน้มว่าจะไม่ก่อความขัดแย้งกับประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเหมือนกัน ฉะนั้นแล้วเมื่อแนวคิดเช่นนี้ครอบคลุมโลกอยู่ อิสลามการเมืองก็คือการหาพื้นที่เพื่อแสดงออกและยังคงรักษาความเป็นอิสลามในพื้นที่สาธารณะเอาไว้ นั่นเอง³¹ ในเชิงวิชาการมีแนวโน้มที่จะเน้นศึกษาในประเด็นความรุนแรงทางการเมืองซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในตลอดช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ดีความรุนแรงก็เป็นเพียงแค่ส่วนเล็กๆ ที่มีอยู่ในแนวคิดนี้และเป็นทางเลือกของกลุ่มเล็กๆ บางกลุ่มเท่านั้นที่โดยทั่วไปแล้วใช้เพื่อตอบสนองต่อการถูกกดขี่จากรัฐ ดังซึ่งในงานเขียนของ Franceso Cavatorta ได้ระบุว่าเกือบทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีความพยายามในการสร้างภาพลักษณ์ของกลุ่มเคลื่อนไหวอิสลามนิยมให้โดดเด่นเพียงอย่างเดียว ทั้งที่ในความจริงแล้วมีเพียงจำนวนไม่มากที่จะใช้แหล่งอ้างอิงทางศาสนาเพื่อกิจกรรมทางการเมือง³²

ดังนั้นเราสามารถที่จะกล่าวโดยสรุปถึงคำจำกัดความหรือค่านิยมของอิสลามการเมือง (Political Islam) เป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายกิจกรรมหรือพฤติกรรมทางการเมืองที่นำมาปรับใช้โดยนำเอาแนวทางหรือหลักการอิสลามเข้ามามีบทบาทภายใต้บริบทของพื้นที่รัฐชาตินั้นๆ ซึ่งไม่สามารถแสดงออกทางการเมืองด้วยอิสลามในรูปแบบดั้งเดิมได้จึงต้องปรับกระบวนการโดยการใช้อยู่แบบที่ผูกมัดกับความเป็นรัฐสมัยใหม่หรือแนวทางประชาธิปไตยเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามที่ได้บัญญัติกำหนดไว้นั่นเอง

²⁹ Salwa Ismail, *Rethinking Islamist Politics: Culture, the State and Islamism*. New York: I.B. Tauris & Co Ltd. 2006

³⁰ Francesco Cavatorta, *The War on Terror and the Transformation of Political Islam*, Dublin City University, 2012. Retrieved from https://www.academia.edu/1563704/The_war_on_terror_and_the_transformation_of_Political_Islam [accessed on 10 July 2017]

³¹ Jarrod Hayes, "The democratic peace and the new evolution of an old idea". *European Journal of International Relations* 18 (4): 2012. pp. 767–791.

³² Francesco Cavatorta, *Ibid.*

2.3 การเข้ามาของศาสนาอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อิสลามเริ่มเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 อิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีลักษณะบางอย่างที่แตกต่าง เป็นผลมาจากวิธีการการมาของศาสนาในภูมิภาคและพัฒนาการที่เกิดขึ้นภายใต้ลัทธิอาณานิคมซึ่งเกิดขึ้นต่อมาหลังจากนั้น แม้ว่าที่ตั้งของภูมิภาคนี้จะเป็นที่รับรู้ว่ายู่ห่างไกลจากโลกอิสลาม ที่เป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาอิสลาม แต่ทุกวันนี้ก็มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่ที่นั่นจำนวนมาก ประชากรอินโดนีเซียกว่าร้อยละ 90 เป็นมุสลิมและกว่าร้อยละ 58 ของประชากรในประเทศมาเลเซียที่มีเชื้อสายมลายูเป็นมุสลิม ประชากรส่วนใหญ่ในรัฐสุลต่านแห่งบรูไนกว่าร้อยละ 67 ก็เป็นมุสลิมเช่นเดียวกัน ประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ นั้นจะมีประชากรมุสลิมปรากฏอยู่แต่เป็นชนส่วนน้อยของประเทศ (ในสิงคโปร์มีประมาณ 14 เปอร์เซ็นต์และพื้นที่อื่นๆ ประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์) แม้ในประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่ในไม่ใช่มุสลิม ก็มีชุมชนขนาดใหญ่ของมุสลิมให้พบเห็นได้ เช่นทางตอนใต้ของฟิลิปปินส์ ภาคใต้ของไทย และทางตะวันตกของเมียนมาร์ จากประชากรทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวน 648 ล้านคน³³ มากกว่า 260 ล้านคนหรือมากกว่าร้อยละ 40 ได้ขึ้นทะเบียนเป็นประชากรมุสลิมโดย 200 กว่าล้านคนในจำนวนนั้นเป็นประชากรของอินโดนีเซียเพียงประเทศเดียว

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 พ่อค้ามุสลิมจากอินเดีย เปอร์เซียและทางตอนใต้จากคาบสมุทรอาหรับ ได้แวะเทียบท่าเพื่อทำการค้าขายที่รัฐฝั่งภาคพื้นสมุทรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อมีการรวมกลุ่มกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ซึ่งในขณะเดินทางจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาไปด้วย มีการสร้างอาคารสำหรับประกอบกิจการทางศาสนาในชุมชน แต่จุดเปลี่ยนที่สำคัญคือเมื่อมีผู้นำในท้องถิ่นในภูมิภาคได้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม การนับถือศาสนาใหม่ทำให้ผู้นำสามารถบังคับใช้กฎหมายใหม่ที่มีความเป็นสากลกับประชาชนของตน ซึ่งเอื้อต่อการขึ้นมาเป็นใหญ่ในทางการเมือง ผู้ปกครองและอำนาจการปกครองสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่น (อุมมะฮ์) ในสังคมได้ โดยเฉพาะที่สำคัญคือหลักการของ*เคาะลีฟะห์*หรืออำนาจอียิปต์ที่มีความชอบธรรมผ่านอำนาจของพระเจ้าเป็นเจ้า ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองจะถูกควบคุมผ่าน*อวัตต์*หรือจารีตประเพณี

การเผยแพร่ของอิสลามผ่านดินแดนสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นไปอย่างช้า ๆ เหมือนคลื่นลูกใหญ่ เริ่มจากทางเหนือของสุมาตราในช่วงต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 13 ไปจนถึงบอร์เนียวและทางใต้ของฟิลิปปินส์จนถึงช่วงศตวรรษที่ 16 ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 1300 อาณาจักรปาไซ ทางเหนือปลายสุดของเกาะสุมาตราได้กลายเป็นอาณาจักรอิสลาม และเป็นช่วงเวลาเดียวกันดังที่ปรากฏในหลักฐานจากสุสานมุสลิมแห่งแรกที่ถูกค้นพบในชาวตะวันออก ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 1500 อิทธิพลของศาสนาอิสลามได้ขยายออกไปทั่วสุมาตรา ซูลาเวซีและโมลุกกะ หลังจากนั้นตามพื้นที่ชายฝั่งของเกาะกาลิมันตันและหมู่เกาะซูลู มินดาเนา ไปจนถึงปาเลวันก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งโลกอิสลาม ในส่วนของภาคพื้นทวีปของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประกอบด้วยชนเผ่าอย่างเช่น ชาวจาม ในกัมพูชาและอารากันในเมียนมาร์ก็เข้ารับอิสลามเช่นกัน

จากพยานหลักฐานต่างๆ ได้ระบุถึงสังคมอิสลามในยุคแรกเริ่มในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่าง มาร์โคโปลโล พ่อค้าแห่งเวนิส ผู้ซึ่งได้เข้ามาเยือนทางตอนเหนือของเกาะสุมาตราในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 ได้ยืนยันถึงอาณาจักรขนาดเล็กอย่าง *เปอร์ลัก* (Perlak) และ *เปอร์ดิร* (Pedir) ต่อมาในช่วงกลางศตวรรษที่ 14 นักเดินทางชาวมอริอ็อกโก *อิบนุ บัตตุตา* ได้เดินทางมาที่แห่งนั้น เช่นเดียวกับกับชาวจีนมุสลิมผู้มีนามว่า *Ma Huan* ผู้ซึ่งเดินทางมาเยือนชาวและในช่วงปี 1433 และยังพบรายงานของนักเดินทางชาวโปรตุเกสนาม

³³ Worldometers. "Population of Southern-Asia". [Available Online]: <http://www.worldometers.info/world-population/south-eastern-asia-population/>. [accessed 28 december 2017]

Tome Pires ที่ได้รายงานถึงสถานการณ์ในชาวในช่วงปี 1515 เป็นต้น และหลังจากนั้นก็ยังมีหลักฐานรายงานอีกจำนวนมากทั้งจากฝั่งตะวันตกและจากในท้องถิ่นเอง³⁴ ดูเหมือนว่าศาสนาอิสลามได้เริ่มเผยแพร่จากปาไซ อาณาจักรเล็กๆ ทางตอนเหนือของเกาะสุมาตรา แหล่งกำเนิดเดิมที่มีความสัมพันธ์กับอินเดียได้ เริ่มจากผู้เผยแพร่ศาสนาอิสลามที่มาจากเมืองมะบรผ่านประเพณีการทำมาค้าขาย อิสลามได้เข้ามาทางตอนเหนือของอินเดียหลังจากได้แพร่ขยายจากทางใต้ อิสลามในทางตอนใต้ของอินเดียมีความเชื่อมโยงกับเมืองฮัตราเมาตุ ในเยเมน จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่มีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามตามแนวทางซาฟีอีเริ่มต้นก่อตั้งขึ้นในบริเวณนี้และยังตามมาทั้งในทางตอนใต้ของอินเดียและอินโดนีเซีย³⁵

ในประวัติศาสตร์สมัยใหม่การมาถึงของอิสลามมีความเชื่อมโยงกับยุคขยายตัวของการค้าทางทะเล ชุมชนการค้าขนาดเล็กของมุสลิม ประกอบด้วยชาวอาหรับ อินเดียและยังมีพ่อค้าท้องถิ่นที่เข้ารับอิสลาม ที่อยู่ในหมู่เกาะตั้งแต่อีจเรห์ศักราชแรกๆ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในเวลาต่อมา และในศตวรรษที่ 16 มีชุมชนมุสลิมเกิดขึ้นตามแนวชายฝั่งทางตอนเหนือของชวา ต่อมาถูกพัฒนาเป็นชุมทางของการค้าระหว่างประเทศ นั้นทำให้ “ชนชั้นกลาง” ของชุมชนอิสลามได้กำเนิดขึ้นผสมกับชาวบ้านดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาวชวาได้กล่าวถึงการเข้ามาของอิสลามนั้นมีความเชื่อมโยงกับนักเผยแพร่ศาสนา ทั้ง 9 (wali sanga) สุเหร่า *เดมัก* ถูกสร้างขึ้นในปลายศตวรรษที่ 15³⁶ Wali sanga ทั้งเก้าคน ในยุคสมัยของ Sunan Kalijaga แห่งเมือง *เดมัก* ได้เผยแพร่ศาสนาอิสลามในชวาและจุดเปลี่ยนที่สำคัญของอิสลามในภูมิภาคนี้เมื่อครั้งที่อาณาจักรอินดูแห่ง *มัชปาหิต* ในปี 1527 ได้เปลี่ยนเป็นอาณาจักรอิสลาม อิสลามได้เข้าสู่อาณาจักรมะละกาในช่วงที่มะละกา กำลังรุ่งเรืองและเป็นเมืองท่าที่สำคัญทางการค้าถึงขีดสุด ในช่วงศตวรรษที่ 14 ผ่านพ่อค้าอินเดียที่เข้ามาทำการค้าขายพร้อมกับศาสนาอิสลามมาเผยแพร่ในพื้นที่³⁷

การขยายตัวของอิสลามในรัฐฝั่งภาคพื้นสมุทร ได้ขยายเป็นวงกว้างอย่างสงบ และการเปลี่ยนศาสนานั้นก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับคนท้องถิ่นเดิมเนื่องจากพิธีกรรมตามจารีตก่อนการมาของอิสลามยังถูกปฏิบัติ และการแสดงออกถึงการเปลี่ยนศาสนานั้นจะกระทำได้โดยการกล่าวคำปฏิญาณตน (ภาษาอาหรับ-ชวา *ฮาดะฮ์*) มีหลักการและองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งไม่สามารถสร้างขึ้นหรือแอบอ้างตามใจ และหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามก็สามารถกระทำได้โดยไม่เป็นอุปสรรคนัก หลัก *ซาริอะฮ์* หรือกฎหมายทางศีลธรรมซึ่งมีพื้นฐานจากแนวทางการปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด แต่ทั้งนี้ประชาชนในพื้นที่ก็ยังคงนำหลักจารีตเดิมมาใช้ควบคู่กับหลักการศาสนา

ในทำนองเดียวกันการแพร่ขยายของอิสลามนั้นจะเริ่มต้นจากดินแดนติดชายฝั่งและค่อยๆขยายไปในพื้นที่ที่ไกลออกไป ผ่านครูสอนศาสนา ซึ่งจะเรียกว่า *Kyai* (ในภาษาชวา) หรือ *เมาลาวา* (ในภาษาอาหรับ) พวกเขาจะอาศัยอยู่ตามชุมชนต่างๆ และได้ก่อตั้งโรงเรียน (*Surau* ในภาษามลายูหรือ *persantren* ในภาษาชวา) สำหรับการเรียนการสอนศาสนาในโรงเรียน มีการสอนการท่องจำอัลกุรอานสำหรับนักเรียนชาย สอนการตีความความหมายของอัลกุรอาน (*Tafsir*) ศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของพระผู้เป็นเจ้า (*Kalam*) และวิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักจิตวิญญาณ โดยครูสอนศาสนาและผู้ที่ถูกกลับมาจากการแสวงบุญที่นครเมกกะ (*Haji*) นั้นจะมีเกียรติและเป็นที่เคารพสำหรับคนในพื้นที่และบ่อยครั้งพวกเขาก็เป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนในชุมชนกับผู้มีอำนาจที่สูงกว่า

³⁴ Vincent H. J. Houben. “Southeast Asia and Islam”. The Annals of the American Academy of Political and Social Science Vol. 588, Islam: Enduring Myths and Changing Realities (Jul., 2003), pp. 149-170

³⁵ Ibid.,

³⁶ (Pegeaud and de Graaf 1976)

³⁷ Vincent J. H. Houben, 2003., อ้างถึงแล้ว

ในยุคของอาณานิคมได้สร้างผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาการของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวยุโรปได้ปรากฏตัวในภูมิภาคตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 จนกระทั่งในช่วงต้นศตวรรษที่ 16 ก็ได้ควบคุมศูนย์กลางของรัฐทางชายฝั่งเป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนได้เปลี่ยนแปลงระบบการค้าขายทางทะเลให้เป็นไปตามที่ต้องการ โดยเหตุการณ์ครั้งสำคัญได้แก่การยึดมะละกาของโปรตุเกสในปี 1511 ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงระบบการเมืองในโลกมาอยู่เพียงแค่ศตวรรษที่สิบเก้าเท่านั้นที่ชาวยุโรปสามารถยึดอาณานิคมจากรัฐทางชายฝั่งเรื่อยถึงพื้นที่ทางตอนในที่อยู่ไกลแนวชายฝั่งออกไปรวมถึงประชากรส่วนใหญ่อีกด้วย ไม่เพียงแต่ขยายอาณานิคมออกไปในแนวราบ เหล่านี้กล่าอาณานิคมยังได้เปลี่ยนแปลงสร้างเขตแดนระหว่างประเทศขึ้นใหม่ โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า ในแนวคิดก็ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจและการเมืองการปกครองที่มีอยู่เดิมของสังคมในพื้นที่ โดยทั้งหมดนั้น ผู้นำศาสนาหรือผู้ปกครองเดิมในท้องถิ่นได้ถูกกีดกันออกไปจากกระบวนการเป็นที่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมถึงมีกลุ่มกระบวนการที่เคลื่อนไหวต่อต้านชาวตะวันตกได้เกิดขึ้นจำนวนมาก

ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของอินโดนีเซีย ดัตช์ได้ผลักดันศาสนาและผู้นำท้องถิ่นออกไปและมีความพยายามที่จะใช้อำนาจเหนือกฎหมายดั้งเดิมของท้องถิ่น (กฎหมายอาตัต) และแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการของตนให้ไปควบคุมในพื้นที่ เหล่ามิชชันนารีคริสเตียนก็ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงในพื้นที่ศาสนาอิสลาม แต่สามารถเข้าไปได้ในดินแดนทางตอนกลางของเกาะโมลุกกะ เกาะสุลาเวสี ทางตอนกลางของกาลิมันตัน ฟลอเรสและตอนกลางของสุมาตรา โดยมีสำนักงานที่ถูกกำกับดูแลโดยดัตช์ เกลเซินในกรณีที่เกิดขึ้นที่อาเจห์ ในทางตอนเหนือของสุมาตราที่นำมาสู่การต่อสู้ที่ยืดเยื้อยาวนาน ในส่วนของชาวอาเจห์เองความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นรูปแบบของสงครามศักดิ์สิทธิ์ (*Jihad*) ใช้ต่อต้านกับพวกที่พวกเขาเรียกว่าพวกนอกกรีต แต่กระนั้นพื้นที่เหล่านั้นก็ยังถูกพิชิต นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามของชาวดัตช์ C. Snouck Hurgronje ได้จัดหาเจ้าหน้าที่ของดัตช์พร้อมกับการศึกษาข้อมูลและยุทธศาสตร์ต่างๆและปัจจัยภายในที่แตกต่างกัน

ในทางขณะเดียวกันอังกฤษได้ปรากฏตัวและเข้ามาคุมอำนาจทางการเมืองในมาเลเซีย ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่รวมทั้งออกกฎต่างๆ รวมถึงแต่งตั้งคนจากฝั่งของตนเข้าไปมีบทบาทเหนือผู้ปกครองในแต่ละรัฐ บรรดาเจ้าเมืองในขณะนั้นจำเป็นที่จะต้องทำตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อังกฤษในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารบ้านเมือง รัฐบาลยกเว้นในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรมและศาสนาอิสลาม ด้วยเหตุนี้องค์กรต่างๆ ด้านเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ของอังกฤษของถูกก่อตั้งขึ้น อันเนื่องมาจากความมีเสถียรภาพที่เข้มแข็งและการต่อต้านเจ้าอาณานิคมตะวันตกที่มีอยู่น้อยจากคนในพื้นที่ ส่วนความมั่นคงของตำแหน่งนักการศาสนาอิสลามจะแบ่งปันอำนาจกันระหว่างเจ้าเมืองและเจ้าอาณานิคม

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การพัฒนาต่างๆจากตะวันตกได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีเดิมที่อิสลามเคยมีมา อย่างเช่นการมีเรือจักรไอน้ำทำให้ผู้แสวงบุญจำนวนมากสามารถเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ที่นครเมกกะได้ จุดนี้ได้สร้างเส้นใยสัมพันธ์ระหว่างคาบสมุทรอาหรับและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น³⁸ และเทคโนโลยีในการพิมพ์ก็ช่วยอำนวยความสะดวกให้ภาษาพื้นเมือง สามารถใช้เผยแพร่ข่าวสารและหลักคำสอนที่เกี่ยวกับอิสลามออกสู่สาธารณะ จึงช่วยลดความแตกต่างในเรื่องของแนวคิดด้านอิสลามในสังคมได้มาก การเคลื่อนไหวขององค์กรความร่วมมืออิสลามก็ได้ขยายตัวกว้างออกไปสู่โลกมุสลิมและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงสิบปีแรกของต้นศตวรรษที่ 20 ในทำนองเดียวกันก็ให้เห็นถึงความพยายามขององค์กรความร่วมมืออิสลามองค์กรต่างๆในการที่จะทำให้อิสลามมีความบริสุทธิ์จากประเพณีท้องถิ่น ที่มีความอะลุ่มอล่วยเกินไป ในทางกลับกัน ก็มีความทันสมัยในตัวเองซึ่งตอบสนองต่อชาวยุโรปที่เข้ามาควบคุมในพื้นที่อาณานิคม จึงกล่าวได้ว่าอิสลามในพื้นที่แห่งนี้ก็ไม่ได้มีความเป็น “อนุรักษนิยม” ไปเสียทั้งหมด

³⁸ Vincent J. H. Houben, 2003., Ibid.

ต่อมากระแสแนวทางใหม่ หรือหลักการของวาฮาบีของ *ดาร์ลุ้ อิสลาม* (ภาษาอาหรับ *ดาร์ลุ้ชาลาม*) ก็ได้ปรากฏขึ้นผ่านการเผยแพร่ปากต่อปาก ผ่านเหล่าผู้แสวงบุญที่กลับมาจากนครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียและเหล่านักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในกรุงไคโร ประเทศอียิปต์และผ่านวารสารเกี่ยวกับศาสนาในท้องถิ่น มีการ *ฟัตวา* ของชาวเมกกะที่เจตนากล่าวถึงความเป็นมุสลิมในแบบชาวอินโดนีเซีย³⁹ (Kaplan 1997) เนื่องจากการปฏิบัติดั้งเดิมของอิสลามในชนชาวพื้นเมืองอินโดนีเซียนั้น ยังคงมีการผสมผสานระหว่างจารีตท้องถิ่นดั้งเดิม ก่อนการมาถึงอิสลามดังนั้นหลายๆครั้งจึงมีความพยายามที่จะให้อิสลามมีความบริสุทธิ์อีกครั้ง

บทบาทที่สำคัญของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดขึ้นในสิงคโปร์ ซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่ผู้แสวงบุญใช้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์โดยจะผ่านสิงคโปร์ นิตยสารอย่าง *Al Imam* และ *Al Munir* พยายามที่จะสอนผู้อ่านและนำเสนอบทความแปลจากตะวันออกกลาง (Roff 1994, Ch. 2) ในอินโดนีเซียและในมาลายา กลายเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศาสนาอิสลามด้วยกัน *Kaum tua* (กลุ่มคนแนวทงเก่า) กับ *Kaum Muda* (กลุ่มคนหนุ่มที่ปฏิรูปแนวทางอิสลามแบบใหม่)

อิสลามยังมีความเชื่อมโยงกับความเป็นชาติในอินโดนีเซียและมาเลเซีย ซึ่งความเป็นชาตินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความเชื่อมโยงกับศาสนาอิสลาม เช่น กลุ่มนักเคลื่อนไหวชาตินิยมในอินโดนีเซีย *Sarekat Islam* ซึ่งก่อตัวขึ้นทางตอนกลางของชวาในปี 1922 มีแนวคิดที่ปฏิเสธความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียและตะวันตก เพราะตั้งแต่ที่อินโดนีเซียยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกก็ทำให้ความเป็นอิสลามได้ล่าถอยลง อย่างไรก็ตาม กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวนี้ก็ได้สลายไป เนื่องจากไม่มีการติดตามผลที่เป็นรูปธรรมและผู้นำบางส่วนก็ได้ผันตัวกลายมาเป็นนักปฏิวัติสังคม นอกจากนั้น กลุ่มนักเคลื่อนไหวอื่นๆก็ได้แก่กลุ่มอิสลามสายกลางที่ก่อตั้งโดย ฮัจญีอะห์หมัด ดะฮ์ลัน (1868-1923) ในยอกยาคารตา ผู้ซึ่งศึกษาในนครเมกกะ มีเป้าหมายของกลุ่มเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ มาตรฐานการศึกษาของมุสลิมให้ดีขึ้น ผ่านโรงเรียน โรงพยาบาลและอื่นๆ⁴⁰

ทางฝั่งมาลายาในช่วงทศวรรษที่ 1920 ก็มีกลุ่ม *Kaum Muda* ที่มีบทบาททางการเมือง ซึ่งแม้ว่าจะไม่สามารถเข้าถึงตำแหน่งสำคัญๆทางการเมือง แม้จะผู้สนับสนุนอยู่มากก็ตาม อีกทั้งบทบาทอย่างวารสาร *Seruan Azhar* ซึ่งตีพิมพ์ระหว่างปี 1925 และ 1928 โดยนักศึกษาจากมาลายาและอินโดนีเซียที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย Al-Azhar ในกรุงไคโร ได้ชูประเด็นเรื่องของความเป็นเอกภาพในอิสลาม และความเป็นเอกภาพของความเป็นมาลายาด้วยเช่นกัน (กลุ่มนักศึกษาจากมาลายารวมกับอินโดนีเซีย) ทั้งนี้ยังมีกลุ่มต่อต้านนักล่าอาณานิคม และหนังสือพิมพ์ปฏิรูปอิสลามอย่าง *Saudara* ที่ในปี 1930 นำเสนอเรื่องราวที่เน้นหนักไปทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจรวมถึงการตอบคำถามเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม อีกทั้งยังปลุกจิตสำนึกในความเป็นชาติแก่คนรุ่นใหม่อีกด้วย⁴¹

สิ่งที่ทำให้การแพร่ขยายของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แตกต่างไปจากการอินเดียหรือคาบสมุทรอาหรับนั้น นักวิชาการชาวตะวันตกหลายๆ คนต่างให้ข้อสรุปว่าอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นมีความเป็นสายกลางมากกว่าในภูมิภาคตะวันออกกลาง มีการผ่อนปรนต่อวิถีจารีตดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่นความเชื่อเรื่องเทวนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย Clifford Greertz (1968) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่านอกเหนือจากเขตพื้นที่ใน สุมาตรา กาลิมันตัน และสุลาเวสี อิสลามได้เข้าไปถึงเขตที่มี “วัฒนธรรมที่สูงกว่า” ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นเคยถูกรายล้อมไปด้วยวัฒนธรรมของฮินดูและพุทธมาก่อน อิสลามในพื้นที่นั้นไม่ได้สร้างอารย

³⁹ Kaplan 1997; Vincent J. H. Houben, 2003., Ibid.

⁴⁰ Ibid.,

⁴¹ Ibid.,

ธรรมใหม่ขึ้นมาแต่กลับปรับตัวให้เหมาะสม ด้วยเหตุนี้อิสลามจึงสามารถที่จะปรับเข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ อีกทั้งมีการหยิบยืมวัฒนธรรมจากด้านนอกมาใช้อีกด้วย

ดินแดนขวานนั้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของศาสนาพุทธและฮินดูมาก่อน จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าชาวชาวที่เป็นมุสลิมจะมีความเชื่อในหลักการของอิสลามแบบดั้งเดิมและหลักปฏิบัติทางศาสนาก็ยังคงมีความผสมผสานระหว่าง ความเป็นชาวดั้งเดิม ก่อนการมาถึงของอิสลาม โดยชาวชาวมุสลิมส่วนใหญ่จะถูกจำกัดว่าเป็นพวก *อาวางัน* หรือเป็นมุสลิมแคในนามแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของอิสลาม ซึ่งฝ่ายตรงตรงข้ามคือกลุ่ม *ชาวนตรี* หรือกลุ่มที่มีความเคร่งครัดตามหลักการมากกว่า ประเด็นคืออะไรคือการอธิบายความเป็นอิสลามระหว่างชาวชาวด้วยกัน หากคำนึงถึงความเป็นอิสลามแบบดั้งเดิมและการการผสมผสานกับจารีตเดิมในห้องถิ่นแล้วก็ไม่พบความแตกต่าง แต่ถ้าจะกล่าวจำแนกตามชาวนตรีหรืออาวางันก็ไม่สามารถพิจารณาได้ชัดเจนเช่นกัน เนื่องจากความเป็นอิสลามหรืออัตลักษณ์ของความเป็นอิสลามในขวานนั้นยังคงมีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ ในทางเดียวกัน จำนวนประชากรมุสลิมจำนวนมากในเกาะชวาก็ไม่ได้แปลว่าอิสลามในชาวคือตัวแทนทั้งหมดของอิสลามในอินโดนีเซีย

ประการต่อมาที่ทำให้ลักษณะของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ คืออิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้นจะมีการยึดในแนวทาง *รหฺสยฺนัย* หรือแนวทางจิตวิญญาณ ประเด็นนี้สามารถเชื่อมโยงกับประเด็นที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นคือเรื่องของความลึกลับและรูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในพื้นที่ก่อนการเข้ามาของอิสลาม ผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางจิตวิญญาณจะถูกเรียกว่า *นักบวชซูฟี* โดยมีพ่อค้าและบรรดานักสอนศาสนาอิสลามที่ได้เข้าร่วมเครือข่ายของกลุ่มทางจิตวิญญาณ (*Tarekat*) ซึ่งมีการปฏิบัติกิจวัตรศาสนาในรูปแบบของการ *ซิกิรฺ Dzikir* (การกล่าวรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าโดยการกล่าวพระนามของอัลลอฮ์) ทั้งนี้ Feener (1998) ได้กล่าวถึงหลักแนวทางจิตวิญญาณ (ซูฟี) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น มีที่มาที่สำคัญอยู่สองประการ กล่าวคือ แนวคิดของอัลฟารอบี (นักซูฟีในช่วงศตวรรษที่สิบสองถึงกึ่งศตวรรษที่สิบสาม) และคนที่สองคืออัลฆอซาลี (1058-1111)⁴²

ความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามและดินแดนฝั่งคาบสมุทรมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้นเริ่มต้นมาช้านานตั้งแต่ช่วงต้น ศตวรรษที่ 13 ศาสนาอิสลามได้เดินทางมาสู่ภูมิภาคนี้ผ่านพ่อค้าและนักเดินเรือจากอินเดียและคาบสมุทรมุสลิมอาหรับที่แวะเวียนเข้ามาทำการค้าขาย จนกระทั่งคนเหล่านั้นได้ก่อตั้งชุมชนของตนและมีการเผยแพร่ศาสนาอิสลามที่เริ่มต้นจากรัฐชายฝั่งขยายเข้าไปเรื่อยๆ หลักการทางศาสนาอิสลามไม่ได้สร้างอุปสรรคต่อการเข้ารับนับถือของคนในพื้นที่ หลักแห่งความเท่าเทียมและความเป็นภราดรภาพของอิสลามสามารถสร้างความเป็นเอกภาพของคนในชุมชน อีกทั้งความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในภูมิภาคนี้ มรดกความเชื่อในเรื่องของความลึกลับต่างๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากฮินดูแต่เดิมนั้นก็ถูกนำมาปรับใช้ในหลักความเชื่ออิสลาม โดยเฉพาะในแนวทางนิยมซูฟีหรือแนวทางรหฺสยฺนัย อิสลามถูกเผยแพร่ผ่านกลุ่มผู้นำชุมชนในชุมชนและเจ้าเมืองที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามเพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำมาค้าขายส่งผลประชาชนในพื้นที่ปกครองรับศาสนาอิสลามตาม ต่อมาเมื่อชาวอาณานิคมชาวดัตช์ได้เข้ามามีอำนาจปกครองและมีความพยายามในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ รวมถึงแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจมาบริหารจัดการในพื้นที่เหล่านั้น ทำให้บทบาทของศาสนาอิสลามถูกลดทอนลงและแทนที่ด้วยกฎหมายบ้านเมืองของชาวยุโรปอีกครั้งที่อิสลามถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ จนเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มนักเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อต่อต้านลัทธิอาณานิคมอย่างที่เกิดขึ้นในอินโดนีเซีย แต่อย่างไรก็ดีเจ้าอาณานิคมอย่างอังกฤษในมาลายา ก็ยังคงสงวนไว้ซึ่งบทบาทของศาสนาอิสลามและสิทธิของชาวพื้นเมือง แต่กลับเข้ามาควบคุมอำนาจในการบริหารประเทศและแต่งตั้งผู้มีอำนาจมาควบคุมผลประโยชน์ในรัฐต่างๆ กระแสชาตินิยมและการเรียกร้องอิสลามมีขึ้นผ่านกลุ่มปัญญาชนที่

⁴² Feener, 1998; Vincent H. J. Houben. 2003, pp. 584

ต้องการเปลี่ยนให้สังคมมีความเป็นอิสลามที่บริสุทธิ์เนื่องจากความเป็นอิสลามในภูมิภาคนี้ยังคงผสมผสานกันระหว่างจารีตเดิมและหลักการอิสลาม จึงทำให้เกิดกลุ่มนักเคลื่อนไหวที่ต้องการนิยามความเป็นอิสลามที่แท้จริงขึ้น ผ่านการรณรงค์ต่างๆ ทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อิสลามในภูมิภาคนี้จึงมีความแตกต่างจากพื้นที่ในตะวันออกกลาง ตรงที่พื้นที่นี้อิสลามถูกนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตและจารีตเดิม

2.3.1 อิสลามในอินโดนีเซีย

อิสลามมาถึงอินโดนีเซียในศตวรรษที่ 12 ผ่านพ่อค้าและการพาณิชย์จากคุชราต (Gujarat) ที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอินโดนีเซียซึ่งเป็นไปด้วยความสงบผ่านการค้าของผู้คนหลายรุ่นมิได้เข้ามาโดยผ่านการพิชิต การยึดครองอย่างที่เกิดขึ้นในตะวันออกกลางหรือแอฟริกาเหนือ การเข้ามาโดยแนวทางสันติในหลายศตวรรษเริ่มจากพื้นที่ที่เป็นตลาดรอบๆ ดินแดนที่เป็นชายฝั่งและค่อยๆ เคลื่อนเข้ามาในดินแดนที่เป็นพื้นดิน การพัฒนาหลักๆ เดิมในตอนปลายของราชวงศ์ฮินดูแห่งราชวงศ์มัจจาปาหิตในชาวตะวันออก เมื่อกษัตริย์ได้เปลี่ยนศาสนาและเมื่ออิทธิพลของศาสนาอิสลามเจริญเติบโตจากศตวรรษที่ 15 เป็นต้นไป ในการการค่อยๆ เปลี่ยนผ่านและการเผยแผ่ของอิสลามไปสู่สังคมของศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธและวัฒนธรรมที่สูงอยู่แล้วนั้น อิสลามจำเป็นต้องต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวเข้าหาอารยธรรมและวัฒนธรรมดังกล่าวไปด้วย สิ่งนี้เป็นผลให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับดินแดนที่ได้มไปด้วยผีสังนางไม้ (อันเป็นศาสนาธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่) ดังนั้น อิสลามในอินโดนีเซียในเวลาหนึ่งจึงรวมพื้นฐานเบื้องต้นหลายประการที่มาจากผสมผสานเข้าด้วยกัน ตลอดระยะเวลาแห่งประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียได้มีความพยายามที่จะทำให้อิสลาม “บริสุทธิ์” ในช่วงเวลาสมัยใหม่ ความพยายามดังกล่าว มีขึ้นโดยองค์การมุฮัมมะดียะห์ (Muhammadiyah) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 1912 เพื่อให้ความรู้และทำให้ชาวมุสลิมมีความทันสมัย และเอาชนะความเชื่อแบบผีสังนางไม้รวมทั้งจุดประสงค์ที่จะเผชิญหน้าและเอาชนะอาณานิคมดัตช์

มุสลิมอินโดนีเซียส่วนใหญ่เป็นซุนนีแต่ก็ยังมีความหลากหลายทางซูฟี (รหฺস্যนัย) มุสลิมอยู่ในอินโดนีเซียด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ก็มีนักวิชาการศาสนาจำนวนมากไม่พิจารณาว่าซูฟีเป็นชาวมุสลิมที่แท้จริง เนื่องจากพวกเขาเชื่อว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพระเจ้า ซึ่งถือเป็นการตั้งภาคีและค้านกับหลักความเชื่ออิสลาม อะห์มะดียะห์ (Ahmadiyah) เป็นสำนักคิดมุสลิมอีกสำนักคิดหนึ่งซึ่งผู้นำที่เป็นผู้นำทางศาสนาไม่ให้การยอมรับ โดยสำนักคิดอะห์มะดียะห์ถูกมองว่าเป็นเจ้าลัทธิ (Cult) มากกว่าการปฏิบัติตามศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง

คนมุสลิมในอินโดนีเซียส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นซุนนีหรือชีอะห์จะปฏิบัติในที่เรียกว่า “อิสลามพื้นบ้าน” (Folk Islam) อิสลามพื้นบ้านจะเป็นการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อพื้นบ้านดั้งเดิมกับพิธีกรรมตามจารีตของชาวมุสลิม ตัวอย่างเช่นก่อนจะสร้างบ้านต้องมีการเชือดไก่เพื่อปกป้องบ้านที่สร้าง ดังนั้น หัวไก่ ปีกไก่ จะถูกฝังอยู่ใต้หินที่เป็นศิลาฤกษ์ หัวไก่ซึ่งมีขาอยู่กับเครื่องเทศล้อมรอบอยู่จะต้องหันไปทางทิศตะวันออก การกระทำดังกล่าวมิได้เป็นการปฏิบัติตามกุรอานและซุนนะฮ์ (จารีต) ของท่านศาสดาซึ่งได้มอบอิสลามที่ถูกต้องเอาไว้ให้แล้ว เพื่อตอบโต้การกระทำดังกล่าวในปี 1926 องค์การนะฮ์ดะตุลอุลาม่าฮ์ (Nadhatul Ulama) หรือ NU จึงถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อขานรับการท้าทาย “ความบริสุทธิ์” จนเป็นเหตุให้นักวิชาการศาสนาท้องถิ่นต้องยุติบทบาทลงด้วย ดังนั้นโรงเรียนต่างๆ ขององค์การมุฮัมมะดียะห์จึงใช้หลักสูตรเดียวกับโรงเรียนทั่วไปแต่รวมการศึกษาศาสนาเข้าไปด้วย ปัจจุบันมีสถานศึกษาดังกล่าวมากกว่า 14,000 แห่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ทั่วอินโดนีเซียอีก 60 แห่ง ในเวลาเดียวกัน NU ได้ผลิตนักคิดอิสลามรุ่นใหม่มาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้สำนักศิษย์ของ NU จำนวนมากได้รับการฝึกฝนจากต่างประเทศ ในเบื้องต้นพวกเขาถูกส่งไปศึกษาที่สถาบันการศึกษาด้านศาสนาที่ได้รับการยอมรับในดินแดนตะวันออกกลางหรือเอเชียตะวันตก รวมทั้งมหาวิทยาลัยอัลอัซ-ฮัร (Al-Azhar) ในอียิปต์ แต่ต่อมาเมื่อพวกเขาเหล่านี้จะถูกส่งไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยศูนย์กลางการศึกษาอิสลามศึกษาใน

ประเทศตะวันตก อย่างเช่น ในมหาวิทยาลัยแม็กกิล (McGill) ในแคนาดา มหาวิทยาลัยชิคาโกในสหรัฐ (Chicago) มหาวิทยาลัยซอร์บอนด์ (Sorbonne) ในฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยเลเดิน (Leiden) ในเนเธอร์แลนด์ รวมถึงมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น (Melbourne) และแคนเบอร์รา (ในออสเตรเลีย) ซึ่งนักวิชาการจากองค์การมุฮัมมะดียะฮ์ก็เดินทางตามเส้นทางการศึกษานี้เช่นกัน⁴³

ในตอนกลางทศวรรษ 1980 อับดุลเราะห์มานวาฮิด (Abdurrahman Wahid) อดีตประธานาธิบดีของ อินโดนีเซียซึ่งในเวลานั้นเป็นประธานของ NU ได้เปิดระบบการศึกษาที่เรียกว่าเปซันเทรนซ์ (Pesantrens) หรือโรงเรียนกินนอนซึ่งวางอยู่บนหลักการของเพลโตขึ้นมา (Plato) ขึ้นมาใหม่ จุดมุ่งหมายของเปซันเทรนซ์ ก็คือต้องการให้โรงเรียนเหล่านี้มีความทัดเทียมกันกับโรงเรียนทั่วไป มีนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถในด้าน อิสลามอยู่ใน NU อันเป็นผู้ได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มข้นทางศาสนาแต่ก็เป็นแนวหน้าอยู่ในการปรองดอง อิสลามและความทันสมัยให้เป็นเนื้อเดียวกัน รวมทั้งอิสลามกับความเป็นชาตินิยม อินโดนีเซียในฐานะที่มี ประชากรมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ เป็นประเทศที่มีความหลากหลายอันเป็นลักษณะของอินโดนีเซียและ ประชาชนของอินโดนีเซีย ชาวอินโดนีเซียรับเอาอิสลามที่มีการปฏิบัติต่างกัน ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นสามรูปแบบ คือ กลุ่มซานตริ (Santri) คือกลุ่มของผู้บริสุทธิ์ (Purist) ต่มาคือกลุ่มอบางัน (Abangan) หรือกลุ่มที่ไม่ค่อยมีความเคร่งครัดมากนัก หรือกลุ่มปรียาอี (Priyayi) หรือผู้นำศาสนาที่เป็นข้าราชการและชนชั้นสูง นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังมีการศาสนาที่อยู่ในรูปของนักประสบการณ์ทางจิต นักสมันิยม (มุฮัมมาดียะฮ์) และนักจารีตนิยม ซึ่งเรียกกันว่า มัจญ์ลิส อินโดนีเซีย (นะฮ์ดัตตุลอุลามาอ์) ปัจจุบันมีกลุ่มก้อนของผู้ที่เรียกว่าเสรีนิยม อิสลาม (Islamic Liberation) เกิดขึ้นและมีการตีความกฎหมายอิสลาม (Syr'iah) ไปตามแนวทางของชีวิต สมัยใหม่⁴⁴

2.3.2 อิสลามในมาเลเซีย

การปรับตัวของอิสลามมีความแตกต่างในเขตอาณานิคมมาลายา มุสลิมไม่เพียงแต่จะอยู่อาศัยอย่างสงบแล้ว แต่ยังดูดซับหลักคิดและวิธีปฏิบัติจากที่อื่นๆ อีกด้วย⁴⁵ แม้ว่าในภูมิภาคจะถูกตั้งกฎเกณฑ์โดยเจ้าอาณานิคมยุโรป แต่ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมที่เป็นมุสลิมก็จะปฏิบัติตามหลักศาสนกิจอย่างสงบ แต่ทั้งนี้ถ้าเมื่อใดก็ตามที่นโยบายของเจ้าอาณานิคมพยายามที่จะล้มล้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของอิสลามหรือสร้างความแตกหักในการดำเนินชีวิต การต่อต้านอาณานิคมก็จะเกิดขึ้น โดยการมาของอิสลามที่เคร่งครัดนั้นมาจากความเคลื่อนไหวของผู้นำที่มีนามว่ามุฮัมมัด อิบน์อับดุลอาฮับ (AD 1703-92) ในคาบสมุทราหรับและเป็นมูลเหตุแรงๆของความไม่ลงในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ระหว่าง *Kaum Muda* หรือคณะใหม่ในกลุ่มนักปฏิรูปแนวทางอิสลาม กับ *Kaum Tua* หรือคณะผู้ยึดตามแนวปฏิบัติดั้งเดิม⁴⁶

อิสลามและชาตินิยมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่เสมอในประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ ในช่วงหนึ่งศาสนาเคยเป็นแม่แบบที่เป็นตัวกำหนดการเรียกร้องแห่งชาติ ในช่วงยุคแห่งอาณานิคมเมื่อคุณค่าความเป็นชาตินิยมของชาวมลายูได้ถูกปลุกขึ้นมาเสมอในบริบทของอิสลาม การปกป้องกิจการทางเศรษฐกิจของคนมลายูจากคนที่ไม่ใช่เชื้อชาติมลายูนั้นบางครั้งกระทำในนามของอิสลาม ซึ่งเหมือนกับการที่ชาวมลายูได้ต่อต้านอังกฤษโดยอ้างศาสนา นักปฏิรูปมลายูในยุคแรกที่เป็นผู้นำ ซึ่งบทบาทสำคัญในด้านสังคมในช่วงต้นศตวรรษที่

⁴³ จรัญ มะลูลีม. ภูมิทัศน์อิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. ใน มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 16 - 22 กันยายน 2559

⁴⁴ จรัญ มะลูลีม. . 2559, อ้างถึงแล้ว

⁴⁵ Ahmad Fauzi Abdul Hamid, Che Hamdan Che Muhammad Razali. The Changing Face of Political Islam in Malaysia in the Era of Najib Razak, 2009–2013. In Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia, Volume 30, Number 2, July 2015

⁴⁶ Rahimin Affandi. Traditionalism and reformism polemic in Malay-Muslim religious literature. in Islam and Christian-Muslim Relations 17(1): 93-100 · January 2006

20 มักจะใช้การปกป้องประเทศจากศัตรูและยกระดับทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวมลายู ซึ่งก็เหมือนกับ การที่พวกเขาอยู่กับความคิดการรวมอิสลามที่ได้แผ่ขยายออกมาจากตะวันออกกลาง การเรียกร้องการทำ อิสลามให้สะอาด “จากสิ่งที่มีนเปราะเปื้อนทั้งจากวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อที่ได้มาจาก ขนบธรรมเนียมประเพณีและจากศาสนาอื่นๆ”⁴⁷ *Kaum Muda* หรือคณะนักปฏิรูปแนวทางอิสลามใหม่ได้ “วิจารณ์การมีอยู่ของโครงสร้างเจ้าขุนมูลนายของสังคมมลายูและการเรียกร้องให้มาเลย์ทันสมัยและทันสมัย ขึ้นเพื่อที่จะแข่งขันกับความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของกลุ่มที่ไม่ใช่ชาวมลายู” (Khoo Kay Kim 1971, 24) ความต้องการหรือเป้าหมายของคนมลายูและอิสลามได้ถูกนำมาอภิปรายทั้งทางบทความต่างๆ ของ หนังสือพิมพ์ต่างๆ ที่ตีพิมพ์ออกมาอย่างสม่ำเสมอ เช่น *Al Imam* (ผู้นำ) และ *Suara Azhar* (เสียงจากอัสฮัร) โดยสรุปแล้วอิสลามได้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียกร้องของพวกเขาต่อนิยามและเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ทาง เชื้อชาติ⁴⁸

ตั้งแต่ที่ได้มีการตั้งหลักปักฐานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 13 ศาสนา อิสลามก็กลายเป็นอิทธิพลหลักในทางการเมืองในภูมิภาคอยู่เสมอๆ อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นของนักวิชาการ เกี่ยวกับธรรมเนียม วิถีปฏิบัติ บริบทและเวลารวมถึงรายละเอียดอื่นๆ ของการส่งผ่านของอิสลามในแต่ละพื้นที่ นั้นมีความแตกต่างกันไป ความเป็นอยู่และความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมต่างๆ สามารถสร้างความแตกต่างอย่าง กว้างๆ ในหมู่สลิมด้วยกัน ตราบใดที่การปฏิบัติศาสนากิจยังไม่ได้ละเมิดไปจากแนวทางชารีอะห์หรือกฎหมาย อิสลามนั้นมันมีที่มาจากคัมภีร์อัลกุรอานและอัสสุนนะห์หรือแนวทางปฏิบัติของศาสดามุฮัมมัดและการอิฆ มะอ์ (หรือมติเอกฉันท์ของผู้นำศาสนา) หรือกียาส (การวิเคราะห์)

มาเลเซียเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมศาสนา ภาษาอันหลากหลาย อิสลามเป็นศาสนาของสหพันธ์แต่ ศาสนาอื่นๆ ก็ได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติอยู่ท่ามกลางความศานติและปรองดอง ร้อยละ 60-65 ของประชากรชาว มาเลเซียเป็นชาวมุสลิม มีผู้ที่ไม่ได้เป็นชาวมุสลิมราวร้อยละ 35-40 ซึ่งรวมกันอยู่บริเวณคาบสมุทรของรัฐปีนัง (Pinang) เปรัก (Perak) เซอลังงอร์ (Selangor) และกรุงกัวลาลัมเปอร์และรัฐทางตะวันออกของรัฐซาบาห์ (Sabah) และซาราวัก (Sarawak) ศาสนาสำคัญที่ไม่ใช่ศาสนาอิสลามได้แก่ศาสนาพุทธ (Buddhist) ฮินดู (Hindu) คริสเตียน (Christianity) และสิกข์ (Sikhism) ในเชิงประวัติศาสตร์ ผู้รู้ศาสนาอิสลามได้ตีความทาง จิตวิญญาณที่กว้างออกไป ด้วยเหตุนี้เจตนารมณ์ของศาสนาจึงมีความซับซ้อนกับประเพณีพื้นเมืองที่เรียกว่า อาดัต (Adat)

ก่อนที่อิสลามจะมาถึง ชาวพื้นเมืองมาเลย์นับถือศาสนาดั้งเดิมซึ่งมีรูปแบบการนับถือหลายอย่าง รวมทั้งประชาชนบางกลุ่มที่ยึดถือศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ ในระดับการเมืองผู้นำที่เป็นเจ้าผู้ปกครองนคร และหัวหน้ารัฐในชุมชนส่วนใหญ่ของโลกมาเลย์จะเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ผู้คนจะมีความซาบซึ้งและได้รับ การดึงดูดใจจากข้อความในอัลกุรอานและฮาดิซ (แนวคำสอนของท่านศาสดา) ซึ่งเน้นย้ำในความเท่าเทียมของ มนุษยชาติ ผู้คนที่ถูกจัดอยู่ในชนชั้นล่างหรืออยู่ในวรรณะต่ำมาเป็นเวลานานได้แลเห็นความเท่าเทียมของสังคม อิสลาม ที่ไม่ได้ยึดติดอยู่กับวรรณะและรูปแบบการมีชีวิตแบบชนชั้นอีกต่อไป ในอิสลามจะไม่มีการเลือกปฏิบัติ หรือการแบ่งแยกบนพื้นฐานของสีผิว เผ่าพันธุ์ที่อยู่หรือถิ่นกำเนิดที่อาจนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ที่จะตามมาใน ภายหลัง ดังนั้นสำหรับพวกเขาศาสนาใหม่นี้ทำให้ประชาชน รู้สึกถึงคุณค่าของความเป็นปัจเจกบุคคลและ คัดค้านของความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนอิสลามที่ทำให้ชีวิตของพวกเขาเปลี่ยนไปจาก สภาพเดิมที่ดำรงอยู่อย่างช้านาน

⁴⁷ William R. Roff. *The Origins of Malay Nationalism*. New Haven and London, (Yale University Press, 1967): 55 - 58

⁴⁸ Muhamad Abu Bakar. "Islam & Civil Society in Southeast Asia". Singapore: Institute of Southeast Asian Studie. 1986

ปรากฏการณ์อิสลามและชาตินิยมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่เสมอในประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ ในช่วงหนึ่งศาสนาเคยเป็นแม่แต่รูปแบบที่เป็นตัวกำหนดการเรียกร้องแห่งชาติ ในช่วงยุคแห่งอาณานิคมเมื่อคุณค่าความเป็นชาตินิยมของชาวมลายูได้ถูกปลุกขึ้นมาเสมอในบริบทของอิสลาม

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประเทศมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อินโดนีเซียและมาเลเซีย)

2.4.1 อินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียซึ่งประกอบด้วยหมู่เกาะมากกว่า 17,508 เกาะ ทั้งใหญ่และเล็ก มีประชากรมากกว่าสองร้อยหกสิบล้านคนร้อยละ 86 เป็นมุสลิม⁴⁹ ที่เหลือเป็นคริสเตียน ฮินดู พุทธและลัทธิต่างๆ ศาสนาต่างๆ เหล่านั้นได้รับการรับรองจากรัฐบาลอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามในฐานะที่มุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ และเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลก อิทธิพลของศาสนาอิสลามจึงมีความเข้มข้นต่อสังคม วัฒนธรรม การศึกษาและการเมืองของอินโดนีเซีย

การเมืองอินโดนีเซียมีพัฒนาการที่ผันแปรไปตามยุคสมัย ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก การเมืองยุคซูการ์โนหรือยุคระเบียบเก่า (Old Order/ Order Lama) ไม่ต่างกันมากกับยุคเฟื่องฟูของซูฮาร์โตของยุคระเบียบใหม่ แต่ในช่วงปลายสมัยซูฮาร์โตทำให้การเมืองของอินโดนีเซียกลับมีการเปิดกว้างมากขึ้นกับการสนับสนุนการศึกษาอิสลามอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เนื่องจากภาวะการณ์เสื่อมศรัทธาต่อรัฐบาลซูฮาร์โต และการดำเนินการเช่นนั้นก็เพื่อกุสลาณภาพของตนเอง การเปิดกว้างดังกล่าวเห็นได้จากการเลือกตั้งในปี 1999 มีพรรคการเมืองมากถึง 48 พรรคจากเดิมมีแค่ 3 พรรคใหญ่และถือว่าเป็นการเปิดกว้างมากที่สุดนับจากการเลือกตั้งครั้งแรกในปี 1955 พรรคการเมืองของมุสลิมยุคนี้แยกเป็นสองส่วนกล่าวคือพรรคการเมืองที่เน้นสมาชิกมุสลิมและผสมผสานกันหรือที่เรียกว่า Exclusive Party และ Inclusive Party ตามลำดับ⁵⁰

ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งก็คือคงเป็นเรื่องยากที่จะไม่เห็นพัฒนาการของการเมืองอิสลามหลังจากยุคซูฮาร์โตในรูปของกฎหมายและธรรมเนียมปฏิบัติ การเปลี่ยนถ่ายทางปัญญาในช่วงทศวรรษที่ 70-90 จะหมดบทบาทลงไปจากการมีอิสลามในเชิงธรรมเนียมปฏิบัติ เชิงสัญลักษณ์และเชิงอุดมการณ์ อย่างกรายเข้ามาเป็นวาทกรรมอย่างใหม่ในระบบการเมืองในอินโดนีเซีย การใช้อิสลามในฐานะเป็นฐานสำคัญของพรรคจึงปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน มีการเรียกร้องสู่การใช้หลักกฎหมายชารีอะห์ การรื้อฟื้นกฎบัตรแห่งจากรตาเข้ามาในรัฐธรรมนูญปัจจุบัน และการคัดค้านการเข้าร่วมเลือกตั้งประธานาธิบดีเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรในปี 1999 บนพื้นฐานของหลักการอิสลามที่ห้ามสตรีเป็นผู้นำล้วนสะท้อนถึงผลพวงของการฟื้นขึ้นมาของการเมืองแบบอิสลามในอินโดนีเซีย⁵¹

2.4.2 มาเลเซีย

คำว่ามาเลเซียเริ่มปรากฏในปี 1931 ในรายงานหนึ่งที่ระบุปัญหาประชากรในแหลมมลายูส่วนที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของอังกฤษ (British Malaysia) จากคำว่ามาเลเซียได้เกิดเชื้อชาติใหม่ที่เรียกว่ามาเลเซียซึ่งหมายถึง “ประชากรที่เป็นชนดั้งเดิมที่อาศัยในแหลมมลายูและหมู่เกาะ(มลายู)” ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่าง “ชนเชื้อชาติมลายู” หรือ “มาเลย์” ที่ระบุในรายงานดังกล่าว หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามเอเชียบูรพาและอังกฤษกลับเข้ามาในแหลมมลายูอีกครั้ง แต่เป็นการกลับมาที่ต่างไปจากก่อนการเข้ามาของญี่ปุ่น

⁴⁹ มูฮัมหมัดอิลยาส หน้าปรั้ง, 2557: 3

⁵⁰ Crouch, H. 'The military role in democratic Indonesia', Daxiyangguo, vol. 2nd semester, no. No. 2, pp. 125-138.

⁵¹ Bahtiar Effendy. Islam and the State in Indonesia. (Athens: Ohio University Press, 2003)

เพราะมีแนวโน้มว่าอังกฤษไม่อาจต้านทานแรงกดดันจากการต่อต้านอย่างหนักหน่วงต่อการคงไว้ซึ่งอำนาจให้คงเดิม แนวโน้มการเปิดโต๊ะเจรจา เพื่อให้เอกราชกับแหลมมลายูมีความชัดเจนมากขึ้น ตั้งแต่ตอนปลายทศวรรษที่ 1940 ด้วยความพยายามของอังกฤษที่จะผนวกดินแดนเกาะบอร์เนียวและสิงคโปร์เข้ามาเป็นชาติเดียวกัน ดังนั้นความเป็นชาติมาเลเซียในอนาคตจึงมีกรอบของพื้นฐานของคนในชาติที่กว้างมากขึ้น รวมถึงคนจีน อินเดีย และอื่น ๆ ที่เข้ามาในแหลมมลายู ผลพวงจากการนำเข้ามาของอังกฤษ การรวมตัวกันของตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์หลัก กล่าวคือมลายูภายใต้พรรค UMNO จีนมีพรรค MCA และอินเดียมีพรรค MIC ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้ โดยเฉพาะการให้สิทธิและอำนาจที่เหนือกว่าชนชาติอื่นในฐานะเป็นชาติดั้งเดิม และสามารถประกาศเอกราชสหภาพมาลายาในวันที่ 31 สิงหาคม 1957

เมื่อเกิดเป็นชนชาติแล้วคนภายในประเทศเองต้องสร้างชาติให้กับตนเองโดยกระบวนการต่างๆ ทั้งทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและการศึกษาและเพื่อผลักดันให้คนในชาติเข้าใจประวัติศาสตร์และเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชและภายใต้บริบทที่ต่างจากยุคก่อนๆ จึงจำเป็นต้องสร้างมโนสำนึกความเป็นมาเลเซียผ่านการศึกษาในระดับต่างๆ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ที่จะปกป้องและรักษาชาติไว้ให้คงอยู่ต่อไป นับตั้งแต่ปี 1957 เป็นต้นมา ประเด็นสำคัญที่ถกเถียงกันนอกจากประเด็นทางการเมืองก็คือการสร้างหลักสูตรมาตรฐานในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการจัดตั้งคณะกรรมการ รายละเอียดของหลักสูตรอันมีตัวแทนจากเชื้อชาติต่างๆ ร่วมกันเพื่อหลักสูตรที่ออกมาเป็น “ความยุติธรรม” ในแง่ของเนื้อหาสาระ โดยการนำเสนอที่นำไปของคนในชาติที่เท่าเทียมกันและทั้งหมดสะท้อนออกมาในรูปของแบบเรียน รัฐธรรมนูญของมาเลเซียได้มีการระบุไว้ในมาตรา 3 (1) ว่า “อิสลามเป็นศาสนาของสหพันธ์แต่ศาสนาอื่นๆ ก็สามารถให้ประกอบพิธีได้ตามแนวทางสันติและปรองดองกันในที่ใดก็ได้ของสหพันธ์” นอกจากนี้กษัตริย์ยังต้องเป็นมุสลิมและเป็นผู้นำทางศาสนาด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่ามาเลเซียเป็น “รัฐอิสลาม” แม้ว่ารัฐบาลที่ผ่านมาพยายามจะหยิบยกและกล่าวอ้างว่าเป็นประเทศอิสลาม ด้วยมีผู้นำเป็นมุสลิมและปกครองภายใต้กรอบของแนวคิดและหลักการอิสลาม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นรัฐแบบ “กึ่งอิสลาม”⁵²

มาเลเซียมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ราชอาณาจักรอิสลามตั้งแต่ยุคมะละกาและรัฐอิสระอื่นๆ ก่อนที่โปรตุเกส ดัตช์และอังกฤษจะเข้ามาปกครอง แม้อังกฤษจะใช้นโยบายผสมผสานทางชาติพันธุ์แต่รากฐานของอิสลามที่ฝังแน่นมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มิได้ทำให้องค์ประกอบของอิสลามได้หดหายไป แม้ว่าสัดส่วนของชาวมุสลิมกับคนเชื้อชาติและศาสนิกอื่นรวมกันไม่ต่างกันมาก แต่ชาวมุสลิมยังทรงอิทธิพลทั้งทางการเมืองและสังคม และอยู่ในฐานะ “ภูมิบุตร” กับการดำรงคุณค่าและหลักการศาสนาอิสลามมาจนถึงปัจจุบัน อิสลามจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองโดยปริยาย ส่วนกระแสอิสลามจะมีมากน้อยแค่ไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในประเทศและระหว่างประเทศมากพอๆ กัน

⁵² ชัยโชค จุลศิริวงศ์. การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองมาเลเซีย: Economic and political development Malaysia. (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อิสลามการเมืองในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย” เป็นการวิจัยที่เน้นการศึกษาในเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิจัยที่เริ่มจากการเก็บข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แนวทางการวิจัยและสถานที่เก็บข้อมูลมีรายละเอียด กล่าวเป็นข้อๆ ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.5 แผนการดำเนินงานและระยะเวลาการศึกษาวิจัย

3.1 ประชากรกลุ่มและตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ในการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้สัมภาษณ์ตามความเหมาะสมที่จะให้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและครอบคลุมสาระการวิจัยภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก ในขั้นต้นผู้วิจัยคาดว่าผู้ให้สัมภาษณ์ประเทศละสามคนรวมจำนวนหกคน อย่างไรก็ตามก็必将มีการสัมภาษณ์ครอบคลุมนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านมาเลเซียและด้านอินโดนีเซียในประเทศไทยด้วย ซึ่งข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์จะเป็นข้อมูลสำคัญเสริมข้อมูลจากการรวบรวมจากเอกสาร สำหรับการเก็บข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกนักวิจัยผู้ช่วยที่มีความสามารถด้านภาษาและการเรียบเรียงเป็นภาษาไทยจำนวนสองคนติดตามการเก็บข้อมูลในแต่ละประเทศ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการได้มาซึ่งข้อมูลโดยเน้นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพในระดับหนึ่ง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 สร้างเครื่องมือวิจัย

การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์รับฟังข้อมูลและความคิดเห็น

งานวิจัยนี้ได้กำหนดแนวทางการวิจัยโดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยจะมีการออกแบบว่าสาระในส่วนที่สำคัญที่จะนำมาเป็นหัวข้อหลักของการวิจัย แยกเป็นหัวข้อใหญ่และย่อย ทั้งนี้ก่อนจะได้มาซึ่งหัวข้อดังกล่าวจำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรมเป็นเบื้องต้นก่อนว่าจะลำดับความสำคัญเรื่องใดก่อนและหลัง และหัวข้อใดควรเป็นหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อยตามลำดับ เครื่องมือวิจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การออกแบบสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการออกแบบการสัมภาษณ์หลังจากการดำเนินการวิจัยจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกจะดำเนินการเพื่อเติมเต็มความสมบูรณ์ของสาระการวิจัยและบางทีขณะที่อาจแปลกแยกจากที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์จะดำเนินการตามกรอบของวัตถุประสงค์

ส่วนคำถามเป็นการถามแบบไม่มีโครงสร้าง และข้อคำถามอาจมีความแตกต่างระหว่างแต่ละประเทศ และจะพยายามหลีกเลี่ยงคำถามที่อาจมีผลกระทบต่อผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 ศึกษาวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

นับเป็นส่วนสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ กล่าวคือในกระบวนการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ข้อมูลจากเอกสารผู้วิจัยจะได้รับจากการสืบค้นในห้องสมุดและสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศไทย ประเทศมาเลเซียและประเทศอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากในประเทศมาเลเซียและในประเทศอินโดนีเซียมีความสำคัญมากเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตรงและจากมุมมองของคนภายในประเทศเอง ในประเทศไทยฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตมีความจำเป็นเช่นกัน เนื่องจากเป็นแหล่งรวมเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญโดยเฉพาะที่เป็นบทความทั้งเก่าและใหม่

3.3.2 ออกเก็บข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามจะกำหนดแผนในการเก็บข้อมูลที่แต่ละประเทศและกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้

1) การเก็บข้อมูล ได้แก่

1.1) การรวบรวมและตรวจสอบเอกสาร (Library Research) โดยการรวบรวมเอกสารและข้อมูลจากฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยในขั้นต้นเอกสารได้จากการรวบรวมจากในประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และรวมถึงเอกสารของนักวิจัยเอง

1.2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่ได้จัดเตรียมไว้รวมทั้งขออนุญาตบันทึกเทปการสนทนาพูดคุย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ใช้ศาสตร์ทางประวัติศาสตร์ อิสลามศึกษา และรัฐศาสตร์มาบูรณาการในการวิเคราะห์เพื่อให้การวิเคราะห์มีความครอบคลุมและตรงประเด็น

3.4.1 เขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.2 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ และพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.5 แผนการดำเนินงานและระยะเวลาการศึกษาวิจัย

3.5.1 กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ

- 1). ตีพิมพ์เป็นหนังสือหรือลงวารสารทางวิชาการของหน่วยงานต่างๆ และเว็บไซต์ต่างๆ

บทที่ 4

อิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย

4.1 อินโดนีเซีย: ข้อมูลทั่วไปและลักษณะทางสังคมของอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียหรือสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Republic of Indonesia) เป็นประเทศที่มีหมู่เกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันปกครองแบบสาธารณรัฐโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศและทำหน้าที่ปกครองประเทศ อินโดนีเซียนับเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชากรมีประชากรประมาณ 263,677,394 คน⁵³ และมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.2⁵⁴ จากสัดส่วนประชากรทั้งหมด อินโดนีเซียเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของดัตช์นานกว่า 300 ปี (ระหว่างปี 1602-1800) และในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเกาะอินโดนีเซียครอบครองโดยญี่ปุ่น ต่อมาในปี 1949 ก็ได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์หลังจากผ่านการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชมานานถึงสี่ปี⁵⁵ สาธารณรัฐอินโดนีเซียประกาศเอกราชเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 1945 มีเนื้อที่รวมบริเวณจากซาบังกไปจนถึงเมอราเก (และเลยไปเล็กน้อย) เป็นระยะทางกว่า 3,000 ไมล์⁵⁶ รวมจำนวนเกาะทั้งหมด 13,667 เกาะ มีเกาะที่มีอยู่แล้ว 6,044 เกาะและเกาะที่มีคนอาศัยอยู่เพียง 922 เกาะ คำขวัญที่ว่า “จากซาบังกถึงเมอราเก” (Dari Sabang sampai Merauke) เป็นคำขวัญหนึ่งช่วยให้ชาวอินโดนีเซียในการต่อสู้เพื่อเอกราช ซาบังกเป็นเกาะเล็กๆ อยู่ทางปลายสุดในภาคเหนือของเกาะสุมาตราเล็กน้อย เมอราเกอยู่ใกล้กับเขตแดน ระหว่างอัสเซียนตะวันตกและเกาะปาปัวนิวกินี จากเหนือจรดใต้อินโดนีเซียมีอาณาเขตประมาณ 1,300 ไมล์ 6 องศาเหนือถึง 11 องศาใต้เส้นศูนย์สูตรจากเขตแดนติดกับซาบะห์บนเกาะกะลิมันตัน (เกาะบอเนียว) จนถึงเกาะเล็กๆ ชื่อว่า โรตี (Pulau Roti) ซึ่งห่างจากฝั่งตะวันออกแยงเหนือของออสเตรเลียประมาณ 300 ไมล์ อาณาบริเวณทั้งในน้ำและบนบกมีประมาณ 2 เท่าครึ่งของเนื้อที่ของทวีปออสเตรเลีย แต่เนื้อที่บนบกจริงๆ มีประมาณ 735,381 ตารางไมล์ ชาวอินโดนีเซียเรียกบ้านเกิดตนเองว่า “ตานะห์ อาเยร์ กิตา” (Tanah air kita)⁵⁷

ในบรรดาประชากรทั้งหมดของอินโดนีเซียยังมีความแตกต่างทางด้านรากเหง้า เชื้อชาติ วัฒนธรรม อุปนิสัยใจคอ และสำเนียงการพูดต่างๆ โดยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม 87.2 เปอร์เซ็นต์ แต่มีประชากรบางส่วนในเกาะบาหลี (Bali) และทิศตะวันตกของเกาะลอมบ็อก (Western Lombok) นับถือศาสนาพุทธ ประมาณ 1.7% เปอร์เซ็นต์ และยังมีผู้นับถือศาสนาคริสต์ทั่วประเทศอีก 9.9 เปอร์เซ็นต์ โดยประชากรของอินโดนีเซียก็เข้าใจพ้องกันถึงความจำเป็นในการเน้นความเป็นเอกภาพท่ามกลางความแตกต่าง (Unity in diversity) ซึ่งเป็นคำขวัญสำคัญในตราแผ่นดินสำหรับจรรุงและสร้างสรรค์ความมั่นคงของอินโดนีเซีย

⁵³ ประชากรอินโดนีเซียปี 2016. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/> [24 กรกฎาคม 2560]

⁵⁴ วิกิพีเดีย. ประเทศอินโดนีเซีย. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 10 มิถุนายน 2559, เข้าถึงได้จาก: <http://th.wikipedia.org/wiki/ประเทศอินโดนีเซีย>

⁵⁵ TIME. Indonesia history timeline. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 10 มิถุนายน 2559, เข้าถึงได้จาก: <http://www.timeforkids.com/destination/indonesia/history-timeline>

⁵⁶ เอลซา ไชนัน (ผู้แต่ง). เพ็ชรี สุมิตร (ผู้แปล). ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย A short history of Indonesia . พิมพ์ครั้งที่2 (มูลนิธิโอดีตาประเทศไทย). 2552: 5-6.

⁵⁷ “ตานะห์ อาเยร์ กิตา” (Tana air kita) หมายถึงแผ่นดินและพื้นน้ำของเรา

ที่เรียกว่า “ภินเนกา ตุงกัลป์ อีกา” (*Bhinneka Tunggal Ika*) อย่างต่อเนื่องตลอดมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน⁵⁸ หมู่เกาะอินโดนีเซีย แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ ออกได้เป็น 4 ส่วนคือ⁵⁹

1. หมู่เกาะซุนดาใหญ่ ประกอบด้วย เกาะสุมาตรา เกาะชวา กาลิมันตัน และสุลาเวสี
2. หมู่เกาะซุนดาน้อย รวมเกาะต่าง ๆ จากบาห์ลีไปทางตะวันออกถึงติมอร์
3. หมู่เกาะโมลุกกะ (มาลุก) ประกอบด้วย หมู่เกาะที่อยู่ระหว่างเกาะอิเรียนจายา ถึงเกาะสุลาเวสี
4. หมู่เกาะอิเรียนจายา

ลักษณะของชาวอินโดนีเซียจะมีตาคม ผมหดดำ ผิวสีน้ำตาล กระดูกแก้มกว้าง ตาเล็ก จมูกใหญ่มีความสูงประมาณห้าถึงหกฟุตพอๆ กับความสูงของคนไทยทั่วไป ประชากรของอินโดนีเซียมีมากเป็นอันดับสี่ของโลก รองลงมาจาก จีน อินเดีย และสหรัฐอเมริกาตามลำดับ ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 63 จะอยู่ที่เกาะชวาและเกาะมาดรา จำนวนประชากรกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ คือ

1. เกาะชวา มีพื้นที่ประมาณ 132,200 ตารางกิโลเมตร เป็นเกาะใหญ่อันดับสี่ของอินโดนีเซีย มีพลเมืองอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด ในบรรดาเกาะทั้งหลายของอินโดนีเซีย ประมาณร้อยละ 70 ของประชากรทั้งหมด โดยเฉพาะที่เมืองจาการ์ตา ซึ่งเป็นเมืองหลวงมีประชากรอยู่หนาแน่นที่สุด กว่าทุกเมืองในอินโดนีเซีย
2. เกาะกาลิมันตัน มีพื้นที่ประมาณ 539,500 ตารางกิโลเมตร เป็นเกาะใหญ่อันดับหนึ่งของประเทศ แต่มีประชากรอาศัยอยู่ไม่มากนัก ประมาณร้อยละ 4 ของประชากรทั้งหมด
3. เกาะสุมาตรา มีพื้นที่ประมาณ 473,600 ตารางกิโลเมตร เป็นเกาะใหญ่อันดับสองของประเทศ มีประชากรอาศัยอยู่เป็นอันดับสอง รองลงมาจากเกาะชวา ประมาณร้อยละ 4 ของประชากรทั้งหมด
4. เกาะสุลาเวสี มีพื้นที่ประมาณ 189,000 ตารางกิโลเมตร เป็นเกาะใหญ่ อันดับสามของประเทศ มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 6 ของประชากรทั้งหมด
5. เกาะมาลุก มีพื้นที่ประมาณ 74,500 ตารางกิโลเมตร เป็นเกาะใหญ่อันดับห้าของประเทศ มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด
6. หมู่เกาะนุสาเตงการา บาห์ลี และติมอร์ มีพื้นที่ประมาณ 76,300 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด
7. เกาะอิเรียนจายา มีพื้นที่ประมาณ 72,700 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด⁶⁰

อินโดนีเซียบรรดาเกาะน้อยใหญ่ต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นประเทศอินโดนีเซียนั้น ในสมัยก่อนไม่ได้อยู่รวมเป็นหน่วยการเมืองเดียวกันดังเช่นปัจจุบันแต่อยู่กระจัดกระจายกันเป็นรัฐต่างๆ หลากหลาย มีขนาดพื้นที่จำนวนประชากรและวัฒนธรรมที่ต่างกันไป รัฐแต่ละแห่งล้วนแต่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานและได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมเก่าแก่อื่นๆ ที่แพร่ขยายเข้ามาในภูมิภาค โดย Colin Brown ได้กล่าวไว้ว่ามีพลังใหญ่ๆ อยู่สองประการที่ได้มีอิทธิพลขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ของดินแดนที่เรียกว่าอินโดนีเซียในปัจจุบันนั้นคือ

⁵⁸ ภาวดี ทรงประเสริฐ. อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539: หน้า 1-2

⁵⁹ ศูนย์บริการข้อมูลระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Indonesia), เข้าถึงเมื่อ 10 มิถุนายน 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.test.mfa.go.th/business/web/2386.php?id=126>

⁶⁰ บ้านจอมยุทธ “ประชาคมอาเซียน อินโดนีเซีย (Indonesia)”, เข้าถึงเมื่อ 15 สิงหาคม 2559, เข้าถึงได้จาก http://www.baanjomuyut.com/library_2/asean_community/indonesia/02.html

ศาสนาและการค้า ในด้านศาสนานั้นอินโดนีเซียในอดีตได้รับอิทธิพลจากศาสนาสำคัญของโลกถึงสามศาสนา ได้แก่ ฮินดู พุทธ และอิสลาม ซึ่งการเข้ามาของศาสนาทั้งสามก็ได้นำความรู้และความก้าวหน้าในด้านต่างๆ มาสู่ดินแดนแห่งนี้ ส่วนด้านการค้า มีกิจกรรมการค้าทางทะเลเกิดขึ้นมาในบริเวณนี้เป็นเวลานานกว่าสองพันปี มีหลักฐานบันทึกว่าผู้คนในหมู่เกาะเหล่านี้ได้ติดต่อค้าขายทั้งด้วยตนเอง และรวมถึงค้าขายกับผู้คนจากที่อื่นที่ห่างไกลออกไป ไม่ว่าจะเป็นชาวอินเดีย ชาวจีน รวมถึงชาวอาหรับจึงนับได้ว่าบริเวณของอินโดนีเซียในปัจจุบันได้เป็นที่รู้จักของผู้คนในโลกมาเป็นเวลานานแล้ว⁶¹

อินโดนีเซียเริ่มสัมผัสกับอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกในช่วงต้นของศตวรรษที่ 16 โดยในปี 1513 โปรตุเกสได้เข้ามาตั้งสถานีการค้าขึ้นบนเกาะชวา ในเขตที่เป็นนครจาการ์ตาในปัจจุบัน หลังจากนั้นฮอลันดาก็ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนืออินโดนีเซียมากขึ้นแทนที่โปรตุเกสจนสามารถเข้ามายึดครองหมู่เกาะแห่งนี้เป็นอาณานิคมได้เกือบทั้งหมด ในศตวรรษที่ 17 และการเข้ามาครอบครองดินแดนหมู่เกาะเหล่านี้ของฮอลันดา ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเอาเกาะทั้งหลายมาอยู่ใต้การปกครองเดียวกัน จนเป็นที่เรียกขานในชื่อว่า อาณานิคมของดัตช์ในอินดิสตะวันออก (Dutch East Indies) ซึ่งประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบันนั้นเป็นผลผลิตของยุคอาณานิคมนี้เอง ส่วนคำว่า “อินโดนีเซีย” เป็นคำที่เพิ่งเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 เท่านั้น โดยก่อนหน้าทศวรรษ 1920 ไม่มีคำว่าอินโดนีเซีย แต่ดินแดนต่างๆ ในหมู่เกาะนี้มีชื่อเรียกตามชื่ออาณาจักร เช่น มะตะรัม ศรีวิชัย สิงหสาร์ มัชฌิมปาหิต หรือเรียกตามชื่อกลุ่มคน เช่น ชวา มาตุรา บาหลี เป็นต้น⁶²

ฮอลันดาปกครองอินโดนีเซียมาอย่างต่อเนื่องจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ได้ถูกกองกำลังของญี่ปุ่นขับไล่ออกไป ในช่วงนี้อินโดนีเซียตกอยู่ในสถานะเป็นดินแดนที่ถูกยึดครองโดยญี่ปุ่น แต่ในปี 1945 ญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลก ทำให้ต้องถอนกำลังออกจากอินโดนีเซียและประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงนี้เองขบวนการเรียกร้องเอกราชในอินโดนีเซียซึ่งได้ก่อตัวมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 ได้ใช้โอกาสนี้ประกาศเอกราชในวันที่ 17 สิงหาคม 1945 โดยแกนนำสำคัญในขบวนการเรียกร้องเอกราชคือซูการ์โน อย่างไรก็ตามถึงแม้อินโดนีเซียจะประกาศเอกราชแล้ว แต่ฮอลันดาซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมเดิมก็ต้องการจะกลับเข้ามายึดครองอินโดนีเซียอีกครั้ง เกิดเป็นการสู้รบระหว่างฮอลันดากับขบวนการเรียกร้องเอกราชซึ่งยืดเยื้อยาวนานกว่า 4 ปี จนในที่สุด อินโดนีเซียก็สามารถเอาชนะฮอลันดาได้อย่างเด็ดขาดทั้งในทางการทหารและทางการเมือง สมเด็จพระราชินีจูลิเยนาแห่งฮอลันดาทรงประกาศยอมรับเอกราชของอินโดนีเซียในวันที่ 27 ธันวาคม 1949 และซูการ์โนก็ก้าวขึ้นเป็นประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียในฐานะประเทศเอกราช⁶³

อินโดนีเซียในยุคที่เป็นเอกราชต้องประสบกับปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาทางเศรษฐกิจและความมั่นคง เมื่อโลกเข้าสู่สมัยที่เรียกกันว่าสงครามเย็น อินโดนีเซียก็ต้องรับมือกับภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ขบวนการคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียในช่วงนั้นมีความแข็งแกร่งมาก พรรคคอมมิวนิสต์แห่งอินโดนีเซีย (Partai Komunis Indonesia หรือ PKI) เคยเป็นหนึ่งในพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีสมาชิกมากที่สุดของโลกนอกจากนี้ สภาพความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศก็ทำให้ผู้คนบางส่วนไม่พอใจที่ต้องอยู่ใต้การปกครองของรัฐบาลกลางที่เกาะชวา เกิดเป็นความรู้สึกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ถูกบดบังโดยวัฒนธรรมของชาวจาва ทำให้มีกระแสแบ่งแยกดินแดนขึ้นมาในบางพื้นที่ และถึงแม้ว่าประธานาธิบดีคนแรกของประเทศคือซูการ์โน พยายามนำเอาระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามาใช้ปกครองประเทศในช่วงแรกๆ แต่ในภาวะที่ประเทศต้องเผชิญภัยคุกคามต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกิดการกบฏต่อต้านรัฐบาลขึ้นในเกาะสุมาตรา

⁶¹ Colin Brown. A Short History of Indonesia, the unlikely nation?. (Singapore: South Wind Production), 2003: 12-17

⁶² ทวีศักดิ์ เฝือกสม, ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย: รัฐจารีตบนหมู่เกาะความเป็นสมัยใหม่แบบอาณานิคม และสาธารณรัฐแห่งความหลากหลาย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2555), หน้า 15-16

⁶³ Florence Lamoureux, Indonesia: A Global Studies Handbook (Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2003), pp. 171-174

และเกาะสุลาเวสี ทำให้ในปี 1959 เขาตัดสินใจปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองของประเทศครั้งสำคัญโดยการขยายอำนาจของฝ่ายบริหาร ลดความสำคัญของผู้แทนที่มาจาก การเลือกตั้งโดยประชาชน เปิดโอกาสให้ กองทัพและกลุ่มการเมืองมุสลิมเข้ามามีอำนาจมากขึ้น และปฏิเสธที่จะกระจายอำนาจการปกครองออกจาก ศูนย์กลางไปให้ท้องถิ่น ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ได้รับการขนานนามว่า ‘ยุคประชาธิปไตยแบบชี้นำ’ (Guided Democracy) ชุการ์โนครองอำนาจมาจนถึง 1965 ก็เกิดเหตุวุ่นวายทางการเมือง ทำให้เขาถูกโค่น ล้มลงจากอำนาจโดยคณะนายทหารผู้นำคณะทหารดังกล่าว คือ นายพลซูฮาร์โต ก้าวขึ้นเป็นประธานาธิบดีคน ต่อมา และรวบอำนาจการปกครองไว้อย่างเบ็ดเสร็จ ยุคที่ซูฮาร์โตเรืองอำนาจนี้ถูกขนานนามว่า ‘ยุคระเบียบ ใหม่’ (New Order) อินโดนีเซียในยุคนี้เจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างมาก ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมี คุณภาพสูงขึ้น และด้วยความสามารถของซูฮาร์โตในการจัดสรรผลประโยชน์ในหมู่ชนชั้นนำ ทำให้ยุคระเบียบ ใหม่ดำรงอยู่ได้เป็นระยะเวลาทั้งสิ้นกว่า 32 ปี แต่ในที่สุดจุดจบของการครองอำนาจของซูฮาร์โตก็มาถึงในปี ค.ศ. 1998 เมื่อประชาชนชาวอินโดนีเซียจำนวนนับแสนคน ที่เดือดร้อนอย่างหนักจากวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ซึ่งได้แพร่กระจายไปทั่วเอเชีย ออกมาเดินขบวนประท้วงครั้งใหญ่เพื่อขับไล่ซูฮาร์โตออกจากตำแหน่งและ เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย จนกระทั่งในที่สุดซูฮาร์โตก็ประกาศลาออกในวันที่ 21 พฤษภาคม 1998 การลงจากตำแหน่งของซูฮาร์โตนับเป็นการสิ้นสุดลงของระบอบเผด็จการในอินโดนีเซีย และเป็นจุดเริ่มต้นของกระแสปฏิรูป ประเทศครั้งใหญ่ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มีการนำเอา ระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศจนประสบความสำเร็จดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ซึ่งผลพวงสำคัญ ประการหนึ่งของกระแสปฏิรูปก็คือการกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลางและการจัดให้มีการปกครองระดับ ท้องถิ่นอย่างจริงจัง

4.2 ประวัติศาสตร์ทางการเมืองผ่านการขับเคลื่อนของอิสลาม

การเผยแผ่ของศาสนาอิสลาม (ค.ศ.1275 – 1625)

ในอดีตตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 7 เป็นต้นมา ประเทศอินโดนีเซียในอดีตมีความสำคัญอันเป็นที่ต้องการ ที่จะเข้ามาครอบครองและมีอิทธิพลเหนือชนพื้นเมือง ใน 2 ลักษณะคือ ตำแหน่งของประเทศอยู่ในทำเลที่เป็น ศูนย์กลางของการคมนาคมทางเรือ ระหว่างทวีปยุโรปและอินเดียกับทวีปเอเชียและจีน โดยมีช่องแคบสุมาตรา เป็นภูมิประเทศสำคัญ ในการที่จะเป็นจุดผ่านและจุดพักเรือในช่วงฤดูมรสุมและลมมรสุมที่จะช่วยในการ เดินทางเรือ ประการที่สองคือหมู่เกาะต่างๆ ในประเทศอินโดนีเซียมีทรัพยากรธรรมชาติที่หายากมากในอื่นๆ ใน โลก โดยเฉพาะเครื่องเทศ ซึ่งเป็นที่ต้องการมากของชาวยุโรป อินเดียและจีน ซึ่งนอกเหนือจะนำไปใช้เป็น เครื่องหอมและปรุงอาหารดังนั้น ประเทศมหาอำนาจและประเทศที่ล่าอาณานิคมต่างๆ อยากรครอบครอง มี อิทธิพลทั้งการค้า การเมืองและสังคมของประเทศอินโดนีเซีย ประเทศอินโดนีเซียได้รับอิทธิพลจากศาสนาที่ สำคัญสองศาสนาในสองยุคคือ ศาสนาพุทธในยุคอาณาจักรศรีวิชัย และศาสนาฮินดู ในยุค*คัมภีร์ปาหิต* ทั้งศาสนา พุทธ และฮินดู ได้ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาวอินโดนีเซีย จน พัฒนาการมาถึงปัจจุบันในรูปของวิถีชีวิตที่เรียกว่า*อาดัต* (Adat) เมื่ออาณาจักรมัณปาหิตเสื่อมลงประมาณ คริสต์ศตวรรษที่ 15 เมืองมะละกาก็รุ่งเรืองมีอำนาจมากขึ้นเพราะทำเลที่ตั้งของมะละกาสามารถควบคุมการ เดินทางในช่องแคบสุมาตราได้ดี

ดังนั้นในภูมิภาคนี้มะละกาจึงเป็นศูนย์กลางการเดินทางและเป็นศูนย์อำนาจแห่งใหม่ความเจริญของ มะละกาและท่าเรือค้าขายบนฝั่งทะเลภาคเหนือของชวา เหมาะกับการขยายตัวของศาสนาอิสลามจนเป็น

จุดเริ่มต้นให้ศาสนาอิสลามได้แพร่หลายไปที่ชนหมู่เกาะชวา จนกระทั่งเข้าแทนที่ ฮินดูและศาสนาพุทธที่เคยมีอิทธิพลมาก่อน⁶⁴ หลักฐานบางแห่งได้ชี้ให้เห็นว่าตั้งแต่ปี 684 ชาวอาหรับมุสลิมอาจเคยตั้งถิ่นฐานบนริมฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของสุมาตราที่บริเวณท่าเรือ เบรูสที่เป็นแหล่งผลิตการบูรที่สำคัญ จารึกมุสลิมแผ่นแรก ๆ ในชวาประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 11 ระบุว่าอาจมีชาวอาหรับมาตั้งถิ่นฐานในเมืองมัณปาหิต ในประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 14 และได้เผยแพร่คำสั่งสอน และวิธีปฏิบัติตามศาสนาอิสลาม จนประมุขของชวาได้เปลี่ยนการนับถือศาสนาเดิมมาเป็นศาสนาอิสลาม ประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 และ 16 ซึ่งต่อมาได้เป็นศาสนาประจำชาติจนถึงปัจจุบันนี้ โดยหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีหลักสำคัญห้าประการ คือการยืนยันในหลักความเชื่อคือไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากพระอัลเลาะห์และศาตามูฮัมมัดเป็นศาสดาพยากรณ์ การสวดมนต์อัลฮวนอน (ละหมาด-วันละ 5 เวลา) การให้ทานแก่คนยากจน (ซากาต -Zakat) ในเดือน 9 ของปีถือว่เป็นเดือนรอมฎอน และการไปจาริกแสวงบุญ (ฮัจญ์) ที่เมืองเมกกะอันศักดิ์สิทธิ์อย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิต⁶⁵ จะเห็นได้ว่าตามหลักศาสนาอิสลามจะมีช่องว่างระหว่างสิ่งที่ศาสนาสอนจริงๆ และสิ่งที่สาวกของศาสนานั้นๆ ปฏิบัติจริง ดังนั้นการที่ศาสนาอิสลามเผยแผ่เข้าไปยังประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีอาดัต (Adat)⁶⁶ จึงทำให้กฎของทั้งสองปะปนกันจนเป็นการยากที่จะทราบว่าอะไรมาจากอาดัตและอะไรมาจากศาสนาอิสลาม

ฮอลันดา (1596 – 1945)

ฮอลันดาปกครองและมีอิทธิพลเหนือดินแดนอินโดนีเซียมากกว่า 350 ปี จนอินโดนีเซียประกาศอิสรภาพหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในการปกครองของฮอลันดา เข้ามาในรูปของบริษัทสหอินเดียตะวันออก (VOC) ซึ่งผูกขาดการค้าในมหาสมุทรแปซิฟิกและมหาสมุทรอินเดีย ฮอลันดา มีนักเดินเรือที่ดีกว่าโปรตุเกส และมีกองกำลังที่เข้มแข็งกว่า รวมทั้งมีขีดความสามารถในการปกครองและกลมกลืนกับชาวอินโดนีเซียได้ดีกว่า และสามารถบริหารจัดการผลประโยชน์ ที่ได้รับจากอินโดนีเซียได้ยุติธรรมกว่าโปรตุเกส จึงสามารถที่ควรยึดครองอยู่ได้อย่างยาวนานกว่า 350 ปี แม้กระทั่งอังกฤษ จีนหรือญี่ปุ่นก็ไม่สามารถที่จะเข้ามาแข่งขันการมีอิทธิพลเหนือดินแดนอินโดนีเซียได้

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ร่วมกันประการหนึ่งในระหว่างชาวอินโดนีเซีย ส่วนใหญ่ที่ต่อต้านผู้นำชาวฮอลันดาหรือชาวจีนก็คือการเคารพเลื่อมใสในศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นเหตุผลประการสำคัญในการต่อสู้ที่ยืดเยื้อยาวนานจนถึงปัจจุบันและยังฮอลันดาพยายามเป็นมิตรกับผู้นำพวกอาดัตต่อต้านผู้นำชาวอิสลามมากยิ่งขึ้นเท่าใด ศาสนาอิสลามก็ยังเป็นสัญลักษณ์ของค่านิยมที่มีร่วมกันต่อต้านพวกฮอลันดาอย่างเข้มแข็งมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 มีการเปลี่ยนแปลงโดยการลดเงื่อนไขและความขัดแย้งลงมากทำให้ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลมากขึ้นจากเดิมที่มีในเมืองชยาไปสู่ชนบท ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ภายหลังจากสงครามโลกก็ได้มีการกบฏหรือสงครามใหม่ ๆ ในอินโดนีเซียอีกต่อไป แต่ความรู้สึกชาตินิยมที่ต่อต้านการบุกรุกของชนชาติตะวันตกก็ยังคงมีอยู่ต่อไป ซึ่งมักจะแสดงออกในนามของศาสนาอิสลาม

ญี่ปุ่น (1941-1948)

เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินโดนีเซียในช่วงเริ่มต้นของครั้งที่ 2 ชาวญี่ปุ่นยังแสวงหาความร่วมมือจากพวกมุสลิม ชาวญี่ปุ่นมุสลิมเดินทางมาถึงพร้อมด้วยกองทัพญี่ปุ่นกองแรกๆ ชาวญี่ปุ่นยอมรับความสำคัญของศาสนา

⁶⁴ นพตล ศรีสิงห์. ศาสนาอิสลามกับการเมืองในประเทศอินโดนีเซีย. [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <https://nsreesing.wordpress.com/2011/11/24/ศาสนาอิสลามกับการเมือง/>

⁶⁵ นพตล ศรีสิงห์. เรื่องเดียวกัน.

⁶⁶ กฎจารีตประเพณีในบริเวณต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป และมีอิทธิพลต่อท้องถิ่นนั้น ๆ

อิสลามว่าเป็นสายสัมพันธ์กับชาวพื้นเมือง ญีปุ่นให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับผู้นำชาวมุสลิม แต่อย่างไรก็ตามขัดแย้งกันบ้าง เช่นในกรณีการทำซาอ์เครีหรือพิธีค่านับไปทางโตเกียวและพระจักรพรรดิ ซึ่งขัดแย้งกับหลักศาสนาอิสลามซึ่งต้องค่านับไปทางเมกกะ และการไม่อนุญาตให้มีการสอนภาษาอารบิกในโรงเรียนมุสลิม ซึ่งต่อมาญีปุ่นได้ยอมผ่อนปรนไม่ให้เป็นปฏิบัติทั้งสองกรณีในเวลาต่อมา⁶⁷

Clifford Geertz ได้กล่าวไว้ใน The Religion of Java ว่า “ระบอบอิสลามนั้นมีความแตกต่างจากระบบฮินดู โดย เฉพาะเรื่องของสถานภาพทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเกิดหรือชนชั้นวรรณะ แต่สำหรับศาสนาอิสลาม ทุกคนมีความเป็นพี่น้องกัน ทุกคนมีความเชื่อเดียวกัน มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการเมือง และการดำรงอยู่ของพลเมืองอินโดนีเซีย” นอกจากนี้ “ความเชื่อดังกล่าวคือ จุดหลอมรวมความเป็นพลเมืองได้อย่างดี ด้วยเหตุนี้ระบบสังคมดังกล่าวอยู่ภายใต้การดำเนินชีวิตแห่งความเท่าเทียมและความเสมอภาคเป็นพื้นฐาน โดยสังเกตได้จากระบบดังกล่าวนั้นสร้างความเป็นเอกภาพในระบบความเป็นพี่น้องในอิสลาม” การละหมาดร่วมกัน การถือศีลอดและเทศกาลวันตรุษของศาสนาคือเครื่องหมายและสัญลักษณ์ของความเท่าเทียมขึ้นพื้นฐานเป็นอย่างดีในระบบศาสนา ด้วยการดำเนินการผ่านชะกาตฟีฎเราะฮ์หรือทานที่จำเป็นต้องแจกจ่ายระหว่างคนรวยและคนจนในสังคมหลังเดือนถือศีลอด ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบในสังคมร่วมกันของคนมั่งมีต้องหยอຍยับและช่วยเหลือคนยากจน”⁶⁸

4.3 พัฒนาการของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย

มุสลิมในอินโดนีเซียมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีทั้งหมด 90 เปอร์เซนต์ ใน 213 ล้านคนในอินโดนีเซีย พวกเขาสามารถแบ่งออกพื้นฐานความเป็นมุสลิมผู้ศรัทธา/ปฏิบัติมุสลิม (Santri) และมุสลิมแบบการผสมผสานความเชื่อกับหลักการอิสลาม (Syncretism) มุสลิมที่นับถือศรัทธาสามารถแบ่งออกได้เป็นมุสลิมแบบอนุรักษ์นิยมและมุสลิมสมัยใหม่⁶⁹ อิสลามการเมืองคือคำศัพท์ที่ใช้ทั่วไปกับปรากฏการณ์ของความหลากหลายความพยายามและความทะเยอทะยานในการส่งเสริม “มุสลิม” เพื่อให้ดำเนินตาวาระของอิสลามในการร่างกฎหมายและร่างนโยบายของรัฐบาลโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและตัวแทนสภานิติบัญญัติ แต่นั่นไม่ได้เป็นความคิดของคนส่วนใหญ่ที่ต้องการใช้ตามหลักของอิสลาม แต่เป็นความคิดที่มาจากบางกลุ่มเท่านั้นในการวางศีลธรรมในนโยบายของรัฐ และพยายามรวมให้ใช้กฎหมายอิสลามอย่างเป็นทางการในรัฐธรรมนูญของรัฐเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนับสนุนความก้าวหน้าและการพัฒนาศักยภาพของสังคมมุสลิมอีกด้วย⁷⁰

ในช่วงแรกของการได้รับเอกราช อินโดนีเซียได้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม พรรคการเมืองต่างๆ ก็มีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นและเป็นการกระตุ้นประเทศน้องใหม่ ในปี 1955 อินโดนีเซียได้มีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรและรัฐธรรมนูญครั้งแรก และมี 10 พรรคการเมืองอิสลามที่เข้าร่วมแข่งขันในการเลือกตั้งทั้งสองครั้ง แต่มีสองพรรคการเมืองอิสลามที่ได้รับคะแนนในการเข้าเลือกตั้งในครั้งนี้ คือพรรค The consultative Assembly of Indonesia Muslim (Masyumi Majelis Syura Muslimin Indonesia) ด้วยคะแนน 20.6 % และพรรค The Revival of Islam Scholars Party (Nahdlatul Ulama- NU) ด้วยคะแนน 18.5 % และพรรคอื่นๆ เช่น พรรค The Indonesia National Party (Partai Komunis Indonesia -PKI)

⁶⁷ นพดล ศรีสิงห์. เรื่องเดียวกัน

⁶⁸ สามารถ ทองฝอยและนัจมียะ หมดมาน. โลกมุสลิมในอาเซียนว่าด้วยการเมืองการปกครอง.(สตูล: ทอฝัน, 2557), หน้า 68.

⁶⁹ สิ่งเหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นในเรื่องเกี่ยวกับ Fiqh (หลักนิติศาสตร์หรือความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม (Shariah) ตามที่ระบุไว้ในกฎข้อบังคับ)

⁷⁰ Anies Rasyid Baswedan. Political Islam in Indonesia and Future Trajectory. p.670

ชนะไป 24 % และ 16.5% ตามลำดับ การขาดการเมืองส่วนร่วมที่ชัดเจนในการร่างรัฐธรรมนูญทำให้การอภิปรายใช้เวลานานและไม่ได้รับการแก้ไขพื้นฐานอุดมการณ์ของรัฐแนวคิดเชคคิวนาร์นาโดยชูการ์โน (ประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียและผู้นำพรรค PNI) ได้ส่งเสริม (Promote) 5 หลักการ ที่เรียกว่า ปัญจศีลา (Pancasila) ส่วนกลุ่มอิสลามนำโดยมุฮัมมัด นัศรุดดีนรัฐมนตรีและผู้นำของกลุ่ม Masyumi ที่สนับสนุนให้ใช้หลักการอิสลามให้เป็นหลักการของรัฐประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมอยู่ได้เพียงเวลาสั้นๆ ต่อมาปี 1959 ชูการ์โนได้แก้ไขรัฐธรรมนูญและประกาศใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำ “Demokrasi Terpimpin” จนกระทั่งช่วงปี 1965 ในช่วงเวลานั้นมีพรรค NU เท่านั้นที่เป็นพรรคการเมืองอิสลามที่เคลื่อนไหวทางการเมือง ส่วนพรรคอื่นๆ ก็ได้สลายตัวไปอยู่ในส่วนอื่นๆ ในปี 1966 ชูการ์โนก็ถูกรัฐประหารโดยซูฮาร์โตและกองทัพอินโดนีเซียในการเป็นผู้นำทางการเมืองของประเทศและพรรคการเมืองอิสลามก็ได้เริ่มรวมกลุ่มจัดการกับพวกของตัวเองขึ้นมาใหม่อีกครั้ง⁷¹

อย่างไรก็ตาม หลังจากทีซูฮาร์โตมีอำนาจในปี 1966 ซูฮาร์โตในยุคระเบียบใหม่ มีคำสั่งระบุว่ามิวัตุประสงค์เพื่อให้จำกัดการเกิดกลุ่มอิสลามการเมือง คำสั่งทำให้เป็นการขัดขวางการจัดตั้งขึ้นใหม่ขององค์กร Masyumi องค์กรอิสลามที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซียในปี 1950 ต่อมาในปี 1973 พรรคการเมืองต่างๆ ก็ดำเนินการเคลื่อนไหวได้ง่ายขึ้น มี 4 พรรคการเมืองอิสลามที่ได้ต่อสู้เพื่อจัดตั้งพรรคขึ้นมาคือพรรค The United Development Party (Partia Persatuan Pembangunan-PPP) ในช่วงแรกของปี 1980 ด้วยระบบการปกครองที่ง่ายต่อการรณรงค์เพื่อเกิดพรรคการเมืองอิสลามขึ้นมาโดยการขอให้ทุกพรรคปรับใช้ตามหลักปัญจศีลา เพื่อให้เป็นหลักการเดียวของรัฐ (sole principle) “asas tunggal” นั่นก็หมายความว่าทุกศาสนาต้องปรับหลักการทางศาสนาของตัวเองและยอมรับการใช้หลักการเดียวคือเชคคิวนาร์ปัญจศีลา หลังจากทีพรรค PPP ได้ปรับใช้หลักปัญจศีลาแทนทีหลักการเดิมและได้เปลี่ยนสัญลักษณ์เดิมของพรรคคือรูปกะเบหฺ (แท่นสี่ดำที่ตั้งอยู่ที่ศูนย์ของมัสยิดในมักกะห์) กับรูปดาว ทำให้เริ่มมีความน่าดึงดูดของประกอบของมุสลิมน้อยลง ในอีกแง่มุมหนึ่งของพรรค GOLKAR ได้ชนะใจชาวมุสลิม เนื่องจากพรรคนี้ได้ทำให้นโยบายของอุดมการณ์เป็นเรื่องเดียวกันและถอนตัวในการสนับสนุนขององค์กร NU ส่งผลทำให้ PPP องค์กรมุสลิมเป็นเสียงสำคัญในการโหวตในภายหลังในการจัดการการเลือกตั้งในช่วงยุคระเบียบใหญ่⁷²

4.4 ลักษณะของอิสลามการเมืองในแต่ละยุคสมัยของประธานาธิบดีอินโดนีเซีย

4.4.1 ยุคสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน

หลังจากทีอินโดนีเซียได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ ในวันที่ 29 ธันวาคม 1950 ประธานาธิบดีคนแรกขึ้นมาปกครองอินโดนีเซียคือ ซูการ์โนและนายโมฮัมหมัด ฮัตตา เป็นรองประธานาธิบดี ได้เสนอหลักปัญจศีลาเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กฎบัญญัติห้าข้อที่ซูการ์โนนำเสนอเพื่อเป็นพื้นฐานปรัชญาของอินโดนีเซียเมื่อได้รับเอกราช และภายหลังจากทีอินโดนีเซียได้รับเอกราชอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 1949 อินโดนีเซียได้ปกครองตนเองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย และในปี 1950 ถือว่าเป็นช่วงทีระบบการเมืองอินโดนีเซียเปิดกว้างมากขึ้น มีการจัดตั้งรัฐสภาชั่วคราวและตัวแทนพรรคสำคัญๆ และในปี 1953 ได้มีการทดลองเลือกตั้งเพื่อเตรียมการเลือกตั้งทั่วไปในปี 1955 ต่อมาในปี 1955 อินโดนีเซียมีพรรคการเมืองหลายพรรคและเป็นพรรคการเมืองอิสลามใหญ่ๆ ได้ร่วมเข้ามาในการเลือกตั้งครั้งนี้ด้วย ได้แก่ พรรคมัสยุมิ

⁷¹ Ibid, pp.671

⁷² Ibid, pp. 671-672.

(Masyumi) พรรคन्हัดตุล อุลามะ (Naghlatul Ulama) และพรรคอื่นๆ คือ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (Indonesian Communist Party- PKI) พรรคสังคมนิยมอินโดนีเซีย (PSI) พรรคมุฮัมมาดียะห์ และพรรคชาตินิยมอินโดนีเซีย (Indonesian Nationalist Indonesia-PNI) ของซูการ์โน⁷³

ช่วงเวลาแห่งประชาธิปไตยเสรีนิยมนับตั้งแต่ปี 1955-1959 มีลักษณะที่พรรคต่างๆ แข่งขันที่จะเข้ามาเป็นคณะรัฐมนตรี และมีสองพรรคการเมืองที่มีความโดดเด่นมากในสนามการเมืองคือพรรคชาตินิยมอินโดนีเซีย (The National of Indonesia Party-PNI) พรรคन्हัดตุลอุลามะ (Naghlatul Ulama- NU) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (the Indonesia Communist Party-PKI) และพรรคมาซุมิ (Masyumi)⁷⁴ และนับตั้งแต่ปี 1959-1965 ประธานาธิบดีได้เปลี่ยนระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยมเป็นประชาธิปไตยแบบชี้นำ เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 1959 อินโดนีเซียได้นำรัฐธรรมนูญฉบับ 1945 กลับมาใช้อีกครั้ง ประชาธิปไตยไม่ได้ดำเนินการตามความต้องการอันสูงส่งเหมือนที่ได้กำหนดไว้ในปณิธาน แต่เป็นประชาธิปไตยที่อยู่บนพื้นฐานของความต้องการและความทะเยอทะยานทางการเมืองของประธานาธิบดีเป็นหลัก

สมาชิกของมาซุมิคือ นัศิร ชารีฟุดดีน พรานาเวเนราและบุรฮานุดดีน ฮารายัป การจัดตั้งกลุ่มมัซุมิ (Masyumi) ขึ้นของกองทัพญี่ปุ่นทำให้มุสลิมกลุ่มต่างๆ มีความเป็นเอกภาพขึ้นมาอย่างจริงจังและกลายเป็นพลังสำคัญอย่างหนึ่งในการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและอุดมการณ์ของรัฐอินโดนีเซียของคณะกรรมการตรวจสอบเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นเอกราชของอินโดนีเซีย ซึ่งญี่ปุ่นได้จัดตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม 1945 กลุ่มมัซุมิพยายามเสนอให้อินโดนีเซียหลังได้รับเอกราชเป็นรัฐมุสลิม หรือใช้ชาโรอะห์ (กฎหมายอิสลาม) เป็นหลักพื้นฐาน แต่ซูการ์โนกลับยืนยันว่าควรยึดหลักชาตินิยมที่เป็นกลางทางศาสนา เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศาสนาต่างๆ โดยได้เสนอหลัก “ปณิธาน” (Pancasila) เป็นหลักปรัชญาของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ทำให้ผู้นำมุสลิมรู้สึกไม่พอใจต่อการสร้างรัฐซึ่งมีมุสลิมเป็นพลเมืองส่วนใหญ่แต่อิสลามกลับไม่ค่อยมีบทบาท แต่ในที่สุดก็สามารถประนีประนอมกันได้ตาม “กฎบัตรจาการ์ตา” (Jakarta charter) ที่กำหนดว่า อินโดนีเซียต้องยึดหลักความศรัทธาในพระเจ้า และมีข้อผูกมัดแห่งการนับถือศาสนาอิสลามจะต้องนำเอากฎหมายชาโรอะห์ (กฎหมายอิสลาม) มาบังคับใช้⁷⁵

หลังจากประกาศเอกราช ซูการ์โนก็ได้ยกเลิก “กฎบัตรจาการ์ตา” ทำให้ผู้นำของมัซุมิเกิดความรู้สึกไม่พอใจอย่างมากและหันไปร่วมมือกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลของกองทัพเขตสุมาตราและสุลาเวสี ที่ไม่พอใจต่อสภาพการรวมศูนย์อำนาจเศรษฐกิจและการเมืองไว้ที่เกาะชวามากเกินไป นำมาซึ่งการจัดตั้งสภาบัญชาการขึ้นเพื่อปฏิเสธการขึ้นนำและอำนาจการปกครอง ทำให้ซูการ์โนยุบกลุ่มมัซุมิลงในเดือนมีนาคมปี 1960 ทำให้กระบวนการมุสลิมกลับไปแบ่งเป็นสองกลุ่มหลักเหมือนเดิม คือ กลุ่มन्हัดตุลอุลามะและกลุ่มมุฮัมมาดียะห์

ซูการ์โนได้หันไปสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (PKI) เพื่อเป็นแรงกดดันและแบ่งขั้วพรรคการเมืองของกลุ่มมุสลิมมากขึ้น โดยเฉพาะนโยบายสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินของพรรคคอมมิวนิสต์ ที่หนุนหลังโดยกลุ่มชาวนายากจนที่ไร้ที่ดินและเป็นมุสลิมกลุ่ม “อาบังจัน”⁷⁶ อันมีนัยเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ทำลายฐานกำลังของบรรดามุสลิมแบบเคร่ง “ศานตริ”⁷⁷ ซึ่งส่วนมากเป็นเป็นครูสอนศาสนาในชุมชนและเป็นผู้เป็นเจ้าของที่ดินในชนบทและสัมพันธ์กับन्हัดตุลอุลามะ ได้หันไปร่วมมือกับกองทัพหลังความล้มเหลวที่

⁷³ วิทยา สุจริตธนาธิราช, 2542, หน้า 37

⁷⁴ Taufani. Indonesia: Islam in Religious and Political Struggle Discourse, 2015, p.109

⁷⁵ ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2555, หน้า 252

⁷⁶ อบังจัน (Abangan) หรือกลุ่มคนที่ไม่ค่อยมีความเคร่งครัดมากนักและ ปรียาอี (Priyayi) หรือผู้นำศาสนาที่เป็นข้าราชการและชนชั้นสูง

⁷⁷ ศานตริ (Santri) คือกลุ่มของผู้บริสุทธิ์ (Purist)

พยายามรัฐประหารเมื่อปี 1965 ซึ่งทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียถูกไล่ล่าและสังหาร⁷⁸ จากการให้สัมภาษณ์ของท่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทยได้กล่าวว่า

“...ประธานาธิบดีซูการ์โนมีส่วนสำคัญในการประกาศเอกราชของอินโดนีเซียและยึดมั่นในปณิธาน ประธานาธิบดีซูการ์โนเน้นนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดและถ่วงดุลอำนาจค่ายคอมมิวนิสต์และเสรีประชาธิปไตย ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ต่างฝ่ายต่างจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นของตัวเอง จึงทำให้ในปี 1955 มีพรรคการเมืองมากกว่า 50 พรรคเพื่อลงเลือกตั้ง ในช่วงเวลาเดียวกันก็ต้องเผชิญกับกลุ่มองค์กรมุสลิมที่มีผู้สนับสนุนคือนะคาตุลุลามะ กลุ่มพรรคการเมืองอิสลามในช่วงเวลานั้นคิดเป็นเปอร์เซ็นต์คือ 43.7% เมื่อเข้าสู่การปกครองของประธานาธิบดีซูฮาร์โต มีการเลือกตั้งโดยคณะรัฐมนตรี เพื่อเลือกประธานาธิบดีถึง 6 ครั้ง เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ได้รับอิสระเสรีเหมือนปี 1955 ...”⁷⁹

การสิ้นสุดของประชาธิปไตยแบบชั้นนำไม่สามารถแยกออกได้จากการเคลื่อนไหวในวันที่ 30 กันยายน (G30S) ที่ดำเนินการโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งอินโดนีเซีย PKI ในช่วงเวลาของประชาธิปไตยแบบชั้นนำ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งอินโดนีเซียมีพลังทางการเมืองที่แข็งแกร่งที่สุดในอินโดนีเซีย ในวันที่ 30 กันยายน 1965 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งอินโดนีเซีย PKI ลงมือปฏิบัติการทหารเพื่อทำลายความเป็นผู้นำของกองทัพที่ขัดขวางการทำงานของพรรคในทุกพื้นที่ การเคลื่อนไหวครั้งนี้ล้มเหลวและในท้ายที่สุดกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อำนาจของประธานาธิบดีซูการ์โนสิ้นสุดลง⁸⁰

4.4.2 ยุคสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต

ซูฮาร์โตเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 2 ของอินโดนีเซียในปี 1968 และได้เรียกว่าเป็น “ยุคระเบียบใหม่” (New order หรือ order baru) เมื่อซูฮาร์โตได้ทำการรัฐประหารล้นเป็นประธานาธิบดีคนที่ 2 สิ่งแรกที่ซูฮาร์โตทำคือ กำจัดซูการ์โนออกจากอำนาจทางการเมืองโดยสิ้นเชิง ซูฮาร์โตได้ยึดมือสภาที่ปรึกษาประชาชนชั่วคราว (Provisional People’s Consultative Assembly-MPRS) ซึ่งซูการ์โนเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นมาเองแทนสภาที่มาจากการเลือกตั้งและคอยสืบทอดอำนาจของซูการ์โนลงในวันที่ 11 มีนาคม 1966 ซูการ์โนถูกบังคับให้ลงนามมอบอำนาจทั้งหมดให้แก่ซูฮาร์โต ต่อมาสภาที่ปรึกษาประชาชนได้แต่งตั้งให้ซูฮาร์โตเป็นประธานาธิบดีรักษาการจนกระทั่งในวันที่ 27 มีนาคม 1968 สภาที่ปรึกษาประชาชนก็ได้แต่งตั้งเขาเป็นประธานาธิบดีโดยการตั้งจนกว่าจะมีการเลือกตั้งยุคสมัยของซูการ์โนได้สิ้นสุดลง อำนาจของซูฮาร์โตก็ได้เริ่มขึ้น⁸¹

ในยุคสมัยของประธานาธิบดีซูฮาร์โตหรือที่เรียกกันว่ายุคระเบียบใหม่นั้น จุดมุ่งหมายประการสำคัญที่สุดของรัฐบาลไม่ใช่การพัฒนาการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย แต่คือการสร้างเสถียรภาพทางการเมือง ซูฮาร์โตมีความเชื่อว่าหากการเมืองมีความสงบนิ่ง รัฐบาลอยู่ในอำนาจอย่างมั่นคงแล้วก็ทำให้รัฐบาลสามารถที่จะดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์แก่คุณภาพชีวิตของประชาชนได้โดยไม่ต้องพะวงกับ

⁷⁸ ทวีศักดิ์ เกื้อกมลสม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 253-254

⁷⁹ สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทย, อ้างถึงแล้ว

⁸⁰ ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, การเมืองเปรียบเทียบอาเซียน, 2559, หน้า 118

⁸¹ ประทุมพร วัชรเสถียร, 2541, หน้า 98-100

ความวุ่นวายทางการเมืองที่เคยเป็นปัญหารุมเร้าอินโดนีเซียในยุคของซูการ์โน กล่าวได้ว่าฐานความชอบธรรมของรัฐบาลซูการ์โนนั้นมาจากเสถียรภาพทางการเมืองและเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ได้มาจากการเป็นตัวแทนของประชาชน การปกครองในยุคระเบียบใหม่ดำเนินไปตามหลักการรวมศูนย์อำนาจสู่ศูนย์กลางซูการ์โตเองมีอำนาจเบ็ดเสร็จเหนือสถาบันหลักของประเทศ เช่น กองทัพระบอบราชการ(กระทรวงมหาดไทย) และพรรคโกลคาร์⁸²

หลังจากปี 1982 ซูการ์โตสามารถใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่เพราะสามารถควบคุมพรรค นักศึกษา ปัญญาชนและสื่อมวลชน ได้พยายามระดมความสนับสนุนจากกลุ่มมุสลิมด้วยการดึงเอาอูลามา (นักวิชาการหรือผู้รู้ทางศาสนา) จำนวนหนึ่งเขามามีบทบาท ตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนมุสลิม สร้างมัสยิด สุเหร่า และสนับสนุนการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่เมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย แต่ในขณะเดียวกันเรื่องของการพัฒนาประเทศได้เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทหารที่ใกล้ชิดและบรรดาเครือญาติ บุตร ธิดาของกับประธานาธิบดีซูการ์โตและนักธุรกิจชาวจีนที่มีผลประโยชน์กับประธานาธิบดีแบบผูกขาดจนมั่งคั่งและร่ำรวยและเป็นเจ้าของบริษัทธุรกิจขนาดใหญ่จำนวนมากแต่ผู้ประกอบกำกับการที่เป็นคนอินโดนีเซียแท้ และเป็นมุสลิมกลับไม่ได้รับการสนับสนุนจนนำไปสู่การคอร์รัปชันเบ็ดเสร็จ⁸³

เมื่อพิจารณาการก่อตัวของกลุ่มปฏิรูปอิสลามในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมืองปี 1965 รัฐบาลชาตินิยมในช่วงนั้นได้เข้ามามีอิทธิพลและสนับสนุนกลุ่มการเมืองมุสลิมอย่างชัดเจนโดยเฉพาะสมาชิกรุ่นใหม่ขององค์กรแห่งชาติตุลูลามะที่เข้าร่วมมือกับรัฐบาลเพื่อปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ในประเทศในช่วงปี 1965-1966 อย่างไรก็ตาม รัฐบาลซูการ์โตกลัวการฟื้นตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองในประเทศจะกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลชาตินิยม รัฐบาลจึงจำกัดบทบาททางการเมืองของกลุ่มอิสลามการเมืองและสกัดกั้นผู้นำของพรรคัมสุมิกคนก่อนหน้าไม่ให้ตั้งพรรคการเมืองใหม่คือพรรค Parmusi (Partai Muslimin Indonesia) ต่อมาปี 1973 รัฐบาลต้องการให้พรรคการเมืองมุสลิมต่างๆ เช่นพรรค PDI (Partai Demokrasi Indonesia), Parmusi, NU และพรรคการเมืองอิสลามอื่นๆ เข้าร่วมกับพรรค PPP (Partai Persatuan Pembangunan) เพื่อสกัดกั้นไม่ให้พรรคการเมืองมุสลิมสามารถแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นกลุ่มอิสลามการเมือง⁸⁴ นอกจากจะยุบรวมพรรคการเมืองมุสลิมต่างๆ ให้รวมเป็นพรรคเดียวแล้ว พรรคเหล่านี้จะต้องสนับสนุนหลักปรัชญาศีลซึ่งเป็นหลักการสำคัญขั้นพื้นฐานของประเทศ ส่วนพรรค PPP ถูกห้ามไม่ให้ใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับอิสลามส่งผลให้พรรคการเมืองมุสลิมไม่ได้รับความนิยมและคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งต่อมาได้ลดลงจาก 28 เปอร์เซ็นต์ในปี 1982 เหลือ 16 เปอร์เซ็นต์ ในปี 1987 และเหลือ 17 เปอร์เซ็นต์ ในปี 1992 ต่อมา ในช่วงต้นศตวรรษที่ 1980 อับดุลเราะห์มานาวอิด ผู้นำองค์กรแห่งชาติตุลูลามะได้ผลักดันแนวทางที่เรียกว่าการกลับไปทิจิตวิญญาน (kembali ke khittan) เขาสนับสนุนการวิพากษ์วิจารณ์การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองมากขึ้นเพราะสภาพทางการเมืองในยุคระเบียบใหม่ไม่ได้มีการเปิดให้ถกเถียงเรื่องการเมืองอย่างเปิดเผย อย่างไรก็ตามในปี 1984 NU ได้ถอนตัวออกไปจากพรรค PPP และเน้นแนวทางการทำงานด้านศาสนา วัฒนธรรมและสังคมมากขึ้น⁸⁵

⁸² Suryadinata, 2007, pp.333-338

⁸³ สุวัฒน์ชัย ศรีทองสุข. การพัฒนาประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย, 2557, หน้า 113

⁸⁴ Jaceas Bertrand, "Political Islam and Politic in Southeast Asia" in Islam and Politics in Southeast Asia, ed. Johan Saravanamuttu. (New York: Routledge, 2010), p.49

⁸⁵ Abuza, Political Islam and Violence in Indonesia, pp.18-19.

4.4.3 ยุคสมัยประธานาธิบดีบี.เจ. ฮาบีบี

การลงจากอำนาจของนายพลซูฮาร์โต คือการแตกหักทะลวงกรงขังทางความคิดครั้งสำคัญสำหรับระบบประชาธิปไตยอินโดนีเซีย ในช่วงเปลี่ยนผ่านภายใต้ประธานาธิบดีฮาบีบีและประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มานวาลิด ได้ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในการเปิดเสรีและทำให้เป็นประชาธิปไตย พร้อมกับการอ่อนตัวลงของอำนาจรัฐอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างครั้งสำคัญในภูมิทัศน์ทางการเมืองอินโดนีเซีย อุดมการณ์ อัตลักษณ์ และผลประโยชน์ต่างๆ ที่เคยถูกทับไว้ด้วยอำนาจเผด็จการทหารได้ปรากฏขึ้นมาให้เห็น แต่ละกลุ่มก็พยายามแข่งขันเพื่อแย่งพื้นที่สาธารณะซึ่งพึงได้รับการปลดปล่อย และต่อสู้เพื่อแย่งชิงการสนับสนุนของมวลชน ในขณะเดียวกันมณฑลและจังหวัดต่างๆ ในอินโดนีเซีย โดยเฉพาะในกาลิมันตันตะวันออกและกาลิมันตันกลาง หมู่เกาะนุซาดังการาตะวันออกหมู่เกาะมาลูลู และภาคกลางของเกาะสุลาเวสี ก็ตกอยู่บนสภาวะการจลาจลและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ อันวางอยู่บนรากฐานศาสนาและชาติพันธุ์ ในช่วงระยะเวลาไม่นานนัก ปัญหาความขัดแย้งเหล่านี้ได้กลืนกินชีวิตผู้คนเป็นจำนวนมาก และผลักดันให้ประเทศเดินไปสู่สงครามกลางเมือง⁸⁶

ภายหลังจากที่ซูฮาร์โตดำรงตำแหน่งมานานกว่า 32 ปี และได้มอบตำแหน่งประธานาธิบดีให้แก่ยาบาคาเรุดดิน ยูซุฟ ฮาบีบี รองประธานาธิบดี ตามข้อกำหนดตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นระบอบการปกครองแบบเผด็จการทหารของซูฮาร์โตได้สิ้นสุดลง และภายหลังจากที่นายบาเรุดดิน ยูซุฟ ฮาบีบี ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีก็สี่เสียงคัดค้านและต่อต้านจากหลายฝ่าย เพราะเกรงว่าฮาบีบีจะกลายมาเป็นตัวแทนของซูฮาร์โต หรือตัวแทนของระบบเก่าเพื่อรักษาผลประโยชน์ของซูฮาร์โตและพรรคต่อไปนั่นเอง⁸⁷

บาเรุดดิน ยูซุฟ ฮาบีบี ประธานาธิบดีคนใหม่เป็นประธานาธิบดีคนที่ 3 ของประเทศอินโดนีเซีย ในยุคของ บาเรุดดิน ยูซุฟ ฮาบีบี เป็นการเข้า “ยุคปฏิรูป” (reformasi) ในปี 1998-1999 ซึ่งฮาบีบีถือว่าเข้ามาปกครองในช่วงสำคัญ เนื่องจากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนมิถุนายน 1999 ได้กลายเป็นสัญลักษณ์หมุดหมายสำคัญของช่วงระยะเริ่มต้นของยุคการปฏิรูป (reformasi) อินโดนีเซียค่อยๆ เปลี่ยนจากรูปแบบการปกครองแบบอำนาจนิยมสู่ประเทศที่เรียกว่าวิถีประชาธิปไตย⁸⁸

ในสมัยประธานาธิบดีฮาบีบีถือได้ว่าเป็นโอกาสให้มีเสรีภาพทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยการให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองที่ยึดแนวนโยบายศาสนาอิสลามได้ ซึ่งต่อมามีพรรคที่ดำเนินนโยบายตามหลักศาสนาอิสลามเกิดขึ้นมากมาย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคชื่อว่า Reformasi Politics แต่อย่างไรก็ตามพรรคการเมืองที่เป็นพรรคการเมืองอิสลามก็มีแนวนโยบายที่คล้ายคลึงกัน แต่พรรคเหล่านี้แตกต่างกัน และมีนโยบายที่แตกต่างกัน เช่น เรื่องของรัฐธรรมนูญ ซึ่ง PPP และ PBB เสนอแนวทางที่จะให้มีกฎหมายอิสลาม (Shariah Law) เข้ามาแทนที่รัฐธรรมนูญ ซึ่งร่างตาม Jakarta Charter เมื่อเริ่มประกาศอิสรภาพในปี 1945 เมื่อกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญมีการพิจารณาในรัฐสภา ไม่เพียงแต่พรรคที่สนับสนุนทางโลกอย่างเซคคิวลาร์ (Secular State) เช่น GOLKAR และ PDI-P เท่านั้นที่คัดค้าน แต่พรรคที่ยึดแนวทางอิสลาม เช่น พรรค PKB และ PAN ก็ปฏิเสธการแก้ไขรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ทำให้พรรคอิสลามไม่สามารถที่จะรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ในการที่จะผลักดันให้เกิดเป็นพลังในการแก้ไขให้เป็นในแนวทางเดียวกัน จึงยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่เป็นรูปธรรมจากผลงานของพรรคเหล่านี้⁸⁹

⁸⁶ ทวีศักดิ์ เมื่อกสม, 2555. หน้า287

⁸⁷ ประทุมพร วัชรเสถียร, 2541, หน้า. 54

⁸⁸ ศิริราชดี บุญยะเกียรติ และจิรวัดน์ แสงทอง, 2556, หน้า 28

⁸⁹ นกมล ศรีสิงห์, 2557

การสำรวจของศูนย์ศึกษาอิสลามและสังคม (Pusat Pengkajian Islam dan Masyarakat- PPIM) แห่งมหาวิทยาลัยอิสลามประจำกรุงจาการ์ตา (Universitas Islam Negara, Jakarta) ได้ทำวิจัยพบว่า แนวโน้มชาวมุสลิมอินโดนีเซียจะหันมาเคร่งศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้น หันมาปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา มากขึ้น เช่น ถือศีลอดในเรื่องรอมฎอน ทำการละหมาดครบห้าเวลาและลดจำนวนคนที่ทำพิธีนอกรีตแบบ ชาวบ้าน เช่น พิธีเซ่นสรวงบูชา หรือใช้บริการหมอเวทมนต์ ขณะเดียวกันเห็นถึงปรากฏการณ์การเพิ่มขึ้นของ พรรคอิสลามในช่วงการเลือกตั้งเมื่อ ค.ศ. 1999 และการถกเถียงกันครั้งใหญ่หลังการเลือกตั้งเรื่องการนำเอา กฎหมายชารีอะห์มาบังคับใช้ในอินโดนีเซีย รวมทั้งการถกเรื่องควรหรือไม่ที่จำนำเอากฎบัตรจาการ์ตา โดยเฉพาประโยชน์ที่ต้องการนำเอากฎหมายชารีอะห์มาบังคับใช้ กลุ่มอิสลามแบบสุดโต่งมีแนวโน้มสูงมากขึ้น แม้มีกลุ่มเพียงน้อยเท่านั้นที่อยู่ในสังกัดของกลุ่มอิสลามสุดโต่ง⁹⁰

การเคลื่อนไหวของกลุ่มอิสลามที่นิยมใช้กำลัง เช่น กลุ่มลัสการญีฮาด (Laskar Jihad - LJ) และกลุ่ม แนวหน้าเพื่อปกป้องอิสลาม (Front Pembela Islam-FPI) ในการเรียกร้องให้ใช้ชารีอะห์ (กฎหมายอิสลาม) มาบังคับใช้นั้นควรได้รับการส่งเสริม ทั้งการเลือกตั้งเมื่อกลางปี 2004 มีสัญญาณที่น่าสนใจว่าแนวโน้มดังกล่าว อาจสูงขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะเมื่อผลการเลือกตั้งครั้งนั้น แม้ว่าพรรคยุติธรรมสมบูรณ์ (Partai Keadilan Sejahtera- PKS) พ่ายแพ้ให้คู่แข่งด้วยคะแนนที่สูสีกันมากทำให้เห็นว่าฐานเสียงของพรรคยุติธรรมสมบูรณ์ ขยายตัวขึ้นจากเดิม⁹¹

พรรคยุติธรรมสมบูรณ์

1. กลุ่มลัสการ เป็มเบลลา อิสลาม (Laskar Pembela Islam - FPI)
2. กลุ่มลัสการ ญีฮาด (Laskar Jihad- LJ)
3. กลุ่มลัสการ มุญฮาดิดิน อินโดนีเซีย (Laskar Mujahidin Indonesia-)

บี เจ. ฮาบีบี หรือบาซารุดดิน ยูซุฟ ฮาบีบี (Bacharuddin Yusuf Habibie) เป็นชาวเมืองอุจุงปันดัง (Ujungpandang) ในจังหวัดสุลาเวสีใต้ (South Sulawesi) บี เจ. ฮาบีบีได้ก้าวมาเป็นประธานาธิบดี ได้เริ่มต้น เปิดศักราชใหม่ของการปฏิรูประบอบประชาธิปไตยแทนที่ยุคระเบียบสังคมใหม่ที่เคยผ่านมามากมายที่เขาได้ ประกาศจัดตั้งคณะมนตรีเพื่อการปฏิรูป (Kabinet Re-formasi Pembangunan) โดยรัฐมนตรีส่วนใหญ่มาจากผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสำคัญ ในรัฐบาลซูฮาร์โตเพ่งส้นสุดลง โดยคณะมนตรีของ รัฐบาลบี เจ. ฮาบีบี ซึ่งมีรวม 36 คน เคยเป็นรัฐมนตรีเก่าในรัฐบาลของซูฮาร์โตถึง 14 คน ที่เหลือส่วนใหญ่มาจากสมาชิกของพรรคโกลคาร์หรือบรรดานายพลที่เกษียณอายุราชการที่ยังมีอิทธิพลในกองทัพแห่งชาติเพื่อ หลังสร้างความร่วมมือกับพลังทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทุกฝ่ายในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับ รัฐบาลใหม่เพื่อเผชิญวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองอินโดนีเซีย⁹² จากที่ท่ามกลางสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำ ประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“...ยุคสมัยประธานาธิบดีฮาบีบี มีธนาคารกลางที่ดูแลภายใต้ประธานาธิบดี ซึ่งธนาคารกลาง ของอินโดนีเซียจะเหมือนสหรัฐอเมริกา ซึ่งปัจจุบัน ประธานาธิบดีไม่มีสิทธิถาม ู้เห็นเกี่ยวกับธนาคาร กลาง ...ดังนั้นถ้าถามถึงการเมืองการปกครองแบบอิสลามในอินโดนีเซีย ต้องพูดเลยว่าเป็นเรื่องยาก เพราะทุกคนต้องเคารพตามแบบปัญญาศีล ถึงแม้ว่าอินโดนีเซียจะไม่ใช้การปกครองแบบอิสลาม แต่

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 287

⁹¹ ทวีศักดิ์ เผือกผสม, 2555, หน้า 288-289

⁹² ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2547, หน้า 560-561

ความเป็นไปในประเทศก็มีพื้นฐานอยู่บนศาสนา แม้ว่าศาสนาอิสลามจะมีมากที่สุดก็ตาม เราไม่ได้เน้นในเรื่องกฎหมายอิสลามแต่เราเน้นไปถึงการปฏิบัติ ทุกศาสนาสามารถมีส่วนในการปกครองอินโดนีเซีย สามารถก่อตั้งองค์กรที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามได้ พรรคการเมืองอิสลามเองก็มีผู้สนับสนุนคือองค์กรของมุสลิม เหมือนมุฮัมมาดียะห์กับนาตุลูลามะห์ ดังนั้นอิสลามในอินโดนีเซียไม่สามารถจะเข้าไปครอบคลุมทุกอย่างในอินโดนีเซียได้ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย หรือการเมือง...”⁹³

พลเอกวรินโตยังใช้สถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นเพื่อผลักดัน ส่งเสริมนายทหารหัวปฏิรูปและนายทหารอาชีพ ที่แท้จริงซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ทั้งพวกโรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ เพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาเหล่าทัพต่างๆ แทนที่นายทหารที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเคยใช้อิทธิพลทางการเมืองและการสนับสนุนขององค์กรปัญญาชนอิสลามอินโดนีเซีย (ICMI) มาก่อน ในที่สุดก็นำมาซึ่งความขัดแย้งที่ชัดเจนระหว่างนายทหารฝ่ายซ้ายกับนายทหารฝ่ายขวา-แดง และยิ่งกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างประธานาธิบดีและบรรดานายทหารที่นับถือศาสนาอิสลาม ได้ใช้องค์กรปัญญาชนอิสลามอินโดนีเซีย (ICMI) สร้างกระแสกดดันขึ้นมาในกองทัพแห่งชาติ (TNI) เพื่อปกป้องไม่ให้นายทหารอาชีพที่นับถือศาสนาคริสต์เข้ามาควบคุมบัญชาการเหล่าทัพต่างๆ ให้ได้มากที่สุด ผู้นำขององค์กรปัญญาชนอิสลามอินโดนีเซียยังร่วมมือกับบรรดานายพลทั้งที่มีอิทธิพลอยู่ในกองทัพแห่งชาติอีกหลายคน⁹⁴

จากแรงกดดันเหล่านั้น ทำให้พลเอกวรินโตได้หาแนวร่วมเพื่อสนับสนุนจากผู้นำอิสลามที่ไม่พอใจประธานาธิบดี ปี เจ ฮาบีบี เช่น อับดุลเราะห์มาน วาฮิด จากพรรคฟื้นฟูชาติ (National Awakening Party-PKB) นางเมกาวัต ซูการ์โนบุตร จากพรรคการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยอินโดนีเซีย (Indonesian Democratic Party of Struggle-PDI-P) และอาเมียน ราอิสจากพรรคอาณัติแห่งชาติ (PAN) เพื่อช่วงชิงบทบาทการนำพรรคการเมืองต่างๆ ในการเลือกตั้งสภาที่ปรึกษาประชาชน ในวันที่ 7 มิถุนายน 1999 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวที่อินโดนีเซียเกิดวิกฤติ ปัญหาต่างๆ และมีจุดหักเหเมื่อเมื่อการเลือกตั้งเกิดขึ้น เมื่อผลการเลือกตั้งออกมาพรรคการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยอินโดนีเซีย (Indonesian Democratic Party of Struggle-PDI-P) ได้คะแนนเสียงมากที่สุด และคาดว่านางเมกาวัต ซูการ์โนบุตรจะได้รับการเสนอชื่อเหนือคู่แข่งคนอื่นๆ ในการเป็นประธานาธิบดี จนมีผลทำให้เศรษฐกิจอินโดนีเซียและค่าเงินรูเปียได้รับความเชื่อมั่นจากวงการธุรกิจต่างๆ ทั่วไปทันที⁹⁵ จากที่ท่่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“...เมื่อถึงยุคของฮาบีบี ประธานาธิบดีฮาบีบีดำรงตำแหน่งแค่เพียงปีเดียว ฮาบีบีต้องการให้สภาที่ปรึกษาประชาชนเลือกให้เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไป แต่เขาไม่ได้รับการสนับสนุนจากสภา จึงถอนตัวออก การเลือกตั้งเพื่อเลือกประธานาธิบดีเริ่มในปี 2009 ก่อนที่ประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มาน วาฮิด จะขึ้นดำรงตำแหน่งพรรค PKB ของเขาได้จำนวนที่นั่งในรัฐสภาอินโดนีเซียน้อยกว่าพรรค PDI-P ของนางเมกาวัต และทำให้เมกาวัตได้รับชัยชนะนี้ แต่อาเมียน ราอิส ที่มาจากมุฮัมมาดียะห์ และองค์กรอิสลาม อูลามะ อื่นๆ ไม่เห็นด้วย พร้อมกับยกอ้ายตึกกล่าวว่าผู้นำต้องไม่ใช่ผู้หญิง เช่นเดียวกับที่ผู้หญิงก็เป็นอิหม่ามไม่ได้ เมกาวัตจึงไม่ได้รับตำแหน่งและให้ อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ขึ้น

⁹³ สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทย, อ้างถึงแล้ว

⁹⁴ ภาวตล ทรงประเสริฐ, เรื่องเดิม. หน้า 576

⁹⁵ ภาวตล ทรงประเสริฐ, เรื่องเดิม. หน้า 582

ดำรงประธานาธิบดี ส่วนเมกาว่าตีรับตำแหน่งรองประธานาธิบดีแทน ยุคสมัยประธานาธิบดี अबดุลเราะห์มาน วาฮิด เป็นยุคสมัยการเมืองที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย...”⁹⁶

4.4.4 ยุคสมัยประธานาธิบดี अबดุลเราะห์มาน วาฮิด

นาย अबดุลเราะห์มาน วาฮิด ลงแข่งขันเลือกตั้งทั่วไปในปี 1999 ภายใต้การสนับสนุนของพรรคการตื่นขึ้นของชาติ (PKB) แม้ว่าพรรคของ अबดุลเราะห์มาน วาฮิด จะแพ้การเลือกตั้งให้แก่นางเมกาว่าตี ซูการ์โนบุตรี เนื่องจาก⁹⁷ เกิดวิกฤตการณ์เมืองในอินโดนีเซียขึ้นอีกครั้งโดยบรรดาชนชั้นปกครองหัวอนุรักษ์นิยมและพลังขององค์กรกลุ่มอิสลามต่างๆ ไม่เห็นด้วยกับชัยชนะของนางเมกาว่าตี ซูการ์โนบุตรี โดยให้เหตุผลว่า สตรีมีควรและขัดต่อหลักการศาสนาอิสลามในการเป็นผู้นำ เพราะฉะนั้นพรรคการเมืองอิสลาม เช่น พรรคสหภาพพัฒนา (PPP) พรรคดาวและพระจันทร์เสี้ยว (Partai Bulan Bintang: PBB) พรรคเนห์ดาตุล อุมมัต (Partai Nadatul Ummat) พรรคสหอิสลามอินโดนีเซีย (Partai Syarikat Islam Indonesia : PSII) และองค์ปัญญาชนอิสลามอินโดนีเซีย (ICMI) เป็นฐานเสียงของฮาบีบี ต่างทำทุกรูปแบบเพื่อต้านนางเมกาว่าตี และในท้ายที่สุด अबดุลเราะห์มาน วาฮิด กลับได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซียต่อจากฮาบีบี เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 1999

เมื่อ अबดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้รับตำแหน่งประธานาธิบดีก็ได้ร่างนโยบายต่างประเทศใหม่ขึ้นทันที ประการแรกเพื่อ ขอความเห็นใจต่อประเทศต่างๆ ไม่ให้สนับสนุนการแบ่งแยกของอาเจห์และอีเรียนจาया ประการที่สอง สร้างฐานอำนาจในชุมชนระหว่างประเทศเพื่อจะได้มีอำนาจต่อรองในเรื่องการเมืองภายในมากขึ้น ประการที่สาม เพื่อดึงดูดให้ต่างชาติเข้ามาลงทุน ประการสุดท้ายเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ⁹⁸

अबดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้รับการยอมรับจากสื่อมวลชนและกลุ่มอิสลามการเมืองว่าเป็นประธานาธิบดีที่มีแนวคิดปฏิรูปประชาธิปไตยที่สุด คือ अबดุลเราะห์มาน วาฮิด ให้ความเท่าเทียมกันกับทุกศาสนา ไม่ได้ให้อภิสิทธิ์แก่ศาสนาใดศาสนาหนึ่งถึงแม้ว่าอินโดนีเซียจะมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมากที่สุด หลังจากที่ अबดุลเราะห์มาน วาฮิด ได้รับตำแหน่งไม่กี่วันก็สนับสนุนการลงประชามติให้แก่อาเจห์เหมือนติมอร์ตะวันออก และให้ชาวอาเจห์ตัดสินใจด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้ अबดุลเราะห์มาน วาฮิด ถูกต่อต้านอย่างหนักจากสมาชิกในรัฐสภา⁹⁹

ประชาชนคาดหวังต่อรัฐบาล अबดุลเราะห์มาน วาฮิด มากที่เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่การบริหารการเมืองการปกครองและด้านเศรษฐกิจของประธานาธิบดี अबดุลเราะห์มาน วาฮิด กลับไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เพราะเศรษฐกิจของอินโดนีเซียยังอยู่ในสถานะที่ไม่มั่นคง และปัญหากองทัพและกลุ่มการเมืองที่หลากหลายมากขึ้น เนื่องจาก अबดุลเราะห์มาน วาฮิด ต้องการลดจำนวนตัวแทนในสภาที่มาจากกองทัพ และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกองทัพให้มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยลง¹⁰⁰

⁹⁶ สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทย , อ้างถึงแล้ว

⁹⁷ Yuri Sato (e.d.), op.cit., p.5

⁹⁸ สุกสร พวงบุบผา. การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อประเทศติมอร์ตะวันออก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551 : 89

⁹⁹ สุภาภรณ์ ตั้งตรงไพโรจน์. ปัญหาความมั่นคงใหม่ในอินโดนีเซีย มาเลเซียและสิงคโปร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันเอเชีย 2548.

¹⁰⁰ Chandra and Kammen. Generating reforms and reforming generations: Military politics in Indonesia's democratic transition and consolidation. World Politics, 55(1), 2002: 96-100

ผลการลดจำนวนผู้แทนในสภาที่มาจากโควตากองทัพและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกองทัพ ให้มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยลงทำให้กองทัพกลับไปสนับสนุนรองประธานาธิบดี นางเมกาวาตี แทน และสภาที่ปรึกษาประชาชนดำเนินการถอดถอนอัลดุลเราะห์มาน วาฮิด จากตำแหน่งประธานาธิบดีเนื่องจากเรื่องข่าวฉาวที่เกี่ยวข้องกับการรับเงินสุลต่านบรูไนและยักยอกเงินองค์กรสำรองอาหารแห่งชาติหรือ Bulog¹⁰¹

จนกระทั่งบรรดาพรรคการเมืองเมืองอื่นๆ ในรัฐบาลขณะนั้นได้ตัดสินใจโดดเดี่ยวพรรคของประธานาธิบดีอัลดุลเราะห์มาน วาฮิดพร้อมกับการหาแนวทางในการปลดการเป็นประธานาธิบดี โดยสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติด้วยคะแนน 365 เสียงต่อ 4 เสียงให้ถอดถอนนายอัลดุลเราะห์มาน วาฮิดออกจากการเป็นประธานาธิบดีเนื่องจากประพฤติตัวไม่เหมาะสมและปฏิบัติหน้าที่อันมิชอบ¹⁰² ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2001 ซึ่งเป็นระยะเวลา 11 เดือน หลังจากที่นายอัลดุลเราะห์มาน วาฮิดดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีพร้อมทั้งแต่งตั้งนางเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรี ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ของอินโดนีเซีย¹⁰³ แม้ว่าอัลดุลเราะห์มาน วาฮิดจะตั้งต้นในช่วงแรก แต่ในที่สุดประธานาธิบดีอัลดุลเราะห์มาน วาฮิดก็ยอมลงจากตำแหน่งและได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2001¹⁰⁴ และนางเมกาวาตีซูการ์โนบุตรีก็ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอินโดนีเซียคนต่อไป

4.4.5 ยุคสมัยของประธานาธิบดีนางเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรี

นางเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรี ก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีสตรีคนแรกของอินโดนีเซีย ภารกิจอันสำคัญของประธานาธิบดีคนที่ 5 ของอินโดนีเซีย คือการพยายามประนีประนอมกับพรรคการเมือง ผู้นำกองทัพและผู้นำศาสนาอิสลามกลุ่มต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นางเมกาวาตีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีในวันที่ 9 สิงหาคม 2001¹⁰⁵

การรับตำแหน่งประธานาธิบดีของนางเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรีเป็นความท้าทายอย่างมาก เนื่องจากเป็นช่วงที่มีปัญหาารมร้ายอินโดนีเซียเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่น ปัญหาการปฏิรูประบบราชการและรัฐวิสาหกิจให้ทันสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการประชาธิปไตย เนื่องจากยังมีปัญหาเรื่องวัฒนธรรมที่ฝังลึกอยู่ในระบบราชการและรัฐวิสาหกิจ ปัญหากองทัพและปัญหาการแบ่งแยกดินแดน ปัญหาสำคัญในช่วงนั้นคือ การเกิดโรคระบาดขึ้นในอินโดนีเซียคือโรคซาร์ส (SARS) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้คนเกิดความไม่ไว้วางใจในประธานาธิบดีเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรี¹⁰⁶ ปัญหาใหญ่ที่สุดคือปัญหาเศรษฐกิจที่ไม่ฟื้นตัว หลังเกิดวิกฤตฟองสบู่ทั่วเอเชีย ปัญหาการคอร์รัปชันที่สูงทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นในอินโดนีเซีย และปัญหาค่าครองชีพที่ต่ำของประชาชน¹⁰⁷ ปัญหาสำคัญที่เข้ามาซ้ำเติมอินโดนีเซียในยุคประธานาธิบดีเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรีคือเหตุการณ์การก่อการร้ายในบาหลี เมื่อคืนวันที่ 12 ตุลาคม 2002 ทำให้ชาวต่างชาติเสียชีวิตถึง 2,028 คนและบาดเจ็บสาหัสอีกห้าร้อยคน

¹⁰¹ สุภสร พวงบุบผา, อ้างถึงแล้ว, หน้า 94

¹⁰² Grayson Lloyd and Shanon Smith (Eds.), *Indonesia Today: Challenges of History* (Singapore: Institute of southeast Asian Studies, 2001), pp.29-30.

¹⁰³ Grayson Lloyd and Shanon Smith (Eds.), *Ibid.*

¹⁰⁴ ภูวดล ทรงประเสริฐ, อ้างถึงแล้ว, หน้า 581-586

¹⁰⁵ Bangkok Post (August 10, 2001), p.4

¹⁰⁶ สุภสร พวงบุบผา, 2551, หน้า 38

¹⁰⁷ ศิริราวดี บุญเกียรติ และจิรวัดน์ แสงทอง, นักการเมืองและสถานการณ์การเมืองอินโดนีเซียก่อนการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี ,เล่มที่ : 34 ฉบับที่ : 1 หน้า : 27-41 01/2556-03/2556: 29.

ซึ่งทำให้รัฐบาลอินโดนีเซียถูกรุมประณามจากบรรดาสื่อมวลชนในโลกตะวันตกซึ่งชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวในการกวาดล้างกลุ่มก่อการร้ายในประเทศ¹⁰⁸

ปัญหาที่ยังคงบั่นทอนเอกภาพคือความแตกแยกของอินโดนีเซียหลังติมอร์ตะวันออกประกาศเอกราชเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2002 จนกระทั่งสาธารณรัฐแห่งนี้ซึ่งเดิมเคยแบ่งการปกครองภายในออกเป็น 27 จังหวัด ยังคงเหลืออีก 26 จังหวัด หลังจากนั้นมา มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของชาวอาเจห์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณเกาะสุมาตราที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากที่สุด เพราะผลผลิตของน้ำมันและแก๊สธรรมชาติ 50 เปอร์เซ็นต์ของอินโดนีเซียมาจากอาเจห์ และอาเจห์ก็ได้ประกาศลงนามใช้พระราชบัญญัติการปกครองตนเองพิเศษตั้งเดือนสิงหาคม 2001

4.4.6 ยุคสมัยประธานาธิบดีซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน

ในปี 2003 มีกฎหมายใหม่ว่าด้วยการเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านการเลือกของสภานิติบัญญัติอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซีย¹⁰⁹ ต่อมาในปี 2004 มีการจัดเลือกตั้งประธานาธิบดีคนที่ 6 ของอินโดนีเซียที่มีการเลือกตั้งโดยตรง โดยมีการเลือกตั้งรอบที่ 1 มีขึ้นเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2004 มีผู้สมัครเลือกตั้งทั้งหมด 5 คนได้แก่ นางเมกาวตี ซูการ์โนบุตรี จากพรรค (Indonesia Democratic Party of Struggle-PDI-P) นายซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน อดีตรัฐมนตรีความมั่นคงและผู้นำพรรค (Democratic Party-PD) พลเอกวีรนโด อดีตผู้บัญชาการกองทัพอากาศจากพรรค Golkar และนายฮัมซะฮ์ ฮาซอดีตรองประธานาธิบดีจากพรรค (United Development Party- PPP) ผลจากการเลือกตั้งในครั้งนี้พบว่า นายซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ได้รับคะแนนสูง ทำให้ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี โดยได้มีการทำพิธีสาบานตนเข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2004¹¹⁰

ชัยชนะในครั้งนี้ของซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี เนื่องจากปัจจัยที่นางเมกาวตี ซูการ์โนบุตรี ไม่สามารถบริหารหรือแก้ไขปัญหาของประเทศได้ สิ่งสำคัญเป็นเพราะนายซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ได้รับการสนับสนุนจากสององค์กรสำคัญได้แก่ องค์กรมุฮัมมาดียะห์และองค์กรนะห์ดลัตลุล อุลาม่า (Nahdlatul Ulama- NU) และนายซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน มีกลยุทธ์ในการหาเสียงเพื่อที่จะพัฒนาประเทศไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และประชาชนคาดหวังอย่างมากว่าประธานาธิบดีคนใหม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและบริหารประเทศให้ดีขึ้นได้¹¹¹ จากที่ท่ามกลางสุลหุอินโดนีเซียประจำประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“...ในสมัยประธานาธิบดียูโดโยโน สำหรับมุสลิมใครที่จะแต่งงานต้องเข้าไป Islamic affair คนอินโดนีเซียที่เป็นมุสลิมไม่สามารถแต่งกับคริสต์ หรือต่างศาสนาได้ บางคนออกไปแต่งงานต่างประเทศ...ต้องยอมรับว่า นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของท่านอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถนำประเทศอินโดนีเซียกลับมาสู่กรอบวินัยการเงินการคลังที่เคร่งครัด ทำให้มีเสถียรภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การนำชาอีระห์มาใช้ในธนาคารที่เป็นของรัฐบาล (มัจลิสสุลามะก่อตั้งในยุคสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต) ...ถ้าคุณต้องการทราบถึง การเมืองการปกครองอิสลามในอินโดนีเซีย อย่าลืมนึกหาชื่อกระทรวงกิจการศาสนาอินโดนีเซียซึ่งประเทศไทยไม่มี เป็นกระทรวงที่มีเงินสนับสนุนเยอะเพราะใช้ทำงานได้

¹⁰⁸ ภูวดล ทรงประเสริฐ , 2547, หน้า 612-613

¹⁰⁹ ธนาสกฤษณ์ สตะเวทิน. เอเชียอาคเนย์ : พัฒนาการทางการเมืองและการต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2551: 113

¹¹⁰ Mietzner, 2009, pp.291-295

¹¹¹ Ibid. p.291-295

จริง กระทรวงที่มีความสำคัญกับอินโดนีเซีย 1. กระทรวงศึกษาธิการ 2. กระทรวงกิจการศาสนา 3. กระทรวงเกษตร 4. กระทรวงต่างประเทศ และเช่นเดียวกันที่ศาสนิกอื่นในอินโดนีเซียสามารถเลือกวันที่เกี่ยวกับศาสนาเป็นวันหยุดแห่งชาติ วันชงจี้ก็มี ทำให้อินโดนีเซียมีวันหยุดเยอะ แต่ก่อนเคยก่อนตั้ง Ministry of Information ซึ่งเป็นกระทรวงที่เกี่ยวกับ Policy และให้ข้อมูลในสิ่งที่ประชาชนต้องรู้ (ช่วงที่ซูฮาร์โต ดำรงตำแหน่ง ประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการออกความเห็นใดๆเกี่ยวกับการเมือง ไม่ว่าจะเป็นสื่อ สำนักพิมพ์หรือภาคมวลชน ทุกคนต้องอยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการ)...”¹¹²

4.4.7 ยุคสมัยประธานาธิบดีคนปัจจุบัน โจโก วิโดโด

โจโก วิโดโด (Joko Widodo) หรือโจโกวี (Jokowi) สมัยดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ยูซุฟ คัลลา (Yusuf Kalla) สมัยดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี สนับสนุนโดยพรรค PDI-P พรรคของโจโก วิโดโดเองและพรรคอื่น เช่น พรรค PKB พรรค Nas Dem พรรค Hanura¹¹³

เมื่อวันอังคารที่ 22 กรกฎาคม 2014 คณะกรรมการการเลือกตั้งทั่วไป (KPU) แห่งประเทศอินโดนีเซีย ประกาศผลอย่างเป็นทางการของการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2014 โดยปรากฏว่า นายโจโก วิโดโด (Joko Widodo) หรือ โจโกวี (Jokowi) ได้รับชัยชนะเป็นว่าที่ประธานาธิบดีคนใหม่ ซึ่งถ้าไม่มีการคัดค้านหรือศาลสั่งให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ โจโกวีก็จะเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในเดือนตุลาคม

นายโจโก วิโดโด (Joko Widodo) หรือ โจโกวี (Jokowi) เป็นนักการเมืองที่แสดงออกถึงความจริงใจและความซื่อสัตย์ด้วยทัศนคติ "Can do" ที่ทำให้ประชาชนเห็นเมื่อครั้งเป็นนายกเทศมนตรีเมือง Surakarta (ภาษาอินโดนีเซียเรียกว่าเมือง Solo) โดยปรับภาพลักษณ์หรือที่เรียกว่ารีแบรนด์ Solo ให้เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมเกาะ Java เพื่อการท่องเที่ยวภายใต้คำขวัญ "The Spirit of Java" สนับสนุนให้เมือง Solo เป็นศูนย์กลางการประชุมสำคัญระดับโลก จัดทำโครงการประกันสุขภาพให้ชาว Solo ทุกคน สร้าง Solo Techno Park เพื่อสนับสนุนโครงการรถยนต์ของประเทศ พัฒนาการขนส่งสาธารณะและเมื่อเป็นมหานครจากรถจักรยานที่ติดสินใจทำโครงการรถไฟฟ้า เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรที่เป็นที่เอือมระอาของประชาชน

นายโจโก วิโดโด (Joko Widodo) จึงเป็นทั้งความหวังและความท้าทายของประเทศที่มีประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของอาเซียนและเป็นประเทศที่มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดในโลก¹¹⁴ โจโกวีเป็นคนรุ่นใหม่ ได้รับการยกย่องจากประชาชนที่สนับสนุนแนวความคิดใหม่ที่จะปฏิรูปอินโดนีเซียให้ทันสมัยเป็นผู้นำระดับโลกได้ นอกเหนือจากการเป็นผู้นำอาเซียนที่เป็นเป้าหมายที่อินโดนีเซียทำอยู่ทุกวันนี้¹¹⁵ จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งอินโดนีเซีย ในวันที่ 9 กรกฎาคม 2014 ถือเป็นการเลือกตั้งที่ถูกขนานนามว่าเป็น "Mega Democracy" เพราะว่าเป็นการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลกรองจากอินเดียและสหรัฐอเมริกา

อลิซาเบธพิชานีผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับประเทศอินโดนีเซียได้เขียนบทความเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีคนที่ 7 ของอินโดนีเซียซึ่งมีขึ้นในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา โดยมีการชิงชัยกันระหว่างสองผู้ลงสมัคร

¹¹² ทำเนียบสุลต่านอินโดนีเซียประจำประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์, อ้างถึงแล้ว

¹¹³ สุวัฒน์ ศรีทองมี. การพัฒนาประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย(2557). หน้า 81.

¹¹⁴ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน. (2015). ประวัติและข้อมูลรัฐบาลอินโดนีเซียโดยย่อ. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 10 ธันวาคม 2016, สืบค้นจาก http://www.aseanai.net/ewt_news.php?nid=4342&filename=index

¹¹⁵ PAN Feel Heat after two of its Celebrity Politicians in Drug Arrests, 2013, p. 7

คือโจโก วิโดโด ผู้เคยเป็นเซลล์แมนขายเฟอร์นิเจอร์ในเมืองเล็กๆ ที่ต่อมากลายเป็นนายกเทศมนตรีและผู้นำการกรุงจาการ์ตา กับปราโบโว ซูเบียนโต อดีตนายพลผู้มั่งคั่งที่มีอดีตข้องเกี่ยวกับเผด็จการ แม้ผลการเลือกตั้งของอินโดนีเซียจะยังไม่ประกาศออกมาอย่างเป็นทางการ แต่ผู้ที่มิแน่วโน้มว่าจะเป็นผู้ชนะคือวิโดโด ซึ่งจุดนี้แสดงให้เห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในอินโดนีเซียมี "วุฒิภาวะ" โดยต้องการปกป้องสิทธิในด้านประชาธิปไตยของตนเอง ไม่หลงเชื่อวาทศิลป์โน้มน้าวด้วยแนวคิดชาตินิยมตื้นๆ "แต่ดูเหมือน 'วุฒิภาวะ' นี้จะไม่มีในหมู่ชนชั้นสูงทางการเมือง" ซูเบียนโตประท้วงไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งอย่างไม่เป็นทางการ หลังจากมีการนำเสนอผลซึ่งวิโดโดได้ประกาศว่าตนเองชนะ 'ผู้แพ้' อย่างซูเบียนโตจะพยายามอ้างผลการตัดสินที่เป็นไปในทางตรงกันข้ามจากองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือต่ำเพื่อสร้างความสับสนทางสถิตินำไปสู่การชักใยผลการเลือกตั้งรอบสุดท้าย แต่ก็อาจจะทำให้เขาแพ้ภัยตนเองในที่สุด

ในช่วงที่มีการหาเสียง ซูเบียนโตประกาศว่าจะมีการพิจารณาปฏิรูปประชาธิปไตยหลายอย่างในประเทศ แต่ดูเหมือนว่าในตอนนั้นผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่เลือกฝ่ายตรงข้ามกับเขา ชาวอินโดนีเซียทำไปเพื่อพยายามปกป้องประชาธิปไตยของตนเองและการพยายามแย้งซึ่งผลการเลือกตั้งในบรรยากาศเช่นนี้เป็นไปได้ยากมาก หากมีการพยายามกระทำได้กล่าวจะทำให้เกิดการประท้วงใหญ่ของประชาชนอย่างแน่นอน ชาวอินโดนีเซียเริ่มยอมรับประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นในช่วงสิบปีที่ผ่านมาหลังจากการโค่นล้มผู้นำเผด็จการซูฮาร์โตสำเร็จ ในประเทศที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายร้อยกลุ่มและประชาชนในหลายหมู่เกาะอย่างอินโดนีเซีย อดีตประธานาธิบดีซูฮาร์โตก็ได้ปกครองแบบรวมศูนย์ภายใต้กองทัพและกลุ่มอำมาตย์ที่ควบคุมจากเมืองหลวงส่วนกลางจาการ์ตา แต่หลังเกิดวิกฤติการเงินอาเซียนนายพลชรากรีลงจากอำนาจในปี 1998 และออกจากประเทศท่ามกลางความไม่พอใจของประชาชนแทบทุกฝ่าย พอถึงจุดหนึ่งกลุ่มคนต่างกลุ่มกันในอินโดนีเซียก็เริ่มรวมตัวหรือร่วมมือกันแม้กระทั่งกับกลุ่มที่ไม่น่าจะเข้ากันได้เพื่อสร้างระบบการเมืองที่กองทัพต้องตอบสนองต่ออำนาจของพลเรือน ทำให้การปกครองหลังยุคซูฮาร์โตมีการปกครองแบบกระจายอำนาจ ในเขตปกครองมากกว่า 500 เขตจะมีผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง มีสภาท้องถิ่นและกระทรวงต่างๆ ของตนเอง ระบบนี้วุ่นวาย ใช้ทรัพยากรมากและไม่มีประสิทธิภาพพอ แต่ก็ได้รับความนิยมมากโดยเฉพาะในเขตนอกเกาะชวา ซึ่งเป็นเกาะหลักของอินโดนีเซีย แม้ว่าทุกวันนี้จะมีคนบ่นว่าผู้นำท้องถิ่นของตนแต่อย่างน้อยพวกเขาก็รู้ว่าพวกเขาสามารถใช้เสียงเลือกตั้งของตนเองในการเรียกร้องการทำงานและถ้าพวกเขาไม่ได้รับสิ่งที่เรียกร้องก็สามารถโค่นล้มผู้นำได้ นี่เป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวอินโดนีเซียหลายคนที่เคยถูกปกครองจาก "ที่ไกลๆ" ทั้งในสมัยอาณานิคมเนเธอร์แลนด์และในสมัย "อำมาตยาธิปไตยชวา" ทำให้เป็นเรื่องใหม่ที่ควรค่ามาก ภายใต้ระบบแบบกระจายอำนาจนี้เองที่ทำให้วิโดโดได้ขึ้นเป็นนายกเทศมนตรีในเมืองเล็กชื่อโซโล ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีครั้งที่ 2 เขาได้รับคะแนนเสียงท่วมท้นร้อยละ 90 ต่อมาจึงได้รับเลือกเป็นผู้ว่าราชการจาการ์ตาในปี 2014 และดูเหมือนว่าระบบกระจายอำนาจแบบนี้เองที่ซูเบียนโตพยายามจะยกเลิก ซูเบียนโตเป็นทหารที่เกิดในครอบครัวมั่งคั่งของอินโดนีเซีย เขาเคยแต่งงานกับลูกสาวคนหนึ่งของอดีตผู้นำซูฮาร์โต บอกว่านิสัยของซูเบียนโตมองโลกเป็นการออกคำสั่งต่อกันเป็นทอดๆ ในการหาเสียงเขาก็เน้นเรื่องการปกครองอินโดนีเซียด้วยอำนาจเข้มแข็ง ซึ่งเรื่อง "อำนาจที่เข้มแข็ง" นี้เองกลายเป็นหัวข้อสนทนากันในหมู่ชาวอินโดนีเซียในชนบท

หลังจากที่พูดคุยด้วยพวกเขา (คนในชนบท) มักจะสรุปว่าเสรีภาพที่พวกเขาได้รับสิ่งที่สามารถต่อรองกับอำนาจและความสามารถในการต่อรองค่าจ้าง ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงผู้นำเป็นสิ่งที่มีความค่ามากกว่า 'ความมั่นคง' ที่มาจากการสนับสนุนของทหารแบบเดียวกับที่ซูฮาร์โตเคยทำและซูเบียนโตก็อยากพยายานอดีตไปถึงตอนนั้น และซูเบียนโตไม่เพียงอ้างความมั่นคง แต่ยังใช้วิธีการป้ายสีคู่แข่ง ใช้วาทศิลป์กล่าวต่อต้านบริษัทอเมริกัน แต่ตัวเขาเองกลับจ้างที่ปรึกษาด้านการหาเสียงเป็นชาวสหรัฐฯ ซึ่งเคยเสนอวิธีการดิสเครดิตผู้สมัครจอห์น แมคเคน ในการเลือกตั้งปี 2543 มาก่อน วิโดโดเขาเป็นคนที่ "ติดดิน" มากกว่าทำให้ได้ใจ

จากชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่ เขารู้เรื่องการปฏิรูปที่ได้ผลจริงและสร้างความเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าอีกฝ่าย วิโดโดยังไม่ตอบโต้ใดๆ ต่อการป้ายสีของฝ่ายตรงข้าม ไม่ได้ตั้งคำถามใดๆ กับการกระทำหมิ่นเหม่ด้านสิทธิมนุษยชนของอดีตนายพล เขาเพียงแค่เชื่อมั่นว่าชาวอินโดนีเซียจะลงคะแนนเสียงเพื่อปกป้องเสรีภาพที่เป็นประชาธิปไตยและจะไม่ยอมกลับไปสู่ระบอบเผด็จการอีก อุปสรรคของวิโดโดเหลืออยู่อย่างเดียวคือการทำให้ผลการเลือกตั้งไม่ถูกทำให้เป็นโมฆะ และคนทั่วทั้งโลกก็พร้อมที่จะเล็งยิงเกี่ยวกับใครก็ตามที่พยายามทำลายกระบวนการประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย”

ภายหลังจากการประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ นายโจโกวีได้ประกาศว่า ชัยชนะครั้งนี้เป็นของประชาชนชาวอินโดนีเซียทั้งหมด และหวังว่าชัยชนะครั้งนี้จะเป็นทางสู่การสร้างอินโดนีเซียให้เป็นชาติที่มีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและยืนหยัดด้วยตัวเอง อีกทั้งยังแสดงเจตนารมณ์ที่จะประสานรอยร้าวภายในประเทศให้กลับคืนมาสู่เอกภาพ นายโจโกวี ขึ้นเป็นประธานาธิบดีคนที่ 7 ของอินโดนีเซีย ซึ่งมีวาระห้าปี และเข้าพิธีสาบานตนรับตำแหน่ง ในวันที่ 20 ตุลาคม 2014 ชัยชนะของโจโกวีจึงเป็นการเปิดศักราชใหม่ให้กับอินโดนีเซีย หลังจากการผ่านการปกครองแบบเผด็จการทั้งเต็มใบและครึ่งใบมาอย่างยาวนาน จนเมื่อมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีคนแรกในปี 2004 ประชาชนยังมีความเคยชินจากการครอบงำแบบเดิมๆ ที่ต้องการผู้นำที่เข้มแข็งและเด็ดขาด และเมื่อมีการเลือกตั้งก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ ยุติธรรมตามระบอบประชาธิปไตย ด้วยพลังของประชาชนเพียงอย่างเดียว ก็สามารถส่งผลให้นักการเมืองรากหญ้าผู้เป็นภาพสะท้อนประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริง การเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้ง 3 ของอินโดนีเซียถือว่าเป็นพัฒนาการที่สำคัญของประชาธิปไตยในอินโดนีเซียที่มีพัฒนาการไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบต่อไปในอนาคต¹¹⁶

เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2016 ที่ผ่านมาโดยจุดประสงค์หลักของกลุ่มผู้ชุมนุมในครั้งนี้คือเรียกร้องให้ทางการอินโดนีเซียเร่งรัดดำเนินคดีกับผู้ว่าราชการนาจาบาซูกิจาฮาจา ปูร์นามา อาฮ็อก (Basuki Tjahaja Purnama Alias Ahok) หรือที่ชาวอินโดนีเซียเรียกขานติดปากว่า Ahok ผู้ว่าราชการกรุงจาการ์ตา ผู้มีเชื้อสายจีนนับถือศาสนาคริสต์ ในฐานะพวดยาฮูดีหมิ่นพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน การประท้วงครั้งใหญ่ของชาวมุสลิมในอินโดนีเซียที่มีขึ้นกลางกรุงจาการ์ตาเมืองหลวงครั้งนี้ นำโดย FPI (Front Pembela Islam: แนวหน้าผู้ปกป้องอิสลาม)¹¹⁷

ปรากฏการณ์การประท้วงที่ผ่านมาที่ไม่ได้เป็นเรื่องแปลกใหม่ในวงการเมืองอินโดนีเซีย แต่การประท้วงครั้งนี้มีนัยยะสำคัญยิ่งในแง่ของพัฒนาการทางการเมืองของประเทศนับตั้งแต่พลังประชาธิปไตยได้ทำการโค่นล้มระบอบอำนาจนิยมซูฮาร์โตในปี 1998 การประท้วงในครั้งนี้เป็นการแสดงพลังของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามแนวการกลับไปสู่รากฐานดั้งเดิม (Fundamentalism) ทั้งยังเป็นการประกาศว่าพวกเขาเป็นกลุ่มที่มีอำนาจเข้มแข็งพอที่ทุกฝ่ายไม่อาจมองข้ามได้ และเป็นการเปิดศักราชใหม่ของการเมืองที่อิสลามจะเป็นเสียงเรียกร้องให้ผู้คนออกมาชุมนุม (Rallying cry) เมื่อเกิดข้อถกเถียงในประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการปะทะกันของคุณค่าทางศาสนาและคุณค่าของความเป็นสมัยใหม่ (modernity) ซึ่งถ้าไม่มีการจัดการที่ดีพอ และพลังของการรวมขอมอันเป็นลักษณะสำคัญของอิสลามในอินโดนีเซียอ่อนแอลง ประเทศนี้จะกลายเป็นเสมือนหนึ่งปากีสถานที่กลุ่มการเมืองและศาสนาแนวเดียวกันนี้ได้ใช้อิสลามเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการเมือง อิสลามสายแข็ง (Hardliner) จะครองพื้นที่การเมืองในท้องถิ่น การเมืองของความรู้สึกจะเข้าแทนที่การเมืองของเหตุผลและอาจสร้างปัญหาของการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายมากกว่าการแสวงหาฉันทามติร่วมกันในสังคม

¹¹⁶ สุวัฒน์ ศรีทองมี. การพัฒนาประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย(2557). หน้า 189

¹¹⁷ BBC Indonesia. Mengapa ormas Islam besar 'tak melarang' umatnya ikut demo 4 November?. [Available Online] <http://www.bbc.com/indonesia/indonesia-37846880> [accessed 29 December 2016]

ดังที่เคยเป็นมา ภาพพจน์ที่แข็งแกร่งจะเข้าแทนที่ลักษณะอิสลามในอินโดนีเซียที่นักวิชาการผู้ศึกษาอิสลามกล่าวว่า เป็น “รอยยิ้มแห่งอินโดนีเซีย”¹¹⁸ จากที่ท่ามกลางใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทยได้กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์

“...ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมในอินโดนีเซียเอง ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการชุมนุมเช่นกัน แต่ก็ต้องเป็นไปตามกฎและกติกาโดยการขออนุญาตกับทางตำรวจ เพื่อจะทำการชุมนุม ต้องบอกรายละเอียดอย่างชัดเจน ว่าชุมนุมครั้งนี้เพื่อจุดประสงค์อะไร ใครคือผู้มีส่วนรับผิดชอบ จำนวนของผู้ชุมนุมเท่าไร ในอินโดนีเซียเราไม่อนุญาตให้ชุมนุมในสถานที่ ที่เป็นจุดศูนย์กลาง ยกตัวอย่างเช่น มัสยิด โบสถ์...”

“...การชุมนุมการประท้วงไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาใดๆ ทั้งสิ้น เราอนุญาตให้มีการชุมนุม แต่การชุมนุมในแต่ละครั้งเราต้องทราบถึงจุดประสงค์ที่ต้องการเรียกร้อง เพียงแต่เราไม่ทราบถึงจุดประสงค์ที่แอบแฝง ทำให้ข้อนี้เป็นปัญหาเสมอในการชุมนุม ขบวนการประท้วงดังกล่าวมาจากคำพูดของอาฮก อาฮกกล่าวสุนทรพจน์ในที่สาธารณะแห่งหนึ่งในกรุงจาการ์ตา ด้วยการยกข้อความในคัมภีร์อัลกุรอาน ส่งผลให้กลุ่มผู้ชุมนุมมองว่าการตีความดังกล่าวคือการดูหมิ่นศาสนาอิสลาม ผู้ชุมนุมเรียกร้องและย้าให้ตำรวจอินโดนีเซียสืบสวนอาฮกในการกระทำครั้งนี้ อาฮกเป็นผู้ว่ากรุงจาการ์ตาคนแรกที่เป็นชาวอินโดนีเซียเชื้อสายจีน และนับถือศาสนาคริสต์”

“...ความจริงแล้ว นี่ไม่ใช่ครั้งแรกของอาฮก อาฮกก็เคยพูดแบบนี้ในที่หนึ่งของสุมাত্রา การพูดในครั้งนี้ของอาฮกที่จาการ์ตาทำให้เกิดการชุมนุม และการชุมนุมในครั้งนี้เกิดจากความไม่พอใจที่อาฮกยกอายัตในคัมภีร์อัลกุรอานจากซูเราะห์อัลมาอิดะ อายัตที่ 15 มาตีความว่า หลักศาสนาไม่ได้ห้ามการลงคะแนนเสียงให้กับบุคคลที่ไม่ใช่มุสลิม ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมมองว่าอาฮกตีความอายัตนี้ผิด แม้อาฮกปฏิเสธ ว่าคำพูดดังกล่าวไม่ได้มีเจตนาดูหมิ่น ในอายัตที่ 15 ซูเราะห์อัลมาอิดะ กล่าวไว้ว่า กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่มองว่า ผู้นำในที่นี้ไม่ใช่แค่ห้ามในการนำละหมาด และได้ใช้คำสอนของคัมภีร์อัลกุรอานเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวคนไม่ให้สนับสนุนเขา ซึ่งวางแผนลงชิงตำแหน่งผู้ว่าการกรุงจาการ์ตาอีกสมัยในปีหน้า แต่ผู้นำ(แบบอาฮก)เกิดจากการเลือกตั้ง พรรคของอาฮกมีเสียงสนับสนุนที่แข็งแกร่งกว่า ทำให้ยากมากที่จะหาจุดอ่อนข้อบกพร่อง เพราะอาฮกไม่มีประวัติเรื่องคอร์รัปชันและเป็นผู้ที่ประชาชนต้องการ อาฮกเป็นผู้ว่าการกรุงจาการ์ตาที่ถือว่ามีความสำคัญทางการเมือง ทำงานหนักและจริงจัง ทำให้การชุมนุมเป็นเรื่องยากเนื่องจากอาฮกมาจากการเลือกตั้ง มาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน ...และถึงแม้ว่าจะมีเสียงสนับสนุนในการชุมนุมครั้งนี้เพิ่มขึ้น เพื่อให้สันติคลอนตำแหน่งของประธานาธิบดี โจโกวีเช่นเดียวกับเหตุการณ์การเลือกตั้งปี 2014 ที่เป็นข่าวใหญ่ ถ้าพูดถึงการเลือกตั้งในอาเซียนแล้วคงไม่มีการเลือกตั้งใดในชาติอาเซียนที่มีขนาดใหญ่เท่ากับอินโดนีเซีย เมื่อเทียบกับใหญ่ที่สุดในโลก อันดับแรกคืออินเดีย อันดับสองอเมริกา อันดับสามคืออินโดนีเซีย คนภายนอกมองว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีมุสลิมมากที่สุดในโลกแต่ทำไมไม่ใช้การเมืองอิสลาม...”¹¹⁹

ในปี 2017 อินโดนีเซียออกกฎหมายเปิดทางให้ทางการเมืองแบบกลุ่มที่ต่อต้านอุดมการณ์ของรัฐในความเคลื่อนไหวที่ถูกมองว่ามุ่งเป้ากลุ่มอิสลามิสต์หัวรุนแรงในประเทศที่มีประชากรชาวมุสลิมมากที่สุด

¹¹⁸ ประเทศไทย. ทำความเข้าใจการประท้วงในอินโดนีเซีย: การเมืองของความเถรตรงทางศาสนา. [ออนไลน์] <https://prachatai.com/journal/2016/11/68826> [สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2560]

¹¹⁹ สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทย, อ้างถึงแล้ว

โลก กฎหมายฉบับนี้ที่ประธานาธิบดี โจโค วิโดโด ลงนามขึ้นในขณะที่กำลังมีความกังวลมากขึ้นเรื่อยๆ เกี่ยวกับอิทธิพลของกลุ่มเคร่งจารีตซึ่งประชากรส่วนใหญ่ดำเนินรอยตามอิสลามสายกลาง กฎหมายนี้ให้อำนาจรัฐบาลสั่งสลายกลุ่มใดๆ ก็ตามที่ท้าทายต่อหลักปญจศีล หลักปรัชญาแห่งรัฐที่ส่งเสริมความหลากหลายในสังคมและความอดทนอดกลั้น ปญจศีลถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยร่วมสำหรับประเทศที่เป็นบ้านของชนกลุ่มน้อย ชาวคริสต์ ฮินดู และพุทธ รัฐมนตรีกระทรวงความมั่นคง วิรันโต ได้กล่าวถึงความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มบางกลุ่มกำลังคุกคามการดำรงอยู่ของชาติและสร้างความขัดแย้งในสังคม อย่างไรก็ตามวิรันโตและกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้ระบุชื่อองค์กรใดอย่างเจาะจง แต่นักเคลื่อนไหวหลายคนกล่าวว่า ความเคลื่อนไหวนี้มีจุดประสงค์เพื่อสลายกลุ่ม อิซบ์ อัต-ตahrir อินโดนีเซีย (เอชทีไอ) เครือข่ายท้องถิ่นของกลุ่มอิสลามิสต์หัวรุนแรงที่พยายามรวมชาวมุสลิมทั้งหมดเป็นคอลิฟะห์ เมื่อเดือนพฤษภาคมรัฐบาลระบุว่า พวกเขาต้องการดำเนินการทางกฎหมายเพื่อสลายกลุ่มนี้ “กฎหมายนี้เป็นเพียงทางลัดเดียวที่จะสลายกลุ่มเอชทีไอเพราะหากพวกเขาใช้กฎหมายเอ็นจีโอฉบับเก่า ต้องใช้เวลานาน”¹²⁰

ปีวีตรี ซูซานตี ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายองค์กรจำนวนมากที่แพร่กระจายแนวคิดต่างๆ เช่นอเทวนิยมและคอมมิวนิสต์ก็ถูกแบนภายใต้กฎหมายนี้เช่นกัน กลุ่มสิทธิเตือนว่ากฎหมายนี้อาจปิดกั้นสถาบันทางประชาธิปไตยทั้งหลาย “การแบนองค์กรใดๆ ก็ตามอย่างเข้มงวดบนพื้นฐานทางด้านแนวคิดรวมถึงปญจศีลเป็นการกระทำแบบเผด็จการที่บ่อนทำลายสิทธิเสรีภาพของการสมาคมและการแสดงออก”

แอนเดรียส ฮาร์ซาน นักวิจัยของฮิวแมนไรท์วอตช์ในจาการ์ตาบอกกับเอเอฟพี แอสฟิनावาทิ ประธานมูลนิธิ อินโดนีเซีย ลีเกิล เอ็ด กล่าวว่าความเคลื่อนไหวนี้ “เป็นความเสื่อมถอยของประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย” แต่วิรันโตปฏิเสธว่ากฎหมายไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อปิดกั้นกลุ่มเอ็นจีโอต่างๆ

4.5 หลักการพื้นฐานของปญจศีล

อินโดนีเซียมีระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญแห่งปี ค.ศ.1945 (รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน)ได้กำหนด “หลักปญจศีล” (Pancasila) เป็นหลักในการปกครองประเทศ ประกอบด้วย

- 1) การนับถือพระเจ้าองค์เดียว
- 2) การเป็นมนุษย์ที่เจริญและคงไว้ซึ่งความเที่ยงธรรม
- 3) ความเป็นเอกภาพของอินโดนีเซีย
- 4) ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน
- 5) ความยุติธรรมในสังคมอินโดนีเซียทั้งมวล

ข้อแรก สร้างแนวความคิดแบบชาตินิยมแห่งอินโดนีเซียโดยให้ประชาชนเป็นผู้ป้องกันประเทศของตนเอง ความเป็นชาตินิยมแบบอินโดนีเซียจะถูกปลูกฝังให้ประชาชนรักชาติแต่ไม่ใช่รักชาติแบบก่อสงครามหรือสร้างความเดือดร้อนให้ชาติอื่น

¹²⁰ ผู้จัดการออนไลน์, เอเอฟพี, ปธน.อินโดนีเซียลงนามกฎหมายแบน “กลุ่มหัวรุนแรง” ขัดอุดมการณ์รัฐ [ออนไลน์], 14 กรกฎาคม 2017. สืบค้นจาก <http://manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9600000070938>

ข้อสอง แนวความคิดลัทธิชาตินิยมแบบนานาชาติหรือหลักมนุษยธรรม โดยใช้ความแตกต่างสร้างความสัมพันธ์กับทุกประเทศทุกชาติในโลกแทนความเป็นพลเมืองของโลก

ข้อสาม ความเห็นพ้องต้องกันหมด การแสดงออกแทนกัน การตรึงตรองในหมู่ผู้แทนหรืออำนาจของประชาชน และการโต้แย้งว่าองค์การผู้แทนของประชาชนกลุ่มอิสลามควรเรียกร้องการแสดงออกด้วยข้อเรียกร้องของศาสนาอิสลาม

ข้อสี่ ยุติธรรมในสังคม จะต้องมีความยุติธรรมทางการเมืองและสำหรับผู้น้อยซึ่งทุกคนในสังคมจะมีความเท่าเทียมกัน

ข้อสุดท้าย สร้างอินโดนีเซียให้เมอร์เดกา(Merdeka) ด้วยความเกรงกลัวพระเจ้าองค์เดียว คือการใช้หลักการนับถือในพระเจ้าสูงสุดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ประชาชนมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน สัญลักษณ์ทั้งห้านี้ยอมรับโดยประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอินโดนีเซียว่า เป็นพื้นฐานของรัฐและรวมเข้าด้วยกันเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องหมายแห่งชาติ ภายใต้ตราสัญลักษณ์อย่างเป็นทางการ เป็นรูปพญาครุฑ หลักปรัชญาศีล และวรรคทองของประเทศที่ว่า “เอกภาพในความหลากหลาย” หรือในภาษาอินโดนีเซียว่า Bhinneka Tunggal Ika หรือ “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในความแตกต่างกันอยู่” นั้นเอง¹²¹

โรเบิร์ต เฮฟเนอร์ (Robert Hefner) ได้กล่าวว่า “การขับเคลื่อนภาคประชาสังคมนั้นเป็นพลวัตที่ยากยิ่ง ทว่าก็ต้องดำเนินต่อไปภายใต้กรอบและแนวความคิดแห่งการแสดงออกให้ประชาสังคมได้รับรู้เกี่ยวกับทางเลือกไปสู่หนทางแห่งการดำรงอยู่”

ด้วยเหตุประการเหล่านี้ กระบวนการขับเคลื่อนในสังคมโลกยังจำเป็นที่จะสร้างพลวัตต่อไป ภายใต้การดำรงอยู่ของภาครัฐที่มีความเสถียรภาพส่วนหนึ่ง ทว่าส่วนที่ค่อนข้างสำคัญและจำเป็นอย่างมากไปกว่านั้นก็คือ การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเป็นหลัก ไม่นานหลังจากที่รัฐได้ออกมาตรึงการการบริหารประเทศโดยใช้หลักปรัชญาศีล ได้เกิดการจลาจลขึ้นอย่างมากมายเพื่อต่อต้านและคัดค้านการดำเนินหลักการบริหารของรัฐ โดยมีผู้เดินออกมาชุมนุมเป็นจำนวนมากเพื่อคัดค้านนโยบายดังกล่าว โดยอ้างว่าเหตุการณ์การต่อต้านในครั้งนี้ของมุสลิมต่อความพยายามของรัฐในการสร้างความแตกแยกโดยรัฐ เพื่อให้องค์กรทั้งหมดยอมรับนโยบายปรัชญาศีล ซึ่งเป็นหลักปรัชญาแห่งรัฐนับเป็นปรัชญาเดียวของตน ด้วยประการดังกล่าว เกิดความไม่พอใจในรัฐและได้เพิ่มความรุนแรงขึ้น¹²² ยกตัวอย่างจากบทสัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทยได้กล่าวว่า

“จะให้การปกครองแบบอิสลามเต็มรูปแบบเป็นไปได้ยาก เพราะยึดติด ประเพณี วัฒนธรรม บรรพบุรุษรุ่นสมัยก่อนๆ...ปี 1945 หลังจากเอกราชได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญปรัชญาศีล ในการปกครองประเทศ ว่าด้วยเรื่องของการยึดมั่นในชาตินิยม สาธารณนิยม รัฐบาลโดยประชาชน ความยุติธรรมในสังคม และความเชื่อมั่นในพระเจ้าองค์เดียว เชื่อมั่นในพระเจ้าองค์เดียวในที่นี้ไม่ได้รับบุถึงการละเมิด 5 เวลา แต่หมายถึงการให้สิทธิกับเชื้อชาติศาสนาอื่นๆด้วย ถ้ามองย้อนกลับไป ศาสนาแรกที่เข้ามาในอินโดนีเซียคือฮินดู เรามีวัดฮินดูที่สูงที่สุดในโลก และเรามีวัดพุทธที่ใหญ่ที่สุด หลังจากนั้นก็มีอิสลาม มุสลิม ถ้าเราสังเกตสิ่งที่ชัดเจนคือเรานำหลักการการเผยแพร่ของท่านรอซูลสอนมาใช้ เราต้องเคร่งครัดกับตัวเองก่อนไม่ใช่กับคนอื่น เรามี 9 Wali Wali เน้นการปฏิบัติในการเผยแพร่อิสลามโดยมีอัลกุรอานเป็นพื้นฐาน ซึ่งถ้าเป็นศาสนาฮินดู ใช้อาหาร ใช้เครื่องสักการะพระเจ้าในการขอบคุณ ทำให้ต่างกันเพราะ Wali ใช้การศรัทธา (ตักวา) Wali เปลี่ยนการขอบคุณด้วยวิธีการกล่าว อัลฮัมดุลิลลาฮ์ ซึ่งการกระทำของ Wali ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการจากที่เราใช้เครื่องสักการะขอบคุณ

¹²¹ สามารถ ทองเฟื้อและนัจมีย์ หมดหมาน, เรื่องเดิมหน้า 69-70.

¹²² สามารถ ทองเฟื้อและนัจมีย์ หมดหมาน, เรื่องเดิมหน้า 69-73.

เราเปลี่ยนมานั่งขอพรและขอบคุณ และแจกจ่ายอาหารให้แก่ผู้อื่น และทำให้มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับสิ่งนี้ ตั้งกลุ่มแล้วเรียกตัวเองว่า มุฮัมมาดียะห์ เป็นองค์กรมุสลิมที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อต้องการให้อิสลามเดินตาม แนวคิดและการปฏิบัติของท่านรอซูล ที่เน้นไปถึงเรื่องของการศึกษา และต้องการให้อิสลามไม่อยู่ใน กรอบที่ตึงเกินไปและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็มีอีกหนึ่งองค์กร ชื่อว่า นะดาตุลอุลามาห์ ที่ไม่ต้องการให้ลัทธิชนบทรรมนิยม ประเพณีเดิมของอินโดนีเซีย เขากล่าวว่ามันไม่ใช่สิ่ง ฮารอม เพราะเรายังคงกล่าว ซุบฮันลิลลอฮ์ อัลลอฮุอักบัร ซึ่งองค์กรนี้ก็ใหญ่เป็นอันดับต้นๆเช่นกัน ในอินโดนีเซีย และก่อตั้งก่อนมุฮัมมาดียะห์...”¹²³

4.6 อำนาจและยุทธศาสตร์ของกลุ่มอิสลามการเมืองต่อการเลือกตั้งในปี 2014

ในช่วงครึ่งหลังของการบริหารประเทศในยุคของโยโดโยโน(2009-2014) พรรคการเมืองอิสลามดูเหมือนจะไม่สามารถรับมือกับ 3 ปัญหาดังนี้ อย่างแรกคือพรรคการเมืองอิสลามไม่ได้ให้ความสำคัญกับ สวัสดิการสังคมของประชาชน เมื่อประชากรมุ่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้นโยบายสาธารณะมีการเปลี่ยนตาม ความต้องการพื้นฐานความจำเป็นของประชาชน พรรคการเมืองอิสลามถูกกลืนไปกับกับการเมืองในระดับสูง ซึ่งไม่ได้สัมผัสกับความต้องการของประชาชนระดับรากหญ้าเลย พรรคการเมืองอิสลามดูเหมือนจะติดอยู่กับ เกมการเมืองหลัก ทำให้ถูกประชามองว่าพรรคการเมืองอิสลามก็ไม่ได้ทำอะไรไปจากพรรคเซคคิวลาร์อื่นๆ ความขัดแย้งระหว่างประเทศและความขัดแย้งระหว่างระหว่างกันก็ยังคงเป็นสีสันในพลวัตรทางการเมืองภายใน ของพรรคการเมืองอิสลาม การปรับเปลี่ยนล่าสุดของพรรคการเมืองอิสลาม พรรคการเมืองอิสลามทั้งหมด ตัดสินใจร่วมกันว่าจะเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับรัฐบาล แม้จะมีคำมั่นสัญญาว่าจะสนับสนุนรัฐบาลแต่พรรค การเมืองต่างๆ ก็ไม่อนุญาตให้ประธานาธิบดีควบคุมอำนาจพวกเขาโดยผ่านรัฐบาลถาวร ผลที่ตามมาคือรัฐบาล ไม่สามารถที่จะรับมือกับปัญหาที่เข้ามาได้ เนื่องจากรัฐบาลอ่อนแอ จึงได้จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนรัฐบาลสมัย ประธานาธิบดีโยโดโยโน รัฐบาลควรปกป้องรัฐบาลจากฝ่ายค้าน พันธมิตรของรัฐบาลมีความหลากหลาย ส่วน ใหญ่มีแต่เรื่องผลประโยชน์ เป็นเพราะการวางกฎของพรรคการเมืองที่ไม่เคยมีการจัดการเพื่อรักษาความดีของ พันธมิตรทั้งหมดของตน เพื่อที่ไม่ให้พันธมิตรเหล่านั้นกลับมาทำร้ายรัฐบาลได้อีก นี่คือนิสัยที่ผิดปกติของระบบ การบริหารของประธานาธิบดีที่ควรจะให้ตำแหน่งมีความมั่นคงและมีความเสถียรภาพ การปกครองของ ประธานาธิบดีที่อ่อนแอยังคงดำเนินไปจนถึงปี 2009-2014 หลังจากที่มีรูปแบบพันธมิตรของรัฐบาลได้ล้มเหลว สถานการณ์ดังกล่าวมีความเป็นไปได้สองทางสำหรับพรรคการเมืองอิสลาม ประการแรกคือ อาศัยอยู่ในระบบ ของรัฐบาลที่มีแนวคิดแบบกึ่งถาวร กลุ่มพรรคการเมืองอิสลามจะได้รับพลังมากขึ้นเพื่อฟื้นฟูและประโครงสร้าง ทางยุทธศาสตร์ด้านการเมืองและการปกครอง เป็นการแก้ไขข้ออนาคตของบุคคลเหล่านั้น แต่กลุ่มพรรค การเมืองอิสลาายังต้องเผชิญกับความไม่ไว้วางใจจากประชาชน เนื่องจากการปฏิบัติพฤติกรรมทางการเมืองและ การฉวยโอกาส นอกจากนี้ในทางทฤษฎี ภายใต้ระบบประธานาธิบดีที่แข็งแกร่ง ความเป็นไปได้ที่สมาชิกพรรค การเมืองจะทำรัฐประหารจะไม่สามารถยอมรับได้ สมาชิกของรัฐบาลจะมีเป็นมิตรที่เชื่อฟังและสนับสนุน นโยบายรัฐบาลอย่างเต็มที่ นั่นก็หมายความว่า ประการที่สองคือการเข้าไปร่วมกับรัฐบาล การเคลื่อนไหวของ พรรคอิสลามถูกจำกัดและถูกจับตาโดยพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลกลาง สำหรับพรรคการเมืองอิสลามภาพลักษณ์ ที่ดีและไม่ดีอยู่กับว่ารัฐบาลนั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว¹²⁴

¹²³ สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทย Triyogo Jatmiko (Consulate), วันที่ 18 พฤศจิกายน 2559

¹²⁴ Ahmad Khoirul Umam and Akhmad Arif Junaidi. Political Islam: The shinking trend and the future trajectory of Islamic political parties in Indonesia. pp 9

สถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องฉวยโอกาสตามยุทธศาสตร์ทางการเมืองมากกว่าความเป็นศีลธรรม เพื่อรักษาตำแหน่งที่สำคัญทั้งภายในรัฐบาลและการล้มเหลวของการเลือกตั้ง แนวคิดของ“ซียาซัต อัลอักลาq” (Siyasat al-akhlaq) หรือการเมืองแบบมีศีลธรรมตามคำแนะนำของทฤษฎีและปรัชญา al-Ghazali (1058-1111) กลายเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องภายในกลุ่มการเมืองในทางปฏิบัติ ดังนั้นประชาชนเห็นว่าพฤติกรรมของพรรคการเมืองอิสลามมีลักษณะเดียวกันกับเซคคิวลาร์ อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของอินโดนีเซียพบว่าศาสนาไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้งทั้งสามครั้งในยุคของการปฏิรูปประเทศอินโดนีเซีย บางพรรคการเมืองอิสลามไม่ได้เปลี่ยนรูปแบบของตัวเองจากพรรคการเมืองชั้นหนึ่งเป็นผู้เล่นการเมืองระดับกลางเพื่อเป็นผู้เล่นการเมืองแบบธรรมดาเมื่อเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองแบบชาตินิยมและเซคคิวลาร์

เพื่อจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าว บางยุทธศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด เมื่อมีแนวโน้มการหดตัวในสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ วิธีเดียวที่ไม่เป็นที่นิยมของพรรคมุสลิมสามารถประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 2014 การเลือกตั้งในรูปแบบเดียวที่รัฐบาลจะกลายเป็นกองกำลังทางการเมืองที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากขึ้นมีอีกวิธีหนึ่งคือหาผู้นำคนใหม่ในการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีซึ่งอาจทำให้เกิดความแตกต่างของพรรคด้วยวิสัยทัศน์ใหม่และสามารถดึงดูดประชาชนให้ลงคะแนนให้เขาเป็นสัญลักษณ์ของพรรคอิสลามเพื่อสร้างแนวทางแก้ไขปัญหากับประเทศอินโดนีเซีย

ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นที่นิยมแล้วแต่พรรคการเมืองมุสลิมยังคงเป็นตัวแสดงหลักในเวทีการเมืองอินโดนีเซีย ตำแหน่งของพวกเขาภายในรัฐบาลมีความเป็นไปได้บางตำแหน่งที่จะเข้าร่วมกับหน่วยงานของรัฐ จะทำให้ฝ่ายพรรคการเมืองอิสลามมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการฟื้นฟูตัวเอง การปรับโครงสร้างยุทธศาสตร์การสื่อสารทางการเมืองและการขยายเครือข่ายทางการเมืองในหลักสิทธิและศาสนาแต่ยังคงมีศักยภาพและระบบที่อ่อนแอ โดยระบบของพรรค เมื่อพรรคการเมืองประสบความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาลที่ดีในประเทศ ดังนั้นอะไรคือสิ่งที่พรรคอิสลามต้องการรักษาอำนาจและความสามารถของเขาในปี ค.ศ.2014 คือทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการสร้างสรรค์บทบาทสำคัญ อนาคตของพรรคอิสลามจะถูกกำหนดโดยยุทธศาสตร์ของพวกเขาในการจัดการกับสามประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เช่น วิกฤตเรื่องอัตลักษณ์ ความขัดแย้งภายนอก ความอ่อนแอของผู้นำและการไร้ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และแนวความคิดที่นำไปสู่นโยบายทางการเมืองและเป็นวิธีที่ทำให้สามารถสัมผัสประชาชนได้จริง หากในช่วงสองปีถัดไป ในปี ค.ศ.2014 การเลือกตั้งของพรรคอิสลามสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ในการเลือกตั้งในปี ค.ศ.2009 โดยการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง แก้ไขนโยบายทางการเมืองและวิธีการที่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ของพวกเขา และพยายามที่จะแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดีโดยปราศจากข้อจำกัดในการปฏิบัติ ในปี ค.ศ.2014 กลุ่มการเมืองได้รับอิทธิพลเป็นอย่างมากจากบทบาทของพรรคการเมืองอิสลาม

4.7 อิสลามการเมืองของนะห์ดลาตุล อุลามะ(Nahdlatu Ulama) และ มุฮัมมาดียะห์ (Muhammadiyah)

4.7.1 ความเป็นอิสลามการเมืองของนะห์ดลาตุล อุลามะ (Nahdlatu Ulama)

การก่อตั้งสาธารณรัฐอินโดนีเซียขึ้นเป็นรัฐทางโลก (Secular State) ไม่ใช่รัฐอิสลาม (Islamic state) โดยประธานาธิบดีคนแรกคือ ซูการ์โน (1945-1965) ได้ก่อให้เกิดขบวนการต่อต้านรัฐของมุสลิม ที่เรียกตัวเองว่าขบวนการนะห์ดลาตุล อุลามะ (Nahdlatul Ulama-NU) ขึ้น ขบวนการนะห์ดลาตุล อุลามะก่อตั้งขึ้นเมื่อ

1926 จากการรวมตัวกันภายในหมู่เพื่อนและเครือญาติของกยาอี¹²⁵ ที่มีแนวความคิดอนุรักษ์นิยมซึ่งไม่พอใจการเติบโตของแนวคิดปฏิรูปสังคมมุสลิมแบบสมัยใหม่ของขบวนการมุฮัมมัดติยะฮ์ (Muhammadiyah)¹²⁶ และต้องการรักษาแนวทางการปฏิบัติแบบดั้งเดิมของศาสนา จุดประสงค์ในการก่อตั้งองค์กรนี้คือลดอิทธิพลของลัทธิอาละมัต (Alim) และสามารถแบ่งออกได้เป็นสองระยะ ในช่วงแรกคือระยะเริ่มต้น มีจุดประสงค์สำคัญสองประการได้แก่¹²⁷

(1) เพื่อคัดค้านข้อตกลงที่มีขึ้นจากการประชุมคอลีฟะฮ์ เพราะเชื่อว่าข้อตกลงดังกล่าวอยู่ภายใต้การครอบงำจากพวกปฏิรูป

(2) เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนาอิสลามในชาให้ดำรงอยู่ต่อไป

องค์กรนี้ลดอิทธิพลอาละมัตเริ่มมีความมั่นคงขึ้น ในปี 1927 เป้าหมายและทิศทางขององค์กรมีความเด่นชัดขึ้น ในฐานะของผู้มีศรัทธาตามสำนักคิดชาฟีอี¹²⁸ และเพื่อขยายและพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ จุดประสงค์ของขบวนการในช่วงนี้ได้แสดงให้เห็นถึงจุดยืนทางแนวคิดของมุสลิมกลุ่มอนุรักษ์นิยมแบบอย่างชัดเจนนอกเหนือจากความไม่พอใจกลุ่มมุสลิมหัวทันสมัยในช่วงแรก ดังนั้นวัตถุประสงค์ของขบวนการจึงขยายเพิ่มขึ้นมาเป็น 5 ประการดังนี้¹²⁹

1. เพื่อให้องค์กรได้รับความเลื่อมใสจากมุสลิมในทั่วเกาะชวา ในฐานะสำนักคิดหนึ่งที่มีประชาชนยอมรับปฏิบัติตาม อันมีความสอดคล้องกับการนับถือศาสนาอิสลามและสร้างผลประโยชน์อันดีต่อตัวสมาชิก
2. เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ผู้รู้ทางศาสนาในสำนักคิดทั้งหลาย
3. เพื่อดูแลการใช้หนังสือต่างๆ ที่ใช้สอนและเผยแพร่การตีความศาสนาอิสลามของสำนักคิดอื่นๆ เนื่องจากมีการกระจายตัวของสำนักคิดต่างๆ เพิ่มขึ้น
4. เพื่อให้การช่วยเหลือมัสยิด สถานที่นมัสการในชุมชน โรงเรียนสอนศาสนา สถานดูแลเด็กกำพร้า และคนยากจน
5. เพื่อพัฒนาการตีความทางศาสนาอิสลามของเหล่าสมาชิก ซึ่งเป็นจุดประสงค์สำคัญขององค์กร

สมาชิกขององค์กรนี้ลดอิทธิพลอาละมัต มีกฎเกณฑ์สำคัญสองประการคือ กฎข้อแรกต้องเป็นมุสลิมผู้ยึดมั่นต่อแนวทางสำนักคิดทางกฎหมายอันเดียวกัน คือมุสลิมนิกายซุนนี เชื่อตามสำนักคิดชาฟีอี กฎข้อที่สองห้ามมิให้สมาชิกปฏิบัติตามความเชื่ออันขัดแย้งกับแนวทางขององค์กร ภายในองค์กร มีสมาชิก 2 กลุ่มใหญ่ คือสมาชิกกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา (กยาอีและอุลามะ) และกลุ่มสมาชิกที่มีผู้ใช้ผู้รู้ทางศาสนา เหตุผลในการแบ่งสมาชิกออกเป็นสองกลุ่มก็เพื่อต้องการแยกหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน โดยกลุ่มผู้รู้ทางศาสนา คือ กลุ่มบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถในการร่วมอภิปรายปัญหาทางศาสนา และการประชุมหารือในปัญหาต่างๆ ส่วนสมาชิก

¹²⁵ คือบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากชาวบ้านให้อยู่ในฐานะผู้นำทางศาสนาหรือผู้นำชุมชน และเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

¹²⁶ มุฮัมมัดติยะฮ์เป็นองค์กรการเคลื่อนไหวตามแนวทางปฏิรูปสมัยใหม่ ผู้ก่อตั้งองค์กรนี้คือ กยาอี ยังญี อหมัด ดัยลัน ท่านเดินทางไปศึกษาศาสนาอิสลามที่มักกะฮ์ใน 1890 ด้านการตีความพระคัมภีร์อัลกุรอาน เทววิทยา กฎหมายศาสนา และดาราศาสตร์อยู่หลายปี ได้รับอิทธิพลความคิดปฏิรูปศาสนาแบบอิสลามสมัยใหม่ผ่านผู้รู้ และงานเขียนของมุฮัมมัด อัชชอว์ ท่านเห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าวและได้เริ่มเผยแพร่แนวคิดปฏิรูปเมื่อกลับมาถึงชวาตั้งแต่ปี 1900 และก่อตั้งองค์กรมุฮัมมัดติยะฮ์เมื่อ 18 พฤศจิกายน 1912 จาก James L. Peacock. 1978. Purifying the Faith : The Muhammadiyah Movement in Indonesia Islam. California: The Benjamin / Cummings Publishing Company, pp.19-20.

¹²⁷ Deliar Noer. 1985. The Development and Nature of the Modernist Movement in Indonesia, in Reading on Islam in Southeast Asia, Ibrahim, Ahmad and others (eds.). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, p. 75.

¹²⁸ หลักคำสอนของสำนักคิดชาฟีอีให้ความสำคัญกับการพิจารณาอัลกุรอานและซุนนะห์ เนื่องจากหลักการและข้อความในอัลกุรอานและซุนนะห์คือที่มาของหลักกฎหมายอิสลาม และสนับสนุนกระตุ้นให้เกิดการตีความทางศาสนาอิสลามให้มีความสอดคล้องกับสภาพชุมชนมุสลิมต่างๆ จากบรรดาท่านผู้ทรงความรู้ทั้งหลาย

¹²⁹ Deliar Noer. The Development and Nature of the Modernist Movement in Indonesia, in Reading on Islam in Southeast Asia, Ibrahim, Ahmad and others (eds.). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1985: 75

ทั่วไปที่มีใช้ผู้รู้ทางศาสนามีสิทธิออกเสียงแสดงความคิดเห็นตามประเด็นปัญหาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องทางศาสนา การตัดสินใจในประเด็นปัญหาต่างๆขึ้นอยู่กับเสียงสนับสนุนของสมาชิก

บทบาททางด้านการเมืองที่สำคัญของขบวนการนัหฺดาตุลอุลามะอยู่ในช่วงระหว่าง 1950 คือ ภายหลังจากที่ได้รับเอกราชอย่างเป็นทางการจากดัตช์ในเดือนธันวาคม 1949 แล้ว กลุ่มผู้นำของสาธารณรัฐอินโดนีเซียที่กุมอำนาจทางการเมืองปกครองอินโดนีเซียในขณะนั้น ต้องประสบกับการหาทางแก้ไขปัญหาความตึงเครียดทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งกันของกลุ่มการเมืองต่างๆ และความไม่มั่นคงทางการเมือง กลุ่มผู้นำต้องหาแนวทางร่วมเพื่อใช้ในการปกครองของสาธารณรัฐใหม่ กลุ่มผู้นำชาตินิยมหลายท่านผู้ชื่นชมกับแนวทางประชาธิปไตยตามแบบการปกครองในประเทศตะวันตก และอยากเห็นประเทศอินโดนีเซียมีรัฐบาลชนพื้นเมืองปกครองประเทศด้วยระบอบประชาธิปไตย ได้เสนอให้มีการใช้แนวทางการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในสาธารณรัฐอินโดนีเซียขึ้นครั้งแรก โดยมีซูการ์โนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีซึ่งเป็นประมุขของประเทศ

ระบอบประชาธิปไตยส่งผลให้เกิดสัญญาณที่ดีทางการเมืองคือการเปิดกว้างการแสดงออกทางการเมืองอย่างเสรี ทำให้นักการเมืองฝ่ายพลเรือนได้หันมาจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมากมายหลายพรรคในจาการ์ตา เช่นพรรคสังคมนิยมอินโดนีเซีย (Partai Socialis Indonesia : PSI พรรคกรรมาชน (Partai Murba Proletarian: PMP) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (Partai Komunis Indonesia : PKI) ส่วนกลุ่มผู้นับถือศาสนาคริสต์ได้รวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา 3 พรรคเพื่อต่อสู้กับกลุ่มมุสลิมได้แก่ พรรคโปรเตสแตนต์ (Partai Protestant : PP) พรรคคริสเตียนอินโดนีเซีย (Partai Kristen Indonesia : Parkindo) พรรคคาทอลิก (Partai Katholik : PK) ส่วนฝ่ายมุสลิมนั้น พรรคมุสลิมยังคงเป็นพรรคที่สามารถรวมองค์กรต่างๆของกลุ่มมุสลิม ที่มีพื้นฐานแนวความคิดที่แตกต่างและขัดแย้งเข้าไว้ด้วยกันได้ ซึ่งรวมถึงองค์กรนัหฺดาตุล อุลามะด้วย

อันที่จริงกลุ่มนัหฺดาตุล อุลามะ ได้เริ่มก้าวเข้ามาทำงานด้านการเมืองร่วมกับพรรคมุสลิมตั้งแต่ 1943 ทั้งที่มีพื้นฐานความคิดทางศาสนาแตกต่างและขัดแย้งกันอย่างสุดโต่ง ระหว่างนักการศาสนาหัวก้าวหน้ากับนักการศาสนาแนวจารีต แต่จำเป็นต้องยุติความขัดแย้งกันเอาไว้ชั่วคราว และหันมาปรองดองกันเพื่อจุดประสงค์ร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อให้ได้อิสราฟพ้นจากสภาพการเป็นอาณานิคม เมื่อการต่อสู้กับอาณานิคมดัตช์สิ้นสุดลง ประเทศชาติมีความมั่นคงและมีการเปิดกว้างทางแนวคิดในยุคเสรีนิยมประชาธิปไตยได้กระตุ้นให้เกิดบรรยากาศแห่งการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระระหว่างมุสลิมกลุ่มต่างๆภายในพรรคมุสลิมมากขึ้น ส่งผลให้บรรยากาศความขัดแย้งทางความคิดระหว่างมุสลิมหัวก้าวหน้าสมาชิกของขบวนการมุฮัมมัดดียะห์เดิมกับกลุ่มมุสลิมหัวอนุรักษ์ของนัหฺดาตุล อุลามะได้หวนกลับมาอีกครั้ง ความขัดแย้งดังกล่าวมีส่วนทำให้มุสลิมนัหฺดาตุล อุลามะแยกตัวออกจากพรรคมุสลิม

เป้าหมายทางการเมืองของ นัหฺดาตุล อุลามะคือต้องการให้รัฐชาติวางอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม รัฐต้องสร้างหลักประกันเพื่อปกป้องสิทธิพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ให้อิสราฟในการยอมรับนับถือศาสนาและอิสราฟในการแสดงความคิดเห็น แต่การแสดงความคิดเห็นนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของการไม่ทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย เป้าหมายทางการเมืองของนัหฺดาตุล อุลามะ ยังวางอยู่บนแนวคิดเรื่องความสงบ การประนีประนอม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การแก้ปัญหา และการปรับตัว มองว่าการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนทุกกลุ่มอย่างยาวนานไม่สร้างอันตรายแก่อิสลาม นัหฺดาตุล อุลามะได้ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของพวกเขาต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างแนวทางของหลักปรัชญาศีล และกฎบัตรจาการ์ตาอันเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนด

ทิศทางของรัฐธรรมนูญฉบับปี 1945 เพื่อให้รัฐบาลคำนึงถึงความสำคัญของมุสลิม โดยเฉพาะเรื่องหลักความเชื่อพระเจ้า อันเกิดจากความใส่ใจของนะห์ดาตุล อุลามะ¹³⁰

แนวความคิดของนะห์ ดาตุล อุลามะ ยังคงทรงอำนาจในทางปฏิบัติจนถึงปัจจุบันในส่วนของการประเพณี การปฏิบัติพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน ถึงแม้ว่าก่อนหน้านี้เคยมีข้อโต้แย้งระหว่างมุสลิมสองกลุ่มในส่วนการเบี่ยงเบนจากแนวคำสอนทางศาสนาอิสลาม อำนาจการตีความทางศาสนารวมถึงการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีใช้การกระทำที่เหมาะสมกับมุสลิม เช่น การอ่านบทดุอาอ์ในมัสยิด การรักษาสุนัข และการเดินทางเยี่ยมเยียนสุสานพระศาสดาและผู้ใกล้ชิดท่านในเมดินาของมุสลิมจนได้ข้อยุติประเพณีทางศาสนาว่า อ่านบทดุอาอ์ร่วมกันในมัสยิด เดินทางประกอบพิธีฮัจญ์ การดูแลรักษาหรือเยี่ยมเยียนสุสานของบุคคลสำคัญทางศาสนาอิสลามเพื่อหวังให้วิญญาณสามารถถ่ายทอดความทุกข์ไปสู่พระเจ้า ให้พระเจ้าเมตตาช่วยเหลือ ความเชื่อเหล่านี้ได้มีการผสมผสานระหว่างมุสลิมดั้งเดิมและชาวชวา ในส่วนของวิถีการดำเนินชีวิตและข้อห้ามทางศาสนาจะเป็นไปตาม “กฎหมายอิสลาม” คือชารีอะห์ (Shari'a) เป็นการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม ไม่ขัดต่อความประสงค์ของพระเจ้าโดยเฉพาะการห้ามกระทำการบางสิ่งเช่น ห้ามบูชาเทวรูป หรือรูปปั้นอื่นนอกเหนือจากพระเจ้า เรื่องพิธีกรรม เช่น ห้ามกินอาหารบางชนิด ได้แก่ หมูและสุรา เรื่องศีลธรรม เช่น ห้ามเล่นการพนัน ห้ามฉ้อโกง ห้ามตระบัดสัตย์และห้ามใส่ร้ายปล่อยข่าวลือ เรื่องครอบครัว ได้แก่ การหย่า การแต่งงาน มรดกและสถานะของผู้หญิง ข้อจำกัดจำนวนภรรยา และเรื่องทางธุรกิจการค้า กฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹³¹ แต่มีการปฏิบัติที่แตกต่างกับตะวันออกกลางเนื่องจากมีการรับมาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีกทั้งผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

ขบวนการนี้ไม่เป็นแค่เพียงต่อต้านการปฏิรูปศาสนาอิสลามให้ทันสมัยเท่านั้น จากหลายๆ ความเห็นที่แตกต่างในการปฏิรูปศาสนา แต่ขบวนการนะห์ดาตุลอุลามะยังสามารถสร้างอุดมการณ์และหลักคิดทางศาสนาอย่างชัดเจนรวมทั้งผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังคมชวาจนไปสู่วาทะทางการเมืองเศรษฐกิจโดยไม่ต้องขัดแย้งกับอาณานิคมของดัตช์เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมการปกครองหลังอินโดนีเซียได้รับเอกราช แต่มีความคิดที่แตกต่างอย่างสุดโต่งระหว่างนักศาสนาหัวก้าวหน้ากับนักการศาสนาแนวจารีต แต่ต้องปรองดองกันเพื่อต่อสู้กับอาณานิคมดัตช์ เมื่อสำเร็จความขัดแย้งก็หวนกลับมาอีกครั้ง เพราะที่จริงแล้วนะห์ดาตุล อุลามะต้องการให้รัฐอยู่บนพื้นฐานของศาสนา รัฐต้องสร้างหลักประกันเพื่อปกป้องสิทธิพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ให้อิสระภาพในการยอมรับนับถือศาสนาและอิสระในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่ทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหายจนได้รับคะแนนเสียงการเลือกตั้งสูงจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกของอินโดนีเซีย ปี 1955 หลังการรวมตัวเป็นสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

4.7.2 ความเป็นมาของอิสลามการเมืองของมุฮัมมาดียะห์ (Muhammadiyah)

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีชาวมุสลิมมากที่สุดในโลก มุสลิมอินโดนีเซียอาจแบ่งได้เป็นสองกลุ่มได้แก่ กลุ่มทันสมัย (Modernist) ซึ่งยึดโยงอยู่กับอิสลามที่เคร่งครัด ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับความก้าวหน้าและการศึกษาสมัยใหม่และกลุ่มจารีตนิยม (Traditionalist) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ปรับตัวเข้ากับผู้นำศาสนาของท้องถิ่นโดยทั่วไปจำนวนมหาศาลของประชากรมุสลิมนี้ได้ทำให้อิสลามและผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นตัวแสดงหลักในหมู่ชาวมุสลิมอินโดนีเซียมุสลิมไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ของผู้สนับสนุนพระเจ้าองค์เดียวหรือการรวมตัวกันทาง

¹³⁰ J. B. Boland. The Struggle of Islam in Modern Indonesia (1950-1955) in Reading on Islam in Southeast Asia. Ibrahim, Ahmad, Siddique, Sharon and Hussain Yasmin. (eds.). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1985: 137-142.

¹³¹ Arskal Salim; and Azyumardi Azra. Introduction the State and Sharia in the perspective of Indonesia legal politics. Shari'a and Politics in modern Indonesia. Singapore : ISEAS, 2003 : 1-16

ศาสนา อิสลามมาถึงอินโดนีเซียในศตวรรษที่ 12 ผ่านพ่อค้าและการพาณิชย์จากคุชราต (Gujarat) ที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย ซึ่งพวกเขาได้เข้ารับศาสนาอิสลามมาตั้งแต่ต้น ดังนั้นการเข้ามาของอิสลามในอินโดนีเซียจึงเป็นไปด้วยความสงบผ่านการค้าของผู้คนหลายรุ่นมิได้เข้ามาโดยผ่านการพิชิต การยึดครองอย่างที่เกิดขึ้นในตะวันออกกลางหรือแอฟริกาเหนือ

การเข้ามาโดยแนวทางสันติในหลายศตวรรษเริ่มจากพื้นที่ที่เป็นตลาดรอบๆ ดินแดนที่เป็นชายฝั่งและค่อยๆ เคลื่อนเข้ามาในดินแดนที่เป็นพื้นดิน การพัฒนาหลักๆ เกิดขึ้นในตอนปลายของราชวงศ์ฮินดูแห่งราชวงศ์มัชปาหิตในชาวตะวันออก เมื่อกษัตริย์ได้เปลี่ยนศาสนาและเมื่ออิทธิพลของศาสนาอิสลามเจริญเติบโตจากศตวรรษที่ 15 เป็นต้นไป

ในการค่อยๆ เปลี่ยนผ่านและการเผยแผ่ของอิสลามไปสู่สังคมของศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธที่มีอารยธรรมและวัฒนธรรมที่สูงอยู่แล้วนั้นอิสลามจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวเข้าหาอารยธรรมและวัฒนธรรมดังกล่าวไปด้วย สิ่งนี้เป็นผลให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับดินแดนที่เต็มไปด้วยการนับถือผีสาขานางไม้ (อันเป็นศาสนาธรรมชาติที่เกิดในพื้นที่) ดังนั้น อิสลามในอินโดนีเซียในเวลาหนึ่งจึงรวมพื้นฐานเบื้องต้นหลายประการที่มาจากวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ตลอดระยะเวลาแห่งประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียได้มีความพยายามที่จะทำให้อิสลาม “บริสุทธิ์” ในช่วงเวลาสมัยใหม่ ความพยายามดังกล่าว มีขึ้นโดยองค์การมุฮัมมาดียะฮ์ (Muhammadiyah) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 1912 เพื่อให้ความรู้และทำให้ชาวมุสลิมมีความทันสมัย และเอาชนะความเชื่อแบบผีสาขานางไม้รวมทั้งจุดประสงค์ที่จะเผชิญหน้าและเอาชนะอาณานิคมดัตช์ คนมุสลิมอินโดนีเซียส่วนใหญ่เป็นชนชั้นนี้ แม้ว่าจะมีชนกลุ่มน้อยที่เป็นชีอะฮ์มุสลิมและมีขบวนการของซูฟี (รหัยนัย) มุสลิมอยู่ในอินโดนีเซียด้วยเช่นกัน ชนชั้นนี้และชีอะฮ์มุสลิมจำนวนมากไม่พิจารณาว่าซูฟีเป็นชาวมุสลิมที่แท้จริง เนื่องจากพวกเขาเชื่อว่าพวกเขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพระเจ้า ซึ่งถือเป็นการตั้งภาคีและค้านกับความเชื่อของอิสลาม¹³²

มุฮัมมาดียะฮ์ (Muhammadiyah) คือองค์กรมุสลิมที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อต้องการให้อิสลามปรับตัวให้เข้ากับ ความทันสมัยของอินโดนีเซียหรืออีกอย่างก็คือ ต้องการให้อิสลามไม่อยู่ในกรอบที่ตึงเกินไปและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ความคิดที่ทันสมัย ซึ่ง Muhammadiyah ก่อตั้งขึ้นในปี 1912 ในเมืองยอร์การ์ตา ซึ่งภายในองค์กรได้มีหลักแนวความคิดที่ตรงกับการปฏิรูปในอียิปต์ ในช่วงเวลานั้นมีผู้นำคือมุฮัมมัด अबดุล (Muhammad Abduh) โดยมีความคิดว่าต้องการให้อิสลามรวมตัวกลมกลืนไปกับความเป็นมุสลิมสมัยใหม่คือการก้าวทันตามยุคสมัยไม่หยุดอยู่กับที่อย่างที่เป็นอยู่ ซึ่งจากเมื่อก่อนการรับฟังสิ่งใหม่เป็นไปได้น้อยมาก เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีความคิดที่แตกต่างกันออกไป¹³³

บทบาทของ มุฮัมมาดียะฮ์ (Muhammadiyah) ที่สำคัญไม่แพ้สิ่งอื่นใดก็คือ แนวความคิดการล้มล้างความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาออกไป ซึ่งสิ่งนี้เหมือนว่าจะจะเป็นเป้าหมายหลักในการล้มล้างพระธาตุที่เป็นหลักฐานสำคัญของพุทธศาสนา เป็นสถานที่ๆ เกิดขึ้นก่อนที่อิสลามจะเข้ามา สาเหตุนั้นก็คงจะหนีไม่พ้นเรื่องการเป็นรัฐอิสลามที่ ซึ่งเป้าหมายนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของมุฮัมมาดียะฮ์เช่นกัน มุฮัมมาดียะฮ์เป็นเสมือนหน้าตาของประเทศและเป็นองค์กรที่มีความโดดเด่นอย่างที่ทำให้ใครเทียบเท่าได้ยากมากในช่วงเวลาดังกล่าว และหนึ่งในผู้ที่ให้ความช่วยเหลือของมุฮัมมาดียะฮ์ มากจากการร่วมมือกับอาณานิคมดัตช์ในการนำเงินมาพัฒนาองค์กรหรือโรงเรียนที่ได้ก่อตั้งขึ้น แต่ความร่วมมือดังกล่าวก็ได้สร้างความเจ็บแค้นกับชาว

¹³² จรัญ มะลูลีม. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 16 - 22 กันยายน 2559 . วันเสาร์ที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2559. https://www.matichonweekly.com/column/article_8048

¹³³ FNCYCLOPAEDIA BRITANNICA. INDONESIA'S RELIGION MOVEMENTS (n.d.). Muhammadiyah. Source of <http://www.britannica.com>

อินโดนีเซียเป็นจำนวนไม่น้อย แต่ถึงแม้ว่ามุฮัมมาดียะห์ จะร่วมมือกับเจ้าอาณานิคมก็ไม่ได้หมายความว่า สมาชิกจะลดน้อยลงเลยแต่กลับเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปี 1937 ได้มีสาขาถึง 913 สาขา แต่ก็ต้องขาดการติดต่อกันจากการเข้าไปปกครองของญี่ปุ่นที่เข้าไปปกครองในช่วงของสงครามโลกครั้งที่สอง¹³⁴ จากที่เลขาธิการเอกทูตประจำอินโดนีเซียได้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“...อย่างที่ทราบกันดีว่า อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก จำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 250 ล้านคน และ 84% มุสลิมส่วนใหญ่กลายมาเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการสร้างชาติอินโดนีเซีย ขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามมีบทบาทสำคัญในอินโดนีเซียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 17 แม้กระทั่งในปัจจุบันอุดมการณ์อิสลามการเมืองก็ยังคงมีอยู่ แม้ว่าจะมีการผสมผสานกันบ้าง เป็นที่ทราบกันดีว่าอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียมีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนที่อื่น อิสลามทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วและยกระดับพลังทางการเมือง โดยการปรับตัวให้อยู่ได้ในระบอบประชาธิปไตยได้ ด้วยความพยายามให้ยังคงความเป็นอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่น อิสลามยังอยู่อย่างแนบแน่นในสังคมอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามบทบาทของขบวนการอิสลามการเมืองเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการสร้างชาติอินโดนีเซีย สิ่งนี้เป็นตัวอย่างที่เกิดในยุคล่าอาณานิคมและช่วงก่อนและหลังได้รับเอกราช”¹³⁵

องค์การมุฮัมมาดียะห์ได้ย้ำถึงความสำคัญของการศึกษามาตั้งแต่ต้น สิ่งนี้ไม่ได้หมายถึงการศึกษาทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมการศึกษามัยใหม่เพื่อให้ชาวมุสลิมเข้าสู่โลกสมัยใหม่ ได้รับการพัฒนาและกลายมาเป็นประเทศที่เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น โรงเรียนต่างๆ ขององค์การมุฮัมมาดียะห์จึงใช้หลักสูตรเดียวกับโรงเรียนทั่วไปแต่รวมการศึกษาศาสนาเข้าไปด้วย ปัจจุบันมีสถานศึกษาดังกล่าวมากกว่า 14,000 แห่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ทั่วอินโดนีเซียอีก 60 มหาวิทยาลัย ในเวลาเดียวกัน NU ได้ผลิตนักคิดอิสลามรุ่นใหม่ขึ้นมาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ สาธุศิษย์ของ NU จำนวนมากได้รับการฝึกฝนจากต่างประเทศ ในเบื้องต้นพวกเขาถูกส่งไปศึกษาที่สถาบันการศึกษาด้านศาสนาที่ได้รับการยอมรับในดินแดนตะวันออกกลางหรือเอเชียตะวันตก รวมทั้งมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮัร (Al-Azhar) ในอียิปต์

แต่ต่อมาพวกเขาเหล่านี้จะถูกส่งไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยศูนย์กลางการศึกษาอิสลามศึกษาในประเทศตะวันตก อย่างเช่น มหาวิทยาลัยแม็กกิล (McGill) ในแคนาดา มหาวิทยาลัยชิคาโก (Chicago) ในสหรัฐ มหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ (Sorbonne) ในฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยเลเดิน (Leiden) ในเนเธอร์แลนด์ รวมถึงมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น (Melbourne) และแคนเบอร์รา (Canberra) ในออสเตรเลีย นักวิชาการจากองค์การมุฮัมมาดียะห์ก็เดินทางมาตามเส้นทางการศึกษานี้เช่นกัน ในตอนกลางของทศวรรษ 1980 อับดุลเราะห์มาน วาฮิด (Abdurrahman Wahid) อดีตประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย ซึ่งในเวลานั้นเป็นประธานของ NU ได้เปิดระบบการศึกษาที่เรียกว่า เปซันเทรนซ์ (Pesantrens) หรือโรงเรียนกินนอน ซึ่งวางอยู่บนหลักการของเพลโต (Plato) ขึ้นมาใหม่ จุดมุ่งหมายของเปซันเทรนซ์ ก็คือต้องการให้โรงเรียนเหล่านี้มีความทัดเทียมกับโรงเรียนทั่วไป มีนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถในด้านศาสนาอิสลามอยู่ใน NU อันเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มข้นทางศาสนาแต่ก็เป็นแนวหน้าอยู่ในการปรองดองอิสลามและความทันสมัยให้เป็นเนื้อเดียวกัน รวมทั้งอิสลามกับความเป็นชาตินิยม อินโดนีเซียในฐานะที่มีชาวมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีความหลากหลายอันเป็นลักษณะของอินโดนีเซียและประชาชนของอินโดนีเซีย เริ่มต้นด้วยชาวชะวา (Javanese) คิดเป็นร้อยละ 42 ของชาวอินโดนีเซียซึ่งมีมากกว่ากลุ่มอื่นและการเมืองของอินโดนีเซียก็ครอบคลุมไปด้วยชาว

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ สัมภาษณ์เลขาธิการเอกอินโดนีเซียประจำประเทศไทย (First Secretary), วันที่ 07 ธันวาคม 2559

ชาว นอกจากนี้ชาวมุสลิมในอินโดนีเซียยังเป็นชุมชนที่แบ่งไปตามเชื้อชาติ ภูมิภาคการเมืองและการกักตึงทางศาสนา การเมืองอินโดนีเซียส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ของกรุงจาการ์ตา (Jakarta) แต่ชาวมุสลิมจากส่วนต่างๆ ของหมู่เกาะจะมุ่งปฏิบัติตามผู้นำศาสนาท้องถิ่นและการเมืองภูมิภาค

ชาวอินโดนีเซียรับเอาอิสลามที่มีการปฏิบัติต่างกัน ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นสามรูปแบบ

1. ซานตริ (Santri) คือกลุ่มของผู้บริสุทธิ์ (Purist)
2. อบังกัน (Abangan) หรือกลุ่มคนที่ไม่ค่อยมีความเคร่งครัดมากนักและ ปรียาอี (Priyayi) หรือผู้นำศาสนาที่เป็นข้าราชการและชนชั้นสูง

นอกจากนี้ อินโดนีเซียยังมีนักการศาสนาที่อยู่ในรูปของนักประสบการณ์ทางจิต นักสมณนิยม (มุฮัมมะดียะฮ์) และนักจารีตนิยมซึ่งเรียกกันว่า มัจญ์ลิส อินโดนีเซีย (นัคละตุลอุลามาอ์) ปัจจุบันมีกลุ่มก้อนของผู้คนที่เรียกว่ากลุ่มเสรีนิยมอิสลาม (Islamic Liberation) เกิดขึ้นและมีการตีความกฎหมายอิสลาม (Syar'iah) ไปตามแนวทางของชีวิตสมัยใหม่¹³⁶

4.8 พรรคการเมืองมุสลิมในอินโดนีเซีย

ในช่วงการก่อตั้งประเทศภายใต้การนำของซูการ์โน (1945-1967) และซูฮาร์โต (1967-1998) แม้จะมีหลักปรัชญาที่มีแก่นของความเป็นอิสลามที่เชื่อในพระเจ้าองค์เดียว แต่ในส่วนข้ออื่นๆ กลับเน้นในส่วนของการชาตินิยมมากกว่า ในช่วงดังกล่าวอิสลามจึงได้รับการสนับสนุนให้มีพื้นที่ภายใต้กรอบของศาสนาแต่ไม่ใช่อุดมการณ์ทางการเมือง และในช่วงปี 1997 อินโดนีเซียได้มีการเปิดพื้นที่ให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ภายใต้กรอบคิดการจัดระเบียบใหม่ (Orde Baru หรือ New Order) ซึ่งรวมไปถึงการอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ในจำนวนพรรคเหล่านี้มี 42 พรรคที่ถูกก่อตั้งขึ้นบนฐานของสัญญาหรืออุดมการณ์อิสลาม ต่อมาเมื่อมีเพียง 20 พรรคที่ผ่านเงื่อนไขและเข้าสู่การเลือกตั้งเมื่อหมดยุคของซูฮาร์โตในปี 1999¹³⁷ แต่ทว่าเมื่อมีเพียง 5 พรรคหลักที่มีบทบาทที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจน พรรคเหล่านี้ 4 พรรค ได้รวมเข้าอยู่ในการรวม 6 พรรคในช่วงประธานาธิบดียูโดโยโนเป็นพรรครัฐบาล รวมไปถึงอีกหนึ่งพรรคที่อยู่ภายใต้การรวมพรรคของประธานาธิบดีวิดโดโด

พรรคการเมืองแนวทางอิสลามที่ดูเหมือนว่าจะประสบความสำเร็จที่สุดในอินโดนีเซียด้วยการมีจำนวนสมาชิกมากที่สุด นั่นก็คือพรรคยุติธรรมมั่นคง (Prosperous Justice Party (the Partai Keadilan Sejahtera—PKS)) ซึ่งเป็นพรรคที่ก่อตั้งโดยปัญญาชนจากกลุ่มเคลื่อนไหวในการเผยแพร่ศาสนา (the Tarbiyah missionary movement) นอกจากการดำเนินงานภายใต้กรอบพรรคการเมืองแล้ว ยังสนับสนุนการทำงานของเยาวชนในการให้การศึกษาเหล่านักการเมืองรวมไปถึงการสนับสนุนในการพัฒนาตนเองของเหล่าเยาวชน สมาชิกของพรรคจะต้องเข้าสู่การอบรมซึ่งไม่ใช่เพียงแค่เรื่องราวประเด็นทางการเมืองและการเลือกตั้งเท่านั้น แต่รวมถึงการขัดเกลาจิตใจและการสอนการอ่านอัล-กุรอานด้วย ในช่วงหลังๆ พรรคเริ่มมีการสนับสนุนแนวทางที่เป็นกลางมากขึ้น โดยเน้นในเรื่องคุณค่าต่างๆ เป็นหลัก เช่น ความซื่อสัตย์และความ

¹³⁶ จรัญ มะลูลีม. ภูมิทัศน์ของอิสลามในตะวันออกเฉียงใต้ (3). มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 23 - 29 กันยายน 2559. เผยแพร่ วันเสาร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2559 [ออนไลน์] https://www.matichonweekly.com/column/article_8982

¹³⁷ Carnegie, 2008; Woischnik, and Müller, 2013

ยุติธรรม รวมไปถึงการต่อสู้กับการคอร์รัปชัน การค้าประเวณีและยาเสพติด เป้าหมายหลักของพรรคเพื่อที่จะสร้างสรรค์สังคมอิสลามบนฐานของกฎหมายชารีอะห์โดยวิถีทางประชาธิปไตย

พรรคอาณัติแห่งชาติ (National Mandate Party (Partai Amanat Nasional—PAN)) เป็นอีกพรรคการเมืองอิสลามที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกับพรรค PKS ที่มีฐานมาจากการทำงานขององค์กรมุสลิมมาก่อนแล้ว พัฒนาเป็นพรรคการเมือง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพรรคนี้ดูเหมือนว่าจะเน้นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับมิติด้านคุณค่าทางประชาธิปไตย เช่นในเรื่องของความอดทนอดกลั้น และการปกป้องสิทธิของชนกลุ่มน้อยในประเทศ

พรรคสหพัฒนาการ (United Development Party (The Partai Persatuan Pembangunan—PPP)) จัดตั้งขึ้นในปี 1973 โดยคำสั่งศาลของรัฐ ซึ่งได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งภายใต้พรรคของซูฮาร์โต ในช่วงปี 1990 ด้วยการเติบโตของกระแสอิสลามในสังคมอินโดนีเซีย ทำให้พรรคสามารถดึงเสียงได้ส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะจากชนชั้นกลางของประเทศ พรรคนี้ยังพยายามที่จะสร้างความแตกต่างของพรรคให้มีจุดเด่นขึ้นมาจากพรรคการเมืองแนวทางอิสลามอื่นๆ โดยความพยายามในการแสดงจุดยืนการสนับสนุนกฎหมายชารีอะห์อย่างแข็งขัน อย่างไรก็ตามบทบาทของพรรคก็ค่อยๆ ลดบทบาทลงในช่วงหลัง

พรรคการตื่นตัวแห่งชาติ (National Awakening Party (The Partai Kebangkitan Bangsa —PKB)) ซึ่งเป็นพรรคที่ดั่งขึ้นบนฐานคิดของการปฏิบัติทางศาสนาของชาวมุสลิมที่เน้นความเกี่ยวข้องกับอัลลามะฮ์ (ผู้รู้) ผู้สนับสนุนพรรคส่วนใหญ่จะอยู่ในแถบชนบทของเขตชวาตะวันออก พรรคนี้จะเน้นสนับสนุนบทบาทของอิสลามให้สามารถประยุกต์ใช้ในหลากหลายมิติแต่อาจไม่ถึงขั้นจัดตั้งรัฐอิสลาม อย่างไรก็ตามในช่วงหลัง บทบาทของพรรคนี้ก็เริ่มถดถอยตัวลง กระทั่งล่าสุดได้กลายเป็นพรรคเดียวที่ร่วมกับพรรครัฐบาลที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2014

พรรคสุดท้ายที่มีบทบาทคือ พรรคจันทร์เสี้ยวดวงดาว (The Crescent Star Party (Partai Bulan Bintang—PBB)) ซึ่งมีฐานมาจากพรรคมาซยุมิ (Masyumi Party) ที่ถูกยุบไปในช่วงประธานาธิบดีซูการ์โน แต่หลังจากนั้นก็ได้ก่อตั้งกลุ่ม the Crescent Star Family (Keluarga Bulan Bintang) ขึ้น เพื่อดำเนินการในการเรียกร้องการใช้กฎหมายชารีอะห์และการเรียนการสอนอิสลามในอินโดนีเซีย ในช่วงปี 1970 ได้จัดตั้งพรรคมุสลิมอินโดนีเซีย (Muslim Party of Indonesia (Partai Muslimin Indonesia— Parmusi)) ขึ้น แต่ในปี 1973 พรรคได้ถูกบังคับให้รวมกับพรรคแนวทางอิสลามอื่นๆ เข้าไปในพรรค PPP ภายหลังจากที่ซูฮาร์โตลงจากอำนาจ ผู้สนับสนุนเดิมในกลุ่มนี้ก็ตัดสินใจตั้งพรรคใหม่เป็นพรรค PBB ขึ้นมา

นอกจากบทบาทของพรรคเหล่านี้ ในเขตปกครองพิเศษอาเจะห์ก็มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการที่เป็นมุสลิม พร้อมทั้งประยุกต์ใช้กฎหมายชารีอะห์ในพื้นที่ภายหลังจากที่มีการลงนามในกระบวนการสันติภาพยุติความขัดแย้งระหว่างขบวนการอาเจะห์เสรีและรัฐบาลอินโดนีเซีย

แม้ว่าในสังคมอินโดนีเซียโดยรวมจะปรากฏกระแสของอิสลามนิยมขึ้นมา หากแต่พรรคการเมืองอิสลามเหล่านี้กลับไม่ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องกฎหมายที่เน้นความเป็นอิสลามดังที่ต้องการได้ ในแง่หนึ่งแล้วอาจตีความได้ว่าเป็นเพราะบทบาทเฉพาะกลุ่มอาจไม่สามารถเข้าถึงความคิดทางการเมืองของคนส่วนใหญ่ได้ นอกจากนั้นแล้วพรรคเซคคิวลาร์อื่นๆ ก็เปิดพื้นที่ในการให้ศาสนาเข้ามามีบทบาทในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น เช่น พรรค the Democratic Party (PD) หรือพรรค the Indonesian Democratic Party of Struggle (PDIP) ก็ได้เพิ่มมิติทางศาสนาและคุณธรรมเข้าไปพร้อมๆ กับการดำเนินแนวทางชาตินิยม และ

พรรคเหล่านี้ยังมีแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มีความชัดเจนกว่า ประกอบกับแนวทางหาเสียงที่ปรากฏต่อสื่อต่างๆ ได้มากกว่า แน่นนอนว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ในบริบทเช่นนี้จึงเป็นข้อท้าทายสำคัญของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียที่จะต้องแสดงจุดที่เด่นและศักยภาพให้มากขึ้น

อย่างไรก็ดี การเคลื่อนไหวนอกเหนือจากระบบพรรคแล้ว ก็ยังมีการเคลื่อนไหวของ Hizbut Tahrir Indonesia (HTI) ซึ่งมีเป้าหมายที่ต้องการจัดตั้งรัฐอิสลามอย่างเต็มรูปแบบหากแต่ปฏิเสธแนวทางที่รุนแรงและใช้แนวทางการเผยแพร่หลักการอิสลามเป็นหลัก สภาอุลามาอินโดนีเซีย (Indonesian Ulama Council (Majelis Ulama Indonesia-- MUI)) ก็เป็นอีกหนึ่งองค์กรที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวอิสลามนิยมในอินโดนีเซีย¹³⁸

4.9 การเคลื่อนไหวของกลุ่มอิสลาม

4.9.1 กลุ่มลัสการ เป็มเบลลา อิสลาม (The Front Pembela Islam - FPI)

การประท้วงที่กรุงจาการ์ตาที่นำโดย FPI (Front Pembela Islam: กลุ่มแนวหน้าผู้ปกป้องอิสลาม) ในวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม 2016 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประท้วงมากกว่า 2 ล้านคน แม้ไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ที่แปลกใหม่ในวงการเมืองอินโดนีเซีย แต่การประท้วงครั้งนี้ยังสำคัญยิ่งในแง่มุมมองการพัฒนาการเมืองของประเทศนับตั้งแต่หลังประชาธิปไตยโคณัลัมระบอบอำนาจซูฮาร์โต (Suharto Regime) ในปี 1998 การประท้วงครั้งนี้เป็นการแสดงพลังของการเคลื่อนไหวอิสลามแนวการกลับไปสู่รากฐานดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด (Fundamentalism Hardliner) ทั้งยังเป็นการประกาศว่าพวกเขาเป็นกลุ่มที่มีอำนาจเข้มแข็งพอที่ทุกฝ่ายไม่อาจมองข้ามได้ และเป็นการเปิดศักราชใหม่ของการเมืองที่อิสลามจะเป็นเสียงเรียกให้ผู้คนออกมาชุมนุม (rallying cry) เมื่อเกิดข้อถกเถียงในประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการปะทะกันของคุณค่าทางศาสนาของความเป็นสมัยใหม่ (modernity) อันมีระบอบประชาธิปไตยทำหน้าที่เป็นเวที ซึ่งถ้าไม่มีการจัดการที่พอดีและการอธิบายอิสลามในลักษณะสมัยใหม่ที่ถือเอาเหตุผล ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุนิยมเป็นกรอบอ้างอิง ตลอดจนพลังของการรวมขอมและอันเป็นลักษณะสำคัญของอิสลามในอินโดนีเซียที่อ่อนแอลง ประเทศนี้จะกลายเป็นเสมือนประเทศปากีสถานที่กลุ่มทางการเมืองและศาสนาแนวเดียวกันนี้ได้ อิสลามเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการเมือง อิสลามสายเคร่งครัดในลักษณะตีความตัวบททางศาสนาอย่างเถรตรง อิสลามสายแข็ง (Hardliner) จะครองพื้นที่การเมืองในท้องถื่น การเมืองของความรู้สึก็จะเข้าแทนที่การเมืองของเหตุผลและอาจสร้างปัญหาของการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายมากกว่าการแสวงหาฉันทามติร่วมกันในสังคมดังที่เคยเป็นมา ภาพพจน์ที่แข็งกร้าวจะเข้าแทนที่ลักษณะอิสลามในอินโดที่นักวิชาการผู้ศึกษาอิสลามกล่าวว่า เป็น “รอยยิ้มแห่งอินโดนีเซีย” บรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยภายหลังระบอบซูฮาร์โตทำให้กลุ่มต่างๆ ในสังคมทั้ง NGOs ประชาสังคม กลุ่มแนวคิดทางศาสนา กลุ่มทางการเมืองและผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เจริญงอกงามมีพื้นที่ในการแสดงออกและสร้างกิจกรรมของตัวเองอย่างคึกคัก เมื่อโชัตรวนแห่งอำนาจนิยมได้ถูกปลดลงโดยพลังประชาธิปไตยในประเทศที่มีมุสลิมประมาณ 250 ล้านคนนี้ กลุ่มทางศาสนาซึ่งถูกกดทับและถูกกระทำมากที่สุดภายใต้ระบอบซูฮาร์โตจึงเป็นกลุ่มที่มีพลังนำเกรงขามที่สุด เนื่องจากการจัดองค์กรอย่าง

¹³⁸ (Woischnik, Jan and Müller, Philipp, 2013)

เป็นระบบ มีสมาชิกที่ชัดเจน และจากการที่กลุ่มศาสนาส่วนใหญ่ทำงานในเชิงสังคมสงเคราะห์และการศึกษา ทำให้พลังของพวกเขามีรากฐานที่มั่นคงและได้รับการสนับสนุนจากชุมชนอย่างกว้างขวางอีกด้วย¹³⁹

FPI นำโดย ฮาบีบ มุฮัมหมัด ริซีก ซิฮาบ (Habib Muhammad Rizieq Syihab, 1965-) ซึ่งจบการศึกษาคณะนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยกษัตริย์ชาอูต กรุงริยาต ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางศาสนาที่มีแนวทางอันเข้มงวดในการตีความคำสอนทางศาสนา โดยต้องการนำเอาคำสอนในศาสนาอิสลามมาปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงตามความเข้าใจอิสลามในลักษณะตีความตามตัวอักษรอันเข้มงวดและเถรตรงของพวกเขา โดยไม่ให้ความสำคัญมากนักกับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม นอกจากนั้นการปฏิบัติตามการตีความดังกล่าวก็เป็นไปในลักษณะบังคับ (enforce) จากบนสู่ล่าง ด้วยกองกำลังทหารบ้าน (paramilitary) ที่พวกเขามีอยู่ มากกว่าการค่อยๆสร้างความตระหนักรู้ ยกระดับการศึกษาและทำงานร่วมกันกับภาคประชาสังคมในการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปจากล่างขึ้นบนดังเช่นการทำงานของสององค์กรหลักทางศาสนาในอินโดนีเซีย คือ มุฮัมมาดิยะฮ์ (Muhammadiyah) และ นะฮดาตุล อุลาม่า (Nahdlatul Ulama) ซึ่งทำงานในเชิงเผยแพร่ศาสนาผ่านการสร้างเครือข่ายและสร้างสถาบันทางสังคมสังคม เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล สหกรณ์ ตลอดจน องค์กรภาคประชาสังคมและองค์กรการกุศลอื่นๆ¹⁴⁰

FPI เติบโตจากสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน ยาเสพติด อาชญากรรม ความเสื่อมทรามทางศีลธรรมอันเกิดจากการแพร่ขยายของสถาบันเท็งเร็งรมย์ บ่อนการพนัน โสเภณี และความหย่อนยานในการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะในช่วงระหว่างปี 1998-2000 ทำให้การเคลื่อนไหวของ FPI ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านชั้นล่างเนื่องจากพวกเขาต้องทนอยู่กับสภาพปัญหาทางสังคมและไม่มีใครเอาใจจริงเอาใจกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนอกจาก FPI ที่มักจะส่งคำเตือนไปยังสถาบันเท็งที่เปิดเกินเวลาที่กฎหมายกำหนดและหากสถาบันเท็งเหล่านั้นยังคงไม่สนใจต่อคำเตือนพวกเขาจะดำเนินการด้วยวิธีรุนแรง พฤติกรรมดังกล่าวของ FPI เป็นที่ถกเถียงอย่างมากถึงความถูกต้องชอบธรรม และมีความพยายามจะแบนองค์กรนี้จากหลายฝ่าย เหตุการณ์ที่ทำให้ FPI เป็นที่รู้จักและได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมุสลิมว่าเป็นแนวหน้าในการปกป้อง อิสลามอย่างแท้จริงเกิดขึ้นเมื่อมีเด็กหนุ่มมุสลิมในชุมชน Ketapang ในจังหวัด อัมบอนถูกกลุ่มวัยรุ่นคริสเตียนทำร้ายร่างกาย เมื่อพ่อของเด็กเข้าไปเพื่อช่วยเหลือ กลับถูกทำร้ายและถูกทรมานร่างกายจนต้องส่ง โรงพยาบาล ข่าวเหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความโกรธแค้นและกระหกระทั้งกันระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์ แต่เหตุการณ์มาถึงจุดเดือดเมื่อกลุ่มชายฉกรรจ์ชาวคริสต์หัวรุนแรงประมาณ 100 คน ได้รวมตัวกันทำร้ายชาวมุสลิมและเผาทำลายวัด ผู้นำชุมชนมุสลิมได้ขอความช่วยเหลือจาก FPI ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ Petamburan เมื่อ FPI มาถึงทั้งสองฝ่ายต่างตะลุมบอนเข้าหากันแล้ว มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตแต่ FPI สามารถยับยั้งไม่ให้เหตุการณ์บานปลายไปเป็นทุ่งสังหารได้ และในสัปดาห์ต่อมาซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากเหตุการณ์ใน Petamburan ได้เกิดความรุนแรงในชุมชน Kupang ซึ่งเป็นเมืองหลวงของจังหวัด East Nusa Tenggara อันเป็นจังหวัดที่มีชาวคริสต์เป็นชนส่วนใหญ่ โดยเริ่มต้นเมื่อชาวคริสต์พร้อมใจกันออกมาตามท้องถนนและเผาทำลายวัดทุกวัดที่พวกเขาเดินผ่าน มีมุสลิมเสียชีวิตไปกว่า 10 คนจากเหตุการณ์ดังกล่าว FPI ออกแถลงการณ์อย่างแข็งกร้าวเรียกร้องให้รัฐบาลสืบสวนสอบสวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและนำคนผิดมาลงโทษและเรียกร้องให้ชาวคริสต์หลีกเลี่ยงการกระทำที่เป็นการยั่วยุต่อชาวมุสลิมรวมทั้งเรียกร้องให้มุสลิมทำการต่อสู้

¹³⁹ มุฮัมหมัดอิลยาส ญาปริง. การเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาแนวกลับไปสู่รากฐานเดิม: อิสลามสายเคร่งของแนวหน้าอิสลามในอินโดนีเซีย, 2016, pp.95

¹⁴⁰ มุฮัมหมัดอิลยาส ญาปริง. อ้างแล้ว pp.102

(jihad) เพื่อปกป้องเกียรติยศของอิสลาม¹⁴¹ ภายใต้คำขวัญ “ให้ให้กระทำความดี และยับยั้งจากความชั่ว (Amr bil ma’ruf wal nahi al-munkar)” ซึ่งเป็นข้อความจากคัมภีร์อัลกรุอันและเป็นข้อความที่มุสลิมคุ้นเคยกันดี FPI ได้ใช้ข้อความสั้นๆ ง่ายๆ และเข้าใจง่ายนี้ดึงดูดชนชั้นล่างที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากรัฐและเอือมระอากับการคอร์รัปชันและความเหลวแหลกทางศีลธรรม ให้ร่วมกันต่อสู้ (jihad) เพื่อทำลายความชั่วและการคอร์รัปชัน (gusur kemaksiatan) โดยถือเป็นหน้าที่ทางศาสนา (fardu) ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องกระทำ ทั้งนี้ในภาษาและโลกทัศน์ของมุสลิม คำว่า “Maksiat (ความชั่วช้า/มีนัยยะของการก่อให้เกิดความเสื่อมทางศีลธรรม)” และ “jihad (การดิ้นรนต่อสู้/มีนัยยะของการต่อสู้กับความชั่วทางศีลธรรมภายในตนเองและในสังคม)” เป็นสองคำที่สามารถปลุกเร้าความรู้สึกร่วมทางศาสนา การร่วมกันต่อสู้กับ Maksiat เป็นหน้าที่ที่มีเกียรติยิ่งทางศาสนา ด้วยเหตุนี้ สมาชิกและผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางของ FPI จึงขยายตัวและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว Misbahul Anam เลขาธิการของ FPI อ้างว่า FPI มีสมาชิก 15 ล้านคน และมีสาขาตั้งอยู่ใน 17 จังหวัดทั่วทั้งประเทศ แต่การรวมกลุ่มเป็นขบวนการเคลื่อนไหวโดยตัวมันเองคือการเมือง ซึ่งย่อมต้องมีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง และเมื่อต้องขับเคลื่อนผู้คนออกสู่ท้องถนนจำเป็นที่จะต้องใช้ประโยชน์ที่เข้าใจง่ายเร้าอารมณ์ ด้วยการลดทอนความสลับซับซ้อน ความประณีต บริบท และปัจจัยอื่นๆ ของอิสลามลงมาให้อยู่ในระดับที่ง่ายต่อการเข้าใจมากที่สุด วิธีการเช่นนี้มีด้านที่อันตรายและราคาที่จะต้องจ่ายอย่างมหาศาล ผลของความเข้าใจเรื่องญิฮาดอย่างง่ายๆ เป็นตัวอย่างได้ดีถึงภัยพิบัติที่จะมาเยือนเมื่อขาดความประณีต บริบท และความสลับซับซ้อนของการนำเอาคำนี้ไปใช้ ยิ่งไปกว่านั้น บทเรียนจากการต่อสู้ในซีเรียพิสูจน์ให้เห็นว่าการใช้ความแข็งแกร่งและภาษาของการต่อสู้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาสังคมแทนการรวมข่มและแสวงหาความเห็นพ้องทำให้ประเทศที่สวยงามที่สุดประเทศหนึ่งในโลกอาหรับต้องมีสภาพที่น่าหดหู่ดังเช่นในปัจจุบัน แน่หนอนว่ามีปัจจัยอื่นๆ ด้วยเช่น การแทรกแซงจากมหาอำนาจ แต่การแทรกแซงจะมีความหมายและมีผลก็ต่อเมื่อเกิดการต่อสู้และแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของคนในสังคม¹⁴²

4.9.2 กลุ่มลัสการ ญิฮาด (Laskar Jihad- LJ)

กลุ่ม Laskar Jihad เป็นกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบที่มีความโดดเด่นและได้รับความสนใจนับตั้งแต่ปี 2000 ในช่วงที่มีความขัดแย้งระหว่างพลเรือนชาวคริสเตียนกับชาวมุสลิมในมาลุก สมาชิกของกลุ่มเคยเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการดาร์อุลอิสลาม อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามในช่วงการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองจากเจ้าอาณานิคมดัตช์ในปัจจุบัน สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มลัสการ ญิฮาดจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยและเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายนักศึกษา Laskar Jihad นำโดย จาฟาร์ อุมาร์ ทาลิบ ซึ่งเป็นผู้นำศาสนาชาวอินโดนีเซียเชื้อสายอาหรับ เคยเข้าร่วมการต่อสู้ในสงครามอัฟกานิสถานปี 1994-1999 พวกเขาได้กล่าวว่ารัฐบาลไม่มีความสามารถในการบริหารจัดการและไม่มีความมุ่งมั่นในการปกป้องชาวมุสลิมในมาลุก ดังนั้นพวกเขาจึงระดมกำลังเพื่อปกป้องชาวมุสลิมในนามของศาสนาเพื่อต่อสู้กับกองกำลังคริสเตียนและเข้าไปในฐานะผู้บรรเทาภัย Laskar Jihad ไม่ยอมเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจและกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบของประชาธิปไตยทางกลุ่มนั้นไม่ได้มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงให้อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามแต่ต้องการต่อสู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเป็นมุสลิมอินโดนีเซียโดยได้เรียกร้องให้ชาวมุสลิมปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม และหลังจาก

¹⁴¹ มูฮัมหมัดอิลียาส ญาปาปัง.การเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาแนวกลับไปสู่รากฐานเดิม: อิสลามสายเคร่งของแนวทางอิสลามในอินโดนีเซีย, 2016, pp.105

¹⁴² มูฮัมหมัดอิลียาส ญาปาปัง.การเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาแนวกลับไปสู่รากฐานเดิม: อิสลามสายเคร่งของแนวทางอิสลามในอินโดนีเซีย, 2016, pp.106-107

วันที่ 11 กันยายน 2001 Laskar Jihad เป็นที่จับตามองเป็นอย่างมากเนื่องจากถูกกล่าวหาว่ามีความเชื่อมโยงกับ อุซามะห์ บินลาเดน ผู้นำเครือข่ายอัลกออิดะห์ โดยมีหลักฐานสำคัญว่าผู้นำของ Laskar Jihad เคยพบกับ บิน ลาเดน ในช่วงของการทำสงครามที่อัฟกานิสถานเพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตาม มีรายงานว่าเขาไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ บิน ลาเดน คิดร้ายต่อระบอบการปกครองของซาอุดีอาระเบียและตีตัวออกจากการเข้าร่วมการประท้วงสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามอัฟกานิสถานแต่เขายังคงเป็นนักการศาสนาที่ยึดในแนวทางการต่อต้านสหรัฐอเมริกาและเห็นด้วยกับสิ่งที่ บิน ลาเดน ได้กระทำลงไปเพื่อต่อต้านสหรัฐอเมริกา ต่อมาได้มีมาตรการการการจับกุมชาวมุสลิมต่างๆ ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มมุสลิมที่ใช้ความรุนแรงทั้งในประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์และ การจับกุมตัว อุบูการ บาเซียร์ เป็นตัวอย่างที่สำคัญแสดงให้เห็นถึงการจับกุมตัวแกนนำที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องและมีความเชื่อมโยงกับขบวนการก่อการร้ายข้ามชาติ หากกล่าวถึงอุบูการ เขาเป็นครูสอนศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียที่มีลูกศิษย์และเป็นที่นับถือจากผู้คนทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซียและสิงคโปร์ อีกทั้งยังเป็นสมาชิกของกลุ่มดาร์ุลอิสลามในอดีต เจ้าหน้าที่จากมาเลเซียและสิงคโปร์สงสัยว่าเขาเป็นสมาชิกและผู้บังคับบัญชากลุ่มอัลกออิดะห์ที่มีความเชื่อมโยงกับการก่อการร้ายไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁴³

และได้มีการตั้งข้อสังเกตว่า พัฒนาการของกลุ่มกองกำลังมุสลิมติดอาวุธในช่วงภายหลังปี 1998 มีความแตกต่างจากกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบในช่วงก่อนปี 1970 กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษที่ 1970 การดำรงอยู่ของกลุ่มกองกำลังติดอาวุธในช่วงยุคระเบียบใหม่มีความสำคัญต่อรัฐในการปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์แต่หลังจากปี 1998 ขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามและกองกำลังมุสลิมติดอาวุธอยู่ในสถานะศัตรูของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ตรงกันข้ามกับรัฐกลุ่มต่างๆที่เคยเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติการในพื้นที่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะกลุ่มมุสลิมที่ปฏิบัติการทางทหารหรือกลุ่มมุสลิมติดอาวุธซึ่งมีเป้าหมายการปฏิบัติการพื้นที่ต่างๆที่แตกต่างกัน¹⁴⁴

4.9.3 กลุ่มมาเจอลิส มุจาฮิดิน อินโดนีเซีย (Majelis Mujahidin Indonesia - MMI)

กลุ่ม MMI เป็นกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบที่ก่อตั้งขึ้นในเมืองยอร์กยาวการ์ตาเมื่อปี 2002 โดยเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกองกำลังติดอาวุธในเมืองต่างๆ เช่น โซโล ยอร์กยาวการ์ตา เกอบูเมน เปอโซเกอร์โต ตาลิกมาลายา และมากัสกา หน้าที่ของกลุ่ม MMI นั้นเปรียบเสมือนการรวมตัวกันของขบวนการ Darul Islam ในอดีตที่เคยเป็นฝ่ายตรงข้ามกับซูฮาร์โตและมีแนวคิดการนำกฎหมายอิสลามมาใช้ในอินโดนีเซีย ในขณะที่สมาชิกบางส่วนมีความเห็นว่าอินโดนีเซียควรปกครองด้วยเคาะลีฟะห์(ผู้นำสูงสุดของศาสนาอิสลาม) และอิมามะ(ผู้นำศาสนา imama) ควบคู่ไปกับการญิฮาด(การต่อสู้ในแนวทางศาสนา) กลุ่ม MMI มักใช้ความรุนแรงโจมตีสถานบันเทิงต่างๆ เช่น บาร์หรือโรงแรม และเชื่อในทฤษฎีสมคบคิดระหว่างไซออนิสต์และสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านศาสนาอิสลาม ถึงแม้ว่าจำนวนสมาชิกของกลุ่มมีไม่มากนักแต่ก็ส่งกองกำลังไปต่อสู้ในจังหวัดมาลุกซึ่งเป็นพื้นที่ที่กำลังเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวคริสเตียนกับชาวมุสลิม¹⁴⁵

กลุ่มมาเจอลิส มุจาฮิดิน อินโดนีเซีย (Majelis Mujahidin Indonesia - MMI) เป็นหนึ่งในกลุ่มองค์กรมุสลิมที่ถูกขึ้นบัญชีในฐานะ "กลุ่มหัวรุนแรง" ซึ่งเชื่อมต่อกับ "กลุ่มกระแสกลับคืนสู่รากเหง้าของ

¹⁴³ Tim Huxley, *Disintegrating Indonesia?: Implication for regional security* (New York: Oxford University Press, 2002), pp.52.

¹⁴⁴ Marcus Mietzner, *Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent Transition to democratic consolidation*, p.283.

¹⁴⁵ Tim Huxley, *Disintegrating Indonesia?: Implication for regional security* (New York: Oxford University Press, 2002), pp.53-54.

อิสลาม" (IslamFundamentalist) กลุ่มMMI เกี่ยวพันเป็นเวลาหลายทศวรรษกับความขัดแย้งในอัฟกานิสถาน และเร็วๆ นี้ กับกลุ่มอิสลามหัวรุนแรง (บางคนอาจเรียกว่าเครือข่าย "การก่อการร้าย") ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ กลุ่มเจมาห์ อิสลามียาห์ (Jama'ah Islamiyah- JI) บ้ายที่ระบุว่า "หัวรุนแรง" และ "กลับคืนสู่รากเหง้า" นั้นถูกมอบให้โดย สื่อ รัฐบาล ชุมชนนานาชาติ และประชาชนทั่วไป โดยพิจารณาจากคุณลักษณะของอุดมการณ์ และลักษณะเฉพาะตนของกลุ่ม ชื่ออย่างเป็นทางการในภาษาอังกฤษของ MMI คือ The Council of the Mujahidin for the Enforcement of Syari'ah ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แนวทางหลักขององค์กรนี้คือ การนำเอาชารีอะห์ (Syari'ah หรือกฎหมายอิสลาม) ไปปฏิบัติใช้ ทั้งนี้ชารีอะห์นั้น ได้รับการยึดถือในฐานะระบบหนึ่งเดียวซึ่งสามารถใช้ครอบคลุมได้ถ้วนทั้งหมดทุกแง่มุมของชีวิตมนุษย์ เป็นระบบหรือกฎเกณฑ์ซึ่งได้รับมาโดยตรงจากพระเจ้า ด้วยเหตุนี้จึงเหมาะสมที่จะนำชารีอะห์ไปใช้สำหรับมุสลิม และหากเป็นไปได้ คือจัดตั้งเป็นรัฐอิสลาม พร้อมกันนี้ มีการเชื่อว่า การต่อสู้เพื่อการบังคับใช้ชารีอะห์นั้นนับเป็นจิตใต้สำนึก ในทัศนะของ MMI อินโดนีเซีย ในฐานะประเทศที่มีประชากรมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ จึงควรต้องนำเอาชารีอะห์มาปฏิบัติใช้ถึงปัจจุบันนี้ อินโดนีเซียถูกมองว่า กำลังทำลายกฎเกณฑ์ของพระเจ้า เนื่องจากศรัทธาในประชาธิปไตย ซึ่งประชาธิปไตยนั้นเป็นความคิดของตะวันตก เป็นความเชื่อทางโลกและเป็นระบบ "นอกรีต" ซึ่งจะนำพามุสลิมไปสู่ความล่มสลาย ด้วยเหตุนี้ ระบบดังกล่าวนี้จึงควรถูกแทนที่อย่างรวดเร็วด้วยชารีอะห์ เพื่อจะนำพาอินโดนีเซียไปสู่อนาคตที่ดีกว่า และหากเป็นไปได้ อินโดนีเซียนั้นควรจะเป็นรัฐอิสลาม¹⁴⁶

ปัจจัยอื่นที่ทำให้สาธารณชนมองMMI ในฐานะกลุ่มหัวรุนแรง สืบเนื่องจากการที่พวกเขา มักกล่าวว่า ผู้ซึ่งไม่ดำเนินตามวิถีทางอิสลามนั้น คือพวก "นอกรีต" พินิจพิจารณาว่าเป็นพวกต่อต้านอิสลาม และเป็นหน้าที่ของมุสลิมที่จะต้องตอบโต้พวกนอกรีต MMIมองว่า ศัตรูของอิสลามมีอยู่ทั่วทุกแห่ง พวกนี้จะโจมตีอิสลามในหลากหลายรูปแบบ มุสลิมทั้งมวล ต้องปกป้องศาสนาจากการโจมตีของศัตรู ซึ่งวิธีการนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ศัตรูโจมตีมา ด้วยเหตุนี้แม้แต่หากศัตรูโจมตีมุสลิมโดยใช้กำลังอาวุธ มุสลิมก็ต้องปกป้องตัวเองโดยใช้อาวุธด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ในทัศนะของ MMI ประเทศมุสลิมจึงควรต้องติดอาวุธให้ตัวเอง ยังมียุทธโศภนธรรมเข้มแข็งก็ยิ่งเพิ่มความเข้มแข็งให้ตนเอง ทั้งนี้รวมถึงแม้แต่อาวุธนิวเคลียร์ MMI เชื่อว่าจะไม่มีศาสนาหากว่าไม่มีซึ่งอำนาจในการปกป้องนั้นหากมองให้ลึกลงไปจะพบว่า ผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลัง MMI ส่วนหนึ่งแล้วเป็นคนกลุ่มซึ่งมีประวัติในการต่อสู้ เพื่อนำเอาชารีอะห์มาปฏิบัติใช้ในอินโดนีเซีย หรือพยายามทำให้อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลาม ทั้งนี้ชื่อ Majelis Mujahidin Indonesia นั้นเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในอินโดนีเซีย หรือในอินโดนีเซีย และอาจจะในระดับนานาชาติ เมื่อเชื่อมต่อกับกลุ่ม JI ทั้งนี้ Ustadz Abu Bakar Ba'asyir ผู้นำของ MMI ในปี 2000 ได้ถูกตั้งข้อสงสัยว่าเป็นหน่วยทหารระดับสูงของเครือข่ายอิสลามเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่สมาชิก JI บางคนซึ่งถูกจับกุมและถูกกล่าวหาว่า ดำเนินการโจมตีในลักษณะการก่อการร้ายหลายแห่งในอินโดนีเซียนั้น เป็นที่รู้จักในฐานะนักศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม (เปอตันเตร็น) ของ Ba'asyirพร้อมกันนั้นบ่อยครั้งที่ Ba'asyir กล่าวความชื่นชมต่อโอซามะห์ บิน ลาดิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมถึงอีกหลายๆ กรณี ล้วนทำให้เป็นการง่ายที่จะมีการมองว่า MMI นั้นเป็นกลุ่มหัวรุนแรง MMI นั้นเป็นกลุ่มหัวรุนแรงในลักษณะใด และลักษณะหัวรุนแรงในหมู่สมาชิกนั้นเป็นเช่นไร หัวรุนแรงในลักษณะใดที่พวกเขายึดถือ ทั้งนี้ในการตอบคำถามเหล่านี้ จะมาจาก

¹⁴⁶ อาดิน ปราปันดารี, ผู้หญิง - MMI : หัวรุนแรงแบบไหน?(ออนไลน์), 16 กรกฎาคม 2017 สืบค้นจาก <https://prachatai.com/node/11924/talk>

การใช้ประสบการณ์ที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับส่วนฝ่ายสตรีขององค์กรนี้ นับตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคม 2006 กระทั่งถึงปัจจุบัน¹⁴⁷

4.9.4 ขบวนการ ญามาต๊ะห์ อิสลามียะห์ (JI)

กลุ่มเจโอมีวิวัฒนาการมาจากกลุ่มดาร์ลุอิสลามในอินโดนีเซียซึ่งต้องการสถาปนารัฐอิสลามในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมี เซกามัดยี มาริดจัน กาโตสุริโจเป็นผู้นำในขณะนั้น อย่างไรก็ตามกลุ่มชาตินิยมของซูการ์โนเป็นกลุ่มที่ได้ก่อตั้งประเทศอินโดนีเซียสำเร็จ กลุ่มดาร์ลุอิสลามเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และถูกฝ่ายรัฐบาลปราบปราม กลุ่มดาร์ลุอิสลามยังคงเคลื่อนไหวก่อความไม่สงบในหลายพื้นที่ระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2512 โดยเขตพื้นที่หลักเป็นบริเวณอาณาจักรมัชปาหิตเดิมคือเกาะชวาตอนกลางและตะวันตกรวมทั้งสุมาตราตอนล่างและเกาะซูลาเวซี อับดุลลา อาหมัด ซุงกาและเพื่อนของเขาชื่อ นายอาบูบาคาร์ บาซีร์ หรือ นายอาบู บาการ์ บาเซียร์ เป็นผู้เลื่อมใสแนวคิดดาร์ลุอิสลามและเป็นผู้ก่อตั้งขบวนการเจโอในเวลาต่อมา ทั้งคู่ได้ตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2514 และได้ตั้งเครือข่ายเยาวชนขึ้นดำเนินการ จนกระทั่งเกิดเหตุระเบิดที่เมืองตันหยงปรีอ็อกเมื่อ พ.ศ. 2527 ที่ทั้งคู่อยู่เบื้องหลัง ทั้งซุงกาและบาซีร์หนีไปมาเลเซียเมื่อ พ.ศ. 2528 และได้ตั้งขบวนการเจโอเต็มรูปแบบขึ้นที่นี่¹⁴⁸

ขบวนการ ญามาต๊ะห์ อิสลามียะห์ (JI) มีเป้าหมายที่มากกว่า ยะห์ดาตุล อุลามะ (NU) โดยไม่เพียงต้องการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องการสถาปนาอินโดนีเซียให้เป็นรัฐอิสลามบริสุทธิ์ โดยไม่มีการแยกศาสนาออกจากการเมือง ขบวนการนี้มีเครือข่ายทั่วโลก โดยเฉพาะเป็นภัยคุกคามประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขบวนการญามาต๊ะห์ อิสลามียะห์นี้ กำลังเป็นปัญหาท้าทายรัฐบาลอินโดนีเซีย และไม่ใช่เป็นปัญหภายในเท่านั้น แต่เป็นปัญหาไปทั่วภูมิภาค วิธีการดำเนินการของขบวนการนี้ใช้ความรุนแรง ส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ โดยรัฐต้องใช้กำลังเข้าปราบปรามทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ ซึ่งแนวโน้มรัฐบาลอินโดนีเซียพยายามให้ผู้นำขบวนการมาใช้วิธีเจรจาและยอมรับข้อตกลงระหว่างกันโดยสันติวิธี

4.9.5 กลุ่ม HTI (Hizbut Tahrir Indonesia)

กลุ่ม HTI เป็นเครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามที่นิยมแนวทางฐานรากโดยประกอบไปด้วยสมาชิกนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น Institut Pertanian Bogor (IPB) Lembaga Dakwah Kampus (LDK) นอกจากนี้ เครือข่ายยังแพร่หลายไปตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น ที่บันดุง ยอร์กยาการ์ตา สุราบายา มาลัง และมาเกสกา การเคลื่อนไหวดังกล่าวสามารถเข้าถึงกลุ่มเครือข่ายนักศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยใช้วิธีการจับกลุ่มและมีการพูดคุยในเรื่องศาสนา (halqas) ทางกลุ่มได้เรียกร้องให้มีการปกครองระบอบคอลีฟะห์และเรียกร้องให้มีการใช้กฎหมายอิสลามเนื่องจากมีความเห็นว่ารบอบการปกครองในปัจจุบันขาดความชอบธรรมและไม่ยอมรับการเข้าร่วมการเลือกตั้งของประเทศ¹⁴⁹

¹⁴⁷ อาติน ปราปันดาร์, ผู้หญิง - MMI : หัวรุนแรงแบบไหน? [ออนไลน์], 16 กรกฎาคม 2017 สืบค้นจาก <https://prachatai.com/node/11924/talk>

¹⁴⁸ สิงคนกระบบ, ใส่เรียงการเกิดขึ้นของขบวนการก่อการร้ายสากล (๕) ญะมาอะห์ อิสลามียะห์ (JI). [ออนไลน์], 15 กรกฎาคม 2017. สืบค้นจาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/nfedlion/2015/12/15/entry-1>

¹⁴⁹ Hoorhaidi Hasan, Islamic military, shaih, and democratic consolidation in post-Suharto Indonesia. [online], 07 July 2017. Available from <http://hd/haddle.net/10220/4399>

4.9.6 สภาอุลามะแห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia-MUI)

สภาอุลามะอินโดนีเซียซึ่งเป็นองค์กรกึ่งทางการมีบทบาทในเรื่องนี้ เริ่มต้นจากผู้นำองค์กร MUI คือ มาร์ฟู อาหมิน แสดงความคิดเห็นในเรื่องของการญิฮาด เขาแสดงความคิดเห็นว่าการระเบิดฆ่าตัวเองตายเป็นที่ต้องห้ามและไม่ถือว่าเป็นญิฮาดตามแนวทางศาสนาอิสลาม ในวันที่ 28 กรกฎาคม 2005 MUI ก่อตั้งคณะกรรมการเพื่อความกลมเกลียวในหมู่ผู้ที่ยึดมั่นในศาสนาต่างๆ ซึ่งเป็นประชุมในระดับชาติโดยมีจุดมุ่งหมายหลายประการด้วยกัน ประการที่หนึ่ง สร้างความเข้าใจในประเด็นที่มีความที่มีความอ่อนไหวต่อชุมชน ความเชื่อต่างๆซึ่งอาจทำลายความสัมพันธ์ของผู้ที่นับถือศาสนาต่างกันและบูรณภาพของชาติ ประการที่สอง สร้างความอดทน อดกลั้นในทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำศาสนาและผู้นำของชาติ ประการที่สาม พัฒนาร่างกฎหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ประการที่สี่ สร้างความร่วมมือและการปรึกษาหารือระหว่างสภาศาสนาต่างๆและรัฐบาล ประการที่ห้า ส่งเสริมให้ศึกษาศาสนาของตนเองรวมทั้งศาสนาอื่นๆ ประการที่หก ส่งเสริมความร่วมมือในบรรดาสถาบันทางศาสนา ระหว่างประเทศต่างๆ ประการที่เจ็ด ส่งเสริมการเขียนตำราที่เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา¹⁵⁰ นอกจากนี้ MUI ยังเข้าร่วมโครงการพิเศษเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้ายที่ดำเนินโดยฝ่ายวิจัยและการพัฒนา กระทรวงศาสนา โดยใช้วิธีการทางศาสนาต่างๆเพื่อสร้างความเข้าใจหลักการศาสนาอิสลามที่แท้จริงและเป็นการต่อต้านความรุนแรง โดยในปี 2005 พวกเขาออกข้อวินิจฉัยหรือการพิทวา(fatwa) เกี่ยวกับมูมมอญหรือความคิดอิสลามต่างๆ โดยเฉพาะวินิจฉัยแนวคิดพหุนิยมทางศาสนา(religious pluralism) ว่าทุกศาสนานั้นมีการสอนสั่งธรรมที่เหมือนกันว่าเป็นสิ่งต้องห้าม แต่การแสดงออกถึงความหลากหลายทางศาสนา (religious plurality) ไม่ได้เป็นสิ่งต้องห้ามแต่อย่างใด ชาวมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับคนที่ไม่ใช่มุสลิมโดยสันติ ตราบเท่าที่ไม่ได้เกี่ยวข้องในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนาและไม่ได้เป็นการทำลายศาสนาอื่น¹⁵¹

การออกข้อวินิจฉัยทางศาสนาแสดงให้เห็นถึงความพยายามของ MUI ในการสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มมุสลิมต่างๆ รวมทั้งกลุ่มที่เป็นกองกำลังนอกแบบมุสลิมด้วย เพราะ MUI ไม่ต้องการตัดขาดกลุ่มมุสลิมที่นิยมความรุนแรงออกจากกลุ่มมุสลิมสายกลางต่างๆ แนวทางของ MUI ได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกข้อแนะนำหรือคำวินิจฉัยทางศาสนาทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การออกข้อแนะนำในบางประเด็นก็ยังเป็นที่น่ากังวลอยู่ เช่น การประณามสหรัฐอเมริกาและเป็นการเรียกร้องให้ชาวมุสลิมทำการญิฮาดในดินแดนของตนเอง แม้ช่วงแรกการประกาศการญิฮาดจะทำให้เกิดเสียงวิจารณ์ในเชิงลบ แต่ MUI ก็อธิบายว่าการญิฮาดดังกล่าวหมายถึงความหมายอย่างกว้างไม่ใช่แคในเรื่องการทำสงคราม¹⁵²

4.10 ผลกระทบของการใช้อิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย

4.10.1 ด้านการศึกษา

องค์การมุฮัมมะดียะฮ์ได้ย้ำถึงความสำคัญของการศึกษามาตั้งแต่ต้น สิ่งนี้ไม่ได้หมายถึงการศึกษาทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมการศึกษาสมัยใหม่เพื่อให้ชาวมุสลิมเข้าสู่โลกสมัยใหม่ ได้รับการพัฒนาและกลายมาเป็นประเทศที่เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น โรงเรียนต่างๆ ขององค์การมุฮัมมะดียะฮ์จึงใช้หลักสูตรเดียวกับโรงเรียน

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid.

ทั่วไปแต่รวมการศึกษาศาสนาเข้าไปด้วย ปัจจุบันมีสถานศึกษาดังกล่าวมากกว่า 14,000 แห่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ทั่วอินโดนีเซียอีก 60 มหาวิทยาลัย ในเวลาเดียวกัน NU ได้ผลิตนักคิดอิสลามรุ่นใหม่ขึ้นมาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ สาขาวิชาของ NU จำนวนมากได้รับการฝึกฝนจากต่างประเทศ ในเบื้องต้นพวกเขาถูกส่งไปศึกษาที่สถาบันการศึกษาด้านศาสนาที่ได้รับการยอมรับในดินแดนตะวันออกกลางหรือเอเชียตะวันตก รวมทั้งมหาวิทยาลัยอัล-อัซฮัร (Al-Azhar) ในอียิปต์

แต่ต่อมาพวกเขาเหล่านี้จะถูกส่งไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยศูนย์กลางการศึกษาอิสลามศึกษาในประเทศตะวันตก อย่างเช่น มหาวิทยาลัยแมคกิล (McGill) ในแคนาดา มหาวิทยาลัยชิคาโก (Chicago) ในสหรัฐ มหาวิทยาลัยซอร์บอนด์ (Sorbonne) ในฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยเลเดิน (Leiden) ในเนเธอร์แลนด์ รวมถึงมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น (Melbourne) และแคนเบอร์รา (Canberra) ในออสเตรเลีย นักวิชาการจากองค์การมุฮัมมะดียะฮ์ก็เดินทางมาตามเส้นทางการศึกษานี้เช่นกัน ในตอนกลางของทศวรรษ 1980 อับดุลเราะห์มาน วาฮิด (Abdurrahman Wahid) อดีตประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย ซึ่งในเวลานั้นเป็นประธานของ NU ได้เปิดระบบการศึกษาที่เรียกว่า เปซันเทรนซ์ (Pesantrens) หรือโรงเรียนกินนอน ซึ่งวางอยู่บนหลักการของเพลโต (Plato) ขึ้นมาใหม่ จุดมุ่งหมายของเปซันเทรนซ์ ก็คือต้องการให้โรงเรียนเหล่านี้มีความทัดเทียมกับโรงเรียนทั่วไป มีนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถในด้านศาสนาอิสลามอยู่ใน NU อันเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอย่างเข้มข้นทางศาสนาแต่ก็เป็นแนวหน้าอยู่ในการปรองดองอิสลามและความทันสมัยให้เป็นเนื้อเดียวกัน รวมทั้งอิสลามกับความเป็นชาตินิยม¹⁵³

4.10.2 ด้านศาสนา สังคมและวัฒนธรรม

ผลกระทบต่อการแสวงหาฟื้นฟูอิสลามนั้นมีแง่มุมที่สำคัญคือการบูรณาการชาติ เนื่องจากอินโดนีเซียมีความหลากหลายของศาสนาและชาติพันธุ์สูง กระแสการฟื้นฟูอิสลามทำให้มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของผู้คนไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร การแต่งกาย การปฏิบัติศาสนกิจ ทำให้ชีวิตของชาวมุสลิมมีความเคร่งครัดทางศาสนามากยิ่งขึ้นในแง่ของความรู้สึกร่วมกัน ในขณะที่ยังมีความแตกต่างกันในแนวทางหรือความเชื่อของศาสนาอิสลาม เช่น กลุ่มมุสลิมสุนหนี่ที่มีความเคร่งครัดมาก (fundamentalists) ไปจนถึงกลุ่มมุสลิมที่นำแนวทางชาตินิยม และคอมมิวนิสต์มาใช้ แม้ผู้นำของประเทศมุสลิมต่างๆ จะรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและยอมรับถึงการรับเอาศาสนาอิสลามเข้ามาใช้กับชีวิตทางการเมืองและสังคมของชาวมุสลิมมากขึ้น แต่ก็ตระหนักมากขึ้นว่าอาจจะมีความขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้นหากปล่อยให้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทำให้เกิดความกังวลจากผู้นำประเทศว่ากลุ่มมุสลิมจะขึ้นมาท้าทาย norm ของประเทศ โดยเรียกร้องการมีรัฐอิสลามขึ้นเหมือนในอดีต ดังที่ในอินโดนีเซีย มุสลิมต่างๆ เหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะปรับอัตลักษณ์ของประเทศให้มีลักษณะที่เป็น secular เพราะไม่มีรัฐบาลไหนต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองอย่างถึงราก และมักสนับสนุนการมีอยู่ของศาสนาอิสลามในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น เช่น การตั้งธนาคารอิสลาม การเข้าสนับสนุนโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามหรือองค์กรการกุศลของชาวมุสลิมต่างๆ เป็นต้น เพื่อเป็นการรักษารฐานเสียงสนับสนุนของชาวมุสลิมในประเทศ¹⁵⁴

¹⁵³ จรัญ มะลูลีม. ภูมิทัศน์ของอิสลามในตะวันออกเฉียงใต้ (3). มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 23 - 29 กันยายน 2559. เผยแพร่ วันเสาร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2559. [ออนไลน์]https://www.matichonweekly.com/column/article_8982

¹⁵⁴ Hussin Mutalib, "Islamic revivalism in ASEAN states : Political Implications," Asian Survey 30,9 (September, 1990) : 877.

4.10.3 ด้านเศรษฐกิจ

ประเทศหมู่เกาะขนาดใหญ่กว่า 17,000 เกาะ และเป็นประเทศที่มีประชากรเป็นชาวมุสลิมมากที่สุดในโลก อย่างอินโดนีเซีย เพิ่งเปลี่ยนผ่านจากการปกครองแบบรัฐบาลเผด็จการทหารมาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยในปี 1999 หลังจากเริ่มมีการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นแล้วนั้น การเมืองของอินโดนีเซียต้องเผชิญกับปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และด้านอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ทั้งนี้ เนื่องมาจากรัฐบาลภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยังขาดประสบการณ์ในการบริหารประเทศ เศรษฐกิจที่ถดถอยของประเทศ และภูมิภาคในขณะนั้น การแตกแยกของชนกลุ่มน้อยต่างๆ ภายในประเทศ การพยายามแบ่งแยกดินแดนในอาเจะ (Aceh) และในปาปัว (Papua) ที่พยายามแยกตนเองเป็นประเทศเหมือนอีสติมอร์ (East Timore) เมื่อปี 1999 รวมทั้งปัญหาคอร์รัปชันที่ระบาดไปในทุกส่วนของประเทศ ปัญหาเหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งการล่มสลายของประเทศ รวมทั้งสงครามกลางเมืองเหมือนที่เกิดขึ้นในประเทศประชาธิปไตยใหม่อื่นๆ

แต่ในวันนี้อินโดนีเซียได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ประเทศประชาธิปไตยใหม่ประเทศนี้พัฒนาได้อย่างรวดเร็วและมั่นคงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ รัฐบาลภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยสามารถปกครองประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือในภาษาอินโดนีเซียเรียกว่า Bhinneka Tunggal Ika (Unity in Diversity) นอกจากนี้การพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคงของอินโดนีเซียยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติประเทศอื่นๆ ในแถบตะวันออกกลาง ที่ว่าศาสนาอิสลามสามารถไปได้ด้วยดีกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในวันนี้ด้วยศักยภาพในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาได้รวดเร็ว มั่นคงกว่า ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ปัจจุบันอินโดนีเซียถือว่าการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดเป็นอันดับ 2 รองจากจีน ในกลุ่ม G20 หรือกลุ่มประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของโลก ยังมีการคาดการณ์กันด้วยว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอันรวดเร็วนี้จะทำให้มีชนชั้นกลางใหม่ เกิดขึ้นในอินโดนีเซียเป็นจำนวนทั้งสิ้น 141 ล้านคน ภายใน 7 ปี (Boston Consulting Group) ซึ่งชนชั้นกลางที่มีศักยภาพสูงและเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่จะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลักดันความเจริญทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเมืองของประเทศอินโดนีเซียต่อไป

บทที่ 5

อิสลามการเมืองในมาเลเซีย

5.1 มาเลเซีย: ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปและลักษณะทางสังคมของแหลมมลายู

ประเทศมาเลเซียหรือสหพันธรัฐมาเลเซีย (Federation of Malaysia) เป็นประเทศที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมลายูและบางส่วนของเกาะบอร์เนียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อปี 1957 และสถาปนารัฐอย่างเป็นทางการเมื่อปี 1963 มาเลเซียปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เรียกว่า สมเด็จพระราชาธิบดี หรือ ยังดี เปอร์ตวน อากง (Yang Di Pertuan Agong) ซึ่งเลือกจากเจ้าครองรัฐต่างๆ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทุกห้าปี และมีโครงสร้างทางสังคมเป็นแบบพหุสังคม (Multiracial Society) มีคนจากหลายเชื้อชาติอยู่รวมกัน มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 31,191,220¹⁵⁵ คน โดยประชากรของประเทศส่วนใหญ่เป็นชนเชื้อสายมลายู รองลงมาเป็น ชาวจีน อินเดียและอื่นๆ มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ดังที่ได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญของมาเลเซียมาตรา 3 (1) ว่า “อิสลามเป็นศาสนาของสหพันธ์ แต่ศาสนาอื่นๆ ก็สามารถให้ประกอบพิธีได้ตามแนวทางสันติ และปรองดองกันในที่ใดก็ได้ของสหพันธ์”¹⁵⁶

คาบสมุทรมลายูเริ่มมีความหลากหลายของกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ ในสมัยของอาณาจักรมะละกาที่รุ่งเรืองในระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 16 ขณะนั้นมะละกาเป็นรัฐการค้าเป็นเมืองท่าค้าขายที่เรือสำเภาสามารถมาเทียบท่าได้ทุกฤดูกาล ทำให้มีกลุ่มพ่อค้านักเดินเรือจากอินเดียและจีนเข้ามาทำการค้าขายในคาบสมุทรมลายู ชาวจีนได้เข้ามาทำการค้ากับชาวพื้นเมืองมานานแล้ว แต่อย่างไรก็ตามบรรดาชาวจีนนี้มีทั้งเข้ามาค้าขายและตั้งหลักแหล่งภายในคาบสมุทรมลายูตามเมืองท่าและเกาะต่างๆ ในช่องแคบมะละกาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12-13¹⁵⁷ ต่อมาความสนใจของชาติตะวันตกต่อภูมิภาคนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่มะละกาในช่วงศตวรรษที่ 15 ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด เพราะเป็นจุดพักเรือของชาวตะวันออกและตะวันตกที่ล่องเรือผ่านช่องแคบมะละกาเพื่อทำมาค้าขายกับอินเดีย บริเวณนี้จึงเป็นจุดสนใจอย่างยิ่งของชาวตะวันตก ในปี 1509¹⁵⁸ เรือของโปรตุเกสมาถึงมะละกาครั้งแรก ความมั่งคั่งของมะละกาได้กระตุ้นให้ชาวโปรตุเกสเกิดความโลภที่จะเข้าครอบครอง ซึ่งสองปีต่อมา คือในปี 1511 กองเรือโปรตุเกสก็เข้ายึดมะละกาได้สำเร็จ มะละกาจึงนับเป็นอาณานิคมแห่งแรกของชาวยุโรปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเหตุการณ์ครั้งนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของการล่าอาณานิคมที่ทำให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตกเกือบทั้งหมด เนเธอร์แลนด์เป็นนักล่าอาณานิคมรุ่นที่สองที่มีบทบาทสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อจากโปรตุเกสและสเปน ในปี 1641 เนเธอร์แลนด์ได้เข้ายึดมะละกาจากโปรตุเกส¹⁵⁹ บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ (East India Company, British) สนใจบริเวณคาบสมุทรมลายูเพื่อต้องการให้เป็นฐาน

¹⁵⁵ ประชากรมาเลเซียปี 2016. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.worldometers.info/world-population/malaysia-population/> [25 กรกฎาคม 2560]

¹⁵⁶ Hussin Mutalib. *Islam in Southeast Asia*. Singapore: ISEAS Publication, 2008: 26

¹⁵⁷ N.A.Simoniya. *Ovesea Chinese in Southeast Asia – A Russian Study* (Ithaca, New York: Cornell University, 1961 p.10

¹⁵⁸ สถาบันการศึกษาทางไกล สำนักงาน กศน. *ชุดการศึกษาทางไกล หลักสูตรอาเซียนศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2556: 34

¹⁵⁹ ภูมิ พทยา. *ปัญหาชนชาติและศาสนา* (4). ในมติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 10 ส.ค. – 16 ส.ค. 2550

ที่มั่นทางการค้าทางทะเลระหว่างประเทศจีนและอินเดีย¹⁶⁰ ภายหลังที่ฟรานซิส ไลท์ (Francis Light)¹⁶¹ เข้าครอบครองเกาะปีนังเมื่อปี 1786 ทำให้อังกฤษขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคนี้ อังกฤษได้เกาะปีนัง ในปี 1786 ได้สิงคโปร์ในปี 1819 และได้มะละกาจากเนเธอร์แลนด์เมื่อปี 1824 การแข่งขันอำนาจระหว่างอังกฤษและฮอลันดาก็ดึงดูดโดยการทำ “สนธิสัญญาอังกฤษ-ฮอลันดา” (Anglo-Dutch) ในปี 1824 และในปี 1826 อังกฤษก็ได้รวมดินแดนเล็กๆ ทั้งสามแห่งนี้ อันได้แก่ เกาะปีนัง มะละกา สิงคโปร์ และจัดตั้งเป็นอาณานิคมช่องแคบ (Straits Settlements) และผลจากการตั้งเขตการปกครอง (Straits Settlement) นี้ทำให้ประเทศมาเลเซียมีการอพยพของชาวอินเดียและชาวจีนเข้ามาเป็นจำนวนมากซึ่งแรงงานเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในภาคเกษตรกรรมและเศรษฐกิจของมาเลเซียในเวลาต่อมา

ลักษณะทางสังคมของมาเลเซียตะวันตกและมาเลเซียตะวันออกนั้นแตกต่างกันมาก องค์ประกอบของประชากรในมาเลเซียนั้นประกอบด้วยชาติพันธุ์ที่หลากหลาย โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่โดดเด่นที่สุดคือชาว “มลายู”¹⁶² ในพื้นที่นี้ได้รับผู้ย้ายถิ่นเข้ามาจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ตอนใต้ด้วย ต่อมาคือประชากรกลุ่ม “ภูมิบุตร” (Bumi putera-บุตรชาย/บุตรสาวของแผ่นดิน) ในฝั่งคาบสมุทรของประเทศรวมถึงชาวพื้นเมืองอื่นๆ หรือโอรัง-อัสลี (Orang Asli-ประชากรเดิมหรือชนพื้นเมือง)¹⁶³ นอกจากประชากรมลายูและกลุ่มโอรัง-อัสลีแล้ว มาเลเซียยังประกอบด้วยชาวอาหรับ ชาวอาร์มาเนีย ยูเรเชีย ฟิลิปปินส์และอื่นๆ ทั้งนี้ยังมีชุมชนอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ ชุมชนชาวจีน ชาวอินเดียที่รวมถึงชาวปากีสถาน บังกลาเทศและชาวศรีลังกา

ลักษณะสังคมของมาเลเซียฝั่งคาบสมุทรหรือมาเลเซียตะวันตกนั้นประชากรส่วนใหญ่ประกอบด้วยชาวมลายู ชาวจีนและชาวอินเดีย ในขณะที่มาเลเซียฝั่งบอร์เนียวนั้นประชากรส่วนใหญ่ในซาราวัก ประกอบไปด้วย ชาวอิบัน ชาวจีนและชาวมลายู ในซาบาห์ประกอบด้วยพวกคาตาซาน พวกบาโจ พวกมูทรัด ที่เหลือก็จะเป็นชาวจีน ชาวมลายูและชาวอินเดีย การแต่งงานระหว่างกลุ่มในมาเลเซียฝั่งบอร์เนียวจะทำได้ยากกว่าฝั่งคาบสมุทร เพราะศาสนาอิสลามในมาเลเซียตะวันตกนั้นค่อนข้างเคร่งครัดกว่า ชาวมลายูจะนับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษามลายู อาศัยอยู่ในชนบทมากกว่าในเมือง ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนยาง ประมง ทำเหมืองแร่ ต่อมาช่วงหลังทศวรรษที่ 1980 ชาวมลายูจำนวนมากได้ย้ายจากเขตชนบทเข้าไปในเมือง มีการเปลี่ยนแปลงในอาชีพต่างๆ ทางเศรษฐกิจ ชาวมลายูมีอาชีพรับราชการ ทำงานในกองทัพและกรมตำรวจ และปัจจุบันพบว่าชาวมลายูทำงานในทุกภาคของเศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมของชาวมลายูนั้นจะสอนในเชิงฟุ้งอย่างเป็นระบบ คนมลายูจะมีนิสัยสุภาพ อ่อนน้อม

ชาวจีนและชาวอินเดียส่วนใหญ่เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากผู้ย้ายถิ่นฐานในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ภายหลังจากที่บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ “British East India Company” ได้เข้ายึดมะละกาซึ่งเป็นอาณานิคมของฮอลันดาและได้ตั้งเขตปกครอง “สเตรท เซตเทิลเมนต์” “Straits Settlement) เมื่อปี 1860 อังกฤษได้นำแรงงานชาวอินเดียเข้ามาเป็นกรรมกรและเป็นทหารรับจ้างรักษาความปลอดภัย เป็นคนงานในกระทรวงโยธาธิการของรัฐบาล เข้ามาเป็นแรงงานสร้างทางรถไฟและเป็นแรงงานรับจ้างในไร่สวนยางพารา

¹⁶⁰ ประชุมพร คงทน. ความสนใจในการค้าแถบเอเชียตะวันออกเฉียงของอังกฤษ และการจัดตั้งนิคมที่เกาะปีนังและสิงคโปร์. วารสารประวัติศาสตร์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม), 2519: 35-50

¹⁶¹ ฟรานซิส ไลท์ (Francis Light) หรือพระยาราชกปิตัน หรือกัปตันเหล็ก เป็นพ่อค้าชาวอังกฤษที่เข้ามามีบทบาทในกิจการค้าขายในแถบหัวเมืองมลายู ระหว่างรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ฟรานซิส ไลท์ เกิดเมื่อปี 1746 ที่เมืองคัลลิ่งตัน (Cullington) ในซัพฟอล์ก (Suffolk) (ถึงแก่กรรมในปี 1794) เคยเป็นนายทหารเรือแห่งราชนาวิกอังกฤษ แต่ภายหลังหันมาทำการค้าขายได้มาตั้งบ้านเรือน ทำการค้าขายอยู่ที่เกาะกลาง และรู้จักสนิทสนมกับพระยาตากกัฏฐกร ภายหลังมีบทบาทเป็นผู้ติดต่อซื้ออาวุธให้แก่ทางราชการไทย และเป็นกำลังสำคัญให้อังกฤษได้เจรจากับสุลต่านแห่งไทรบุรี ขอเช่าเกาะปีนังเป็นผลสำเร็จในปี 1786 จึงได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลอังกฤษ ให้เป็นผู้ว่าราชการเกาะปีนังและตั้งชื่อเกาะปีนังใหม่ว่าเกาะปรินซ์ออฟเวลส์ (Prince of Wales Islands)

¹⁶² ชาวมลายูในที่นี้หมายถึง กลุ่มประชากรที่พูดภาษามลายู มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมมลายูและเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

¹⁶³ พัชรินทร์ สวนธิดะปัญญา. มาเลเซียเอกภาพกับการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541

ต่อมาเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ต้องมีการปิดสวนยางมากกว่าสามสิบปี ทำให้ชาวอินเดียนยากจนและไร้ฝีมือต้องร่อนเร่และต้องร่อนเร่พเนจรเข้าสู่เขตเมือง ทั้งนี้ในยุคต่อมาแรงงานอินเดียให้ความสำคัญกับงานราชการและวิชาชีพต่างๆ

ส่วนชาวจีนที่อพยพเข้ามานั้นเพื่อค้นหาแหล่งแร่ดีบุกในรัฐมะละกา รัฐเประและรัฐสลังงอร์ ทำให้กิจการเหมืองแร่ดีบุกมีการ เหมืองแร่ดีบุกเหล่านี้เป็นของชนชั้นนำชาวมลายู ชาวจีนและชาวตะวันตกเป็นผู้ลงทุน อย่างไรก็ตามเหมืองแร่จำนวนมากมีชาวจีนเป็นทั้งผู้ลงทุน ดำเนินกิจการและเป็นแรงงานในเหมืองด้วยการอพยพหลังไหลของชาวจีนและชาวอินเดียในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในคาบสมุทรมลายู เพราะชาวจีนและชาวอินเดียที่เข้ามาในระยะนี้มีจำนวนมาก ทำให้สามารถรวมกลุ่มกันตามเชื้อชาติและพยายามจะรักษาวัฒนธรรม ภาษาและขนบธรรมเนียมของตนไว้แทนที่จะกลืนเข้ากับผู้ที่อยู่อาศัยดั้งเดิม ลักษณะสังคมจึงปรากฏชัดเจน โดยแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่สามกลุ่มคือกลุ่มชาวพื้นเมืองมลายู กลุ่มชาวจีนและกลุ่มชาวอินเดีย¹⁶⁴

ภายหลังจากการได้รับเอกราชในปี 1957 มาเลเซียมีโครงสร้างทางสังคมแบบพหุวัฒนธรรม (Multi Racing Society) กล่าวคือมีคนจากหลายเชื้อชาติอยู่รวมกัน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงเป็นคนเชื้อสายมลายู โดยมีอัตราส่วนคิดเป็น 64.1%, ชาวจีน 27.6%, ชาวพื้นเมือง (Bumi putera) 11.8%, ชาวอินเดีย 8.7%, และอื่นๆอีก 0.7%, ทั้งนี้ยังรวมถึงประชากรที่ไม่ใช่พลเมืองของประเทศมาเลเซียอีก 8.2%¹⁶⁵ ความหลากหลายทางเชื้อชาติทำให้เกิดปัญหาทางชนชาติและศาสนา โดยเฉพาะในปี 1969 ระหว่างชาวมลายูและชาวจีน¹⁶⁶ มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ นอกจากนั้นกษัตริย์ยังต้องเป็นมุสลิมและเป็นผู้นำทางศาสนาอีกด้วย ข้อเท็จจริงอีกประการคือชาวมลายูทั้งหมดล้วนเป็นมุสลิม ส่วนชาวพื้นเมืองบางกลุ่มนับถือศาสนาอิสลามหรือคริสต์ศาสนา และอีกจำนวนไม่น้อยนับถือศาสนาพื้นเมืองของตน ชาวจีนบางกลุ่มก็เป็นมุสลิม และอีกจำนวนมากเป็นชาวคริสต์ ชาวจีนพุทธ นับถือขงจื้อ เต๋าหรือนับถือศาสนาอื่นๆ กัน ในกลุ่มชาวอินเดียจะนับถือศาสนาฮินดูและคริสต์และอิสลาม¹⁶⁷

5.2 พัฒนาการอิสลามการเมืองในมาเลเซีย

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอิสลามในมาเลเซียเริ่มตั้งแต่ราชอาณาจักรอิสลามยุคมะละกาและรัฐอิสระอื่นๆ ก่อนที่โปรตุเกส ฮอลันดาและอังกฤษจะเข้ามาครอบครอง แม้อังกฤษจะใช้นโยบายการผสมผสานทางชาติพันธุ์ (the ethnical integration policy) แต่รากฐานของอิสลามที่ฝังแน่นมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามิได้ทำให้องค์ประกอบของความเป็นอิสลามในสังคมมาเลเซียถูกกลืนหายไป แม้ว่าสัดส่วนของประชากรมลายูมุสลิม และคนเชื้อชาติและศาสนิกอื่นๆของประเทศรวมกันจะไม่ต่างกันมาก ชาวมลายูยังคงทรงอิทธิพลทั้งทางการเมือง สังคม และศาสนาอิสลามก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองทั้งภายในและภายนอกมาเลเซีย อีกทั้งยังมีส่วนในการผลักดันสู่การดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาล บทบาทของศาสนาอิสลามที่มีต่อประเทศมาเลเซีย นั้น เป็นไปในรูปแบบของการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือหนึ่งในทางการเมืองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ไปตามแต่ละยุคสมัยและบริบททางการเมือง หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษศาสนา

¹⁶⁴ พิชรินทร์ สวนรัฐตะปญา. (2557), อ้างแล้ว หน้า 8-15

¹⁶⁵ Malaysia population. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: <http://www.tradingeconomics.com/malaysia/population>. สืบค้นเมื่อ. [1 กุมภาพันธ์ 2560]

¹⁶⁶ จริญญา มะลูลีม, กิตติมา อมรทัต, และพรพิมล ตรีโชติ. ไทยกับโลกมุสลิม: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา, 2539

¹⁶⁷ มนัส เกียรติธำราย (บรรณาธิการ). พรรณี ฉัตรพลรักษ์ (แปล). 2557. ประวัติศาสตร์มาเลเซีย. อ้างถึงแล้ว

ความสำคัญมากต่อการสร้างชาติของมาเลเซีย ดังที่ Shamsul A.B. (1997)¹⁶⁸ ได้เขียนไว้ในงานของเขาว่า ศาสนาถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของชาติ (National Identity) อันเป็นผลสืบเนื่องจากเงื่อนไขพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ต่อมาศาสนาอิสลามถูกพัฒนามาเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองและพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการสร้างฐานเสียงให้กับแต่ละฝ่าย¹⁶⁹ จึงทำให้อิสลามกลายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อมิติการเมืองภายในและการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทและภาพลักษณ์ของมาเลเซียในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นล้วนส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติ

การนำศาสนาเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเริ่มมาจากความพยายามของผู้นำมาเลเซียที่ต้องการสร้างเสถียรภาพให้กับมาเลเซียทั้งในด้านสังคม การเมืองรวมถึงสถานะของมาเลเซียในเวทีระหว่างประเทศ ศาสนาจึงถูกนำมาใช้เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชาติ โดยในมาเลเซียความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์กับศาสนาเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เลย ดังที่ท่านกงสุลใหญ่มาเลเซียประจำประเทศไทยได้กล่าวถึง

“...เมื่อพูดในแง่ของอิสลามการเมือง เราจะย้อนมองไปในทางประวัติศาสตร์ มันจะมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับเชื้อชาติหรือชาวพื้นเมือง ตัวอย่างเช่น เมื่อพูดถึงชาวมลายูจะเป็นที่รับรู้ว่าคุณคนมลายูนั้นคือมุสลิม ในมาเลเซียคุณเป็นมุสลิม ซึ่งศาสนาอิสลามเป็นศาสนาอันดับหนึ่งของประเทศ มีภาษามลายูเป็นภาษาราชการ ดังนั้น จะเห็นว่า แม้ว่าเราจะชอบ จะยอมรับหรือไม่ก็ตาม เราก็ต้องยอมรับว่ามุสลิมและชาวมลายูนั้นมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก ก่อนที่เราจะได้รับเอกราช หากเรามองย้อนไปในรัฐสุลต่านมะละกา เราจะเห็นได้ว่ามุสลิมและมลายูนั้นเป็นเรื่องที่อยู่ควบคู่กัน...”¹⁷⁰

ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาเลเซียหลังปี 1970 ได้นิยามความเป็นชาวมลายูว่าเป็นบุคคลที่มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมมลายูและเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวมลายูจึงมีความเกี่ยวข้องกับอิสลาม จากความพยายามดังกล่าวนี้ได้นำมาซึ่งกระบวนการอิสลามานุวัตร (Islamization) ที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ช่วงปลายปี 1960 ถึงต้นทศวรรษ 1970 โดยการก่อตัวขึ้นของกระบวนการอิสลามานุวัตรที่เนื่องมาจากการขยายตัวของการศึกษาที่ส่งผลให้นักศึกษาเคลื่อนตัวจากชนบทเข้าสู่มหาวิทยาลัย กลายมาเป็นจุดเปลี่ยนต่อการสร้างอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม¹⁷¹

ทั้งนี้การนำศาสนาอิสลามเข้ามาใช้ในการทางการเมืองมิได้มีเพียงแต่ผู้นำมาเลเซียเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีการนำศาสนาเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง และศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อการกำหนดความอยู่รอดของพรรคการเมืองอิสลาม (ในที่นี้หมายถึงสองพรรคใหญ่จากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านคือ UMNO และ PAS)

“...เมื่อเราพูดถึงอิสลามการเมือง ในมาเลเซียในขณะนี้ ในความคิดเห็นของผม ผมจะแบ่งออกเป็นสองส่วน อย่างแรกคือบทบาทอิสลามการเมืองต่อนโยบายของชาติ ถึงแม้จะไม่ครอบคลุมทั้งหมด แต่มันก็ทรงอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐบาล อย่างที่สองคือ ผมคิดว่า ความอยู่รอดของพรรค

¹⁶⁸ Shamsul A.B. “Identity Construction, Nation Formation, and Islamic Revivalism in Malaysia. in Robert W. Hefner and Patricia Horvaich, eds. *Islam in an Era of nation-States: Politics and Religious in Muslim Southeast Asia*, Honolulu: Hawai’i University Press, 1997: 207

¹⁶⁹ อภิรตี งามวงศ์สกุลเลิศ. ความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับองค์การการประชุมอิสลาม. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559

¹⁷⁰ สัมภาษณ์ท่านกงสุลมาเลเซียประจำประเทศไทย Mister Mohd. Afandi Abu Bakar (Consul General), วันที่ 19 ธันวาคม 2559

¹⁷¹ Andreas Ufen. *Mobilizing Political Islam: Indonesia and Malaysia Compared*. Commonwealth and Comparative Politics vol. 47, yr. 3. p. 310

การเมืองในมาเลเซีย ตัวอย่างเช่น ถ้าเราย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์ หลังจากที่เราได้รับเอกราช พรรคการเมืองที่มีบทบาทนำในรัฐบาล คือ UMNO ถึงแม้ว่าจะเรียกว่า Barisan Nasional-BN ซึ่งเป็นตัวแทนของเชื้อชาติต่างๆ แต่ผู้นำก็คือพรรค UMNO ซึ่งตัวแทนพรรคส่วนใหญ่เป็นมุสลิม แม้ว่าใน BN จะมีพรรคที่เป็นตัวแทนจากชาวจีน และชาวอินเดียอย่างพรรค MCA และ MIC ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล ใน BN แต่พรรค UMNO ก็ครอบครองที่นั่งมากที่สุดใน BN จึงจะเห็นได้ว่ามันจะอยู่ควบคู่กันระหว่างมลายูและอิสลาม ในการนำประเทศตั้งแต่ได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบัน...

และมองไปที่ข้อที่สองนั้นคือความอยู่รอดของพรรคการเมือง เราจะเห็นได้ว่าส่วนของ UMNO นั้น ก็จะมีพรรคที่เป็นคู่แข่งทางการเมือง นั่นคือพรรค PAS ซึ่ง PAS จะมีแนวความคิดพื้นฐานที่เป็นอิสลาม นั้นหมายความว่าถ้าคุณไม่จำเป็นต้องเอาตัวรอดในพรรคการเมือง ทำไมจึงต้องมีพรรคการเมืองอิสลามหลายพรรคด้วย พวกคุณไม่ได้มีแนวคิดที่แตกต่างกัน แต่จะพิจารณาที่จะบริหารจัดการบ้านเมืองได้อย่างไรโดยการใช้กระบวนการแบบอิสลาม...

ทั้งสองฝ่าย PAS และ UMNO มีสิ่งที่เหมือนกันนั่นก็คือ อิสลาม ที่ผมได้กล่าวถึงความอยู่รอดของพรรคการเมืองนั้นหมายถึง ความอยู่รอดของพรรคการเมืองอิสลาม โดยเราจะดูว่าพรรคไหนที่ประชาชนจะเลือก ประชาชนมีตัวเลือก ซึ่งทั้งสองพรรคก็เป็นมุสลิม ทั้งสองพรรคก็เป็นมลายู คุณจะเลือกใคร เพราะว่ามันคล้ายกัน ถ้าย้อนไปดูประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาซึ่งมีผลคล้ายๆกัน เช่นจากโพลต่างๆ จะเห็นว่า ประชาชนจะเลือก UMNO ดังนั้นในมิติของความอยู่รอดของพรรคการเมืองนั้นขึ้นอยู่กับว่าพรรคการเมืองใดสามารถโน้มน้าวประชาชน ผมหมายถึงไม่ใช่แค่ความแตกต่างของนโยบายอิสลามแต่เป็นการขับเคลื่อนประเทศให้ไปข้างหน้าได้อย่างไรด้วย..."¹⁷²

พรรคอิสลามแห่งมาเลเซีย PAS (Parti Islam Se-Malaysia) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านได้นำเอาศาสนาอิสลามเข้ามาใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้และตอบโต้กับรัฐบาลที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคอัมโนหรือ UMNO (United Malays National Organisation (UMNO)-Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu) ซึ่งเป็นพรรคแกนหลักในพรรคแนวร่วมแห่งชาติ (Barisan Nasional-Nation Front) โดยสิ่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาสนาอิสลามที่มีต่อการเมืองมาเลเซียในการเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อทิศทางการเมืองของมาเลเซีย และกลายเป็นจุดที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของของแนวคิดทางสังคมของมาเลเซียที่มีต่อประเด็นอิสลามได้อย่างชัดเจนระหว่างทั้ง 2 ฝ่ายโดยสำหรับพรรค UMNO นั้นจะยึดเอาแนวคิดในเรื่องของอิสลามที่เป็นแบบอิสลามทางสายกลาง (moderate Islam) ส่วน PAS อิสลามจะเป็นไปในรูปแบบนิยมการหวนกลับไปสู่คำสอนดั้งเดิม (fundamentalism)¹⁷³

5.3 ลักษณะของอิสลามการเมืองในแต่ละยุคสมัยของผู้นำมาเลเซีย

5.3.1 ตนกู अबดุลเราะห์มาน (Tunku Abdul Rahman)

ตนกู अबดุลเราะห์มาน ผู้นำการเรียกร้องเอกราชและนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศมาเลเซียได้รับยกย่องเป็นบิดาแห่งประเทศมาเลเซียหรือ 'Bapa of Malaysia' ในตอนนั้นเป็นช่วงที่มาเลเซียเพิ่งได้รับเอกราช

¹⁷² สัมภาษณ์ท่านกงสุลมาเลเซียประจำประเทศไทย Mister Mohd. Afandi Abu Bakar (Consul General), วันที่ 19 ธันวาคม 2559

¹⁷³ Ahmad Fauzi Abdul Hamid. *Islamist Conservatism and the Demise of Islam of Islam Hadari in Malaysia*. in the 8th International Malaysian Studies Conference, (9-11 December 2012).

ราชจากอังกฤษในปี 1957 โดย ตนกู อับดุลเราะห์มาน ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของ มาเลเซียโดยมีระยะเวลาในการบริหารตั้งแต่ปี 1957-1969

ในยุคของ ตนกู อับดุลเราะห์มาน อิสลามจึงไม่ค่อยเป็นประเด็นทางการเมืองมากนัก ลักษณะรัฐ มาเลเซียมีความเป็นเชควลาร์ ดังเช่นในบันทึกของ ตนกู อับดุลเราะห์มาน ที่กล่าวถึงมาเลเซียไว้ว่า

“... มาเลเซียเป็นรัฐเชควลาร์ที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ”¹⁷⁴ “... ประเทศนี้ไม่ใช่รัฐ อิสลามอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจกัน แต่เราจะให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ...”¹⁷⁵

ซึ่งมีการนำคำพูดลักษณะดังกล่าวมาใช้ในการอ้างอิงเกี่ยวกับอิสลามในช่วงแรกของรัฐบาลหลังจากที่ได้รับเอกราช และขณะนั้นหลายๆประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังถูกคุกคามโดยสองขั้วมหาอำนาจ โลกจากฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยและฝ่ายคอมมิวนิสต์ การดำเนินนโยบายของมาเลเซียจึงเน้นไปในลักษณะที่ ค่อนข้างเป็นกลางและเพื่อการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เนื่องจากสภาพแวดล้อมในขณะนั้นที่เกิดภัยคุกคามจาก คอมมิวนิสต์ที่เกิดจากชาวจีนในมาเลเซีย แต่กระนั้นผู้นำมาเลเซียเองมีความพยายามที่จะใช้อิสลามเข้ามาช่วย เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ โดยนำมาใช้ทั้งในบริบทของการเมืองภายในและภายนอก ในขณะนั้น เป็นช่วงที่มาเลเซียกำลังมุ่งมั่นในการสร้างชาติ โดยการพยายามสร้างการประนีประนอมระหว่างเชื้อชาติเพื่อให้ เกิดความสมดุลและสามัคคีในสังคมมาเลเซีย ดังนั้นนโยบายภายในประเทศจึงมุ่งเน้นไปที่การพยายามไม่สร้าง การแบ่งแยกภายในระหว่างเชื้อชาติมลายูกับเชื้อชาติอื่นๆที่ไม่ใช่มลายูเพื่อย้ำถึงความเป็นประเทศที่มีความ หลากหลายทางชาติพันธุ์และเป็นสังคมที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมครสมานสามัคคี ความพยายามของ ตนกู อับดุลเราะห์มาน จึงมุ่งเน้นในการสร้างความสมดุลระหว่างเชื้อชาติและประเด็นอ่อนไหวต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับศาสนาและชาติพันธุ์ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงและความขัดแย้งต่างๆ¹⁷⁶ สำหรับการเมืองภายนอก หรือการต่างประเทศ มาเลเซียได้ใช้อิสลามเพื่อแสวงหาพันธมิตรที่จะช่วยสนับสนุนมาเลเซีย ซึ่งมาเลเซียใน ขณะนั้นเป็นประเทศเกิดใหม่ จึงเกิดนโยบาย Pro Arab ในตะวันออกกลาง โดยสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดนโยบาย นี้ขึ้นมาจากกลุ่มผู้นำรุ่นที่สองของพรรค UMNO เช่น มหาธีร์ มูฮัมหมัด เป็นเสมือนตัวแทนของนักชาตินิยมเชื้อ สายมลายูที่ให้การสนับสนุนในเรื่องนี้โดยต้องการให้มาเลเซียหันมามีความสัมพันธ์กับโลกมุสลิมมากขึ้น การ เข้ามามีบทบาทสำคัญของมาเลเซียในประเด็นต่างๆของโลกมุสลิมเริ่มมาจากประเด็นความขัดแย้งระหว่าง ปาเลสไตน์กับอิสราเอล ประเด็นความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับปากีสถานที่เกิดขึ้นในปี 1962 ที่มาเลเซียให้ การสนับสนุนอินเดียต่อประเด็นแคชเมียร์ อย่างไรก็ตามมาเลเซียในขณะนั้นยังคงสถานะเป็นเพียงประเทศผู้ สังเกตการณ์มากกว่าที่จะให้ผู้อื่นมองมองว่าเป็นประเทศมุสลิม¹⁷⁷

ในช่วงปี 1963-1966 อาจกล่าวได้ว่าอินโดนีเซียกลายเป็นภัยคุกคามของมาเลเซียภายใต้อิทธิพลของ พรรคคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซีย ทำให้มาเลเซียต้อง ‘เผชิญหน้า’ (Konfrontasi) กับรัฐบาลในยุคสมัยของ ซู การ์โน ที่ในขณะนั้นกำลังต่อต้านแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “จักรวรรดินิยมใหม่ (Neo-imperialism)”¹⁷⁸ ในปี 1965 ตนกู อับดุลเราะห์มาน ได้ตั้งข้อกล่าวหาและสั่งกักบริเวณสองผู้นำสูงสุดของพรรค PAS คือ บุรฮานุดดีน

¹⁷⁴ Miller H. *The story of Malaysia*. London: Faber, 1965: 164

¹⁷⁵ Ahmad Ibrahim. “The Position of Islam in the Constitution of Malaysia”. In *Readings on Islam in Southeast Asia*, edited by Ahmad Ibrahim, Sharon Siddique and Yasmin Hussain. Singapore: ISEAS, 1989: 217

¹⁷⁶ Muhamad Shukri Shuib, et al. *The role of Malaysian leaders in Nation Building Process (1957-2003)*. Art and Social Science Journal, Volume 2010. p. 4

¹⁷⁷ Shanti Nair. *Islam in Malaysia's Foreign Policy*. New York: Routledge, 1997

¹⁷⁸ Muhamad Shukri Shuib, et al. 2010, *Ibid.*, 7

อัลเฮลมี และรองหัวหน้าพรรค ราชา อาบู ฮานีฟะห์ ภายใต้พระราชบัญญัติความมั่นคงภายใน (Internal Security Act - ISA) สำหรับข้อกล่าวหาที่ว่ามีส่วนร่วมในการสมคบคิดระดับสูงในการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่น นิยมอินโดนีเซียในการาจีประเทศปากีสถาน¹⁷⁹

กล่าวได้ว่านโยบายของตงกูอับดุลเราะห์มานในขณะนั้นโดยส่วนใหญ่จะให้การสนับสนุนตะวันตก (Pro West) ต้องเปลี่ยนทิศทางนโยบายต่างประเทศเนื่องจากในเวลานั้นอินโดนีเซียได้รับการสนับสนุนจากชาติอาหรับหลายประเทศ เช่น อียิปต์ ซาอุดีอาระเบียและกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้ค่อนข้างที่จะมีอิทธิพลในการเมืองระหว่างประเทศรวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่กำลังกดดันมาเลเซีย เช่น กรณีพิพาทระหว่างมาเลเซียกับฟิลิปปินส์ที่มีต่อรัฐซาบาห์¹⁸⁰ ดังนั้นผู้นำมาเลเซียจึงได้เล็งเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับตะวันตกไม่สามารถที่จะสนับสนุนมาเลเซียได้เพียงพอเมื่อเทียบเท่ากับการสนับสนุนจากโลกมุสลิม จึงทำให้มาเลเซียเริ่มที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศมุสลิมต่างๆ ในตะวันออกกลางรวมถึงแอฟริกา ซึ่งมาเลเซียเองได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากต่อการได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มประเทศต่างๆ เหล่านี้ 28 ประเทศและได้ร่วมประชุมกับกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ส่งผลให้มาเลเซียประสบความสำเร็จจากวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในปี 1966 จึงกล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์กับโลกมุสลิมส่งผลต่อมาเลเซีย และเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้มาเลเซียกลับมาทบทวนใหม่ถึงความสำคัญของประเด็นอิสลามในนโยบายต่างประเทศของมาเลเซีย

นอกจากปัญหายุคคอมและอิทธิพลจากสภาการณ์จากภายนอกแล้ว ปัจจัยทางการเมืองภายในก็มีส่วนผลักดันให้ประเด็นอิสลามเข้าไปมีความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและนโยบายต่างประเทศของมาเลเซีย โดยเฉพาะการแข่งขันกันของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการแข่งขันกันระหว่างพรรค UMNO และพรรค PAS ที่ต่างต้องการใช้ประเด็นอิสลามเข้าไปในนโยบายต่างประเทศ ที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งในปี 1959, 1964, และปี 1969 ทั้งนี้จะสังเกตได้จากความพยายามของมาเลเซียต่อการเป็นเจ้าภาพการจัดประชุมอิสลามครั้งสำคัญ ระหว่างประเทศอยู่เสมอโดยเฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศมาเลเซีย

ในการประชุมอิสลามในระดับระหว่างประเทศของผู้นำมาเลเซียบ่อยครั้งที่ได้อภิปรายถึงประเด็นเกี่ยวกับศาสนาซึ่งหากพิจารณาแล้วถือเป็นประโยชน์อย่างมากต่อกลยุทธ์ของพรรค UMNO รวมถึงการพยายามเข้าไปมีบทบาทในโลกมุสลิมของมาเลเซีย เช่น วิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตะวันออกกลาง เพราะแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนของมาเลเซียที่มีต่อความเป็นหนึ่งเดียวของอิสลาม (Islam Solidarity) เช่น ในประเด็นของปาเลสไตน์ ในปี 1967 ที่เกิดสงครามอาหรับ-อิสราเอล ต่อมาในปี 1969 สถานการณ์ยังคงรุนแรงจนกระทั่งมีการเผา masjid Al- Aqsa ในนครเยรูซาเล็ม โดยเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและความคิดเห็นของชาวมุสลิมทั่วโลก จึงนำไปสู่การจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศที่มีชื่อว่า Organization of Islamic Conference - OIC (ปัจจุบันคือ Organization of Islamic Cooperation-OIC) ซึ่งจัดการประชุมครั้งแรกในปี 1969 ที่กรุงราบัต ประเทศโมร็อกโก¹⁸¹ จากเหตุการณ์ครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่ามาเลเซียเองพยายามที่จะใช้โอกาสนี้แสดงให้เห็นถึงจุดยืนของมาเลเซียต่อการสนับสนุนตะวันออกกลาง ซึ่งได้เปลี่ยนทิศทางนโยบายต่างประเทศและหันมาเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศในโลกอาหรับ (Pro-Arab) โดยดูได้จากสุนทรพจน์ของผู้นำมาเลเซียในขณะนั้น คือตงกูอับดุลเราะห์มานที่มีต่อสหประชาชาติในปี 1969 ได้ให้

¹⁷⁹ Burhanuddin Al-Helmy. *Symposium Tasawuf dan Tarikat* [Symposium of Sufism and Sufi orders]. Ipoh: Pustaka Muda, 2006: 39-43

¹⁸⁰ Johan Saravanamuttu. *The Dilemma of Independence: Two Decade of Malaysia' Foreign Policy*. Pinang: University Sain Malaysia, 1983: 70

¹⁸¹ Shanti Nair, 1997. *Ibid.*

ความเห็นที่ว่าอิสลามได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในนโยบายต่างประเทศของมาเลเซีย เพราะตนกูอับดุลเราะห์มานได้รับแต่งตั้งให้เป็นเลขาธิการของ OIC ภายหลังจากที่ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของมาเลเซียและภาพลักษณ์ของเขาจึงถูกมองว่าเป็นผู้นำที่คอยดูแลประเด็นของมุสลิมทั่วโลก

ในยุคสมัยของนายกรัฐมนตรีคนแรกของมาเลเซีย ตนกูอับดุลเราะห์มาน มาเลเซียกำลังอยู่ในช่วงของการก่อสร้างตัวและการพยายามรักษาเสถียรภาพและความสามัคคีระหว่างเชื้อชาติต่างๆภายในประเทศให้มีความสมดุลเพื่อที่จะปกป้องและหลีกเลี่ยงการเกิดความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ ในขณะนั้นมาเลเซียเป็นเพียงรัฐเชคควิลาร์ที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ขณะนั้นมาเลเซียเองกำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ทำให้นโยบายต่างๆ จึงมุ่งเน้นไปที่การต่อต้านคอมมิวนิสต์และหันไปสนับสนุนตะวันตกแทน ต่อมาเหตุการณ์ Konfrontasi ที่ทำให้เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างมาลายาและอินโดนีเซียและปัญหาข้อพิพาทเหนือดินแดนบนเกาะบอร์เนียวระหว่างมาลายากับฟิลิปปินส์ในขณะนั้นได้สร้างความกดดันอย่างมากต่อมาเลเซียกอบกับอินโดนีเซียซึ่งในตอนนั้นได้รับการสนับสนุนจากหลายๆชาติในตะวันออกกลาง ทำให้มาเลเซียต้องกลับมาทบทวนนโยบายต่างประเทศของตนเองใหม่และเริ่มให้ความสำคัญกับโลกอาหรับมากขึ้น และประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตะวันออกกลางและในประเทศมุสลิมอื่นๆ ประเทศ ทำให้ศาสนาอิสลามเริ่มมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการวางตัวของมาเลเซียในเวทีระหว่างประเทศ ถึงแม้ว่า ในสมัยตนกูอับดุลเราะห์มานจะไม่ค่อยมีบทบาทด้านอิสลามการเมืองในประเทศ แต่เขาก็พยายามที่จะชดเชยกิจกรรมเคลื่อนไหวเกี่ยวกับอิสลามในต่างประเทศ เขายังเป็นผู้นำรัฐบาลคนแรกที่มีแนวคิดในการจัดตั้งเครือจักรภพอิสลาม (Islamic Commonwealth) ในปี 1961 แนวความคิดที่นำมาสู่การประชุมเพื่อก่อตั้งองค์การ OIC ภายใต้อุปถัมภ์ของกษัตริย์ไฟซอล แห่งซาอุดีอาระเบียในปี 1969¹⁸² อีกทั้งเขายังมีบทบาทในฐานะประธานกลุ่ม *Pertubuhan Kebajikan Islam seMalaysia – Muslim Welfare Association of Malaysia (PERKIM)* ซึ่งตนกูอับดุลเราะห์มานได้แสดงความภาคภูมิใจอันยิ่งใหญ่ที่หน่วยงานศาสนาได้ทำดำเนินการภายใต้การอุปถัมภ์ของ PERKIM ซึ่งเขามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับประกาศของให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติของมาเลเซีย¹⁸³

5.3.2 ตน อับดุลรอซัค ฮุสเซน (Tun Abdul Razak Hussein)

ตน อับดุลรอซัค ฮุสเซน เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่สองของประเทศมาเลเซีย ได้รับยกย่องเป็น ‘บิดาแห่งการพัฒนา’ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี 1970–1976 ในสมัยของตนอับดุลรอซัคเป็นช่วงหลังจากเกิดวิกฤติการณ์ 1969 ซึ่งเป็นความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ระหว่างชาวมลายูกับชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ชาวมลายู ซึ่งประกอบไปด้วยชาวจีนและอินเดีย โดยสรุปแล้วการจลาจลในครั้งนั้นเกิดจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างชนชาติ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากมาจากการให้สิทธิพิเศษแก่ชาติพันธุ์มลายูในสมัยอาณานิคม ภายหลังจากการที่เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชาวมลายู จนนำไปสู่ความเกลียดชังและการใช้ความรุนแรงต่อชนชาติอื่น ส่วนการแสดงออกที่ไม่มีข้อจำกัดของนักการเมืองและสื่อมวลชนเป็นฉนวนที่นำไปสู่เหตุร้าย ดังนั้น รัฐบาลมาเลเซียภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีตนอับดุลรอซัค จึงได้ประกาศใช้ Rukun Negara และนโยบายเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Policy-NEP) หรือ *Dasar Ekonomi Baru* เพื่อแก้ปัญหาที่เป็นต้นตอของความขัดแย้งทางชนชาติ และเพื่อยกระดับสถานะของชาวมลายูอีกด้วย¹⁸⁴

¹⁸² Muhammad Abu Bakar. *Islam in Malaysia's Foreign Policy*. *Hamdard Islamicus* 13, no. 1 (1990): 6

¹⁸³ Tunku Abdul Rahman. *Looking Back*. Kuala Lumpur: Pustaka Antara, 1997: 246-47

¹⁸⁴ ภูมิ พิทยา. (2550), อ้างถึงแล้ว

ตนอับดุลรอซัค นายกรัฐมนตรีคนที่สองท่านนี้ถือว่าเป็นผู้สืบทอดหลังจากตนอับดุลเราะห์มานซึ่งนอกจากการประกาศใช้นโยบายเศรษฐกิจใหม่ (NEP) เพื่อสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic) ระหว่างเชื้อชาติต่างๆ และจัดความยากจนรวมถึงการลดช่องว่างในสังคม ในทางการเมือง ตนอับดุลรอซัค ได้ก่อตั้งพรรคแนวร่วมรัฐบาล *Barisan Nasional* (BN) หรือ National Front ในปี 1974 เพื่อแทนที่พรรคพันธมิตร เขาได้เพิ่มสมาชิกในพรรค BN และเชื่อมสัมพันธ์มิตรเพื่อให้เกิด ‘พันธมิตรที่ยิ่งใหญ่กว่า’ ระหว่างพรรคต่างๆ เพื่อความมั่นคงทางการเมือง ในการเลือกตั้งปี 1974 ปรากฏว่าสมาชิกจากพรรคร่วมรัฐบาล BN ได้ครอบครองที่นั่งในรัฐสภามากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์มาเลเซีย จนถึงทุกวันนี้ การเมืองมาเลเซียก็ยังคงใช้หลักการ ‘ความยืดหยุ่น’ ระหว่างพรรคต่างๆ จากนโยบายนั้นซึ่งนำเสนอโดย ตนอับดุลรอซัค ในด้านการต่างประเทศ ตน อับดุลรอซัค ได้เริ่มประกาศใช้นโยบาย ‘มองตะวันออก’ (Look east policy) โดยการเริ่มสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศจีนเป็นครั้งแรกและเป็นประเทศแรกในชาติอาเซียน โดยการเชื่อมความสัมพันธ์กับจีนในครั้งนี้ทำให้การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างชาวมาเลเซียกับชาวจีนให้ดีขึ้นอีกด้วย¹⁸⁵

ในช่วงของตนอับดุลรอซัคเป็นผู้นำประเทศอิสลามได้มีส่วนอย่างมากในการขับเคลื่อนประเด็นการเมืองภายในสังคมมาเลเซีย ผ่านความเป็นอัตลักษณ์ทางศาสนาและสิทธิทางเศรษฐกิจของเชื้อชาติ หลังจากความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคมปี 1969 และการเรียกร้องถึงส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจของชาวมลายูซึ่งในโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่หลังจากได้รับเอกราช จะเห็นได้ชัดเจนว่าชาวมลายูยังคงเป็นตัวแทนที่อ่อนแอในภาคเศรษฐกิจ ภายใต้ภาวะผู้นำของตนอับดุลรอซัคจึงได้ลงมือดำเนินงานริเริ่มนโยบายเศรษฐกิจแบบใหม่อย่างจริงจัง หรือ New Economic Policy โดยนโยบาย NEP ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญสองประการคือการลดและการจัดความยากจนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติและการจัดโครงสร้างของสังคมใหม่ โดยตัดความเกี่ยวโยงเรื่องชาติพันธุ์กับหน้าที่ทางเศรษฐกิจ เพื่อต้องการให้แน่ใจว่าชาวมลายูจะได้ครอบครองทรัพยากรและมีโอกาสมากขึ้นในภาคเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ว่าการรณรงค์เพื่อที่จะลดปัญหาความยากจนดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ผลลัพธ์ของโครงการดังกล่าวก็ไม่ประสบความสำเร็จได้เท่าที่ควร ความยากจนของชาวมลายูในชนบทยังคงดำรงอยู่ หลายๆ รัฐในมาเลเซียอย่าง กลันตัน ตรังกานุและเปอรลิส ยังคงเป็นรัฐที่ยากจนที่สุดของประเทศ อีกทั้งยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงแผนการดำเนินการที่ไม่สามารถกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง เกษตรกรชาวมลายูรายย่อยอีกจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงโครงการ RISDA¹⁸⁶ ของรัฐบาล ซึ่งผลประโยชน์จากโครงการดังกล่าวจะตกอยู่กับชาวมลายูที่ร่ำรวยเสียส่วนใหญ่ จนกระทั่งในช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 ได้เกิดการประท้วงอย่างรุนแรงของประชาชนในเขตการปกครองเกดะห์ที่บาลิง (Baling) และสิก (Sik) เมื่อผู้ทำไร่ชาวมลายูได้เดินขบวนเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในเมืองใหญ่ๆ นักศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นชาวมลายูรุ่นใหม่จากพื้นที่ในชนบทได้รวมตัวกันร่วมเดินขบวนประท้วงองค์กรเยาวชนมุสลิมต่างๆ รวมทั้ง ABIM (Angkatan Belia Islam Malaysia) ที่มีนายอันวาร์ อิบราฮิม (Anwar Ibrahim) เป็นประธาน เป็นผู้นำเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งดำเนินการอย่างรวดเร็วเพื่อจะจำกัดขอบเขตของการประท้วง (ภายหลังตัวเขาถูกกักตัวไว้เป็นเวลาสองปี)¹⁸⁷

ในด้านการต่างประเทศ อิสลามได้เข้าไปมีส่วนร่วมในองค์การระหว่างประเทศต่างๆ เช่นความร่วมมือในกฎบัตร OIC ในปี 1972 ตรงจุดนี้เองทำให้มาเลเซียได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมนี้เป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมุสลิมอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังเช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่าง

¹⁸⁵ Muhammad Shukri et al., 2010, *ibid*, p. 5

¹⁸⁶ RISDA = Rubber Industry Smallholders Development Authority

¹⁸⁷ บาร์บารา วัดสัน อันดาญา และ ลีโอนาร์ต วาย. อันดาญา, 2557 อ้างถึงแล้ว. น. 505 – 508

ประเทศมุสลิม การกู้ยืมเงินจากกลุ่มประเทศมุสลิมที่ร่ำรวยในตะวันออกกลาง เป็นต้น นอกจากนี้การเข้าร่วม OIC ประกอบกับการเป็นผู้นำ OIC ของ ตนกู อับดุลเราะห์มาน ทำให้มาเลเซียสามารถมีส่วนร่วมในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้นอีกด้วย¹⁸⁸

ภายหลังการจลาจลในปี 1969 ศาสนาอิสลามในมาเลเซียจำเป็นต้องรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงภายในรัฐ รวมถึงภาพลักษณ์ของประเทศในสายตานานาชาติ การได้ร่วมมือในกฎบัตรครั้งนั้นทำให้มาเลเซียได้รับผลประโยชน์ในหลายๆ ด้าน เช่น เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรม ในส่วนของนโยบายภายในประเทศ มาเลเซียได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มประเทศผู้ค้าน้ำมันในตะวันออกกลางในการดำเนินนโยบาย National Cultural Policy (*Dasar Kebudayaan Kebasaan*) ซึ่งเป็นโครงการเกี่ยวกับการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศ ซึ่งศาสนาอิสลามได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กลุ่มชาวมลายู¹⁸⁹ ทั้งนี้ยังมีการสนับสนุนและการให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งองค์กรต่างๆ เช่น Islamic Development Bank (IBD) หน่วยข่าวกรองที่เกี่ยวกับอิสลาม (International Islamic News Agency) โครงการสนับสนุนสถาบันทางศาสนา อย่าง *Pusat Islam* (Islamic Center) สถาบันการดะวะห์อิสลาม *Islamic Dakwah Foundation*, (YADIM: *Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia*) โดยผู้สนับสนุนหลักๆ นั้นมาจากประเทศ ซาอุดีอาระเบีย คูเวตและลิเบีย¹⁹⁰ ภายหลังจากได้รับเอกราชมาเลเซียยังคงดำเนินนโยบายที่เป็นกลางและได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Alignment) และพยายามดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตกับกลุ่มประเทศมุสลิมต่างๆ ในตะวันออกกลาง เพื่อที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมาเลเซียกับกลุ่มประเทศมุสลิม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ OIC ได้เพิ่มบทบาทของมาเลเซียในเวทีระหว่างประเทศ โดยในปี 1975 มาเลเซียเป็นหนึ่งใน 32 ประเทศที่ร่วมล็อบบี้ (Lobbying) องค์กรสหประชาชาติเพื่อที่จะให้ OIC ได้สถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ใน UN¹⁹¹ ในทางเศรษฐกิจ มาเลเซียได้รับเงินกู้ยืมจาก IDB (Islamic Development Bank) มาพัฒนาโครงการต่างๆ การค้าทวิภาคีกับกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางซึ่งช่วยให้มาเลเซียสามารถสร้างรายได้จาก 172 ล้านริงกิตมาเลเซียในปี 1969 ถึง 654 ล้านริงกิตในปี 1974 (อภิตดา งามวงศ์สกุลเลิศ, 2556) ทั้งนี้ยังมีความร่วมมือด้านอื่นๆ เช่น ความตกลงทางด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ด้วยผลประโยชน์เหล่านี้เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มาเลเซียพยายามสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศมุสลิม

ในยุคสมัยของตนอับดุลรอซัคเป็นช่วงที่มาเลเซียกำลังฟื้นฟูประเทศจากเหตุการณ์การจลาจลที่เกิดขึ้นในปี 1969 ซึ่งเป็นการปะทะกันระหว่างสามเชื้อชาติใหญ่ๆในมาเลเซีย ผลจากการจลาจลครั้งนั้นทำให้มาเลเซียจำเป็นต้องสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงภายใน รวมถึงการรักษาภาพลักษณ์ของชาติในเวทีระหว่างประเทศ ชาวมลายูและองค์กรอิสลามต่างๆต่างลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเรียกร้องในสิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตน และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ OIC ทำให้มาเลเซียมีบทบาทมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ ทั้งนี้รัฐบาลเองได้มีพยายามสนับสนุนให้ศาสนาอิสลามกลายเป็นศาสนาที่มีความทันสมัยก้าวหน้า มีการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะกลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง ซึ่งผลจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังกล่าวทำให้กิจการด้านศาสนาภายในประเทศมาเลเซียได้รับการสนับสนุนจากหลายๆชาติในตะวันออกกลาง อีกทั้งยังได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนในการพัฒนาโครงการต่างๆภายในประเทศอีกด้วย

¹⁸⁸ Shanti Nair, 1997

¹⁸⁹ Mandan, Sumit K. *The National Culture Policy and Contestation over Malaysia*, in Nelson, Joan M.; Meerman, Jacob and Abdul Rahman Embong (eds.), *Globalization and National Autonomy: The Experience of Malaysia, Singapore and Bangi*: Institute of Southeast Asian Studies and Institute of Malaysian and International Studies, 2008 pp. 273-300

¹⁹⁰ (Nair 1997: 105; Hussin Mutalib 1990: 93)

¹⁹¹ Nair, 1997

5.3.3 ฮุซเซน อน (Hussin Onn)

ฮุซเซน บินดาโต๊ะอน (Hussein bin Dato' Onn) นายกรัฐมนตรีคนที่สามของประเทศมาเลเซีย มีวาระการดำรงตำแหน่งระหว่างปี 1976-1981 ได้เริ่มต้นและสิ้นสุดตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยน้ำตา—นั่นคือหลังจากประกาศการเสียชีวิตของนายกรัฐมนตรีคนที่สอง ตนอับดุลรอซัค ฮุซเซน ในปี 1976 และลาออกด้วยเหตุผลด้านสุขภาพในปี 1981 หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจในพรรค UMNO ที่ถ่ายโอนการสนับสนุนไปยัง มหาธีร์ มูฮัมหมัด

ฮุซเซน อน เป็นทายาทของดาโต๊ะ อน ญะฟาร์ (Datuk Onn Jaafar) หนึ่งในผู้ก่อตั้งพรรค UMNO ซึ่งเขาได้รับการขนานนามว่าเป็น บิดาแห่งเอกภาพ (*Bapa Perpaduan*) ซึ่งชื่อนี้ได้มาจากความพยายามของเขาในการผลักดันหลายนโยบายที่มุ่งสู่การแก้ปัญหาความแตกแยกทางเชื้อชาติในมาเลเซีย ได้ก่อตั้งหน่วยงานการลงทุนแห่งชาติ National Unit Trust (*Amanah Saham Nasional - ASN*) หน่วยงานที่ปรึกษาด้านการเงินแห่งชาติ (*Permodalan Nasional Bhd*) กฎหมายการเผ่าระวังอาชญากรรมในชุมชน-Neighbourhood Watch (*Rukun Tetangga*) เป็นต้น¹⁹²

ในสมัยของนายกรัฐมนตรีฮุซเซน อน อิสลามยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่อยู่เบื้องหลังกลยุทธ์ของรัฐบาลเนื่องจากมาเลเซียในขณะนั้นต้องการที่จะพัฒนาประเทศ (Binding force) รวมถึงความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมอื่นๆ เพราะการที่มาเลเซียมีความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศมหาอำนาจด้านน้ำมันนั้นเป็นประโยชน์ต่อมาเลเซีย จากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นช่วยให้มาเลเซียได้เงินทุนสำหรับการนำไปพัฒนาแผนการพัฒนาของมาเลเซียที่เรียกว่า The Third Malaysia¹⁹³ ขึ้นมา สืบเนื่องจากข้อตกลงต่างๆ ที่ได้ลงนามไว้ในประเทศลิเบีย ซาอุดีอาระเบีย อิรักรวมถึงการเข้าร่วม OIC ส่งผลต่อมาเลเซียในการได้รับความช่วยเหลือจาก IDB ผ่านการเป็นสมาชิกของ OIC อีกทั้งเสริมสร้างศักยภาพการลงทุนจากภาคเอกชนรวมถึงนักลงทุนจากสถาบันต่างๆ จากประเทศสมาชิกเอเชียตะวันตก ซึ่งรัฐที่ได้รับความช่วยเหลือเหล่านั้นได้แก่ ตรังกานู กลันตัน (Nair, 1997) ทำให้มาเลเซียสามารถนำเงินเหล่านั้นไปพัฒนาโครงการต่างๆ ด้วยบรรยากาศทางการเมืองภายในประเทศที่มีเสถียรภาพทำให้หลายๆ ประเทศมีความไว้วางใจในการลงทุน

ผลประโยชน์ที่มาเลเซียได้รับมิใช่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมุสลิมด้วยกัน แต่ยังรวมถึงการได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่ร่ำรวยมาพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น มัสยิด สถาบันการศึกษา การขยายการศึกษาทางด้านศาสนา เป็นต้น มาเลเซียได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศรอบอ่าวและซาอุดีอาระเบีย ด้วยเหตุนี้มาเลเซียจึงพยายามให้การสนับสนุนต่อประเด็นของอิสลามระหว่างประเทศ เช่น การสนับสนุนต่อประเด็นความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ การใช้แนวคิดของอิสลามเพื่อต่อสู้กับแนวคิดของคอมมิวนิสต์รวมถึงปัญหาชนกลุ่มน้อยมุสลิมในประเทศเพื่อนบ้านอย่างฟิลิปปินส์¹⁹⁴

มาเลเซียในขณะนั้นกำลังประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอันสืบเนื่องมาจากนโยบายเศรษฐกิจใหม่ของรัฐบาลก่อนหน้านั้น และปัญหาความขัดแย้งภายในทางเศรษฐกิจระหว่างชาติพันธุ์ ทำให้มาเลเซียต้องกลับมาทบทวนและฟื้นฟูนโยบายทางโครงสร้างของสังคมเสียใหม่ ในตอนนั้นรัฐบาลมุ่งเน้นในการรักษาความเป็นเอกภาพในสังคม เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างทางชาติพันธุ์ต่างๆ ความเป็นอิสลาม

¹⁹² The Malaysian Bar. Tun Hussein Onn (1976-81) Father of Unity. [online]. Available from http://www.malaysianbar.org.my/echoes_of_the_past/tun_hussein_onn_1976_81_father_of_unity.html. [accessed on, 8 March 2017]

¹⁹³ แผนพัฒนาประเทศมาเลเซียในช่วง ค.ศ. 1976-1980

¹⁹⁴ Nair, 1997, Ibid.

การเมืองในยุคของ ตน ฮุซเซน จึงมีลักษณะเป็นส่วนเชื่อมโยงและผลักดันอยู่เบื้องหลังนโยบายของรัฐบาลอิสลามได้รับความสำคัญมากขึ้นในวิถีชีวิตของสาธารณะชนมาตั้งแต่การเริ่มต้นนโยบาย NEP¹⁹⁵ ฮุซเซน อนลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยเหตุผลด้านสุขภาพในปี 1981 หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจในพรรค UMNO ในปีเดียวกัน มหาธีร์ มุฮัมหมัด ได้เข้ามารับช่วงต่อในการบริหารประเทศ

5.3.4 มหาธีร์ มุฮัมหมัด (Mahathir Muhammad)

มหาธีร์ มุฮัมหมัด (Mahathir Mohammad) เป็นนายกรัฐมนตรีมาเลเซียที่ดำรงตำแหน่งยาวนานที่สุดภายใต้พรรครัฐบาลที่เขาจัดตั้งขึ้นรวมระยะเวลาทั้งสิ้น 22 ปี (1981-2003) มหาธีร์ มุฮัมหมัด จัดเป็นผู้นำคนหนึ่งที่กล่าวถึงการพัฒนาการเมืองที่อิงกับบรรทัดฐานวัฒนธรรมหรือคุณค่าแบบเอเชียหรือที่เรียกว่า “วิถีเอเชีย” การแสดงออกไม่ว่าจะเป็นความคิดหรือการกระทำนั้นแบ่งได้เป็นสองด้านคือ ด้านแรกนั้นเป็นการตอบโต้ตะวันตกที่พยายามทำให้หลายประเทศในเอเชียอิงมาตรฐานทางการเมืองในแบบที่ตะวันตกเป็นผู้ให้กำหนดในแบบที่เรียกว่า “สากล” ด้านที่สองเป็นการดำเนินแนวทางทางการเมืองที่มีรูปแบบเฉพาะตามแบบมาเลเซีย โดยมีพื้นฐานของการเป็นรัฐที่ใช้หลักธรรมคำสอนของศาสนาอิสลามและองค์ความรู้บางส่วนของตะวันตกมาผสมผสานให้เหมาะสมกับการดำเนินการทางการเมืองของมาเลเซีย¹⁹⁶

เป็นเวลาห้าร้อยปีที่อิสลามคือศูนย์กลางของเอกลักษณ์มาเลย์ซึ่งอิทธิพลของนักปฏิรูปที่เกิดขึ้นจากดินแดนที่เป็นส่วนสำคัญของศาสนาอิสลาม ในทศวรรษที่ 1970 ชาวมลายูได้ตอบสนองการฟื้นฟูของอิสลามที่กำลังแผ่ขยายไปทั่วโลก ด้วยความเชื่อมั่นที่ว่าศาสนาสามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวและปลอบใจให้คลายความทุกข์ ในยามที่บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ ในทางสังคมและเศรษฐกิจ ขบวนการฟื้นฟูศาสนาอิสลามหรือกลุ่มดะวะฮ์ (Dakwah) ได้เกิดขึ้นในสังคมมาเลเซียขบวนการนี้มุ่งเผยแพร่ศาสนาอิสลามและปฏิรูปแสวงหาทางที่จะกระตุ้นมุสลิมมาเลย์มีความเคร่งศาสนามากขึ้น มีการเรียกค่าที่ชัดเจน แบ่งแยกระหว่างมุสลิมและกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิมและการเรียกร้องให้แกรัฐอิสลามได้สร้างกำแพงทางสังคมระหว่างชาวมลายูมุสลิมและกลุ่มที่ไม่ใช่ชาวมลายู หรือแม้แต่ระหว่างชาวมลายูกันเอง

ความสำเร็จในการเลือกตั้งจากการพยายามชูโรงความเป็นอิสลาม พรรค PAS ยืนยันในแนวคิดอิสลามในหมู่ชาวมลายู และบีบบังคับให้ UMNO นำทัศนคติของอิสลามที่เคร่งครัดขึ้นมาใช้ เพื่อที่จะต่อต้านการโต้แย้งแนวทางเซคิวลาร์และคำกล่าวอ้างที่ว่ารัฐบาลมาเลเซียสนใจและมุ่งเน้นในเรื่องของ ‘ทางโลก’ ซึ่งแรงกระตุ้นให้คล้อยตามศาสนาอิสลามได้มีการรวมพลังกันและเริ่มมีความกระจำจัดมากขึ้นในสังคมมาเลเซียหลังจากที่ มหาธีร์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในปี 1981

หลังจากดำรงตำแหน่งไม่นานมหาธีร์ได้สนับสนุนให้มีการสัมมนาเรื่อง “The Concept of Development in Islam” (แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในศาสนาอิสลาม) และในปี 1984 ได้ประกาศนโยบายการเปลี่ยนแปลงไปสู่อิสลามในรัฐบาล โดยการ ‘แทรกค่านิยมของอิสลาม’ ควบคู่กับการพัฒนาทางด้านวัตถุพร้อมสโลแกนของพรรค ‘การนำตามแบบอย่าง’ - *kepimpinan melalui teladan* (leadership by example) และ ‘โปร่งใส มีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ’ - *bersih, cekap dan amanah* (clean, efficient and trustworthy)¹⁹⁷ โดยเขามองว่าเป็นวิถีทางที่เหมาะสมสำหรับสังคมมาเลเซีย นั่นก็คือการให้อิสลามสามารถควบคู่ไปกับความทันสมัยและเศรษฐกิจได้ มีการให้ความสำคัญโครงการที่เกี่ยวข้องของอิสลามมาก

¹⁹⁵ อันตายา และ อันตายา, 2557, อ้างถึงแล้ว น. 551

¹⁹⁶ วรศักดิ์ มหฺรโนบล, อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และชปา จิตต์ประทุม, (บรรณาธิการ). “เอเชียวิถีของมหาธีร์” ใน วิกฤตการณ์มาเลเซีย เศรษฐกิจการเมือง-วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: เอดิชั่น, 2545

¹⁹⁷ Ahmad Fauzi Abdul Hamid. 2013.. Ibid.

ขึ้นและกระตุ้นสื่อมวลชนที่ต้องการให้มีการปรับตัวเพื่อสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่นี้ มีการนำเสนอโครงการด้านอิสลามผ่านวิทยุและโทรทัศน์มากขึ้น จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์และเสียงคัดค้านจากกลุ่มศาสนาอื่นๆ ที่เรียกร้องให้มีความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ มหาธีร์ ได้ออกมาปกป้องนโยบายดังกล่าวด้วยว่า “เมื่ออิสลามเป็นศาสนาประจำชาติและศาสนาทางการ พลเมืองทุกคนก็ควรเรียนรู้ค่านิยมอิสลาม”¹⁹⁸ และริเริ่มโครงการสร้างมัสยิดและสถานที่สาธารณะอื่นๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เช่น มัสยิดกลางในเซห์อาลัม (Shah Alam) ซึ่งรัฐบาลได้ใช้งบประมาณในโครงการดังกล่าวกว่า 126 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ

ในด้านการศึกษาก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการสอน โดยการเพิ่มความรู้ทางศาสนาเป็นวิชาสอบของโรงเรียน มีการก่อตั้งสถาบันการศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ทางอิสลาม อย่างเช่น มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติแห่งมาเลเซีย International Islamic University of Malaysia (IIUM) ในการกำหนดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจได้ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณและประกาศว่าระบบเศรษฐกิจของมาเลเซียควรกำหนดรูปแบบให้สอดคล้องกับอิสลามหลังจากการจัดตั้งสถาบัน เช่น ธนาคารอิสลามและมูลนิธิทางด้านเศรษฐกิจของศาสนาอิสลาม

ในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม มีการเพิ่มบทบาทของศาลชาเรียห์ และในการตัดสินใจ

“...กฎหมายชาเรียห์จะถูกบังคับใช้เฉพาะมุสลิม ไม่ได้บังคับเหมือนกฎหมาย (Civil Law)¹⁹⁹ ทั่วไป เช่นหลักการแต่งงาน การหย่าร้าง การแบ่งทรัพย์สินสมบัติ นอกจากนั้นทุกคนก็จะอยู่ภายใน Civil Law เรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวของมุสลิมจะใช้หลักชาเรียห์ หรือหลักชากาต ฮัจญ์...”²⁰⁰

ทั้งนี้ยังมีหน่วยงานศาสนาอิสลามภายใต้การดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรีที่จัดการดูแลในเรื่องที่เกี่ยวข้องศาสนาอิสลาม เช่น กระทรวงพัฒนาอิสลามแห่งมาเลเซีย JAKIM (Jabatan Kemajuan Islam Malaysia - JAKIM)

“...รัฐแต่ละรัฐต่างหากที่จะดูแลเรื่องของศาสนาอิสลาม แต่ถ้าหน่วยงานกลางรัฐบาลก็จะเป็นองค์กร JAKIM ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรีอีกที ซึ่งจะทำงานร่วมกับหน่วยงานกฎหมายด้วย... ประเทศมาเลเซียจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลในเรื่องนี้โดยตรง เช่นในช่วงแรกๆที่ดิฉันทำงานก็จะมีการสะสมเข้ากองทุนฮัจญ์ จนเมื่อถึงเวลาหนึ่งเราก็จะมีเงินเก็บเพื่อได้ไปฮัจญ์ ในทุกๆเราเดือนจะแบ่งเงินเดือนส่วนหนึ่งเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ก็จะดูแลทุกอย่าง ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นอย่างที่ดีเกี่ยวกับระบบอิสลามในมาเลเซีย...”²⁰¹

ทั้งนี้มหาธีร์พบว่าจำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้เห็นว่าเขาเป็นผู้สนับสนุนข้อเสนอของอิสลามขณะเดียวกันก็พยายามระงับก็พยายามระงับความกลัวในการใช้อำนาจทางศาสนาในหมู่ประชาชนที่ไม่ใช่มุสลิม กอปรกับความท้าทายจากกระแสฟื้นฟูอิสลามที่เกิดขึ้นทั่วในสังคมมาเลเซียในขณะนั้นทำให้มหาธีร์ต้องพยายามชะลอกระแสอิสลามในแบบการหวนกลับไปสู่คำสอนแบบดั้งเดิม (Fundamentalism)²⁰²

¹⁹⁸ Hussin Mutalib. Islam in Malaysia: From Revivalism to Islam State. Singapore : NUS, 1993

¹⁹⁹ Civil Law คือ ระบบประมวลกฎหมาย หรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ใช้ในประเทศต่าง ๆ ดังนี้ ได้แก่ ไทย เยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เป็นต้น เป็นกฎหมายที่อยู่เคียงคู่กับจารีตประเพณี และถือว่าเป็นกฎหมายที่ล้ำจูน ศีลธรรม

²⁰⁰ สัมภาษณ์ท่านเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทย Dato' Narirah Hussain (Ambassador), วันที่ 25 พฤศจิกายน 2559

²⁰¹ สัมภาษณ์ท่านเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทย Dato' Narirah Hussain (Ambassador), วันที่ 25 พฤศจิกายน 2559

²⁰² Ahmad Fauzi Abdul Hamid, 2012., Ibid

ในด้านการกำหนดนโยบายของประเทศ อย่างเช่น วิสัยทัศน์แห่งชาติ 2020 (Visions 2020) หรือ Wawasan2020 คือวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดอนาคตประเทศมาเลเซียไว้ว่า “มาเลเซียจะต้องเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วภายในปี 2020 แม้จะไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนในนโยบายแต่อิสลามมีส่วนในการกำหนดวิสัยทัศน์อยู่เบื้องหลัง

“... สำหรับวิสัยทัศน์ 2020 นั้น พวกเราตั้งเป้าหมายเพื่อที่จะนำพาประเทศมาเลเซีย กลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มันไม่ได้เน้นไปที่ความเป็นอิสลาม แต่จะหมายถึงทั้งหมด แต่ในการที่เราจะได้ไปถึงตรงนั้น เราก็จะต้องสร้างนโยบาย แนวความคิด หรือหลักการบางอย่างเพื่อที่จะให้เราไปถึงตรงนั้นได้ ดังนั้นในการสร้างความมุ่งมั่นดังกล่าวหรือในโครงการนั้น เราก็เพื่อที่จะพัฒนาอิสลามที่อยู่ภายในอิสลามในมาเลเซีย เช่นเรานำเสนอโครงการ เศรษฐกิจอิสลาม การธนาคารแบบอิสลาม และการค้าหรือความร่วมมือระหว่างประเทศอิสลาม เช่น ศูนย์กลางฮาลาล (Halal Hub) จะเป็นได้ว่าทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับอิสลามแต่เราไม่ได้บรรจุโดยตรงในนโยบายว่าจะเป็นรัฐอิสลามมาเลเซียที่เจริญแล้ว ไม่ใช่อย่างนั้น เพียงแค่จะพัฒนามาเลเซีย แต่เป็นเงื่อนไขโดยตัวเองนั่นคือการที่เห็นการพัฒนาของอิสลามในมาเลเซีย ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม ก็จะมีอิสลามที่คอยสนับสนุนในวิสัยทัศน์ 2020...”²⁰³

สังคมมาเลเซียในขณะนั้นได้เกิดการแย่งชิงการนิยามในเรื่องของ “อิสลามที่แท้จริง” ระหว่างรัฐบาลพรรค PAS และ UMNO ซึ่งพรรค PAS ได้นำหลักอิสลามที่เคร่งครัดมาใช้ ทาง PAS จึงมีความพยายามต้องให้รัฐบาลพยายาม ‘แสดงตัวเป็นมุสลิมที่มีความภักดี’ ต่อหลักการศาสนา ควบคู่กับการทำหน้าที่คอยคุ้มครองสิทธิของชาวมลายูเช่น การบังคับใช้ข้อห้ามของศาสนาอิสลามในระหว่างเดือน รอมฎอน (เดือนถือศีลอด) การร่วมมือในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดะวะห์ (Dakwah) ในขณะเดียวกันฝ่ายรัฐบาล UMNO เองก็มีการตอบสนองด้วยแสดงออกถึงความเป็นมุสลิมที่ดี โดยจะเห็นได้ว่าแม้แต่นายกรัฐมนตรี มหาธีร์ หรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลก็ได้เน้นการปฏิบัติตามหลักอิสลามมากขึ้น มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและจะพบว่า มหาธีร์ เอง ก็ได้ออกคำแถลงที่เกี่ยวข้องกับอิสลามตามสื่อสาธารณะต่างๆ บ่อยมากขึ้นอีกด้วย

ในช่วงปี 1990 พรรค PAS ได้อำนาจการควบคุมคืนมาจากรัฐบาลโดยเฉพาะในรัฐกลันตัน พรรค PAS ได้พยายามที่จะนำหลักอิสลามเข้ามาปฏิบัติโดยการนำหลัก ฮุดูด (Hudud) หรือกฎหมายอาญาของอิสลามมาใช้จนมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงการประกาศใช้มาตรการดังกล่าวของ PAS ว่า “รุนแรง” เกินไป การประกาศใช้หลัก ฮุดูด ฝ่าย PAS นั้นทำให้ประชาชนศาสนิกอื่นๆ เกิดความคาดหวังต่อรัฐบาลถึงเรื่องการป้องกันสิทธิการปฏิบัติกิจศาสนาของศาสนาอื่นๆที่นอกเหนือจากอิสลาม ขณะเดียวกันฝ่ายรัฐบาล UMNO ก็พยายามสร้างภาพลักษณ์ของตนว่าเป็นพรรคอิสลามที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของประเทศ และระมัดระวังที่จะรายงานข้อความที่รุนแรงหรือประเด็นอ่อนไหวทางการเมืองจากมุสลิมหัวรุนแรง และอ้างว่าการตีความของกลุ่มหัวสมัยใหม่ในพรรคของรัฐบาลนั้นมีความใกล้เคียงกับจิตวิญญาณที่แท้จริงของอิสลามมากกว่าการตีความของพรรค PAS จึงจะเห็นได้ว่าในช่วงนั้นสังคมของชาวมลายูมีความเคร่งครัดทางศาสนามากขึ้น โดยสามารถสังเกตได้จากการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน เริ่มมีการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาและประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติศาสนากิจที่มัสยิดเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงพรรค PAS พรรคเดียวที่ต้องการสร้างสังคมมาเลเซียให้มีลักษณะเป็นรัฐอิสลาม ยังมีกลุ่มขบวนการเยาวชนอิสลาม หรือ ABIM สมาคมอุลามา (Ulama) นักศึกษาและปัญญาชนมุสลิมใน

²⁰³ สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่มาเลเซียประจำประเทศไทย, 2559, อ้างถึงแล้ว

มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้มีการเรียกร้องรัฐอิสลาม เพื่อที่จะทำให้ประชาชนและรัฐบาลได้เข้าใจอิสลามอย่าง “ถ่องแท้” ทั้งนี้จากกระแสการเรียกร้องดังกล่าวทำให้รัฐบาลเกิดความกังวลว่า กิจกรรม dakwah ดังกล่าวอาจนำไปสู่ความไม่พอใจและอาจเกิดการเผชิญหน้าระหว่างมุสลิมและกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิม มีการปราบปรามกลุ่ม Darul Arqam ซึ่งมีผู้สนับสนุนรัฐบาลไม่เพียงแต่ประชาชนที่ไม่ใช่มุสลิม แต่ยังรวมถึงมุสลิมสายกลางจำนวนมากอีกด้วย จึงจะเห็นได้ว่าสังคมมาเลเซียในขณะนั้นมีการตื่นตัวของอิสลามมากขึ้นทั้งในระดับประชาชนและในระดับรัฐบาล กลุ่มขบวนการฟื้นฟูอิสลามต่างๆ เกิดขึ้นในสังคม มีการปรับตัวและหันแนวทางไปสู่ ‘ความเป็นอิสลาม’ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากความพยายามทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านที่ต่างนิยาม ‘ความเป็นอิสลามที่แท้จริง’ และที่เหมาะสมกับบริบทสังคมของมาเลเซีย จึงทำให้เกิดโครงการและการจัดตั้งสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามหลายโครงการทั่วประเทศ

ในด้านการต่างประเทศเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงทิศทางที่ปรากฏชัดเจนของ มหาธีร์ โดยลดความสำคัญของกลุ่มที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดและเครือจักรภพอังกฤษที่ไม่มีความสำคัญต่อมาเลเซียเท่ากับกลุ่มประเทศอิสลาม การเปลี่ยนแปลงในนโยบายดังกล่าวนี้เห็นได้ชัดเจนจากการสนับสนุนของมาเลเซียในเรื่องการต่อสู้ของชาวมุสลิมทั่วโลก รวมทั้งกลุ่มมูจาฮิดีน (Mujahideen) ในอัฟกานิสถาน ความขัดแย้งระหว่างปาเลสไตน์และอิสราเอล ความขัดแย้งระหว่างชาวอารกัน (Arakanese) กับรัฐบาลในพม่า พวกเชเชน (Chechenese) ในรัสเซีย และพวกบอสเนีย (Bosnians) กับโคโซวาร์ (Kosovars) ในยูโกสลาเวีย²⁰⁴

จะเห็นได้ว่าในสมัยของ มหาธีร์ จะพบว่านโยบายต่างประเทศนั้นจะมีลักษณะการเปิดประเทศเพื่อให้ประจักษ์ว่ามาเลเซียเริ่มที่จะก้าวสู่ประเทศที่พัฒนา และมุ่งเน้นไปทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับประเทศอื่นๆ ภายใต้นโยบาย Look East ของ มหาธีร์ นั้นได้กลายเป็นโมเดลให้กับกลุ่มประเทศมุสลิม เหมือนที่ถูกมองว่าเป็นเหมือน Flying Geese model ของเอเชียตะวันออก²⁰⁵ มาเลเซียพยายามแสดงออกถึงบทบาทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องอิสลามให้ตระหนักถึงปัญหาของอิสลาม การเข้ามามีบทบาทของ IDB ซึ่งช่วยส่งเสริมให้มาเลเซียเชื่อมโยงเข้ากับโลกมุสลิมได้เป็นอย่างมากทั้งในตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ ตามลำดับความสำคัญของนโยบายต่างประเทศของมาเลเซีย มหาธีร์ ได้ให้ความสำคัญกับองค์กรอาเซียนเป็นลำดับแรก ตามมาด้วยกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement - NAM) และกลุ่มประเทศเครือจักรภพ²⁰⁶ ถูกลดลำดับความสำคัญลงเป็นลำดับสุดท้าย อีกทั้งยังถูกลดระดับความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับชาติตะวันตก โดยหันไปให้ความสำคัญกับโลกตะวันออก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศมุสลิมมากขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ 1980 มาเลเซียได้เพิ่มบทบาทของตนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมในฐานะของผู้แทนชุมชนมุสลิมทั่วโลก ทั้งรัฐบาลและพรรค UMNO ต่างพยายามอ้างถึงความเป็นรัฐอิสลามและพรรคการเมืองอิสลามที่ใหญ่เป็นอันดับสามของโลก²⁰⁷ ทั้งนี้มหาธีร์ยังมองด้วยวิสัยทัศน์ที่ว่าด้วยเงื่อนไขสภาพสังคมของมาเลเซียที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์จากความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจได้ ดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในประวัติศาสตร์ ซึ่งความบางหนางระหว่างเชื้อชาติยังคงปรากฏอยู่ในสังคม ดังนั้นสิ่งที่สามารถทำให้สังคมมาเลเซียมีเสถียรภาพ นั่นคือ การนำศาสนาเข้ามาใช้เพื่อเป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมมีเสถียรภาพ²⁰⁸ และยังรวมถึงสถานะของประเทศมาเลเซียอีกด้วย

²⁰⁴ อันตายา และ อันตายา, อ้างถึงแล้ว น. 553-554

²⁰⁵ Ooi Kee Beng, Ibid., 1997: 42-46

²⁰⁶ Shanti Nair, Ibid., 1997: 172

²⁰⁷ Ibid., pp. 80

²⁰⁸ Ibid., pp. 92

นายกรัฐมนตรีมหาธีร์ มูฮัมหมัดได้ใช้อิสลามเข้ามาพัฒนาประเทศและการคงไว้ซึ่งอำนาจทางการเมือง ประกอบหลากหลายวิธีการ เช่น ความร่วมมือ (Co-operation) การเผชิญหน้า (Confrontation) และการพยายามสนับสนุนอิสลามหัวก้าวหน้า (Progressive) การเน้นอิสลามทางสายกลาง (moderate) อาจเรียกได้ว่าเป็นอิสลามในรูปแบบของ มหาธีร์ (Mahathir's Islam) อีกทั้งยังเชื่อมโยงนโยบายต่างประเทศให้เข้ากับอิสลาม ทำให้นโยบายต่างประเทศของมาเลเซียมีส่วนสนับสนุนให้ มหาธีร์ ได้รับการยอมรับในฐานะตัวแทนของมุสลิมทั่วโลก และยังสามารถใช้ในการเมืองภายในเพื่อตัดทอนอำนาจของพรรค PAS ซึ่งเป็นแกนนำของพรรคฝ่ายค้าน ดังนั้นเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากโลกมุสลิม มหาธีร์ได้วางนโยบายต่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นกับโลกมุสลิม ซึ่งเขาได้กล่าวถึงความเป็นหนึ่งเดียวของอิสลาม เรียกร้องให้โอไอซีเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เป็นกระบอกเสียงในการนำเสนอความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นซึ่งมีสาเหตุมาจากตะวันตก และยังเรียกร้องให้ชาตินิยมมุสลิมยอมรับถึงผลประโยชน์ของวิทยาศาสตร์และความทันสมัย ซึ่งมาเลเซียภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีมหาธีร์ มูฮัมหมัดก็พยายามนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนการดำรงตำแหน่งทางการเมืองมหาธีร์ให้การสนับสนุนและเอาใจใส่ต่อประเด็นอิสลามอยู่เรื่อยมา ถึงแม้ว่าโลกมุสลิมจะถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่สองในนโยบายต่างประเทศก็ตาม แต่มาเลเซียก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในกลุ่มมุสลิมเนื่องจากการส่งเสริมหลักการว่าด้วยการสนับสนุนหลักการว่ามุสลิมต่างก็เป็นพี่น้องกัน (Muslim Brotherhood)²⁰⁹ โดยในการประชุม International Muslim Unity Conference สิ่งที่ชาวมุสลิมมีส่วนร่วม นั่นคือ การนับถือศาสนาเดียวกัน อิสลามซึ่งเป็นสิ่งที่มีร่วมกันนี้จะนำไปสู่ความใกล้ชิดระหว่างมุสลิม และการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ความเป็นพี่น้องมุสลิมนี้ช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของมุสลิมทุกคน ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องปกป้องซึ่งกันและกันเพื่อความเป็น Ummah นั้นแข็งแกร่ง²¹⁰ ในการประชุมระดับภูมิภาคเอเชียเพื่อพิจารณาปัญหาขององค์กรปาเลสไตน์ (Palestine Liberation Organization – PLO) ในปี 1983 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เขาก็พยายามชี้ถึงจุดอ่อนของโลกมุสลิมนั่นคือการขาดซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยพยายามยกตัวอย่างความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมุสลิมด้วยกันอย่างเช่น ในปากีสถาน

“...การที่ชาวมุสลิมโจมตี เช่นฆ่ากันเอง เพื่อแสดงความโกรธที่มีต่อกัน ซึ่งสิ่งเหล่านั้นจะทำให้ประเทศเกิดความไม่มีเสถียรภาพ และเมื่อประเทศไม่มั่นคงก็ยากที่นำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ท้ายที่สุดประเทศก็จะยากจน... จึงควรนำหลักการแห่งความเป็นภราดรภาพ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของมุสลิมที่ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างกัน...”²¹¹

มาเลเซียจะแสดงท่าทีที่ต่อต้านอย่างชัดเจนถ้าหากประเทศมุสลิมถูกเอารัดเอาเปรียบและได้รับความเดือดร้อน แต่หากประเทศมุสลิมเหล่านั้นเป็นฝ่ายผิดมาเลเซียจะพยายามไม่แสดงท่าทีหรือออกความเห็นใดๆ ต่อปัญหานั้นๆ เนื่องจากไม่ต้องการให้กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับประเทศนั้นรวมทั้งโลกมุสลิมด้วย เช่น กรณีการอพยพของมุสลิมโรฮิงญา ของพม่าเข้าไปยังประเทศบังคลาเทศ เนื่องมาจากการปราบปรามกบฏมุสลิมอาราข่านของทหารพม่า ซึ่งมาเลเซียมองว่าสิ่งเหล่านี้ไม่เป็นธรรมต่อประเทศมุสลิม จึงมีการเรียกร้องให้รัฐบาลพม่ายอมให้มุสลิมโรฮิงญา สามารถกลับคืนสู่ภูมิลำเนาเดิม ทั้งนี้ยังหมายถึงประเด็นปัญหาอื่นๆ เช่นปัญหาของปาเลสไตน์ การยึดครองของไซเวียตต่ออัฟกานิสถาน สงครามอิรัก-อิหร่าน การบุก

²⁰⁹ Muslim Brotherhood หมายถึงหลักการว่าด้วยมุสลิมต่างก็เป็นพี่น้อง ความเป็นภราดรภาพของมุสลิม มิได้มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศอียิปต์ Muslim Brotherhood

²¹⁰ Mahathir Mohammad, Speech at the second International Muslim Unity Conference, Kuala Lumpur [December 15, 2009]

²¹¹ Ibid.

รุกอัฟกานิสถานของสหรัฐอเมริกา การก่อการร้ายของกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรง²¹² ในการประชุมผู้นำอาเซียนที่ประเทศบรูไนดารุสซาลามเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2001 นายกรัฐมนตรีมหาธีร์ในฐานะผู้นำมาเลเซียได้เสนอในประชุมให้สหรัฐอเมริกายุติการโจมตีอัฟกานิสถาน ต่อมาในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศโลกมุสลิมในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ระหว่างวันที่ 1-3 เมษายน 2002 ขณะที่ได้กล่าวระหว่างการเปิดประชุมถึงความสำคัญของการผนึกกำลังของเหล่าประเทศมุสลิมในการปราบปรามการก่อการร้าย จนกระทั่งในการประชุมสุดยอดอาเซียนที่ประเทศกัมพูชาเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2002 ผู้นำชาติต่างๆก็ให้การรับรองที่จะจัดตั้งศูนย์ต่อต้านการก่อการร้ายประจำภูมิภาคขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์²¹³ ในปี 2003 มหาธีร์ได้กล่าวโจมตีสหรัฐอเมริกาที่จะทำสงครามกับอิรักว่าเป็นการกระทำที่ตอบโต้ชาวมุสลิมซึ่งได้สร้างความรู้สึกโกรธแค้นเพิ่มมากขึ้น และแสดงทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับสหรัฐอเมริกาที่ไม่มีการให้รายละเอียดเกี่ยวกับการก่อการร้ายให้มากขึ้น²¹⁴

“...เขาเป็นผู้นำคนเดียวในเอเชียที่กล้าที่จะแสดงจุดยืนบนประเด็นอิสลาม เช่นในประเด็นของปาเลสไตน์ บอสเนีย ซึ่งผู้นำจากชาติตะวันตกจะมองเขาอย่างเกรงใจ เพราะความกล้าหาญของเขา กล้าที่จะพูดในสิ่งที่เขาคิดที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม เขาวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของอิสราเอล ที่กระทำต่อปาเลสไตน์ แต่ประเด็นต่างๆอีกหลายประเด็น หรือแม้แต่การเสนอให้ OIC เป็นผู้สังเกตการณ์ในสหประชาชาติ ดังนั้นประชาชนจึงรู้จักเขาในฐานะผู้นำที่กล้าหาญ และนำมาเลเซียสู่สภาพลักษณ์ที่สูงขึ้น...”²¹⁵

จะเห็นได้ว่าในนโยบายต่างประเทศของมาเลเซีย มหาธีร์ จะให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอิสลามเป็นอย่างมาก ส่งผลให้การบริหารภายใต้การนำของเขาได้รับการสนับสนุนจากชาวมลายู การนำหลักการของอิสลามมาเป็นปรัชญาในการดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาล UMNO ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีมหาธีร์ มุฮัมมัดเป็นการเพิ่มคุณค่าความเป็นอิสลามในระบบสังคมมาเลเซียควบคู่กับการพัฒนาประเทศ มีการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศมุสลิมและลดความสำคัญของชาติตะวันตกรวมถึงเครือจักรภพ และให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวมุสลิมทั่วโลก และใช้ความเป็นภราดรภาพของมุสลิมเพื่อให้สังคมมาเลเซียมีความเป็นเอกภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มชาวมลายู โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 อีกทั้งเขายังพยายามนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของมาเลเซียและภาพลักษณ์ที่ดีของอิสลามต่อประชาคมโลก

“...ถ้าดูจากความต้องการของอดีตนายกรัฐมนตรีของเรา มหาธีร์ มุฮัมหมัด (Mahathir Muhammad) มาเลเซียพยายามที่จะนำเสนอตัวเองว่าเราเป็นประเทศมุสลิม ที่ยึดตามแนวอิสลามสายกลาง (Moderate Islamic) เนื่องจากเหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นในโลก ผู้คนภายนอกพยายามมองอิสลามในแง่ลบมีความสุดโต่ง แต่มาเลเซียไม่ต้องการเช่นนั้น ไม่ต้องการที่จะเชื่อมโยงกับอะไรก็ตาม ความรุนแรง เป็นต้น เราต้องการที่จะนำเสนอรูปแบบอิสลามที่ดี โดยใช้หลักการของอิสลามสายกลาง โดยการเพิ่มคุณค่าของความเป็นอิสลามในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความอ่อนน้อมถ่อมตน หรือ การให้เกียรติกัน...”²¹⁶

²¹² อภิรตา งามวงศ์สกุลเลิศ, 2556

²¹³ กรุงเทพธุรกิจ. เตรียมตั้งศูนย์ด้านการก่อการร้ายที่มาเลเซีย, 2557: น. 7

²¹⁴ ติรณ พงษ์พัฒน์. 2546. “ปฏิญญาเอเปค จากไทยถึงซีลี” ใน พิชัย ทองคงอ่วม. 2557. มหาธีร์มุฮัมหมัด กับบทบาทผู้นำทางการเมืองของมาเลเซีย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557 หน้า 92

²¹⁵ สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่มาเลเซียประจำประเทศไทย, 2559 อ้างถึงแล้ว

²¹⁶ อ้างถึงแล้ว วันที่ 19 ธันวาคม 2559

เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2003 เป็นวันปิดประชุมพรรค UMNO มหาธีร์ได้กล่าวอำลาจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยน้ำตาว่า “เป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับการก้าวลงจากตำแหน่งหลังจากฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่รายล้อมรอบตัว ทั้งการปลดนาย อันวาร์ อิบราเฮม (Anwar Ibrahim) ออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ผมไม่ต้องการถูกบีบให้ออก และไม่ต้องการอยู่ในความนิยมเช่นนี้ตลอดไป ขอขอบคุณที่พรรคสามารถฟื้นคืนมาได้ อย่างสมบูรณ์ ขอให้จิตวิญญาณอันแรงกล้าของพรรคจงดำรงอยู่เช่นนี้ตลอดไป”²¹⁷

5.3.5 अब्दुलลอह अहमद बादवी (Abdullah Ahmad Badawi)

अब्दुลลอหฺ बादวี่ ได้ก้าวขึ้นมารับตำแหน่งสืบทอดจากนายกรัฐมนตรีมหาธีร์ มุฮัมมัดเมื่อ 31 ตุลาคม 2003 ก่อนที่มหาธีร์จะลงจากอำนาจนั้นเขาได้ทำการปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลครั้งใหญ่เพื่อที่จะสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้เป็นปึกแผ่นและมีความเป็นเอกภาพภายในพรรค เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกจึงได้ทำการแต่งตั้งบุคคลที่ไว้วางใจได้ในรัฐบาล UMNO นั่นคือ अब्दुลลอหฺ अहमद बादวี่ ผู้ซึ่งมีบุคลิกเป็นคนทันสมัย มีวิสัยทัศน์ โปร่งใสและเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ในขณะนั้น बादวี่ ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีพร้อมกับดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แทนที่ อันวาร์ อิบราเฮม อดีตรองนายกรัฐมนตรี²¹⁸ ถึงแม้ว่าการก้าวมารับตำแหน่งของ बादวี่ เปรียบเสมือนเป็นผู้สืบทอดที่ มหาธีร์ ได้เลือกเอาไว้ อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่าตัวเขาเองพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าลักษณะการเป็นผู้นำของเขานั้นแตกต่างจาก มหาธีร์ ดังนั้นการก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งของเขาจึงมาพร้อมกับการชูนโยบายการต่อต้านการคอร์รัปชัน ซึ่งในสังคมมาเลเซียในขณะนั้นได้ให้ความสำคัญกับปัญหานี้มาก นอกจากนี้เขาได้แสดงออกถึงความต้องการที่จะปฏิรูปโครงสร้างของรัฐบาลและภาพลักษณ์ของพรรค UMNO ในฐานะพรรคการเมืองที่จะเป็นผู้นำและรักชาติผลประโยชน์ให้กับชาวมลายูซึ่งมีจำนวน 60 เปอร์เซ็นต์ จากจำนวนประชากรทั้งหมด²¹⁹ นโยบายด้านการเมืองและการปกครองของรัฐบาลมาเลเซียภายหลังการเข้ารับตำแหน่งของ बादวี่ ได้เน้นในเรื่อง อิสลามฮะฎารี (Islam Hadhari) ในการบริหารจัดการพัฒนาสังคมมุสลิม

คำว่าอิสลามฮะฎารี (Islam Hadhari) เป็นคำเดิมจากภาษาอาหรับสองคำคืออิสลาม (Islam) กับคำว่า ฮะฎารี (Hadhari) ซึ่งแปลว่าอารยธรรม ซึ่งจะตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษคือ Civilizational Islam แต่ในที่นี้หมายถึงการพัฒนาสังคมมุสลิมสู่ความเป็นอารยธรรมที่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม ซึ่งนโยบายนี้เป็นกระแสหรือวาทกรรมทางปัญญาของรัฐบาลมาเลเซีย นโยบายนี้ถูกจำแนกกว่าเป็นกระบวนการองค์รวมของการกล่อมเกลாதงศาสนา บ้างก็บอกว่าเป็นมรรควิธี (Method) ที่จะนำมาซึ่งสังคมใหม่ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม²²⁰ ด้วยนโยบายดังกล่าวจะทำให้มาเลเซียซึ่งเป็นประเทศมุสลิม มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติสามารถใช้หลักการศาสนาบูรณาการกับวิทยาการสมัยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์และเคลื่อนกระแสการปะทะทางวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืน จนทำให้โลกทั้งตะวันตกและโลกตะวันออกมองว่า

²¹⁷ ชัยโชค จุลศิริวงศ์ และชปา จิตต์ปทุม, อ้างถึงแล้ว

²¹⁸ เดลินิวส์. 2542. “ अब्ดุลลาห์ อาหมัด बादวี่ ทายาทการเมืองนายกามาเลเซีย ” ใน พิชัย ทองคงอ่วม. 2557. มหาธีร์มุฮัมมัด กับบทบาทผู้นำทางการเมืองของมาเลเซีย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557: 99

²¹⁹ Osman Baker. 2014. Islam and Politics in the Post-Mahathir Era. [online]. Available from: www.ciaonet.org/pbei/csis/isp200404/isp200404f.pdf. [March 16, 2017]

²²⁰ MANSOR DAUD, “Keutamaan Kepada Pendidikan Islaam” , *Sepuluh Tahun Membangun Bersama Islam Kelantan Di Bawah Pimpinan Ulama*, 2000: 77-88.

มาเลเซียเป็นประเทศมุสลิมสายกลางที่สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ทิ้งรากเหง้าของความเป็นมุสลิมซึ่งถูกมองว่าจะค่อนข้างอนุรักษ์นิยม²²¹

การบริหารประเทศที่วางอยู่บนพื้นฐานของอิสลามของ อะหมัด บาดาวี ส่วนหนึ่งเป็นการสานต่อนโยบายจากผู้นำคนก่อน ประกอบกับการที่บาดาวีจบการศึกษาทางด้านศาสนา²²² รวมทั้งความต้องการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศมุสลิมให้เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสความหวาดกลัวจากการก่อการร้ายที่มีประเทศมุสลิมถูกมองเป็นผู้ร้ายอยู่เสมอ ซึ่งหนึ่งในนั้นมีมาเลเซียรวมอยู่ด้วย มาเลเซียถูกจำตามองจากสายตาของชาวโลกว่าเป็นประเทศที่อันตราย มีผู้ก่อการร้ายมากมายและเป็นที่ฝึกและซ่อนตัวของผูก่อการร้ายมากมาย ซึ่งแม้รัฐบาลจะออกมาปฏิเสธอยู่ตลอดเวลาและยังไม่มีหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ข้อกล่าวหาเหล่านั้นได้ อย่างแจ่มแจ้งแต่การถูกกล่าวหาดังกล่าวนั้นทำให้ภาพลักษณ์ของอิสลามในมาเลเซียดูไม่ดีมากนักในสายตาของกลุ่มประเทศมหาอำนาจและประเทศอื่นๆ²²³

ด้วยเหตุนี้ ในสมัยบาดาวี จึงพยายามที่จะผลักดันประเทศให้เป็นอิสลามที่มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยเฉพาะการที่บาดาวีเป็นประธาน OIC และเป็นแกนนำในการแก้ปัญหาของโลกมุสลิมในเรื่องต่างๆ ในช่วงที่ผ่านมากล่าวได้ว่ามาเลเซียประสบความสำเร็จในเวทีระหว่างประเทศอย่างสูง โดยสามารถสร้างบทบาทให้เป็นที่ยอมรับในฐานะผู้นำประเทศกำลังพัฒนาและเป็นประเทศมุสลิมสายกลางซึ่งมีแนวนโยบายสอดคล้องกับประเทศตะวันตกในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้าย ทำให้มาเลเซียสามารถมีบทบาทนำในเวทีการเมืองระหว่างประเทศได้ทั้งในกรอบของโลกมุสลิมและโลกตะวันตก

ก่อนหน้าการดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่วางอยู่บนหลักการ Islam Hadhari นั้น มีการปะทะทางความคิดอย่างรุนแรงในสังคมมุสลิมมาเลเซียในประเด็นเกี่ยวกับสถานะของอิสลามในยุคโลกาภิวัตน์โดยชาวมุสลิมส่วนหนึ่งสนับสนุนอิสลามแบบจารีต บางส่วนก็ยอมผ่อนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์²²⁴ ในขณะที่ชาวมุสลิมที่ไม่ใช่มุสลิมก็ไม่ชอบใจนักกับกระแสอิสลามานุวัตรที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ จนอาจกระทบต่อสิทธิในด้านต่างๆ และการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งความขัดแย้งทางความคิดดังกล่าวนี้ แน่นนอนว่าจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศในภาพรวมได้ แต่กระนั้นก็ดี ท่าทีที่สุดแล้วความขัดแย้งดังกล่าวก็ผลักดันให้เกิดกลุ่มที่ต้องการเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหา คือ กลุ่มที่มีแนวคิดสายกลาง กล่าวคือ เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดเปิดกว้างต่อกระแสโลกาภิวัตน์ มุสลิมกลุ่มนี้จะไม่หลีกเลี่ยงจากการเผชิญหน้าทุกรูปแบบ และกล้าที่จะสนทนาแลกเปลี่ยน (Dialogue) ความรู้ ประสบการณ์และแนวคิดอย่างสันติกับทุกกลุ่มของลัทธิโลกาภิวัตน์ ในขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งแบบปฏิบัติของอิสลาม Islam Hadhari จึงเป็นผลโดยตรงมาจากการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในสังคมสมัยใหม่ของมาเลเซีย ซึ่งมีต้นแบบการพัฒนาจากแนวทางการพัฒนาตามรูปแบบตะวันตก ที่เน้นแนวทางการพัฒนาเชิงประจักษ์ (Emperical) เชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific) หรือการเน้นแนวทางการพัฒนาแบบโลกียนิยม (Secularism) ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการทำให้เป็นแบบวิถีโลก (Secularization) ที่ต้องการลดความสำคัญและอิทธิพลของศาสนาแบบสุดโต่งออกไปจากชีวิตความเป็นจริงในด้านหนึ่ง

²²¹ Muhammad Afiff Abdul Razak, "ISLAM: Unsur Tradisi Dalam Pertembagaan

Persekutuan Malaysia", KENEGARAAN MALAYSIA : isu-isu & perkembangan. Journal Kemanusian. Universiti Teknologi Malaysia, 2012: 49-61

²²² Abdullah Ahmad Badawi เข้าถึงได้ที่ http://en.wikipedia.org/wiki/Abdullah_Ahmad_Badawi [เข้าถึงเมื่อ 17 มีนาคม 2560]

²²³ KASSIM THUKIMAN, "Penerbit Universiti Teknologi Malaysia", Malaysia: Perspektif, Sejarah dan Politik. (pp.39-48).

²²⁴ A. Aziz Deraman, Rohani Zainal Abidin, Globalisasi dan peradaban di Malaysia, Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka, 2003: 304-305

แนวคิด Islam Hadhari หรือที่เรียกว่า อารยธรรมอิสลาม (Islamic Civilization) เป็นแนวคิดทางอารยธรรมที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนามาเลเซียให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในปี 2020 ในปาฐกถางาน Asia Society of Australia ที่ซิดนีย์ เดือนเมษายน 2005 นายกรัฐมนตรี อับดุลลอฮ์ อะหมัด บาดาวี ได้กล่าวถึงหลักการสิบประการของ Islam Hadhari ได้ส่งเสริมให้มีการศึกษาที่สูงพร้อมกับพัฒนาความรู้ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้จะกลายเป็นกุญแจสำคัญในการขจัดปัญหาความยากจน อีกทั้งแนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับประชาธิปไตยและประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอย่างมาเลเซีย²²⁵ ซึ่งหลักการสิบ ประการข้างต้นได้แก่²²⁶

1. การศรัทธา และยำเกรงต่ออัลลอฮ์เจ้า (keimanan dan ketaqwaan kpd Allah)
2. ใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหาร (kerajaan adil dan beramanah)
3. ประชาชนมีความคิดที่อิสระ (rakyat berjiwa merdeka)
4. มีความเป็นเลิศทางวิชาการ (penguasaan ilmu pengetahuan)
5. มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุลและครอบคลุม (pembangunan ekonomi seimbang dan komprehensif)
6. มีคุณภาพชีวิตที่ดี (kehidupan berkualitas)
7. ประกันสิทธิเสรีภาพของชนกลุ่มน้อยและสตรี (pembelaan hak minority dan wanita)
8. มีวัฒนธรรมและจรรยาบรรณ (keutuhan budaya dan moral)
9. รักษาสิ่งแวดล้อม (Pemeliharaan alam semulajadi)
10. มีความเข้มแข็งในการระวังกษชาติ (kekuatan pertahanan)

จากหลักพื้นฐานสิบประการดังกล่าว ทำให้รัฐบาลของบาดาวีได้ทุ่มงบประมาณจำนวนมากไปในการพัฒนาเพื่อปฏิรูปการจัดการศึกษาทั้งศาสนาและสามัญทั้งของรัฐและเอกชนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงมหาวิทยาลัย ด้วยกระบวนการอิสลามฮะฎอรี ธนาการพาณิชย์ของรัฐและเอกชน บริษัทรักษาประกันภัยต่างๆ ที่มีระบบดอกเบี้ยเป็นตัวขับเคลื่อนจำเป็นต้องเปิดหน้าต่างเกี่ยวกับการจัดการตามรูปแบบธนาคารอิสลาม และการประกันภัยอิสลามที่เกิดขึ้นก่อนหน้านักกว่ายี่สิบปี แม้กระทั่งวัฒนธรรมการแต่งกายที่ผสมผสานความลงตัวระหว่างมลายูมุสลิมกับความทันสมัย²²⁷

ในด้านต่างประเทศ บาดาวี ได้นำเสนอแนวคิดนี้แก่ทั่วโลกด้วยโดยเฉพาะต่อโลกมุสลิมโดยได้นำเสนอหลักการนี้ต่อผู้นำประเทศต่างๆ ใน OIC เนื่องจากในขณะนั้น เหตุการณ์โศกนาฏกรรม 9/11 ทำให้โลกตะวันตกมองโลกมุสลิมในทางลบ และแนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับจากประเทศมุสลิม อันเนื่องมาจากมองว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้สร้างภาพลบให้แก่ประเทศมุสลิมเป็นอย่างมาก โดย OIC เชื่อว่า Islam Hadhari จะสามารถแก้ไขภาพลักษณ์ของอิสลามทั่วโลกได้ นอกจากนี้สหรัฐอเมริกาเฝ้าระวังแนวทางดังกล่าว จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการต่อสู้กับกลุ่มอิสลามที่เน้นความรุนแรงได้²²⁸

²²⁵ Datuk Seri Abdullah Ahmad Badawi. (2013). [online]. Available from: <http://asiasociety.org/countries/regions-philosophies/islam-hadhari-multi-racial-society>. [accessed December 12, 2016]

²²⁶ อับดุลอะซีส บินฮาฟิอีย, “อิสลามฮะฎอรี (Islam Hadhari) : การบริหารจัดการทางวัฒนธรรมในสังคมมลายูมุสลิมมาเลเซียที่รัฐไทยควรศึกษา” เข้าถึงได้ที่ <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=651> [เข้าถึงเมื่อ 8 มีนาคม 2560]

²²⁷ อับดุลอะซีส บินฮาฟิอีย, เรื่องเดียวกัน

²²⁸ United State Trade Representative, US – Saudi Arabia Trade Facts [online]. 2014. Available from: <http://www.ustr.gov/countries-regions/europe-middle-east/middle-east/north-africa/saudi-arabia> [March 17, 2017]

มาเลเซียจึงพยายามที่นำเสนอตัวเองในฐานะที่เป็นตัวอย่างของประเทศมุสลิมและในฐานะผู้นำของโลกมุสลิม โดยการนำเสนอแนวคิด Islam Hadhari แก่ชาวมุสลิมทั่วโลกเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมาเลเซียยกตัวอย่างว่า ถึงแม้มาเลเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และเป็นประเทศมุสลิม ก็สามารถเป็นประเทศมุสลิมที่มีความทันสมัย ประชาธิปไตยและสามารถที่จะแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจได้²²⁹ อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวถูกมองว่าเป็นกลไกในการลงโทษและการบังคับใช้อำนาจอย่างผิดๆ กับคนที่ไม่ใช่มุสลิมและมุสลิมที่ไม่เคร่งครัด กระนั้นกระแสที่นิยมที่ลดลงอย่างน่าตกใจ กอปรกับความขัดแย้งภายในรัฐบาล UMNO ทำให้ บาดาวี ยอมยกเลิกนโยบายดังกล่าวไปในปี 2008²³⁰

5.3.6 นาจิบ ราซัค (Najib Razak)

นาจิบ ราซัค หรือชื่อเต็มคือ ดาโต๊ะ ชรี หะยี มุห์อัหมัด นาจิบ บิน ตุน อับดุล ราซัค (Dato' Sri Haji Mohammad Najib bin Tun Haji Abdul Razak) นายกรัฐมนตรีคนที่ 6 ของประเทศมาเลเซีย เริ่มต้นชีวิตทางการเมืองด้วยประวัติที่ดีเนื่องจากเขาเป็นบุตรชายของนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของประเทศมาเลเซียคือ อับดุล ราซัค สุซเซน ที่เป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งประเทศมาเลเซียโดยการเรียกร้องเอกราชจากสหราชอาณาจักรร่วมกับ ตนกู อับดุลเราะห์มาน และเป็นผู้ที่ร่วมลงนามในปฏิญญาอาเซียนที่กรุงเทพมหานครในการร่วมก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 และ นาจิบ ราซัค เป็นหลานของนายกรัฐมนตรีคนที่ 3 ของประเทศมาเลเซีย สุซเซน อน ซึ่งได้รับการขนานนามว่า บิดาแห่งการรวมชาติ “Bapa Perpaduan (Father of Unity)” นอกจากนั้น นาจิบ ราซัค ยังเป็นบุคคลที่ได้รับการสนับสนุนโดยนายกรัฐมนตรีคนที่ 4 ของประเทศ นั่นคือ ดร.มหาธีร์ มุห์อัหมัด ในเส้นทางทางการเมืองของเขา

นาจิบ ราซัค เริ่มเข้าสู่การเมืองโดยการเป็นลงชิงตำแหน่งและเป็นสมาชิกรัฐสภาจากเขต Pekan แทนผู้เป็นบิดาด้วยวัยเพียง 23 ปี ในปี 1976 จากนั้นก็ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เยาวชนและการกีฬา (Cultural Youth and Sports) ต่อมาเลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กระทรวงศึกษาธิการ และได้รับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในสมัยของบาดาวีนายกรัฐมนตรีคนที่ 5 ของประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่ทำงานด้วยกันมาอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดจนในที่สุดนาจิบก็ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 6 ของประเทศในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2552

นาจิบ ราซัค เป็นผู้ที่ถูกคาดหวังจากสังคมชาวมาเลเซียว่าจะเป็นผู้เข้ามาทำการปฏิรูประบบเศรษฐกิจให้มีความเปิดเสรีมากยิ่งขึ้น ปฏิรูปการเมืองที่มีพรรค UMNO ผูกขาดการเมืองมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และมากกว่านั้นคือการสร้างความปรองดอง และลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชนชั้นต่างๆ ในสังคมมาเลเซีย

โดยผลงานสำคัญที่ทุกคนรอคอยและกล่าวถึงอย่างมากในการก้าวขึ้นมาของรัฐบาล นาจิบ ราซัค เพื่อสร้างฝันของการเป็นประเทศรายได้สูง High Income Country ให้ได้ภายในปี 2020 ได้แก่

- 1.การแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำและค่าครองชีพที่สูง
- 2.นโยบายการลดเงินอุดหนุนประเภทต่างๆ ของรัฐบาลมาเลเซีย โดยเฉพาะเงินอุดหนุนราคาเชื้อเพลิงพลังงานและน้ำมัน ซึ่งสร้างภาระรายจ่ายและหนี้สาธารณะอย่างต่อเนื่องยาวนาน

²²⁹ Johan Saravamuttu.(2010). Malaysia's foreign Policy: The First Fifty Years, Alignment, Neutralism, Islamism. Singapore: ISEAS Publishing.pp.242

²³⁰ Ahmad Fauzi Ahmad, 2013., Ibid

3. การลดและยกเลิกการให้สิทธิพิเศษต่างๆ กับชาวมลายูเชื้อสายมาเลย์ (คนมลายู) ซึ่งเป็นการบิดเบือนกลไกการทำงานของระบบเศรษฐกิจ

4. การปฏิรูประบบภาษีการค้าสินค้าและบริการ

5. การจัดตั้งกองทุนที่จะเอาเงินทุนสำรองของประเทศไปลงทุนเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศ ในนาม กองทุน 1 Malaysia Development Berhad (1MDB)

นอกจากประเด็นด้านเศรษฐกิจแล้ว นาจิบ ราซัค ยังพยายามสร้างค่านิยมใหม่ของสังคมมาเลย์ภายใต้นโยบาย “1 Malaysia” ซึ่งต้องการให้สังคมมาเลย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ (Ethnic Harmony) สร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันภายในชาติ (National Unity) และการสร้างระบบการทำงานของภาคส่วนต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล (Efficiency and Good Governance) โดยมีการส่งเสริมค่านิยมหลัก 8 ประการของคนมาเลย์ขึ้นมา ได้แก่

1. ความเพียร (Perseverance)

2. สร้างวัฒนธรรมให้มุ่งสร้างความเป็นเลิศ (Cultural of Excellence)

3. การยอมรับความแตกต่าง (Acceptance)

4. ความจงรักภักดี (Royalty)

5. การศึกษา (Education)

6. ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility)

7. ความซื่อสัตย์ (Integrity)

8. การยอมรับนับถือคนที่ความสามารถ มีใช้ฐานะทางเศรษฐกิจและชนชั้นทางสังคมหรือชาติพันธุ์ (Mentocracy)

หากพิจารณาจากนโยบายของเขาแล้ว [หลังจากที่มีการสังเกตการณ์ทางการเมืองและสังคมของประเทศมาเลย์] จะพบว่านโยบายทั้งหมดนั้นแทบจะเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ และแม้แต่ตัว นาจิบ ราซัคเอง และครอบครัวของเขาก็ไม่สามารถที่จะนำร่องทำเป็นตัวอย่างได้ด้วย

นาจิบ นั้นต่างจาก บาดาวี และ มหาธีร์ ตรงที่เขาไม่ใช่คนที่เคร่งศาสนาและรอบรู้ด้านศาสนาเหมือนอย่าง บาดาวี หรือฉลาดที่จะใช้อิสลามในทางการเมืองเหมือนอย่าง มหาธีร์ โดยภาพลักษณ์ของเขาและครอบครัวมักจะเป็นที่จับตาและสร้างชื่อเสียงที่ไม่ค่อยดีนักในสายตาของประชาชนมุสลิมส่วนใหญ่ ระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปี 2008 นโยบาย ‘One Malaysia’ ของ นาจิบ ถูกคัดค้านโดยสมาชิกรัฐบาลที่นิยมแนวทางอิสลามและกลุ่มนักเคลื่อนไหวมุสลิม ซึ่งฝ่ายอิสลามนิยมในพรรค UMNO และกลุ่มนักเคลื่อนไหวอิสลามต่างก็เห็นพ้องที่จะให้นับถึงความเป็นมลายูมุสลิมตามที่ได้ระบุในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฝ่ายนิยมอิสลามได้รับการสนับสนุนเมื่อ ตัน ศรี ฮารุซซานิ ซาการียา (Tan Sri Harussani Zakaria) ได้ตกเดือน นาจิบ ถึงการเข้าร่วมเทศกาลใหญ่ของชาวจีนฮั่นที่ Batu Cave เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ปี 2012 จนทำให้ นาจิบ ต้องเดินทางไปพบนักการศาสนาอิสลามในเปรัก เพื่ออธิบายถึงการกระทำดังกล่าว ซึ่ง ฮารุซซานิ ได้กล่าวว่าการไป ‘เยี่ยมเยียน’ ของ นาจิบ นั้นได้แสดงถึงความไม่เอาจริงเอางังในหลักการอิสลามของตัว นาจิบ เอง²³¹ อีกทั้งในหลายๆ นโยบายของเขาความเป็นอิสลามก็ไม่ได้ถูกเน้นมากเมื่อเทียบกับโครงการ One Malaysia หรือในโครงการปฏิรูปรัฐบาล (Government Transformation Program-GTP) และโครงการ Bumiputra Economic Council-MEB: Majlis Ekonomi Bumiputer) เหมือนฝ่ายอิสลามนิยมและพรรค UMNO จะรู้ทันถึงจุดอ่อนของ นาจิบ และใช้เรื่องนี้ในการรักษาผลประโยชน์ของอิสลาม

²³¹ Ahmad Fauzi Abdul Hamid, 2013: 5-6

ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ นาจิบ ก็ได้เกิดข้อพิพาททางศาสนาระหว่างชาวมลายู และชาวพื้นเมืองคริสเตียน โดยได้มีการใช้คำว่า “Allah” ในการให้ความหมายว่า “พระเจ้า” ปรากฏในวารสารเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ The Herald ซึ่งชาวมลายูมุสลิมไม่เห็นด้วยที่ใช้คำนั้น เพราะไม่สามารถเทียบแทนแทนในทางความหมายได้ ปรากฏการณ์ในครั้งนั้นได้สร้างความไม่พอใจเป็นอย่างมากต่อชาวมลายู จนศาลอุทธรณ์ของมาเลเซียได้ประกาศคำตัดสินให้ยกเลิกใช้คำดังกล่าว ทำให้ชาวคริสเตียนในพื้นที่เกาะซาบาห์และซาราวักไม่พอใจ นำไปสู่ความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างชาวมลายูและชาวพื้นเมือง โดยความขัดแย้งดังกล่าวทำให้คะแนนเสียงของพรรครัฐบาลในเขตเลือกตั้งในปี 2008 และ 2013 บนเกาะบอร์เนียวลดลง แม้ว่าตัวแทนพรรคจากพรรคที่ไม่ใช่มุสลิมพยายามชี้แจงว่าเรื่องราวดังกล่าวไม่ใช่ปัญหาในการประกอบศาสนกิจของคริสเตียนก็ตาม²³²

การเลือกตั้งครั้งที่ 13 ของมาเลเซีย

หลังการการเลือกตั้งที่มีการขับเคลื่อนกันมากที่สุดในประวัติศาสตร์มาเลเซียซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 13 นับแต่การประกาศเอกราชของมาเลเซียเป็นต้นมา โดยพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาล BN (Barisan Nasional – แนวร่วมแห่งชาติ) ที่นำโดยนายกรัฐมนตรี นาจิบ ราซัค ได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรไปที 133 ที่นั่ง โดยเสียที่นั่งลดลง 7 ที่นั่งจากการเลือกตั้งครั้งก่อน ในขณะที่พรรคร่วมฝ่ายค้าน PR (Pakatan Rakyat – พันธมิตรประชาชน) ที่นำโดย อันวาร์ อิบราฮิม ผู้นำพรรคร่วมฝ่ายค้าน ได้ที่นั่งรวมไป 89 ที่นั่ง โดยได้ที่นั่งเพิ่มขึ้น 7 ที่นั่ง ส่งผลให้พรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลประกาศชัยชนะจัดตั้งรัฐบาล และนายกรัฐมนตรีนาจิบ ราซัคได้เข้าสาบานตนรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อหน้ากษัตริย์มาเลเซีย ในระหว่างการประกาศชัยชนะของพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาล นายกรัฐมนตรีนาจิบได้ประกาศว่าขอให้ประเทศกลับสู่การปรองดอง โดยเขาไม่ยอมให้มีการใช้แนวทางสุดขั้วหรือไม่ก็ใช้แนวทางแบ่งแยกเชื้อชาติซึ่งจะทำให้ประเทศชาติอ่อนแอลง ทั้งนี้เขาประกาศว่าจะมีการกำหนดแผนการปรองดองแห่งชาติในภายหลัง

แม้ว่านาจิบประกาศว่าผลการเลือกตั้งถือว่าชาวมลายูได้ตัดสินใจแล้ว แต่ Anwar หัวหน้าพรรคพันธมิตรฝ่ายค้าน ประกาศไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง โดยกล่าวหาว่า มีการฉ้อโกง และทางพรรคจะยื่นดำเนินการทางด้านกฎหมายแต่คาดว่าความพยายามของนายอันวาร์จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงผลการเลือกตั้งได้

ท่ามกลางกระแสเรียกร้องอย่างหนักจากหลายฝ่ายที่ต้องการให้รัฐบาลทำการปฏิรูปทางการเมือง พรรคอัมโนพยายามแสดงตัวว่ามีการปฏิรูป เช่นการออกกฎหมายด้านความมั่นคงฉบับใหม่ แต่พรรคฝ่ายค้านได้เรียกร้องให้นายนาจิบยุติการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จและขจัดการคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองมากเท่าที่ควร

นาจิบพยายามสร้างคะแนนนิยมด้วยการผลักดันการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการศึกษา ทั้งยังใช้นโยบายแบบประชานิยมด้วยการเพิ่มการใช้จำภาษารัฐ และแจกเงินให้แก่ประชาชนในโครงการต่างๆ เขายังเคยดำรงตำแหน่งระดับสูงในธนาคารกลาง และเคยเป็นรัฐมนตรี หลายสมัย ทั้งรัฐมนตรีคลัง และรัฐมนตรีกลาโหม ซึ่งเมื่อครั้งที่อยู่ในตำแหน่งกลาโหม เขาถูกกล่าวหาว่ารับเงินสินบนจากการซื้อเรือดำน้ำจากฝรั่งเศส เมื่อปี 2002 แต่เขาปฏิเสธ ผู้นำมาเลเซียเคยกล่าวว่า ถึงแม้หลายฝ่ายในประเทศมีความวิตกกังวลในด้านต่างๆ แต่พรรคอัมโนได้ดำเนินการปฏิรูปอย่างกว้างขวาง ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้รัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลที่เปิดกว้างและโปร่งใสมากที่สุดในประวัติศาสตร์ ชัยชนะในครั้งนี้ทำให้เขามีสถานะที่มั่นคงขึ้นต่อการยืนหยัดต่อสู้กับเสียงวิจารณ์ต่างๆ ซึ่งต้องรอดูต่อไปว่า เขาจะสามารถนำพาประเทศชาติไปได้ดีกว่าเมื่อครั้ง

²³² Ahmad Fauzi Abdul Hamid, 2013: 9

ที่เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรกหรือไม่ นับเป็นชัยชนะการเลือกตั้งทั่วไป 13 ครั้งติดต่อกันของพรรคแนวร่วมแห่งชาติ ซึ่งผูกขาดครองอำนาจเป็นรัฐบาลมาตลอด ตั้งแต่มาเลเซียได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อปี 1957 และเป็นชัยชนะที่ค่อนข้างผิดความคาดหมายก่อนหน้านี้ ซึ่งบรรดานักวิเคราะห์ชี้ว่าพรรคร่วมรัฐบาลจะเผชิญความท้าทายครั้งใหญ่สุดจากฝ่ายค้าน เจ้าหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติมาเลเซีย เผยว่าการเลือกตั้งครั้งนี้มีประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนราว 13 ล้านคน ตัวเลขผู้ที่ออกไปใช้สิทธิสูงถึง 80 % หรือกว่าสิบล้านคน โดยการลงคะแนนมีขึ้นในหน่วยเลือกตั้งกว่าแปดพันหน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศ

ในระหว่างการประกาศชัยชนะของพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลของ นาจิบ ได้ประกาศว่าขอให้ประเทศกลับสู่การปรองดอง โดยเขาไม่ยอมให้มีการใช้แนวทางสุดขั้ว หรือไม่ก็ใช้แนวทางการแบ่งแยกเชื้อชาติ ซึ่งจะทำให้ประเทศชาติอ่อนแอลง ทั้งนี้เขาประกาศว่าจะมีการกำหนดแผนการปรองดองแห่งชาติในภายหลัง ก่อนหน้านี้นี้เขาได้ให้สัมภาษณ์ว่ารู้สึกตกใจและคาดไม่ถึงว่ากลุ่มคนเชื้อชาติจีนในมาเลเซียจะให้การสนับสนุนพรรคฝ่ายค้าน โดยเฉพาะพรรค “กิจประชาธิปไตย” หรือ DAP (Democratic Action Party) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองแนวทางสังคมนิยมและเน้นฐานเสียงไปยังคนเชื้อชาติจีนอย่างมาก โดยเขานานนามปรากฏการณ์ครั้งนี้ว่าเป็น “สึนามิคนจีน” (Chinese Tsunami) แต่อย่างไรก็ตามการให้คำสัมภาษณ์ครั้งนี้ของเขา ถูกตอบโต้กลับจากมวลชนฝ่ายค้านว่าเป็นการเล่นการเมืองแบ่งแยกเชื้อชาติเสียเอง โดยให้เหตุผลว่าไม่ใช่ “สึนามิคนจีน” แต่เป็น “สึนามิคนมาเลเซีย” เพราะพรรคร่วมฝ่ายค้านที่ประกอบไปด้วย พรรคยุติธรรมประชาชน (PKR หรือ Parti Keadilan Rakyat) ที่นำโดย Anwar พรรคกิจประชาธิปไตย (DAP) ที่นำโดยสองพ่อลูกตระกูล Lim คือ ลิม กิตเสียง ประธานพรรค และลิมกวนเอ็งเลขาธิการพรรค, รวมถึงพรรครวมอิสลามมาเลเซีย (PAS หรือ Parti Islam Se-Malaysia) ก็มีส่วนผสมจากคนทุกเชื้อชาติในมาเลเซีย²³³

ในปี 2015 ชาวมาเลเซียในชุดเสื้อเหลืองหลายพันคนทยอยเดินทางออกมาชุมนุมขับไล่ นาย นาจิบ ราซิก นายกรัฐมนตรี บริเวณใจกลางกรุงกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซียหลังตกเป็นจำเลยต่อสังคมในข้อหา มีส่วนพัวพันกับการทุจริตคอร์รัปชันเงินกองทุนรัฐ “1MDB” ซึ่งเงินก้อนดังกล่าวถูกโอนเข้าบัญชีส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีผ่านกองทุนรัฐที่เรียกว่า 1MDB เป็นจำนวนหลายพันล้านดอลลาร์ฯ ทั้งนี้ นาจิบ บอกว่าเงินก้อนนี้เป็น “เงินบริจาค” ให้พรรค และหน่วยตรวจสอบของรัฐบาลบอกว่าเป็นเงินจากประเทศตะวันออกกลางที่ช่วยรัฐบาลแต่ไม่ระบุว่ามาจากประเทศไหนและด้วยเหตุผลอันใดจริง ๆ

และต่อมาในปี 2016 มหาธีร์ มูฮัมหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย จับมือกับแกนนำฝ่ายค้าน ตั้งกลุ่มเฉพาะกิจเพื่อขับไล่ นายนาจิบ ราซิก โดย มหาธีร์ อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย วัย 90 ปี ได้แถลงการณ์ปฏิญญาประชาชนด้วยข้อเรียกร้องทั้งหมด 37 ข้อ มีเป้าหมายหลักในการขับไล่ นายนาจิบ นายกรัฐมนตรีมาเลเซียให้ลงจากตำแหน่ง ปฏิญญานี้เรียกร้องให้ชาวมาเลเซียร่วมมือกันปกป้องประเทศจากรัฐบาลที่บริหารโดยนาจิบ โดยระบุว่าเป็นรัฐบาลที่กำลังทำลายการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งยังปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน ทำให้ประชาชนตกอยู่ในความหวาดกลัวว่าจะถูกจับกุมและถูกจองจำ การฉกฉวยอำนาจเฉพาะกิจครั้งนี้มีนาย มหาธีร์ เป็นแกนนำ โดยร่วมมือกับแกนนำพรรคฝ่ายค้าน องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงนายมุห์ยิดดิน ยัสซิน อดีตรองนายกรัฐมนตรีที่ทำงานให้กับนายนาจิบมานานถึงหกปี ก่อนที่จะถูกปลดออกจากตำแหน่งเมื่อปีที่ผ่านมานี้ เนื่องจากออกมาเรียกร้องให้มีการสอบสวนนายนาจิบ จากข้อกล่าวหาทุจริตเงินกองทุน 1MDB ขณะที่นายอันวาร์ อิบราฮิม อดีตผู้นำพรรคฝ่ายค้านซึ่งถูกตัดสินจำคุกข้อหามีความสัมพันธ์กับผู้ช่วยชาย ออกแถลงการณ์สนับสนุนจุดยืนของภาคประชาชน ภาคการเมืองและบุคคล ซึ่ง

²³³ Siam intelligent. (2013). การเลือกตั้งครั้งที่ 13 ของมาเลเซีย จาก “Ubah” (เปลี่ยนแปลง) มาสู่ “Perjuangan” (การต่อสู้). [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.siamintelligence.com/malaysian-ge13-from-ubah-to-perjuangan/> (17 มีนาคม 2560)

รวมถึงมหาธีร์ ในการกดดันให้นายนาจิบลงจากตำแหน่ง โดยมองว่านายนาจิบจะต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางการเมืองที่ทำลายสถาบันบริหารและทำให้ชาวมาเลเซียต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ²³⁴

จะเห็นได้ว่าในยุคสมัยของนายกรัฐมนตรีนajib ราซัค ความเป็นอิสลามในสังคมมาเลเซียจะไม่ถูกพูดถึงมากนัก ทั้งนี้หลังจากเหตุการณ์การชุมนุมที่เกิดขึ้น นายกรัฐมนตรีนajib ราซัค ได้ให้ความสนใจกับประเด็นอิสลามมากขึ้นหลังจากที่มีเหตุการณ์การความขัดแย้งระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิมในประเทศเมียนมาร์จนทำให้ผู้อพยพชาวโรฮิงญา จากรายงานความคับหน้าความเคลื่อนไหวกดดันรัฐบาลพม่าในประเทศมาเลเซียว่า นายนาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีมาเลเซียขึ้นกล่าวปราศรัยในการชุมนุมที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประมาณห้าพันคน เรียกร้องให้นางอองซานซูจี ในฐานะที่ปรึกษาแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของพม่า ดำเนินการยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ชาวมุสลิมโรฮิงญา หลังปฏิบัติการไล่ล่ากลุ่มลัทธิสุดโต่งในรัฐยะไข่ของกองทัพพม่าส่งผลให้มีชาวโรฮิงญาเสียชีวิตแล้วกว่าร้อยรายและอีกหลายพันคนต้องอพยพหนีตายข้ามไปยังบังกลาเทศ ทั้งยังมีรายงานว่า มีบ้านเรือนของชาวโรฮิงญาถูกเผาทำลายอีกกว่าสี่ร้อยหลังคาเรือนแต่กองทัพพม่าปฏิเสธว่าเป็นฝีมือของกลุ่มลัทธิสุดโต่งที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มสุดโต่งนอกประเทศ

นาย นาจีบ กล่าวถึงชาวโรฮิงญาที่หนีตายออกมาได้เล่าว่ากองทัพพม่ากระทำการฆ่า ทารุณกรรม และข่มขืนชาวบ้าน นางซูจีและรัฐบาลพม่าจำเป็นต้องยุติปฏิบัติการนี้ทันที รวมทั้งยืนยันว่ามาเลเซียจะปกป้องศาสนาอิสลามและสวัสดิภาพของชาวมุสลิม ตลอดจนกล่าวตั้งคำถามต่อนางซูจีว่าไม่เห็นลงมือทำอะไรทั้งที่เป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ นอกจากนี้ยังเรียกร้องให้องค์การความร่วมมืออิสลาม หรือโอไอซี และสหประชาชาติ หรือยูเอ็น ออกมาเคลื่อนไหวกดดันทางการพม่าด้วย เนื่องจากประชาคมโลกไม่สามารถทนมองเฉยๆ ได้อีกต่อไป “มีประโยชน์อะไรที่นางอองซาน ซูจี มีรางวัลโนเบลสันติภาพ เราต้องการบอกนางซูจีว่าพอก็คือพอ เราต้องและเราจะปกป้องชาวมุสลิมและศาสนาอิสลาม” นายกรัฐมนตรีมาเลเซียกล่าว

ทั้งนี้นายเจมส์ ชิน นักวิเคราะห์จากสถาบันเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยแทชมาเนีย ประเทศออสเตรเลียระบุว่านายนาจิบกำลังพยายามสร้างภาพพจน์ทางการเมืองให้เป็นผู้ผู้นำในโลกมุสลิม ประเด็นปัญหาชาวโรฮิงญานั้นเป็นเพียงเครื่องมือ ขณะที่นางบริตเจ็ต เวลช์ นักวิเคราะห์จากมหาวิทยาลัยอิมเปก ประเทศตุรกี มองว่าหากนายนาจิบหวังให้ชาวโรฮิงญาจริงก็น่าจะหันไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชาวมุสลิมในประเทศก่อนตั้งนานแล้ว²³⁵

5.4 รุกน เนอการา (Rukun Negara)

Rukun Negara เป็นปรัชญาแห่งชาติ ประกาศใช้ในช่วงของนายกรัฐมนตรีคนที่สอง ตน อับดุลราซัค (Tun Abdul Razak) ในวันเอกราช (Merdeka Day) ปี 1970 เพื่อออกมาตราการป้องกันการจลาจลในปี 1969 ซึ่งมีทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ การเชื่อในพระเจ้า การรักประเทศชาติ การปกป้องสถาบัน การเคารพกฎหมาย และความเป็นเอกภาพของมาเลเซีย

จุดสำคัญที่เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติในมาเลเซียเกิดเมื่อปี 1969 ซึ่งเป็นปีที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพันธมิตรฝ่ายรัฐบาลเสียที่นั่งในสภาไม่น้อยแก่ฝ่ายค้านที่มีพรรคกิจประชาธิปไตยของคนจีน (Democratic Action Party (DAP)-Parti Tindakan Demokratik) เป็นแกนนำ ผู้สนับสนุนพรรคกิจประชาธิปไตยได้เดินขบวนฉลองชัยในกัวลาลัมเปอร์และมีการกระทบกระทั่งกับชาวมลายู

²³⁴ ThaiPBS. (2016). “มหาธีร์” จับมือฝ่ายค้านขับไล่ “นาจิบ”. (ออนไลน์) เข้าถึงจาก<http://news.thaipbs.or.th/content/250664> (17 มีนาคม 2560)

²³⁵ หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (2549). “นาจิบ” ไม่ไว้หน้า! จาก “ซูจี” ปมโรฮิงญา เขี่ยมีรางวัลโนเบลสันติภาพไว้ทำไม!?. (ออนไลน์). สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/around-the-world-news/news_128001 (17 มีนาคม 2560)

ที่สนับสนุนพรรคอัมโน ต่อมาเมื่อถึงวันที่ 13 พฤษภาคมก็กลายเป็นการปะทะนองเลือดระหว่างชาวมลายูกับชาวจีนและชาวอินเดียแล้วลุกลามไปยังเมืองอื่น เหตุร้ายที่เกิดขึ้นทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 150 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวจีน โดยเหตุการณ์ครั้งนี้ นับเป็นกรณีจลาจลชนชาติที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ของมาเลเซีย

เมื่อเกิดเหตุการณ์นองเลือดแล้ว ในวันที่ 16 พฤษภาคม 1969 จึงได้มีการประกาศกฎอัยการศึก มีการจัดตั้งสภาพปฏิบัติการแห่งชาติ (Majlis Gerakan Negara) หรือชื่อย่อว่า Mageran ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประเทศ โดยมีตนอับดุลราซัค ขณะนั้นเป็นรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานสภาพปฏิบัติการแห่งชาติ (Majlis Gerakan Negara) การบริหารประเทศขึ้นตรงต่อพระราชอาธิบัติ โดยใช้กฎอัยการศึก รัฐธรรมนูญของประเทศถูกระงับการใช้ชั่วคราว และรัฐสภาถูกยุติการปฏิบัติงานชั่วคราว จากเหตุการณ์นองเลือดนี้ ได้มีบุคคลจำนวนหนึ่งโจมตีการทำงานของ ตนกู อัลตุลเราะห์มาน ปุตรา (Tunku Abdul Rahman Putra) นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นรวมทั้งความห่างของช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างชาวมลายูกับชาวจีน ดังที่ปรากฏในหนังสือที่เขียนโดย มหาธีร์ มุฮัมหมัด โดยใช้ชื่อว่า Malay Dilemma จนหนังสือดังกล่าวถูกห้ามโดยรัฐบาลในขณะนั้น

ในช่วงเวลาการประกาศกฎอัยการศึกนั้น ทางสภาพปฏิบัติการแห่งชาติได้ดำเนินการหลายอย่าง เพื่อให้เกิดความปรองดองขึ้นในชาติ มีการประกาศ Rukun Negara ในการสร้างปรองดองระหว่างเชื้อชาติต่างๆในประเทศมาเลเซีย หลังเหตุการณ์จลาจลรัฐบาลมาเลเซียได้ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่นำไปสู่การจลาจล ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างชนชาติ ซึ่งประกอบด้วยเศรษฐกิจระหว่างชาติพันธุ์มลายูจีนและอินเดีย โดยมีรากฐานมาจากนโยบายการให้สิทธิพิเศษแก่ชาติพันธุ์มลายูในสมัยอาณานิคม ภายหลังจากการที่เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชาวมลายูจนนำไปสู่ความเกลียดชังและการใช้ความรุนแรงต่อชนชาติอื่น ส่วนการแสดงออกที่ไม่มีข้อจำกัดของนักการเมืองและสื่อมวลชนเป็นชนวนที่นำไปสู่เหตุร้าย ดังนั้นรัฐบาลมาเลเซียภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีตนอับดุลราซัค (Tun Abdul Razak) จึงได้ออกมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาที่เป็นต้นตอของความขัดแย้งทางชนชาติ²³⁶ และเพื่อยกระดับสถานะของชาวภูมิบุตร (Bumi putera) ซึ่งในที่นี้หมายถึงชาวมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม ทั้งทางด้านสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของรัฐบาลในการรักษาฐานเสียงของตนไว้ได้ ซึ่งมาตรการนั้นคือนโยบายเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Policy-NEP) ที่เริ่มขึ้นในปี 1971 โดยรายละเอียดของมาตรการทางเศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่มีผลกระทบลึกซึ้งต่อความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติ รัฐบาลมาเลเซียได้ทุ่มงบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาการผลิตทางการเกษตรและปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมลายูในชนบท มีการซื้อกิจการจากต่างชาติและจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นแล้วกระจายหุ้นในรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ให้คนมลายูได้ถือครอง นอกจากนี้รัฐบาลยังออกกฎหมายกำหนดให้กิจการเอกชนตั้งแต่ขนาดกลางขึ้นไปต้องมีหุ้นของชาวมลายูไม่ต่ำกว่า 30% และต้องมีคนงานมลายูไม่ต่ำกว่า 50%

ส่วนมาตรการอื่นๆที่ใช้ได้แก่ การห้ามอภิปราย วิจารณ์ถกเถียงเรื่องละเอียดอ่อนทางชนชาติ เช่นฐานะและอำนาจของสุลต่าน การใช้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการ การประกาศให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ สิทธิพิเศษของชาวมลายู เป็นต้น ผู้ฝ่าฝืนจะมีความผิด แม้กระทั่งการอภิปรายในรัฐสภาก็ทำไม่ได้ ซึ่งนโยบายนี้ได้สร้างความไม่พึงพอใจแก่ชนชาวจีน ทั้งนี้มาตรการอีกข้อหนึ่งคือการจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน การเสนอข่าวสารของสื่อแขนงต่างๆ ถูกควบคุมอย่างเข้มงวด สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวัฒนธรรมของต่างประเทศที่เข้ามาเลเซียจะต้องถูกตรวจสอบและวางเงินประกันก่อนแพร่ไปยังสาธารณะ มาตรการเหล่านี้ได้รับการสืบทอดและปฏิบัติอย่างเข้มข้นในช่วงการปกครองที่นานถึง 22 ปีของนายกรัฐมนตรี มหาธีร์ มุฮัมหมัด (Mahathir Mohamad) จนกลายเป็นหลักการพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติในมาเลเซีย

²³⁶ ภูมิ พทยา, 2550. อ้างถึงแล้ว

ส่วนมาตรการทางสังคมที่สำคัญได้แก่การกำหนดให้มหาวิทยาลัยรับสมัครนักศึกษาใหม่ก่อนชนชาติอื่น นโยบายนี้มีผลโดยตรงต่อนักเรียนชาวจีนและชาวอินเดียที่มีผลการเรียนดีแต่ไม่สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยในมาเลเซีย คนเหล่านี้จึงหันไปเล่าเรียนในต่างประเทศ เมื่อเรียนจบมีจำนวนไม่น้อยไม่ยอมกลับมาเลเซีย

ผลจากการดำเนินมาตรการดังที่กล่าวมาทำให้ปัญหาชนชาติในมาเลเซียแทบไม่มีโอกาสประทุขึ้นอีก ความสมานฉันท์ของคนในชาติถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี มาเลเซียกลายเป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมชั้นสูงประเทศหนึ่งในภูมิภาคนี้²³⁷

ส่วนในทางการเมืองนั้นปรากฏว่าพรรคการเมืองฝ่ายค้านต่างๆในช่วงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 1969 ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพรรคแนวร่วมแห่งชาติ(Barisan Nasional – National Front) อันเป็นการรวมตัวของพรรคการเมืองต่างๆ ต่อจากพรรคพันธมิตร (Parti Perikatan) ไม่ว่าจะเป็นพรรคขบวนการประชาชนมาเลเซียหรือ Parti Gerakan Rakyat Malaysia (Gerakan) ที่มีฐานอำนาจอยู่ในรัฐปีนัง พรรคประชาชนก้าวหน้า หรือ People 's Progressive Party (PPP) ที่มีอิทธิพลอยู่ในรัฐเปรัก รวมทั้งพรรคอิสลามมาเลเซีย หรือ Parti Islam SeMalaysia (PAS) ที่มีอิทธิพลในรัฐกลันตัน มีเพียงพรรคกิจประชาธิปไตย หรือ Democratic Action Party (DAP) เท่านั้นที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพรรครัฐบาล²³⁸

5.5 หลักการ Islam Hadhari และ Mujtama' al-Madani

หลัก Islam Hadhari และ Mujtama' al-Madani เป็นสองทฤษฎีทางการเมืองที่ใช้ทั้งทางสังคมการเมืองและภาคประชาสังคมเพื่อสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามกับประชาธิปไตย อิสลาม Hadhari หรือ Islam Islamizational เป็นทฤษฎีทางการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นโดยนายกรัฐมนตรี อับดุลลอฮ์ อะหมัด บาดาวี ในปี ค.ศ. 2004 หลักการ 10 ประการได้แก่²³⁹

1. การศรัทธา และยำเกรงต่ออัลลอฮ์เจ้า
2. ใช้หลักธรรมมาภิบาลในการบริหาร
3. ประชาชนมีความคิดที่อิสระ
4. มีความเป็นเลิศทางวิชาการ
5. มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุลและครอบคลุม
6. มีคุณภาพชีวิตที่ดี
7. ประกันสิทธิเสรีภาพของชนกลุ่มน้อยและสิทธิสตรี
8. มีวัฒนธรรมและจรรยาบรรณ
9. รักษาสิ่งแวดล้อม
10. มีความเข้มแข็งในการระงับรักษาชาติ

²³⁷ อ้างถึงแล้ว

²³⁸ นิอับดุลรากิบ บินนิฮ์สซัน, อ้างถึงแล้ว

²³⁹ อับดุลอะซีซ บินฮาฟิอี, “อิสลามฮะฎารี (Islam Hadhari) : การบริหารจัดการทางวัฒนธรรมในสังคมมลายูมุสลิมมาเลเซียที่รัฐไทยควรศึกษา” เข้าถึงได้ที่ <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=651> [เข้าถึงเมื่อ 8 มีนาคม 2560]

จึงเรียกรูปแบบนี้ว่า 'อิสลามสมัยใหม่ – Islamic Modernism' เป็นวิธีการที่บาตาวีทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างมุสลิมกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมหรือในคำกล่าวของเขาที่กล่าวถึง Islam Hadari ว่าคือ "แนวทางเพื่อจัดระบบของชาติในประเทศมุสลิม เช่น เรา (มาเลเซีย) ที่เป็นธรรม และเป็นแนวทางของทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติหรือศาสนา"²⁴⁰ ที่สำคัญคือ Islam Hadari ยังเป็นความพยายามของบาตาวีเพื่อแยกของตัวเองออกจากกลยุทธ์ islamisation Mahathir ซึ่งเขาถือนโยบายดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางวัตถุมากเกินไป และไม่เพียงพอในด้านการพัฒนาทางจิตใจ เป้าหมายของ Islam Hadhari มีอยู่สองประการ คือประการแรก "เป็นแนวคิดที่ช่วยในการจัดวางบทบาทของศาสนาอิสลามในบริบทของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย"²⁴¹ ประการที่สอง Islam Hadhari ถูกสร้างขึ้นเพื่อเอาชนะการแบ่งแยกทางเชื้อชาติซึ่งเป็นปัญหาที่ร้ายแรงในสมัยนั้นซึ่งเน้นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเชื้อชาติที่แตกต่างกันในประเทศมาเลเซีย โดยที่อับดุลลอฮ์ มุंहวังที่จะจัดผลกระทบต่างๆ ด้านลบของ Islamization และมีขึ้นเพื่อความหลากหลายของศาสนาในประเทศมาเลเซีย"²⁴²

ถึงแม้ว่าแนวคิดนี้จะขาดการอธิบายที่ชัดเจนและลึกซึ้งในรายละเอียด แต่ Islam Hadari ของบาตาวีก็ค่อนข้างประสบความสำเร็จและทำให้ประชาชนจำนวนมากทั้งชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมประทับใจ องค์กรภาคประชาสังคมอิสลามจำนวนมากได้ใช้หลักการสิบประการของ Islam Hadari เป็นพื้นฐานสำหรับค่านิยมและหลักการของพวกเขา

ส่วน Mujtama 'al-Madani หรือ civil city-state เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ใช้ในการสนับสนุนอิสลามการเมือง แนวความคิดดังที่เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง 'The Asian Renaissance' โดย อันวาร์ อิบราฮิม อดีตรองนายกรัฐมนตรีสมัยมหาธีร์ และหัวหน้าพรรคพันธมิตรฝ่ายค้าน Barisan Alternatif โดย Mujtama 'al-Madani สามารถอธิบายได้ว่าเป็น "ระบบสังคมที่ยึดหลักจริยธรรม ซึ่งรับประกันความสมดุลระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลและความมั่นคงทางสังคม"²⁴³

ตามที่อันวาร์ อิบราฮิมผู้ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนความเป็นอิสลามภีวัตน์ (Islamization) อย่างมากนั้นให้ความเห็นว่า อิสลามการเมืองนั้นต้องประกอบด้วยค่านิยมที่สำคัญได้แก่ ความยุติธรรม (al-'adl) ความอดทน (al-tasamuh) และความเมตตา (al-rahma)²⁴⁴ โดยเขาได้พิจารณาเพื่อให้แน่ใจว่าองค์ประกอบทั้งสามประการดังกล่าวนี้ได้ถูกรวมไว้ในระบอบประชาธิปไตยของมาเลเซียและเขาได้ใช้ Mujtama 'al-Madani เพื่อเป็นแนวทางในการบรรลุเป้าหมายนี้ ทั้งนี้ยังมีองค์ประกอบสำคัญอื่นๆ ของ Mujtama 'al-Madani คือความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยของมาเลเซียการดำเนินงานของเศรษฐกิจและตลาดเพื่อสังคมและการส่งเสริมภาคประชาสังคม ด้วยเหตุนี้องค์กรประชาสังคมในประเทศอิสลามหลายๆ หน่วยงานได้รับแรงบันดาลใจจาก Mujtama 'al-Madani ของ อันวาร์ อิบราฮิม และนำไปใช้เช่นเดียวกับ Islam Hadhari เพื่อเป็นกรอบทฤษฎีที่สนับสนุนและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักค่านิยมของอิสลามและตามกรอบแนวคิดของพวกเขา

5.6 อิสลามการเมืองในแบบ PAS และ UMNO

มาเลเซียเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อชาติ จึงทำให้พรรคการเมืองในมาเลเซียประกอบไปด้วยหลายพรรค ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ พรรคแนวร่วมแห่งชาติ (Barisan Nasional (BN)-

²⁴⁰ Abdullah Ahmad Badawi, 2005

²⁴¹ Thaib, 49

²⁴² Schottman, 64

²⁴³ Jackson, 119

²⁴⁴ Schottman, 65

Nation Front) เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล และพรรคฝ่ายค้านหรือพรรคสมาชิกของแนวร่วมทางเลือก (Barisan Alternatif (BA) - Alternative Front) ทั้งนี้ศาสนาอิสลามมิได้มีบทบาทในมิติเพียงแค่ผู้นำของมาเลเซียเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีการนำศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง อย่างเช่น พรรคอิสลามแห่งมาเลเซีย PAS (Parti Islam Se-Malaysia) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านได้นำเอาศาสนาอิสลามเข้ามาใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้และตอบโต้กับรัฐบาลที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคอัมโนหรือ UMNO (United Malays National Organisation (UMNO) - *Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu*) ซึ่งเป็นพรรคแกนหลักในพรรคแนวร่วมแห่งชาติ (*Barisan Nasional*-Nation Front) โดยหลักการของพรรค PAS มุ่งเน้นที่การเผยแพร่ศาสนาอิสลาม มีเป้าหมายเพื่อให้มาเลเซียกลายเป็นรัฐอิสลาม (Islamic State)²⁴⁵ ซึ่งหลักการของพรรค PAS มีดังนี้²⁴⁶

1. เพื่อต่อสู้และจัดตั้งกลุ่มสังคมมุสลิมที่อยู่ภายใต้กฎหมายและค่านิยมของอิสลามในมาเลเซีย
2. เพื่อปกป้องคำสอนที่แท้จริงของอิสลาม เอกราช และอำนาจอธิปไตยของประเทศ
3. เพื่อเรียกร้องมวลมนุษยชาติให้ปฏิบัติตามคำสอนของอัลลอฮ์ และผู้นำสารของพระองค์
4. เพื่อรักษาไว้ซึ่งวิถีแห่งอิสลาม ประกอบด้วยเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและการศึกษา
5. เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นพี่น้องมุสลิม และสนับสนุนความเป็นหนึ่งเดียวของพี่น้องมุสลิม เพื่อความมีเสถียรภาพทางการเมือง
6. เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางสังคม เพื่อนำความยุติธรรมมาสู่สังคม
7. เพื่อทำงานร่วมกับสถาบัน องค์กร และขบวนการเคลื่อนไหว โดยยึดวัตถุประสงค์ตาม PAS ภายใต้กฎหมายของประเทศ
8. เพื่อเผยแพร่คำสอนตามคัมภีร์อัลกุรอาน และปกป้องภาษามลายูในฐานะภาษาประจำชาติ
9. ต่อสู้เพื่อสร้างวัฒนธรรมของชาติ และขนบธรรมเนียมของมาเลเซียตามหลักคำสอนของอิสลาม
10. เพื่อทำงานร่วมกับสหประชาชาติ และองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ นำมาซึ่งสันติภาพและการรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และกำจัดการเป็นเผด็จการทุกชนิดในสังคม เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์
11. ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญของมาเลเซีย และกฎหมายของประเทศเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของพรรค PAS

จะเห็นว่าอิสลามภายใต้การนำเสนอของพรรค PAS คือการพยายามที่จะทำให้มาเลเซียกลายเป็นรัฐอิสลาม (Islamic State) โดยการนำหลักการทางศาสนาอิสลามมาใช้เป็นกฎหมาย ของประเทศเพราะพรรค PAS เชื่อว่าหากรัฐได้นำเอากฎหมายศาสนาเข้ามาเป็นกฎหมายในสังคมก็จะทำให้สังคมเกิดความเกรงกลัว ด้วยความเชื่อและศรัทธาที่มีตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม²⁴⁷

ในขณะเดียวกันพรรค UMNO นั้นจะยึดเอาแนวคิดในเรื่องของอิสลามที่เป็นแบบอิสลามทางสายกลาง (moderate Islam) ภายใต้การนำของรัฐบาล มหาธีร์ มุฮัมหมัด ที่ก้าวขึ้นมามีตำแหน่งผู้นำมาเลเซียในปี 1981 โดยมีความมุ่งหวังที่จะให้สังคมมาเลเซียเป็นไปตามวิถีของพรรค UMNO ศาสนาอิสลามจึงถูกใช้เพื่อ

²⁴⁵ Michael G. Palest. Ordinary Muslims and Muslim Resurgence in Contemporary Malaysia: Notes on an Ambivalent Relationship. 1997: 235

²⁴⁶ Farish A. Noor. "Blood, Sweat and Jihad: The Radicalization of political Discourse of the Pan-Malaysia Islamic Party (PAS) from 1982 Onwards". Contemporary Southeast Asia, 25:2 (August 2003). p.204

²⁴⁷ Muhamad Syukri Salleh. "Establishing an Islamic State: Ideals and Realities in the State of Kelantan, Malaysia", Southeast Asian Studies, 73:2 (September 1999), p. 241

สร้างความเสถียรภาพทางการเมือง ภายใต้การนำนโยบายการเพิ่มคุณค่าของอิสลามควบคู่กับการพัฒนาทางด้านวัตถุ พร้อมสโลแกนของพรรค ‘การนำผ่านแบบอย่าง’ และ ‘โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และน่าเชื่อถือ’²⁴⁸ โดยเขามองว่าเป็นวิถีทางที่เหมาะสมสำหรับสังคมมาเลเซีย นั่นก็คือการให้อิสลามสามารถควบคู่ไปกับความทันสมัยและเศรษฐกิจได้ กอปรกับความท้าทายจากกระแสฟื้นฟูอิสลามที่เกิดขึ้นทั่วในสังคมมาเลเซียในขณะนั้นทำให้ มหาธีร์ ต้องพยายามชะลอกระแสอิสลามในแบบการหวนกลับไปสู่คำสอนแบบดั้งเดิม (fundamentalism)²⁴⁹ เหตุนี้จึงเป็นที่มาของกระบวนการอิสลามนวัต (Islamization) ที่เกิดขึ้นในมาเลเซียประกอบกับการแข่งขันกันระหว่างรัฐบาลมาเลเซียภายใต้การนำของพรรค UMNO กับขบวนการฟื้นฟูศาสนาในกลุ่มอื่นๆ ในมาเลเซีย ในการชิงให้การนิยามแก่ “อิสลามที่แท้จริง” ที่เหมาะสมกับสังคมมาเลเซีย²⁵⁰

ในยุคของนายกรัฐมนตรี อับดุลลอฮ์ อะหมัด บาดาวี หลักการอิสลามฮะฎอรี (Hadari) ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในที่ประชุมสมัชชาพรรค UMNO สมัยสามัญประจำปี 2006 เมื่อวันที่ 13-19 พฤศจิกายน 2006 โดย บาดาวี นายกรัฐมนตรีมาเลเซียในฐานะหัวหน้าพรรค UMNO ได้รายงานผลงานและความพยายามของรัฐบาลภายใต้การนำของพรรค UMNO ว่า (1) ได้ปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้แก่ประชาชน อาทิเช่น การนำเสนอมาตรการในแผนพัฒนามาเลเซีย ฉบับที่ 9 (2) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการส่งเสริมการศึกษา (3) ย้ำความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการสร้างแหล่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม (4) ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของภาคราชการ (5) รัฐบาลได้เปิดกว้างรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นทั้งจาก ส.ส. และจากประชาชน (6) ใช้แนวทางทางการทูตและหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และย้ำว่าชาวมุสลิมควรปรองดองกัน (7) ส่งเสริมความสมานฉันท์ของคนในชาติ (8) ย้ำหลักการอิสลามสายกลาง หรืออิสลามฮะฎอรี²⁵¹ โดย บาดาวี กล่าวว่า สำหรับมาเลเซียนั้นเชื่อมั่นในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากว่า จะสามารถนำศาสนามาใช้เพื่อความก้าวหน้าได้ โดยวิธีการดังกล่าวนี้เรียกว่า ‘อิสลามฮะฎอรี’ หรือ ‘อิสลามอารยะ’ “วิธีการดังกล่าวนี้จะมิขัดแย้งเพื่อสร้างจัดระเบียบโลกให้มีความมั่นคง และไม่ใช่เป็นวิธีที่จะสร้างความสงบให้โลกตะวันตกเพียงอย่างเดียวเท่านั้น”

โดยสิ่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาสนาอิสลามที่มีต่อการเมืองมาเลเซียในการเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อทิศทางการเมืองของมาเลเซีย ในการกำหนดนโยบายต่างๆ ทั้งภายในประเทศและในระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และกลายเป็นจุดที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของของแนวคิดทางสังคมของมาเลเซียที่มีต่อประเด็นอิสลามได้อย่างชัดเจนระหว่างทั้ง 2 ฝ่าย

5.7 ขบวนการดะวะห์ (Dakwah) หน่วยงานภาคประชาสังคม และอูลามา (Ulama) กับการฟื้นฟูอิสลามในสังคมมาเลเซีย

อย่างไรก็ตามเพื่อดำรงไว้ซึ่งความมีเสถียรภาพให้กับสังคมมาเลเซีย และการรักษาไว้ซึ่งฐานเสียงสนับสนุนของพรรครัฐบาล ส่งผลให้เกิดการพยายามแข่งขันกันระหว่างรัฐบาลภายใต้การนำของพรรค UMNO

²⁴⁸ Ahmad Fauzi Abdul Hamid. Political Islam and Recent Rise of Islamist Conservatism in Malaysia. Singapore: ISEAS perspective, 58: 2013 (October 2013)

²⁴⁹ Ahmad Fauzi Abdul Hamid, 2012. Ibid

²⁵⁰ พวงทอง ภาวพันธุ์. มาเลเซียกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พินิจปัญหาจากกรอบอิสลามนวัต. ฟ้าเดียวกัน. 5.1 (2550) หน้า 170-171

²⁵¹ อับดุลอะซีส บินฮาฟิซ. อิสลามฮะฎอรี (Islam Hadhari) : การบริหารจัดการทางวัฒนธรรมในสังคมมลายูมุสลิมมาเลเซียที่รัฐไทยควรศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=651>. [สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560]

กับขบวนการฟื้นฟูอิสลาม (Dakwah) ในการนิยามความเป็น มลายู ให้กับสังคมมาเลเซีย ซึ่งทำให้ความเป็นอิสลามกับความเป็นชาวมลายูกลายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ อีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้อิสลามได้เข้าไปมีส่วนต่อการกำหนดทิศทางทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ในช่วงกลางถึงปลายศตวรรษที่ 1970 ขบวนการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม หรือกลุ่มตะวะฮ์ (Dakwah) ได้เกิดขึ้นในสังคมมาเลเซียขบวนการนี้มุ่งเผยแพร่ศาสนาอิสลาม โดยเกิดจากแรงผลักดันสำคัญๆ 6 ประการ²⁵² ประกอบด้วย

1. เพื่อตอบโต้และรับมือกับกระแสของความทันสมัย (Modernization) ในมาเลเซีย
2. เพื่อต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialist) หรือลัทธิครองความเป็นเจ้าของตะวันตก
3. เพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูทางจิตวิญญาณ
4. เพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านกับกระบวนการสร้างเหตุผลทางสังคมของโลกสมัยใหม่ที่ท้าทายต่อโลกทัศน์ทางศาสนา และปรัชญาแบบเดิม

5. เพื่อแสวงหาหนทางที่จะอยู่ต่อซึ่งเต็มไปด้วยการตั้งคำถาม หรือความไม่เชื่ออย่างถอนรากถอนโคน (radical doubt) ไม่ว่าต่อสถาบัน ค่านิยมและศีลธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคมเพื่อสร้างจารีตอันใหม่ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้สามารถนิยามหรือผลักดันอัตลักษณ์ใหม่ทางชาติพันธุ์-ศาสนาในสังคมใหม่ที่หลากหลายได้

อาจกล่าวได้ว่าภายหลังจากเหตุการณ์การจลาจลที่เกิดขึ้นได้นำมาซึ่งกระแสของการฟื้นฟูอิสลามท่ามกลางสังคมมาเลเซีย โดยมีขบวนการตะวะฮ์ เป็นขบวนการที่ขับเคลื่อนการฟื้นฟูอิสลามนี้ ซึ่งเริ่มจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย แต่อย่างไรก็ตามขบวนการตะวะฮ์นั้นก็มีอยู่หลากหลายกลุ่มและมีเป้าหมายขององค์กรที่แตกต่างกันไป แต่จุดร่วมเหมือนกันที่ทุกกลุ่มมีคือต้องการให้มีความตื่นตัวต่อศาสนาอิสลามทั้งในท้องถิ่น ชุมชนและในสังคม ด้วยการยึดมั่นในคำสอนตามคัมภีร์อัลกุรอานและอัลสุนนะห์หรือแนวทางปฏิบัติของศาสดามุฮัมมัด ถึงแม้ว่าขบวนการตะวะฮ์จะมีหลากหลายในสังคมมาเลเซีย แต่ขบวนการที่สำคัญๆ อาจกล่าวได้ว่ามี 3 กลุ่มด้วยกันคือ Darul Arqam เป็นองค์กรที่ยึดหลักพอเพียงแบบคอมมูน (commune) ตามรอยแบบอย่างศาสดามุฮัมมัด กลุ่มต่อมาคือ ABIM (Angkatan Belia Islam Malaysia – the Malaysian Islamic Youth Organization) กลุ่มนี้เติบโตมาจากการรวมกลุ่มของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยมีผู้นำคนสำคัญคือ อันวาร์ อิบราเฮม ภายหลังเขาถูกตั้งเข้าร่วมกับพรรครัฐบาลอัมโน ซึ่งกลุ่มนี้พยายามเคลื่อนไหวภายใต้คำนิยามร่วมที่ว่า ‘การสร้างสังคมมาเลเซียต้องอยู่บนหลักการของอิสลาม’²⁵³ กลุ่มที่สามคือกลุ่ม PERKIM เป็นองค์กรการกุศลที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเน้นหลักอิสลามแบบสายกลาง (moderate Islam)²⁵⁴

ทั้งนี้นอกจากขบวนการฟื้นฟูอิสลามแล้ว การได้รับอิทธิพลจากการเมืองในโลกมุสลิมภายนอกก็มีส่วนในการผลักดันให้ประเด็นอิสลามเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสังคมและการเมืองมาเลเซีย เช่น เหตุการณ์การปฏิวัติอิหร่านในปี 1979 ที่นำโดย อายะตุลลอฮ์ อิหม่าม โคมัยนี (Ayatullah Imam Khomeini) กลายเป็นจุดเปลี่ยนของโลกมุสลิมเนื่องจากการปฏิวัติในครั้งนี้เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม (Farish A. Noor, 2003: 204)²⁵⁵ ในมาเลเซีย กลุ่ม ABIM ที่นำโดย อันวาร์ อิบราเฮม ที่มีการเคลื่อนไหวรณรงค์สนับสนุนการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในอิหร่าน จึงเห็นได้ว่าอิทธิพลการเมืองภายนอกและขบวนการฟื้นฟูอิสลามที่เกิดขึ้นในมาเลเซียได้ส่งผลให้อิสลามมีอิทธิพลต่อการเมืองมาเลเซียเป็นอย่างมาก

²⁵² Shamsul A.B., “Identity Construction, Nation Formation, and Islamic Revivalism in Malaysia,” in *Islam in an Era of Nation-states: Politics and Religious Renewal in Malaysia in Muslim Southeast Asia*, (1999). p. 211

²⁵³ Shamsul, *ibid.*, p. 216

²⁵⁴ Shamsul, *ibid.*, p. 172

²⁵⁵ Farish A. Noor, 2003: 204

5.7.1 บทบาทของหน่วยงานประชาสังคมในการส่งเสริมอิสลามการเมืองของมาเลเซีย

บทบาทของภาคประชาสังคมในการส่งเสริมอิสลามการเมืองเป็นประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ควรมีการตรวจสอบเพื่อทราบว่าการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองของประเทศมาเลเซียมีส่วนช่วยให้เกิดประชาธิปไตยในมาเลเซียได้อย่างไร เช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ภาคประชาสังคมในประเทศมาเลเซียเป็นพื้นที่ทางการเมืองหนึ่งที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ที่ไม่เพียงแต่ในเรื่องของประชาธิปไตย แต่ยังรวมถึงการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ หน่วยงานภาคประชาสังคมของมาเลเซียที่มีความหลากหลายและมีชีวิตชีวาแม้จะอยู่ภายใต้ข้อจำกัด ด้านเสรีภาพในการแสดงออก การชุมนุม และด้านสื่อก็ตาม²⁵⁶

ABIM และ Darul Arqam

ในบรรดาองค์กรภาคประชาสังคมทั้งหมด Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM) หรือขบวนการเยาวชนมาเลเซียเป็นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองของประเทศมาเลเซียมากที่สุด องค์กรเคลื่อนไหวอิสลามนี้มีเป้าหมายในการสร้างสังคมและส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างจริงจังจากมุมมองของอิสลามก่อตั้งเมื่อปี 1971 ระหว่างการเกิดกระแสการฟื้นฟูอิสลาม Islamic Resurgence ในมาเลเซีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเป็นอิสลามในมาเลเซีย ABIM จะร่วมทำงานอย่างแข็งขันกับ PAS ในการท้าทาย UMNO ต่อนโยบายของรัฐบาลและการบริหารของรัฐบาลที่เห็นว่ายังไม่ใช่อิสลามที่เพียงพอ²⁵⁷ และอีกหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักในการร่วมมือกับ PAS คือการจัดตั้งรัฐอิสลาม ABIM ได้วิพากษ์วิจารณ์ UMNO อย่างเปิดเผยต่อความเป็นอิสลามของ UMNO โดยอ้างว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาอย่างเป็นทางการของมาเลเซีย และนโยบายความเป็นอิสลามของ UMNO นั้นก็ไม่เพียงพอและมีความเป็นสายกลางมากเกินไป มีการถกเถียงถึงความเป็นประเทศอิสลามที่แท้จริง ในเรื่องของการดำเนินการทางกฎหมาย รูปแบบเศรษฐกิจที่ไม่ได้เป็นไปตามหลักการของศาสนาอิสลาม และ zakat (หลักการชวากต การให้ทาน) ก็ควรเป็นไปตามแบบประเทศอิสลามอย่างแท้จริง รวมถึงกฎหมายที่มีการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจก็ควรเป็นไปตามหลักการอิสลาม และ zakat (รูปแบบของการให้ทาน) ควรมาแทนที่ระบบภาษีอากรที่มีอยู่²⁵⁸ เพื่อส่งเสริมศาสนาอิสลามและการพัฒนาประชาธิปไตยอิสลามมากขึ้น ABIM ได้ร่วมมือไม่เพียงแต่พรรค PAS แต่ยังมีอื่น ๆ องค์กรภาคประชาสังคมต่างๆ ทั้งหน่วยงานศาสนาและไม่ใชศาสนา และเป็นผู้นำองค์กรที่เรียกว่าพันธมิตรความร่วมมืออิสลาม (ACCIN) ซึ่งเป็นองค์กรร่วมของกลุ่มเคลื่อนไหวอิสลาม (Islamic Movement groups)²⁵⁹ ABIM จึงได้รวบรวมองค์กรภาคประชาสังคมที่แตกต่างกันเพื่อแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจต่อนโยบายเกี่ยวกับการปกครองระบอบอิสลามสายกลางที่ดำเนินการภายใต้รัฐบาลของ UMNO พวกเขาไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอิสลามการเมือง แต่ยังให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตยของมาเลเซียอีกด้วย หนึ่งในเป้าหมายหลักของ ABIM คือการเสริมสร้างคุณค่าทางประชาธิปไตยและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับประชาสังคมของประเทศมาเลเซียโดยการจัดประชุมสัมมนาและเปิดเวทีสาธารณะ เนื่องจากเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่และได้ร่วมมือกับ PAS รวมถึงองค์กรอิสลามอื่นๆ ABIM จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอิสลามทางการเมืองในขณะเดียวกันก็ช่วยเพิ่มพื้นที่ทางประชาธิปไตยของมาเลเซีย

²⁵⁶ Weiss, 742

²⁵⁷ Sundaram, Cheek 853

²⁵⁸ Sundaram, Cheek 864

²⁵⁹ Freedman, 114

Darul Arqam เป็นหนึ่งในองค์กรอิสลามที่มีการถกเถียงกันมากที่สุดในมาเลเซีย ขบวนการอิสลามซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 1968 ภายใต้การนำของ อัซฮารี มุฮัมหมัด (Ashaari Muhammad) และเป็นทีกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในช่วงกระแสอิสลามิวิชั่น (Islamization) ในมาเลเซีย นี่เป็นอีกหนึ่งองค์กรศาสนาอิสลามที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเมืองและการเลือกตั้ง แต่กระนั้นก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชาวมุสลิมในมาเลเซีย²⁶⁰ หลายคนถือว่า Darul Arqam เป็นหน่วยงานภาคประชาสังคมอิสลามที่มีเสียงและมีอิทธิพลมากที่สุดในช่วงการบริหารของ บาดาวี เป็นองค์กรหนึ่งที่เคลื่อนไหวในทางศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับ ABIM และ PAS ตามคำนิยามของ อัซฮารี มุฮัมหมัด ผู้ก่อตั้งกลุ่ม Darul Arqam ต่อกลุ่มเคลื่อนไหวอิสลามกลุ่มอื่นๆ ว่าจำกัดตัวเองโดยเพียงแค่นำเสนอโซโลแกน หรือคำขวัญ จัดสมมนาทางศาสนาที่ดูเป็นเพียงทฤษฎีที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากกว่าการตั้งใจอย่างจริงจังเพื่อก่อตั้งรัฐอิสลาม²⁶¹ คู่แข่งที่ใกล้ชิดที่สุดของ Darul Arqam ได้แก่ กลุ่ม ABIM และพรรค PAS ไม่เพียงเพราะทุกองค์กรต่างมีกลุ่มเป้าหมายเดียวกันคือรัฐธรรมนูญ เยาวชน ปัญญาชนมุสลิม ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่นั้นจะเป็นนักศึกษา แต่กลุ่มเคลื่อนไหวเหล่านี้ได้พยายามแสดงออกถึงความเป็นอิสลามในแบบฉบับของตัวเองด้วย

Darul Arqam ถูกสั่งห้ามในปี 1994 เนื่องจากหน่วยงานทางศาสนาถือว่าเป็นกลุ่มเบี่ยงเบน แต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้ Rifaqah Corporation ในฐานะที่มีบทบาทในการส่งเสริมอิสลามทางการเมืองกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการศึกษาและเศรษฐกิจ Darul Arqam ไม่ได้มีผลกระทบทางการเมืองโดยตรงนอกจากการสร้างคามระส่ำระสายเนื่องจากการแข่งขันกับ ABIM และ PAS และวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล UMNO ที่ไม่ได้มีความเป็นอิสลามมาก ดังนั้น Darul Arqam มาพร้อมกับข้อเสนอที่แตกต่างว่า UMNO ควรเปลี่ยนนโยบาย Islamization

Darul Arqam เหมือนจะมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างไรก็ตามก็ไม่เคยมีเจตนาที่จะเป็นเวทีทางการเมือง แม้ว่าทั้งหมดนี้ Darul Arqam เป็นองค์กรอิสลามที่มีอิทธิพลมากและแม้ว่าวาทกรรมของเขาอาจไม่ดึงดูดชาวมลายูผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนมาก แต่ Darul Arqam ยังคงได้รับการยกย่องจากชาวมุสลิมจำนวนมากว่ามีการแสดงคุณค่าอิสลามที่ดีที่สุดจากบทบาทการบริการทางสังคมและเศรษฐกิจของพวกเขา²⁶²

Sisters in Islam (SIS)

Sisters In Islam (SIS) เป็นองค์กรทางด้านศาสนาอิสลามองค์กรหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสิทธิสตรีในกรอบของศาสนาอิสลาม โดยยึดหลักความเท่าเทียมความยุติธรรมและเสรีภาพตามที่อธิบายไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน²⁶³ และไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าศาสนาอิสลามจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของสตรีและกดขี่ผู้หญิง แต่พวกเขาเชื่อว่าการทำงานผ่านแนวทางของอิสลามสามารถทำให้ผู้หญิงมุสลิมในมาเลเซียได้เข้าถึงสิทธิมากยิ่งขึ้น หนึ่งในเป้าหมายของ SIS คือการปฏิรูปกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความเท่าเทียม ความยุติธรรมและประชาธิปไตยในศาสนาอิสลาม อีกทั้งยังสนับสนุนอิสลามการเมืองเพื่อจัดความยุติธรรมและการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ตัวอย่างเช่นในปี 2003 SIS "ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงกับรัฐบาลรัฐสลังงอร์ที่แสดงความกังวลกับการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวอิสลามเพื่อคัดค้านผู้หญิงมุสลิม"²⁶⁴ นอกจากนี้ SIS ได้ดำเนินการรณรงค์เกลาระทรวงสตรีการพัฒนาครอบครัวและชุมชน ในประเด็นต่างๆ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า SIS มีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างมาก SIS มีส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยของ

²⁶⁰ Hamid, 433

²⁶¹ Sundadam, Cheek 847

²⁶² Hamid, 462

²⁶³ Freedman, 113

²⁶⁴ Freedman, ibid

มาเลเซียเนื่องจากการพัฒนาอย่างแท้จริงในฐานะองค์กรภาคประชาสังคมรายใหญ่ที่ทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่งในฐานะองค์กรสตรีที่มีอำนาจมากที่สุดที่มาเลเซียพวกเขาได้ให้ความหมายใหม่แก่ประชาสังคมอิสลาม

Bersih

Bersih ไม่ได้เป็นองค์กรภาคประชาสังคมด้านศาสนา เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบการเลือกตั้งที่สะอาดและเป็นธรรม (BERSIH ซึ่งหมายถึง สะอาด ในภาษามลายู) หรือ *Gabungan Pilihanraya Bersih dan Adil*-The Coalition for Clean and Fair Elections เป็นพันธมิตรของหน่วยงานภาคประชาสังคมหลายแห่งที่มุ่งมั่นในการผลักดันประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น กลุ่มการเคลื่อนไหวนี้ก่อตั้งขึ้นในปี 2006 และมีการจัดชุมนุมครั้งแรกเมื่อปี 2007 โดยมีผู้สนับสนุนหนึ่งหมื่นถึงสี่หมื่นราย โดยวัตถุประสงค์ของการชุมนุมสาธารณะนี้คือการสร้างความตระหนักในหมู่ประชาชนมาเลเซียต่อการทุจริตของรัฐบาล Bersih กล่าวหาคณะกรรมการการเลือกตั้งภายใต้การบริหารของนายกรัฐมนตรีนาจิบ ราซัคว่าไม่เป็นธรรมที่จะให้รัฐบาล Barisan Nasional ได้ครองอำนาจในปี 2008 และเป็นครั้งแรกที่รัฐบาล BN สูญเสียฐานเสียงไปสองในสามหลังจากผลการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งถือเป็นการชุมนุมที่ประสบความสำเร็จของ BERSIH นับตั้งแต่การชุมนุมครั้งแรก BERSIH ได้มีการชุมนุมมาแล้ว 4 ครั้ง และครั้งล่าสุดในปี 2015 ชาวมาเลเซียในชุดเสื้อเหลืองหลายพันคน หยอยเดินทางออกมาชุมนุมขับไล่นาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีหลังตกเป็นจำเลยต่อสังคมในข้อหามีส่วนพัวพันกับการทุจริตคอร์รัปชันเงินกองทุนรัฐ “1MDB” และต่อมาในปี 2016 มหาธีร์ มุฮัมหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีมาเลเซียจับมือกับแกนนำฝ่ายค้าน ตั้งกลุ่มเฉพาะกิจเพื่อขับไล่นาจิบ ราซัค

โดย มหาธีร์ ได้แถลงการณ์ปฏิญญาประชาชนด้วยข้อเรียกร้องทั้งหมด 37 ข้อ มีเป้าหมายหลักในการขับไล่นาจิบ นาจิบ นายกรัฐมนตรีมาเลเซียคนปัจจุบันให้ลงจากตำแหน่ง โดยระบุว่าเป็นรัฐบาลที่กำลังทำลายการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งยังปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน ทำให้ประชาชนตกอยู่ในความหวาดกลัวว่าจะถูกจับกุมและถูกจองจำ การฉกฉวยกำลังเฉพาะกิจครั้งนี้มีนาย มหาธีร์ เป็นแกนนำ โดยร่วมมือกับแกนนำพรรคฝ่ายค้าน องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงนาย มุฮัยยุดดีน ยาซีน (Muhaiyiddin Yasin) อดีตรองนายกรัฐมนตรีที่ทำงานให้กับนาย นาจิบ มานานถึงหกปี และนาย อันวาร์ อิบราฮิม อดีตผู้นำพรรคฝ่ายค้าน ออกแถลงการณ์สนับสนุนจุดยืนของภาคประชาชน ภาคการเมืองและบุคคล ซึ่งรวมถึง มหาธีร์ ในการกดดันให้นาย นาจิบ ลงจากตำแหน่ง โดยมองว่านายนาจิบ จะต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางการเมืองที่ทำลายสถาบันบริหารและทำให้ชาวมาเลเซียต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ²⁶⁵ แม้จะไม่ใช่องค์กรทางศาสนาอิสลามแต่ก็สามารถสร้างปรากฏการณ์และความตระหนักแก่สังคมมาเลเซียให้เกิดความโปร่งใสทางการเมืองอย่างมาก ทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักของ Bersih สรุปได้คือ เรียกร้องการเลือกตั้งที่ใสสะอาด การปฏิรูประบบการลงคะแนนเสียง การเข้าถึงสื่ออย่างเป็นธรรม และการสร้างเสริมสถาบันของรัฐที่เป็นธรรมเพื่อหยุดการทุจริตและการเมืองที่สกปรก

5.7.2 บทบาทของอุลามะ (ULAMA) ในด้านอิสลามการเมืองในมาเลเซีย

นอกจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรภาคประชาสังคมที่มีส่วนในการขับเคลื่อนความเป็นอิสลามการเมืองในสังคมมาเลเซีย บทบาทของโต๊ะครูหรือผู้รู้ทางศาสนานั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประชาชน

²⁶⁵ ThaiPBS. (2016). "มหาธีร์" จับมือฝ่ายค้านขับไล่ "นาจิบ". (ออนไลน์) เข้าถึงจาก<http://news.thaipbs.or.th/content/250664> (17 มีนาคม 2560)

โดยเฉพาะชาวมุสลิมเนื่องจากเป็นบุคคลที่สังคมเคารพนับถือ ความเห็นหรือการแสดงออกของนักวิชาการศาสนาหรือผู้รู้ทางศาสนาอิสลามหลายๆ ท่านนั้นสามารถส่งอิทธิพลต่อประชาชน พฤติกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง รวมถึงภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองที่ตนสังกัด เนื่องจากในสังคมมาเลเซียสถานะของอุลามะนั้นจึงเปรียบเสมือนตัวกลางระหว่างประชาชนและหน่วยงานรัฐบาลหรือสถาบันการปกครองที่สามารถสื่อสารและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ต่อไปนี้คือตัวอย่างอุลามะหรือผู้รู้ทางศาสนาอิสลามที่มีอิทธิพลต่อสังคมการเมืองมาเลเซีย

อัสฮารี มุฮัมมัด (Ashaari Muhammad)

Ustaz²⁶⁶ Ashaari Muhammad เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่ม Darul Arqam หนึ่งในกลุ่มขบวนการฟื้นฟูอิสลาม โดยสมาชิก Darul Arqam จะเรียกเขาว่า “ท่านเชคอาร์กอม – Shiekhul Arqam” เขาเป็นผู้ช่วยชาญด้านอิสลามศึกษาและกลายเป็นครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนรัฐบาลในปี 1950 อัสฮารี มีความสามารถในการปราศรัยและบรรยายทางศาสนาด้วยบุคลิกภาพ และทักษะทำให้เป็นที่ชื่นชอบของเยาวชนและคนมุสลิมวัยหนุ่มสาวอย่างมาก Darul Arqam นั้นเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางศาสนาที่มีสมาชิกผู้ติดตามจำนวนมากกว่าสองแสนคน²⁶⁷ โดยสมาชิกล้วนประกอบด้วย บุคคลที่มีชื่อเสียง นักการเมืองและนักวิชาการแถวหน้าของประเทศ รวมถึงประชาชนทั่วไป เช่นบุตรชายของรองนายกรัฐมนตรี กาบาร บาบา (Ghabar Baba) การเคารพศรัทธาที่มีต่อ อัสฮารี ของสมาชิกล้วนจะมีระดับแตกต่างกันไปบ้างกล่าวว่า อัสฮารี นั้นสามารถติดต่อสื่อสารกับศาสดามุฮัมมัด (ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่าน) และบ้างกล่าวว่าเขาคือ Imam Mahdi ที่รอคอย (ผู้ที่จะมาไถ่บาป) ก่อนหน้านี้ Darul Arqam จะได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นที่ปรึกษาด้านศาสนาของรัฐบาลที่ใช้ในการต่อกรกับพรรคคู่แข่งฝ่ายตรงข้าม ผู้ที่ต่อต้านการก่อตั้งขบวนการตะวะห์อย่างกลุ่ม ABIM²⁶⁸ แต่ความเป็นพันธมิตรได้สิ้นสุดลงเมื่อ Darul Arqam ได้แสดงความท้าทายต่อรัฐบาลอย่างชัดเจน หลังจากมีการรายงานว่า อัสฮารี ได้ท้าทายนายกรัฐมนตรี มหาธีร์ มุฮัมหมัด ในเวทีเสวนาศาสนา เขาประกาศอย่างชัดเจนว่าเขาคือผู้ชนะ ต่อมาเขาก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวก “นอกรีต” จากการที่เขาอ้างว่าสามารถเข้าพบกับพระเจ้าและศาสดามุฮัมมัด และนิมิตเห็นโครงสร้างภายในทางการเมืองของพรรค และพบว่าจะมีกาหลิบคนใหม่เกิดขึ้นในประเทศมาเลเซีย ซึ่งบุคคลนั้นคือตัวเขาเอง²⁶⁹ ความท่างเหินของรัฐบาลที่มีต่อความนิยมในตัวเขาเริ่มขยายมากขึ้นเมื่อเขาได้วิพากษ์วิจารณ์การบริหารจัดการของกระทรวงศาสนา JAKIM หรือหน่วยงานอื่นๆ อย่าง ABIM²⁷⁰ ในการยับยั้งอิทธิพลและการเพิ่มขึ้นของความนิยมใน อัสฮารี รัฐบาลได้ประกาศต่อสาธารณชนว่า Darul Arqam เข้าข่ายกลุ่มที่บิดเบือนหลักการศาสนา ซึ่งต่อมากลุ่มนี้ได้ถูกปิดลงในปี 1994 ซึ่งรัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากอุลามะอย่างล้นหลามจากการตัดสินใจในครั้งนี้

²⁶⁶ Ustaz อูสตาส หมายถึง ผู้รู้ ครู อาจารย์

²⁶⁷ David Camroax, “State Responses to Islamic Resurgence in Malaysia: Accomodation, Co-operation, and Confrontation,” Asian Survey 36, n0. 9 (1996): 852 – 868L,

²⁶⁸ Caroax, “State Responses,” 864

²⁶⁹ Farish A. Noor, Islam Embedded: The Historical Development for the Pan-Malaysian Islamic Party PAS (1951- 2003). Kuala Lumpur: Malaysian Sociological Research Institute, (2004), 1, 2: 511

²⁷⁰ Kamarulnizam Abdullah “National Security and Malay Unity: The Issue of radical religious elements in Malaysia,” Contemporary Southeast Asia 21, No.2 (August 1999)

นิอาซิส นิมัด (Nik Aziz Nik Mat)

โต๊ะครูนิอาซิสเป็นผู้นำทางศาสนาและหัวหน้ารัฐมนตรีของรัฐบาลท้องถิ่น โต๊ะครู นิอาซิส จะเป็นที่เคารพรักโดยประชาชนในลักษณะนิสัยที่สุ่ม เศรษฐกิจศาสนา และอ่อนน้อมถ่อมตน เขามีลูกศิษย์ผู้ติดตามเขาจำนวนมากโดยเฉพาะประชาชนในเขตชนบท เขาเป็นที่รู้จักในนามของผู้นำที่มีแนวคิดค่อนข้างเป็นอนุรักษนิยม โดยเฉพาะในการพัฒนา (การออกความเห็นในประเด็นศาสนา) เรื่องเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ เขาให้ความเห็นว่า “ผู้หญิงไม่ควรที่จะแต่งเนื้อแต่งตัวที่เปิดเผยมากเกินไป เพราะอาจนำไปสู่การข่มขืน หรือการทาลิแปดกเวลาออกไปนอกบ้านของผู้หญิงก็สามารถเป็นเหตุขัดข้องในการถูกข่มขืนได้เช่นกัน” นอกจากนี้ยังมีการต่อต้านประเพณีและศิลปการแสดงดั้งเดิมบางอย่างของชาวมลายูอย่าง การแสดงมะยง ดิกริบารัตมโนราห์ หรือวายังกูลิต นั้นเป็นการแสดงที่ขัดกับความเชื่อและหลักการศาสนา²⁷¹

ในฐานะแกนนำของพรรคฝ่ายค้านของรัฐบาล บทบาทของ นิอาซิส ต่อรัฐบาลจะมีลักษณะเป็นคู่แข่งเหมือนกับกรณีของ อัซฮารี ในปี 1990 รัฐบาลพยายามโต้แย้งและโจมตีการกล่าวหาต่างๆ จากชาวยิว 80 อย่าง นิอาซิส ในการพัฒนาเรื่องทางศาสนา หนึ่งในนั้นคือการที่เขาบอกว่า “สมาชิกของ PAS เท่านั้นที่สามารถเข้าสวรรค์ได้” นิอาซิส กล่าวว่า พรรค UMNO นั้นต่างจากพรรค PAS ที่ไม่ปฏิบัติตามหลักการอิสลามที่ถูกต้อง พรรค PAS เท่านั้นที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม จนรองนายกรัฐมนตรี มุฮยียุดดิน ยาซิน ออกมาโจมตีและกล่าวหาว่าจากพัฒนาดังกล่าวนั้นบิดเบือนหลักการทางศาสนาและมอง นิอาซิส เป็นพวกบิดเบือนนอกรีต จะเห็นได้ว่าหลายๆครั้ง สภาอุลามาจะไม่เห็นด้วยกับฝ่ายรัฐบาลและยินดีที่จะขัดความประสงค์ของรัฐบาลหากสิ่งนั้นได้รับการพิจารณาและว่าขัดต่อหลักการและหลักปฏิบัติทางศาสนา

ฮารุซซานี ซาการียา (Harussani Zakaria)

ดาโต๊ะฮารุซซานีซาการียา ดำรงตำแหน่งเป็นมุฟตี (ผู้พิพากษา) แห่งรัฐเปรักตั้งแต่ปี 1985 และเป็นอุลามาและข้าราชการที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในเปรัก อีกทั้งยังดำรงตำแหน่งราชการที่สำคัญๆ ทั้งในระดับรัฐและระดับสหพันธรัฐ เขาเป็นสมาชิกที่มีชื่อของสภาพัฒนาแห่งชาติและ IKIM (Institute Kefahaman Islam Malaysia – Institute of Islamic Understanding Malaysia) โดยส่วนใหญ่แล้วการพัฒนาของเขาด้วยความที่เป็นคนเคร่งครัดในศาสนาของฮารุซซานี ทำให้ความเห็นของฮารุซซานีหลายๆเรื่องจะแน่วแน่เด็ดขาดในหลักการอิสลาม ส่วนใหญ่จะสวนทางกับแนวความคิดทางการเมืองของชนชั้นนำโดยเฉพาะรัฐบาล UMNO ฮารุซซานี ต่อสู้ในเรื่องสิทธิของชาวมลายูและปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ระหว่างวิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นในรัฐเปรักเมื่อปี 2009 ฮารุซซานีเลือกที่จะปกป้องสุลต่านจากวิกฤตและประกาศขึ้นว่าหากใครที่ต่อต้านสุลต่านนั้นก็เหมือนกับคนที่ไม่ทำตามหลักของศาสนาอิสลามและเป็นผู้ฝ่าฝืนทรยศ ฮารุซซานีให้เหตุผลว่าการเคารพภักดีต่อพระมหากษัตริย์นั้น เป็นหลักคำสอนที่บัญญัติไว้ในอัลกุรอาน เขาได้ตอบโต้ต่อผู้ชุมนุมว่า “ในฐานะชาวมลายู ไม่ควรที่จะกล่าวหาว่าร้าย หรือทำลายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น เหมือนที่วัฒนธรรมของมลายูที่ได้ขัดเกลามา เราจะเรียกตัวเองว่ายืนหยัดต่อสู้เพื่ออิสลามได้อย่างไรหากเรายังประพฤติดนไม่ตามหลักการของอิสลาม” ในปี 2012 เขาได้ตกเดือนนาจิบ ถึงการเข้าร่วมเทศกาลไทปูซัมของชาวฮินดูที่ถ้ำบาตู (Batu Cave) เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ปี 2012 จนทำให้นาจิบ ต้องเดินทางไปพบนักการศาสนาอิสลามในเปรัก เพื่ออธิบายถึงการกระทำดังกล่าว ซึ่งฮารุซซานีได้กล่าวว่าการไป ‘เยี่ยมเยียน’ ของนาจิบนั้นได้แสดงถึงความไม่เอา

²⁷¹ Nik Aziz, “Perasmian Karnival Kebudayaan Kelantan 1996 (15 August 1996),” in Koleksi Ucapan Rasmi YAB Tuan Guru Dato’ Haji Nik Abdul Aziz Nik Mat Menteri Besar Kelantan, ed. Wan Ismail Bin Wan Jusoh (Kota Bharu: Dian Darulnaim Sdn Bhd, 1999)

จริงเอาจึงในหลักการอิสลามของตัวเอง ความเห็นและการพิทวาของฮารุซซหานี้ นั้นจะเป็นที่ยอมรับมาก ในสังคมมาเลเซียทั้งในระดับรัฐและระดับสหพันธรัฐ โดยความเห็นของเขาจะเป็นที่รับฟังของสื่อต่างๆ และคนในสังคม มีน้ำหนักและมีความชอบธรรมมากพอที่จะส่งผลกระทบต่อกรออกความเห็นและการพิทวาของสถาบันทางศาสนาของรัฐหรือนโยบายต่างๆ ที่ออกโดยรัฐ อีกทั้งเขายังให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อหลักการ Islam Hadhari ของบาตาวี และเชื่อว่าหลักการนี้จะทำให้มาเลเซียมีสถานะรัฐที่ดีกว่าเดิมทั้งนี้เขาเองก็ยังลงไปปราศรัยเกี่ยวกับหลัก Islam Hadhari กับประชาชนชาวมุสลิมในเปรัก ฮารุซซหานี้ได้รับการยกย่องด้วยศกเกียรติมากมายที่นำหน้าจากทั่วทั้งสังคม ในปี 2008 เขาได้รับการยกย่องว่าเป็น Tokoh Maal Hijrah (บุคคลที่น่ายกย่องแห่งปี) ประจำปีอิจเราะห์ที่ 1430 หรือปี 2008 จากการอุทิศตนเพื่อกิจการงานทางศาสนาและได้รับการยกย่องให้เป็น “Dato Seri” พระราชทานยศโดยสุลต่านแห่งเปรัก รางวัลเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของรางวัลอีกมากมายที่เขาได้รับจากการดำรงตำแหน่งมุฟตีแห่งเปรัก

มุฮัมหมัดอัศรี ไชนุล อาบีดิน (Muhammad Asri Zainul Abidin)

มุฮัมหมัดไชนุล อาบีดินได้ดำรงตำแหน่งเป็นมุฟตีประจำรัฐเปอร์ลิสในเวลาสั้นๆ สองปี แต่ก็สามารถสร้างกระแสต่อมวลชนในการบรรยายทางศาสนา ก่อนที่เขาจะลาออกจากการเป็นมุฟตีในปี 2008 เป็นมุฟตีที่มีอายุน้อยที่สุดเท่าที่มาเลเซียเคยมีมา เป็นคนที่กล้าพูด มีความเชี่ยวชาญด้านฮาดีษ (Hadith) ซึ่งแนวความคิดของเขานั้นมีอิทธิพลต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่และปัญญาชนรวมถึงชนชั้นกลางในมาเลเซีย อีกทั้งยังถือส่วนตัวของเขาก็เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย อาบีดินจบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านภาษาอาหรับและชารีอะห์ (กฎหมายอิสลาม) จากมหาวิทยาลัยแห่งจอร์แดน และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจาก Universiti Sains Malaysia (USM) และระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติมาเลเซีย (International Islamic University of Malaysia – IIUM) ลักษณะการปราศรัยทางศาสนาอิสลามของเขานั้นค่อนข้างจะเป็นหัวสมัยใหม่ ซึ่งมีอยู่หลายครั้งที่การบรรยายทางศาสนาของเขาจะเป็นที่ถกเถียงแก่กลุ่มผู้นำในสังกัดรัฐบาลซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายนิยมขวา ถึงแม้ว่าตัวเขาเองจะดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการของรัฐก็ตาม เขาก็ยังคงเคยวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลและข้าราชการของรัฐด้วยเช่นกัน ทั้งนี้แม้ว่าตัวเขาเองจะวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลแต่ก็ยังมีชาวสื่อที่ว่าฝ่ายรัฐบาลเองก็ต้องการตัวเขาเพื่อนำมาดำรงตำแหน่งผู้นำในหลายๆ หน่วยงานอย่างเช่น YADIM เป็นต้น

จะเห็นได้ว่านอกจากบทบาทของรัฐ ภาคประชาสังคม อุลามะเองก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดและค่านิยมของประชาชนชาวมมาเลเซียโดยเฉพาะชาวมลายูซึ่งเป็นมุสลิมส่วนใหญ่ของประเทศ การปราศรัยสาธารณะของอุลามะสามารถสร้างปรากฏการณ์เป็นวงกว้าง เนื่องจากด้วยบุคลิกของผู้นำศาสนาที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายในทุกระดับชั้นของสังคม อุลามะส่วนใหญ่จะมีแนวคิดที่ค่อนข้างนิยมฝ่ายขวาเนื่องจากต้องการที่จะให้หลักการอิสลามและการนำมาเลเซียให้เป็นรัฐที่มีความเป็นอิสลาม หรือมีการนำมาปฏิบัติใช้ให้มากที่สุด ในสังคม แต่ทั้งนี้ความเห็นส่วนใหญ่ของบรรดาอุลามะมักจะเป็นที่ถกเถียงและโต้แย้งต่อฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายนิยมแนวความคิดสมัยใหม่²⁷²

5.8 ผลกระทบของการใช้อิสลามการเมืองในมาเลเซีย

5.8.1 ด้านการศึกษา

²⁷² Noshahril Saat, 2015:139

เกิดการพัฒนากิจการและสถาบันการศึกษา รวมถึงการเพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอนด้านศาสนาอิสลามในสถาบันการศึกษาต่างๆ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ในสมัยของ ตนกู อับดุลเราะห์มาน การสร้างความสัมพันธ์กับหลายๆชาติตะวันออกกลางและประเทศในกลุ่ม OIC ได้สร้างความร่วมมือด้านต่างๆ รวมถึงความตกลงทางด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี²⁷³ หรือในสมัยของ มหาธีร์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการสอน โดยการเพิ่มความรู้ทางศาสนาเป็นวิชาสอนของโรงเรียน มีการก่อตั้งสถาบันการศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ทางอิสลาม อย่างมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติแห่งมาเลเซีย International Islamic University of Malaysia (IIUM) ในการกำหนดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจได้ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ จนปัจจุบันประเทศมาเลเซียกลายเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการเรียนการสอนอิสลามที่มีคุณภาพมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งความก้าวหน้าทางการศึกษานั้นเป็นผลพลอยได้จากการพยายามของหน่วยงานหลายๆหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการผลักดันในหลายๆสมัย

5.8.2 ด้านศาสนา สังคมและวัฒนธรรม

สภาพสังคมของชาวมลายูก่อนการมาถึงของศาสนาอิสลามจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูและพุทธ ต่อมาเมื่อราวศตวรรษที่ 13 อิสลามได้เริ่มเข้ามาในประเทศมาเลเซียช่วงที่อาณาจักรมะลาคากำลังรุ่งเรือง แม้จะนับถือศาสนาอิสลามแต่วิถีชีวิตของประชาชนกลับมีการผสมผสานระหว่าง อาดีต(ประเพณี) ดั้งเดิมและวิถีแห่งอิสลาม จนต่อมาได้เกิดขบวนการฟื้นฟูอิสลามที่เคลื่อนไหวและพยายามฟื้นฟูความเป็นอิสลามให้เป็นไปตามแนวทางของหลักการศาสนาอิสลาม ขบวนการเหล่านั้นได้แก่กลุ่ม Dakwah กลุ่มปัญญาชนมุสลิมอย่าง ABIM, PERKIM, Darul Arqam สภาอูลามาหรือแม้แต่พรรคการเมืองหลักอย่าง UMNO และ PAS ต่างก็พยายามที่จะนำเสนอความเป็นอิสลามที่ดีที่สุดในสังคมมาเลเซีย ทั้งนี้เนื่องจากกระแสการฟื้นฟูอิสลามจากโลกมุสลิมภายนอกและการเรียกร้องจากภายในประเทศมาเลเซียเองแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและโลกมุสลิม เหตุการณ์การก่อการร้าย 9/11 หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มประเทศมุสลิมอื่นได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสังคมมาเลเซีย โดยเฉพาะการตระหนักและการให้ความสำคัญต่อความเป็นภราดรภาพระหว่างมุสลิมด้วยกัน ทั้งนี้ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษา เศรษฐกิจและเทคโนโลยีต่างๆ และข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือด้านต่างๆ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดแหล่งการเรียนรู้และเพิ่มบทบาทแก่สถาบันทางศาสนามากขึ้น จะเห็นได้ว่าหลายๆรัฐบาลพยายามนำหลักการอิสลามมาปรับใช้ในสังคมมาเลเซียให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามรักษาสอดคล้องทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์และศาสนาอื่นๆอีกเช่นกัน

5.8.3 ด้านเศรษฐกิจ

ความร่วมมือในกฎบัตร OIC ในปี 1972 ตรงจุดนี้เองทำให้มาเลเซียได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมนี้เป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมุสลิมอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังเช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมุสลิม การกู้ยืมเงินจากกลุ่มประเทศมุสลิมที่ร่ำรวยในตะวันออกกลาง เช่นในสมัยของ ฮุซเซน อน ที่ได้สร้างความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมอื่นๆ ผลจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นช่วยให้มาเลเซียได้เงินทุนสำหรับการนำไปพัฒนาแผนการพัฒนาของมาเลเซียที่เรียกว่า The Third Malaysia²⁷⁴ ขึ้นมา ส่งผลดีต่อมาเลเซียในการได้รับความช่วยเหลือจาก IDB ผ่านการเป็นสมาชิกของ OIC ทำให้มาเลเซียสามารถนำเงิน

²⁷³ อภิรดา งามวงศ์สกุลเลิศ, 2556

²⁷⁴ แผนพัฒนาประเทศมาเลเซียในช่วง ค.ศ. 1976-1980

เหล่านั้นได้ไปพัฒนาโครงการต่างๆ ด้วยบรรยากาศทางการเมืองภายในประเทศที่มีเสถียรภาพ ผลประโยชน์ที่มาเลเซียได้รับมิใช่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมุสลิมด้วยกัน แต่ยังรวมถึงการได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่ร่ำรวยมาพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น มัสยิด สถาบันการศึกษา การขยายการศึกษาทางด้านศาสนา เป็นต้น ในสมัยของมหาธีร์ ได้มีการประกาศใช้นโยบายการแทรกค่านิยมของอิสลามควบคู่กับการพัฒนาทางด้านวัตถุ ในการกำหนดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจได้มีการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ และประกาศว่าระบบเศรษฐกิจของมาเลเซียควรกำหนดรูปแบบให้สอดคล้องกับอิสลามภายหลังจากการจัดตั้งสถาบัน มีการนำเสนอโครงการ เศรษฐกิจอิสลาม การธนาคารแบบอิสลามและการค้า หรือความร่วมมือระหว่างประเทศอิสลาม อย่างเช่น ศูนย์กลางฮาลาล (Halal Hub) ในสมัยของบารูอีเองก็ได้ทุ่มงบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาเพื่อปฏิรูปการจัดการศึกษาทั้งศาสนาและสามัญ ทั้งของรัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงมหาวิทยาลัย ด้วยกระบวนการ Islam Hadari มีการลงทุนในธนาคารพาณิชย์ของรัฐและเอกชน บริษัทการประกันภัยต่างๆ ที่มีระบบดอกเบี้ยเป็นตัวขับเคลื่อนจำเป็นต้องเปิดหน้าต่างเกี่ยวกับการจัดการตามรูปแบบธนาคารอิสลาม²⁷⁵ หรือแม้แต่กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอิสลามอย่าง Darul Arqam เป็นต้น

²⁷⁵ อับดุลอะซีซ บินชาฟิอี, เรื่องเดียวกัน

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากการศึกษาอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย (Political Islam in Indonesia and Malaysia) จะเห็นได้ว่าทั้งสองประเทศดังกล่าวได้นำศาสนาอิสลามเข้ามาเป็นแนวทางหรือชุดความคิดที่มีอิทธิพลต่อการเมืองและกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้ยังหมายถึงการนำหลักกฎหมายชารีอะฮ์ (Shari'ah) หรือกฎหมายอิสลามมาปรับใช้ในทางการเมืองและการปกครองประเทศ โดยเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตรวมถึงการมีเสรีภาพในการประกอบศาสนากิจตามกรอบของศาสนาที่กำหนดไว้ ซึ่งในประเทศอินโดนีเซียนั้นศาสนาอิสลามได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในอินโดนีเซียตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยเริ่มจากมาจากมะละกา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าและการคมนาคม ทำให้อิสลามเริ่มขยายจากรัฐชายฝั่งเรื่อยมาจนกระทั่งแผ่นดินใหญ่ การเผยแพร่ศาสนาอิสลามในช่วงแรกๆ จะเริ่มจากชนชั้นนำและขยายไปถึงประชาชนทั่วไป จนอิสลามกลายเป็นศาสนาที่มีคนนับถือมากที่สุดของอินโดนีเซีย ต่อมาอินโดนีเซียได้ตกเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส ฮอลันดาและญี่ปุ่น ระหว่างนั้นอิสลามเป็นตัวแทนการต่อต้านขึ้นเพื่ออิสรภาพและความเสมอภาคในประเทศ จนกระทั่งได้รับเอกราชจากดัตช์ในปี 1945 ประธานาธิบดีคนแรกของอินโดนีเซียประกาศใช้หลักปัญจศีล (Pancasila) เป็นธรรมนูญของอินโดนีเซียเป็นรัฐทางโลก (Secular state) ทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นกับกลุ่มมุสลิมบางกลุ่มที่ไม่ใช่รัฐอิสลาม (Islamic State) ทั้งที่ในอินโดนีเซียเป็นประเทศที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ต่อมาศาสนาอิสลามถูกพัฒนามาเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองและพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการสร้างฐานเสียงให้กับแต่ละฝ่าย จึงทำให้เกิดขบวนการนะห์ดาตุลอุลามา (Nahdlatul Ulama) และกลุ่มญามาอะห์อิสลามียะห์หรือเจโอ (Jamaah Islamiyah-JI) องค์กรการก่อการร้ายที่มีบทบาทที่สุดในตะวันออกเฉียงใต้ และอีกเหตุการณ์เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 1998 เป็นวันที่กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยปัญญาชนและนักเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งหลายร่วมผลักดันให้ประธานาธิบดีซูฮาร์โตลงจากตำแหน่ง หลังจากปกครองประเทศด้วยระบอบเผด็จการทางทหารมาเป็นเวลากว่า 32 ปีนับตั้งแต่ปี 1967-1998 ซึ่งเกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมือง สังคมและมีเหตุการณ์ความรุนแรงไปทั่วเกาะชวา อินโดนีเซียเป็นประเทศมุสลิมประเทศหนึ่งที่อยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากยุคเผด็จการไปสู่ยุคประชาธิปไตย การเข้าสู่ยุคการปฏิรูป (Reformasi) ทำให้เราได้เห็นว่าอิสลามการเมืองมีอิทธิพลอย่างมากในเชิงโครงสร้างและแทรกซึมในนโยบายต่างๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษาที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ในสังคมอินโดนีเซีย

สำหรับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอิสลามในมาเลเซียนั้นเริ่มตั้งแต่ราชอาณาจักรอิสลามยุคมะละกาและรัฐอิสระอื่นๆ ก่อนที่โปรตุเกส ฮอลันดาและอังกฤษจะเข้ามาครอบครอง แม้ในช่วงที่อังกฤษเข้ามาปกครองจะมีการใช้นโยบายการผสมผสานทางชาติพันธุ์ (the ethnical integration policy) แต่รากฐานของอิสลามที่ฝังแน่นมาตลอดห้าทศวรรษที่ผ่านมาได้ทำให้องค์ประกอบของความเป็นอิสลามในสังคมมาเลเซียถูกกลืนหายไป ถึงแม้ว่าสัดส่วนของประชากรมลายูมุสลิม และคนเชื้อชาติและศาสนิกอื่นๆ ของประเทศรวมกันจะไม่ต่างกันมาก แต่ชาวมลายูยังคงทรงอิทธิพลทั้งทางการเมืองและทางสังคม และศาสนาอิสลามก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศมาเลเซีย ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 ถึงต้นทศวรรษ 1970 ศาสนาอิสลามถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ (National

Identity) ต่อมาศาสนาอิสลามถูกพัฒนาเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองและพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการสร้างฐานเสียงให้กับแต่ละฝ่าย จึงทำให้อิสลามกลายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อมิตการเมืองภายในของมาเลเซีย เช่นหลังเหตุการณ์การจลาจลทางชาติพันธุ์ในปี 1969 และเหตุการณ์วินาศกรรม 9/11 ที่สหรัฐอเมริกา ศาสนาอิสลามมีส่วนในการผลักดันสู่การดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาล และบริบทของการใช้อิสลามในทางการเมืองก็ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของมาเลเซียเป็นอย่างมากเช่นกัน โดยสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อสถานะการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของมาเลเซียเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ของอิสลามกับสังคมมาเลเซียเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ อิสลามเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อภาคส่วนต่างๆของประเทศ เช่นการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

พัฒนาการของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย อิสลามเริ่มเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ผ่านพ่อค้านักเดินเรือจากคาบสมุทราหรับและชาวอินเดีย อิสลามเริ่มขยายจากรัฐชายฝั่งเรื่อยมาจนกระทั่งแผ่นดินใหญ่ การเผยแพร่ศาสนาอิสลามในช่วงแรกๆ จะเริ่มจากชนชั้นนำและขยายไปถึงประชาชนทั่วไป ต่อมาขยายใหญ่จนกลายเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในทั้งสองประเทศ พัฒนาการอิสลามการเมืองเริ่มจากการที่ประชาชนหันมานับถือศาสนาอิสลามและนำหลักการอิสลามมาปฏิบัติปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งหลักการทางศาสนาจะครอบคลุมในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจเจกหรือสังคม ทั้งด้านทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ถึงแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิม แต่วิถีจารีตดั้งเดิมก็ยังคงพบเห็นในกิจวัตรประจำวัน อิสลามในอินโดนีเซียและมาเลเซียจึงมีการนำมาปรับให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม

ศาสนาอิสลามถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ (National Identity) ต่อมาศาสนาอิสลามถูกพัฒนาเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองและพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการสร้างฐานเสียงให้กับแต่ละฝ่าย ศาสนาอิสลามมีส่วนในการผลักดันสู่การดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาลและบริบทของการใช้อิสลามในทางการเมืองก็ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของมาเลเซียเป็นอย่างมากเช่นกัน โดยสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อสถานะการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของมาเลเซียเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ของอิสลามกับสังคมมาเลเซียเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ อิสลามเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อภาคส่วนต่างๆของประเทศมาเลเซีย เช่นการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในขณะที่ในอินโดนีเซียเริ่มตั้งแต่ประวัติศาสตร์การเข้ามาของอิสลามจนอิสลามกลายเป็นศาสนาที่มีคนอินโดนีเซียนับถือมากที่สุด ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 จนถึงปลายศตวรรษที่ 16 ศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียมีความกลมกลืนร่วมกับอาดัท (Adat) จนก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางด้านศาสนาและสังคม ต่อมาอิสลามถูกพัฒนาเป็นเครื่องมือในการสร้างอิสลามการเมืองมีอิทธิพลอย่างมากจนสามารถสถาปนาชาติอินโดนีเซียได้ โดยใช้หลักปัญจศีล (Pancasila) แยกออกกระหว่างรัฐกับศาสนา อินโดนีเซียเป็นประเทศรัฐทางโลก (Secular state) ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแต่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญกลับยึดหลักปัญจศีลจึงเกิดพรรคการเมืองอิสลามขึ้นที่ต้องการให้สังคมอินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามที่ใช้กฎหมายอิสลาม อิสลามการเมืองในอินโดนีเซียจึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในทุกภาคส่วนของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ที่หล่อหลอมความเป็นอินโดนีเซียถึงปัจจุบัน ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้เราสามารถกำหนดทิศทางการวางรากฐานทางการเมืองโดยยึดแนวทางอิสลามของกลุ่มประเทศมุสลิมสมาชิกอาเซียน จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสังคมมุสลิมและศาสนาอิสลามนั้นไม่สามารถแยกจากกันได้ ในการกำหนดนโยบายต่างๆนั้น รัฐจะต้องทำความเข้าใจเข้าใจในบริบทต่างๆของสังคม ต้องคำนึงถึงความต้องการและความสอดคล้องวิถีชีวิตของประชาชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. 2554. **ความรู้ศาสนาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- จรัญ มะลูลีม กิติมา อมรทัต และพรพิมล ตรีโชติ. 2539. **ไทยกับโลกมุสลิม: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา
- จรัญ มะลูลีม. 2551. **การเมืองในโลกมุสลิม**. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที 31 ตุลาคม - 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551
- จรัญ มะลูลีม. 2557. **การเมืองในโลกมุสลิม**. มติชนสุดสัปดาห์ 2551, (31 ตุลาคม - 6 พฤศจิกายน)
- ชัยโชค จุลศิริวงศ์. 2545. **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองมาเลเซีย**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ดิเรณ พงษ์พัฒน์. 2546. “ปฏิญาเอเปค จากไทยถึงซีลี” ใน พิชัย ทองคงอ่วม. 2557. **มหาธีร์มูฮัมหมัด กับบทบาทผู้นำทางการเมืองของมาเลเซีย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม. 2547. **อินโดนีเซียรายา รัฐจารีตสู่ “ชาติ” ในจินตนาการ**. กรุงเทพฯ: มติชน
- ทวีศักดิ์ เผือกสม. 2555. **ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย : รัฐจารีตบนหมู่เกาะ ความเป็นสมัยใหม่แบบอาณานิคมและสาธารณรัฐแห่งความหลากหลาย**. กรุงเทพฯ : ด้านสุขภาพการพิมพ์
- ธนาสกุณี สตะเวทิน. 2551. **เอเชียอาคเนย์: พัฒนาการทางการเมืองและการต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประชุมพร คงทน. 2519. **ความสนใจในการค้าแถบเอเชียตะวันออกเฉียงของอังกฤษ และการจัดตั้งนิคมที่เกาะปันังและสิงคโปร์**, วารสารประวัติศาสตร์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม)
- ประชุมพร วัชรเสถียร. 2541. **อินโดนีเซียยุคซูฮาร์โต 1. ขวัญเรือน**, 3(7), 49-102.
- ปริญญวิทย์ อิสมาแอลและคณะ. 2540. **วิถีอิสลาม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- พวงทอง ภาวพันธ์. 2550. **มาเลเซียกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พินิจปัญหาจากกรอบอิสลามนุวัตร**. *ฟ้าเดียวกัน*, 5, 1 (2550)
- พัชรินทร์ สอนฐิตะปัญญา. 2541. **มาเลเซียเอกภาพกับการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนกองทุนการวิจัย
- พิชัย ทองคงอ่วม. 2557. **มหาธีร์มูฮัมหมัด กับบทบาทผู้นำทางการเมืองของมาเลเซีย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ภูมิ พิตยา. 2550. **ปัญหาชนชาติและศาสนา (4)**. ในมติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 10 ส.ค.-16 ส.ค. 2550
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. 2547. **อินโดนีเซีย อดีตและปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มนัส เกียรติธำชัย (บรรณาธิการ). พรณี ฉัตรพลรักษ์ (แปล). 2557. **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย**. แปลจาก Babara Watson Adaya and Leonard Y. Andaya. “A History of Malasia”. กรุงเทพฯ: มูลนิธิตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- มัสลัน มาหะมะ. 2552. **อิสลามวิถีแห่งชีวิต**. สงขลา : อิสลามเ้าส์

- มุฮัมมัดอิลยาส หน้าปรัง. 2557. การเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาแนวกลับไปเป็นสู่รากฐานเดิม: อิสลามสายเคร่งครัดของแนวหน้าปกป้องอิสลามในอินโดนีเซีย.วารสารเอเชียพิจาร, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ปีที่ 3. ฉบับที่ 6.
- มุฮัมมัดอิลยาส หน้าปรัง. 2557. “เบื้องหลังการก่อตัวของประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย: บทบาทของเสรีนิยมอิสลาม และอิสลามศึกษาแนวปฏิรูป”. วารสารเอเชียพิจาร, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ปีที่ 1. ฉบับที่ 2.
- ระพีพรรณ มุหะหมัด. 2551. **อิสลามกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม คลองแสน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. 2542. อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และชปา จิตต์ประทุม, (บรรณาธิการ). “เอเชียวิถีของมหิฏ” ใน **วิกฤติการณ์มาเลเซีย เศรษฐกิจ การเมือง-วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: เอดิสัน**
- วิทยา สุจริตธนาภิรักษ์.2542. **การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองของอินโดนีเซีย.กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ**
- ศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.2559.การเมืองเปรียบเทียบ.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสนาธรรม.
- ศิริราวดี บุญเกียรติ และจิรวัฒน์ แสงทอง. 2556. **นักการเมืองและสถานการณ์การเมืองอินโดนีเซีย ก่อนการเลือกตั้งประธานาธิบดี. วารสารรัฐสมัยแล. 34(1) (มกราคม – มีนาคม 2556**
- สถาบันการศึกษาทางไกล สำนักงาน กศน. 2556. **ชุดการศึกษาทางไกล หลักสูตรอาเซียนศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ**
- สามารถ ทองเผื่อ และนัจมียี หมัดหมาน. 2558. **โลกมุสลิมว่าด้วยการเมืองการปกครอง. สตูล : ทอฝัน**
- สามารถ ทองเผื่อ. 2557. “อิสลามการเมืองในการบริหารรัฐสุลต่านบรูไนดารุสสลาม” ในวารสารการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับที่ 2 มกราคม-สิงหาคม 2557 หน้า 174-185
- สามารถ ทองเผื่อและนัจมียี หมัดหมาน. 2557. **โลกมุสลิมในอาเซียนว่าด้วยการเมืองการปกครอง. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**
- สีดา สอนศรี. (บรรณาธิการ). 2545. **พรรคการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ศึกษาเฉพาะในอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ไทยและมาเลเซีย. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**
- สีดา สอนศรีและคณะ. 2552. **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤติเศรษฐกิจ (2540-2550). กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**
- สุภสร พวงบุบผา. 2551. **การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อประเทศติมอร์ตะวันออก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**
- สุภสร พวงบุบผา. 2551. **ระเบียบใหม่ (order baru) : เครื่องมือค้ำจุนอำนาจของประธานาธิบดีซูฮาร์โต. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
- สุภาศพรณ ตั้งตรงไพโรจน์. 2548. **ปัญหาความมั่นคงใหม่ในอินโดนีเซีย มาเลเซียและสิงคโปร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันเอเชีย**
- สุวัฒน์ ศรีทองมี. **การพัฒนาประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย, 2557: 81**

- อภิรดี งามวงศ์สกุลเลิศ. 2556. ความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับองค์การการประชุมอิสลาม. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อับดุลเลาะ หนุ่มสุข. 2540. อิสลามกับความหลากหลายของมุสลิมแตกต่างแต่ไม่แตกแยก. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องแลโลกมุสลิม เส้นทางสู่องค์ความรู้. โครงการจัดตั้งสถาบันกัลยานิวัฒนา เพื่อการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมสัมพันธ์ร่วมกับวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ ขปา จิตต์ประทุม (บรรณาธิการ). 2542. วิฤตการณ์มาเลเซีย: เศรษฐกิจการเมือง – วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา
- เอ. ซี. มิลเนอร์. 2551. เกอราจาอัน: วัฒนธรรมการเมืองมาลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม. กรุงเทพฯ: ทวีวัฒนาการพิมพ์
- เอลซา ไชนูดิน (ผู้แต่ง). เพ็ชรี สุมิตร (ผู้แปล). 2552. ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย “A short history of Indonesia”. กรุงเทพฯ: มุลนิธิโตโยต้าประเทศไทย
- ฮัมมุดะฮ์ อับดุลอาญี และอับดุลเลาะ อับร. 2542. อิสลามและมุสลิม. ปัตตานี : สำนักงานวิชาการและบริหารชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- ฮาฟิซ สาและ. 2549. เส้นทางการเมืองของฮามาส:ภาพสะท้อน Political Islam. เอเชียปริทัศน์. 27(2): 133-168

ภาษาต่างประเทศ

- Abuza, Z. 2007, Political Islam and Violence in Indonesia. New York: Routledge,.
- Adreas Ufen. 2009. Mobilizing Political Islam: Indonesia and Malaysia Compared. in *Commonwealth and Comparative Politics* 47, 3,
- Ahmad Fauzi Abdul Hamid. 2009. Islamist Civil Society Activism in Malaysia under Abdullah Badawi: The Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM) and the Darul Arqam. *Studia Islamika* 16.3 (2009) 436 - 61
- Ahmad Fauzi Abdul Hamid. 2012. Islamist Conservatism and the Demise of Islam of Islam Hadari in Malaysia, “The Eighth International Malaysian Studies Conference, (9-11 December 2012).
- Ahmad Fauzi Abdul Hamid. 2013. Political Islam and Recent Rise of Islamist Conservatism in Malaysia. Singapore: ISEAS perspective, 58: 2013 (October 2013)
- Amy L. Freedman. 2009. Civil Society, Moderate Islam and Politics in Indonesia and Malaysia. *Journal of Civil Society* 5.2 (2009): 107-27
- Anies Rasyid Basweden. 2013. Political Islam in Indonesia and Future Trajectory. *Journal of Asian Survey*, Vol. 44, No. 5(September/October 2004).University of California Press.
- Arskal Salim; and Azyumardi Azra. 2003. Introduction the State and Sharia in the perspective of Indonesia legal politics. *Shari’a and Politics in modern Indonesia*. Singapore: ISEAS

- Ayoob, Mohammad. 2008. **The many faces of political Islam: Religious and politics in the Muslim World**. Singapore: NUS Press
- Aziz Deraman, Rohani Zainal Abidin. 2003. **Globalisasi dan peradaban di Malaysia**, Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka
- Azman, Zahari, Nik Sahida, and Adel M Ahmad Aziz. 2008. **Biografi Mufti- Mufti Malaysia** (Negeri Sembilan: USIM)
- Azyumardi Azra. 1994. **Jaringan Ulama Timur Tengah dan Kepulauan Nusantara Abad ke XVII dan XVIII**. Bandung: Mizan.
- Bahtiar Effendy. 2003. **Islam and the State in Indonesia**. Singapore: ISEAS.
- Barry Rubin. 2007. **"Introduction" in political Islam: Critical Concepts in Islamic Studies**. London: Routledge
- Charles Hirschkind. 2011. **What is Political Islam?**. In Frederic Volpi (Ed.), *Political Islam: A Critical Reader*. New York: Routledge
- Chandra and Kammen. 2002. **Generating reforms and reforming generations: Military politics in Indonesia's democratic transition and consolidation**. *World Politics*, 55(1), 2002: 96-10
- Colin Brown. 2003. **A Short History of Indonesia, the unlikely nation?**. Singapore: South Wind Production
- Deliar Noer. 1985. **The Development and Nature of the Modernist Movement in Indonesia** (Edited). Singapore, New York: Oxford University Press
- Farish A. Noor. 2003. **"Blood, Sweat and Jihad: The Radicalization of political Discourse of the Pan-Malaysia Islamic Party (PAS) from 1982 onwards"**. *Contemporary Southeast Asia*, 25:2 (August 2003)
- Farish A.Noor. 2005. **The Other Malaysia**. Kuala Lumpur: Silverfishbooks.
- Florence Lamoureux. 2003. **Indonesia: A Global Studies Handbook**, *Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2003*)
- Gordon P. Means. 2009. **Political Islam in Southeast Asia**. Singapore: ISEAS
- Grayson Lioyd and Shanon Smith (Eds.). 2001. **Indonesia Today: Challenges of History**. Singapore: Institute of southeast Asian Studies
- Greg Fealy and Virginia Hooker (eds). 2006. **Voices of Islam in Southeast Asia**. Singapore: ISEAS.
- Handra and Kammen. 2002. **Generating reforms and reforming generations: Military politics in Indonesia's democratic transition and consolidation**. *World Politics*, 55(1), 2002
- Harold Crouch. 2002. **The military role in democratic Indonesia**. in *Daxiyangguo*, (vol. 2nd semester, No. 2, 2002): 125-138.
- Horald Crouch et.al. 2003. **Islam in Southeast Asia: Analyzing Recent Development**. Singapore: ISEAS.

- Hussin Mutalib. 2008. **Islam in Southeast Asia**. Singapore: ISEAS Publication
- Ibrahim Faisal and Abdul Mua'ti Zamri Ahmad. 2010. **Interethnic Accommodation: An Insight into the Malaysian Scenario**. *International Journal of the Humanities*. 2010, Vol. 7 Issue 10,
- J. B. Boland. 1985. The Struggle of Islam in Modern Indonesia (1950-1955) in Ahmad Ibrahim, Sharon Siddique and Yasmin Hussain, *Reading on Islam in Southeast Asia*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies
- Jacgeas Bertrand.2010. "Political Islam and Politic in Southeast Asia" in *Islam and Politics in Southeast Asia*, ed. Johan Saravanamuttu. New York: Rutledge.
- James L. Peacock. 1978. **Purifying the Faith : The Muhammadijah Movement in Indonesia Islam**. California : The Benjamin / Cummings Publishing Company
- Jarrood Hayes. 2012. "The democratic peace and the new evolution of an old idea. *European Journal of International Relations* 18 (4): 2012
- Johan Saravanamuttu. 1983. **The Dilemma of Independence: Two Decade of Malaysia' Foreign Policy**. Pinang: University Sain Malaysia
- John L. Esposito. 1997. **Claiming the Center: Political Islam in Transition**. *Harvard International Review*, 19(2) 1997
- K.S. Nathan and Mohammad Hashim Kamali. (2005). *Islam in Southeast Asia, Political, Social and Strategic Challenges for the 21st Century*. Singapore: ISEAS
- Kamaruzzaman Abdullah. (2003). *The Politics of Islam in Contemporary Malaysia*. Bangi: UKM Press.
- Kartini Aboo Thalib Khalid. 2014. **Women and Politics: Social construction and a policy of deconstruction**. *Journal of Social Sciences* 10.3 (2014): 104 – 13
- Kassim Thukiman. 2002. **Malaysia: Perspektif, Sejarah dan Politik**. Kuala Lumpur: Universiti Teknologi Malaysia
- Lukman Thaib. 2013. **Muslim Politics in Malaysia and the democratization Process**. *International journal of Islamic thought* 3.2 (2012) 45-46
- M. Amien Rais. (1991). *Cakrawala Islam*. Bandung: Mizan.
- M.Kamal Hassan. (2003). "Islam in Southeast Asia Today" Paper presented at the Conference on Eastern-Western Dialogue, Organized by Casa Asia in Madrid, 29th October and in Barcelona, Spain, 30th October.
- Mahathir Mohammad, Speech at the second International Muslim Unity Conference, Kuala Lumpur, December 15, 2009
- Mahayudin Haji Yahaya dan Ahmad Jelani Halimi. (1993). *Sejarah Islam*. Selangor: Fajar Bakti.
- Mandan, Sumit K. 2008. **The National Culture Policy and Contestation over Malaysia**, in Nelson, Joan M.; Meerman, Jacob and Abdul Rahman Embong (eds.), *Globalization and National Autonomy: The Experience of Malaysia, Singapore and*

- Bangi: Institute of Southeast Asian Studies and Institute of Malaysian and International Studies
- Mansur Daud. 2000. **Keutamaan Kepada Pendidikan Islam**, in *Sepuluh Tahun Membangun Bersama Islam: Kelantan di Bawah Kepimpinan Ulama*. Kota Bharu: Pusat Kajian Strategik
- Marcus Mietzner. 2006. **Military politic, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation**. Singapore: Institutes of Southeast Asian Studies
- Michael G. Palezt. 1997. **Ordinary Muslims and Muslim Resurgence in Contemporary Malaysia: Notes on an Ambivalent Relationship**” in Hefner, Robert W.; Horvatic, Patricia. (Editor). *Islam in an Era of Nation-States: Politics and Religious Renewal in Muslim Southeast Asia*. The United States: University of Hawai'i Press
- Miller H. 1965. **The story of Malaysia**. London: Faber
- Mohamed Nawab Mohamed Osman. (2007). *Towards a History of Malaysian Ulama*. Singapore: S.Rajanatnam School of International Studies.
- Muhamad Shukri Shuib, et al. 2010. **The role of Malasian leaders in Nation Building Process (1957-2003)**, *Art and Social Science Journal*, Vol., 2010
- Muhamad Syukri Salleh. 1999. **“Establishing an Islamic State: Ideals and Realities in the State of Kelantan, Malaysia”**, *Southeast Asian Studies*, 73:2 (September 1999),
- Muqtedar M. A Khan. 2006. **Introduction: The Emergence of an Islamic Democratic Discourse**. In Khan, M.A. Muqtedar (Ed.), *Islamic Democratic Discourse: Theory, Debates, and Philosophical Perspectives*. Oxford: Lexington Books
- N. A. Simoniya. 1961. *Ovesea Chinese in Southeast Asia – A Russian Study*, Ithacha, New York: Cornell Youniversity
- Nadini Sundar. 2012. **Civil Society and democratic change in Asia**. CERTI, Centre Tricontinental. N.p., 5 July 2012
- Nik Aziz. 1999. **“Perasmian Karnival Kebudayaan Kelantan 1996 (15 Augaust 1996)”**, in Koleksi Ucapan Rasmi YAB Tuan Guru Dato' Haji Nik Abdul Aziz Nik Nat Menteri Besar Kelantan, ed. Wan Ismail Bin Wan Jusoh (Kota Bharu: Dian Darulnaim Sdn Bhd.,)
- Noraini Othman. 2005. **“Political Islam “Islamic Militancy” and the Gender Question”**, in Asian Cultural Studies, Special Issue No.15, International Christian University Publications.
- Norshahri Saat. 2015. **The State, Ulama and Religiosity: Rethinking Islamization of Contemporary Malaysia**. Singapore: ISEAS
- Ooi Jin Bee. 1969. **Land, People, Economy in Malaya**. London and Colchester: Ballantyne & Co. Ltd.,

- Riddell, Peter. 2001. *Islam and the Malay-Indonesian World: Transmission and Responses*. Singapore: Horizon Books.
- Robert W. Hefner. 2002. "Globalization, Governance and Crisis of Indonesian Islam" Paper presented at Conference on Globalization, State Capacity and Muslim Self Determination, University of Santa Cruz, March, 7-9.
- Salwa Ismail. 2006. *Rethinking Islamist Politics: Culture, the State and Islamism*. New York: I. B. Tauris & Co Ltd.
- Shahram Akbarzadeh. 2012. *The paradox of Political Islam*. in Shahram Akbarzadeh (Ed.) . *Handbook of political Islam*. New York: Rout ledge
- Shamsul A. B., 1997. "Identity Construction, Nation Formation, and Islamic Revivalism" in Malaysia" p. 207 in Robert W. Hefner and Patricia Horvaich,eds. *Islam in an Era of nation-States: Politics and Religiose in Muslim Southeast Asia*, Honolulu: Hawai'i University Press
- Shamsul A.B., 1999. "Identity Construction, Nation Formation, and Islamic Revivalism in Malaysia," in '*Islam in an Era of Nation-states: Politics and Religious Renewal in Malaysia in Muslin Southeast Asia*
- Shanti Nair. 1997. *Islam in Malaysia's Foreign Policy*. New York: Rout ledge
- Sundaram, Jomo Kwame, and Ahmad Shabery Cheek. 1988. *The Politics of Malaysia's Islamic Resurgence*. *Third World Quarterly* 10.2 (1988) 843 – 68
- Suryadinata, L.2007.*The decline of the hegemonic party system in Indonesia: Golkar after fall of Suharto*. *Contemporary Southeast Asia*, 29(2), 333-358.
- Sven Alexander Schottman. 2008. *Muslim democratic: The changing faces of Political Islam in Malaysia: Islam and question to reform*. Australia: Melbourne University Press
- Tan Sri Musa Hitam. 2001. *Islam and State in Malaysia*. Singapore: ISEAS.
- Thikuna Canna binti Muhammad Suffian. 2017. *Political Islam in Malaysia: An analysis of the relationship between Islamization and democratization*. UK: Leiden University
- Taufani.2015. *Indonesai Islam in Religious and Political Struggle Discourse*. *Journal of Religious Studies*, Vol.4 November 1 June 2015.
- Vincent H. J Houben. 2003. *Southeast Asia and Islam*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* Vol. 588, *Islam: Enduring Myths and Changing Realities* (Jul., 2003), Abdul Rahman Haji Ismail. 2005. *Malaysia Sejarah Kenegaraan dan Politik*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Von der Mehden, Fred R. 1993. *Two World of Islam: Interaction between Southeast Asia and the Middle East*. Gainesville: University Press of Florida.
- Yegar, Moshe. 1979. *Islam and Islamic Institutions in British Malaya*. Jerusalem: The Magness Press.

Yudi Latif. 2008. *Indonesian Muslim Intelligentsia and Power*. Singapore: ISEAS.
 Ziauddin Sardar. 1988. *Islamic Futures The Shape of Ideas to Come*. Selangor: Pelanduk Publication.

เว็บไซต์

Abdullah Ahmad Badawi. 2560. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://en.wikipedia.org/wiki/Abdullah_Ahmad_Badawi [สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2560]
 ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. INDONESIA'S RELIGION MOVEMENTS (n.d.).
 Muhammadiyah. [Online]. Available from: <https://indoreligionmm.wordpress.com/muhammadiyah/>. [accessed 17 September 2016]

Francesco Cavatorta. 2012. *The War on Terror and the Transformation of Political Islam*, [Online]. Dublin City University. Available from: https://www.academia.edu/1563704/The_war_on_terror_and_the_transformation_of_Political_Islam [accessed 20 March 2017]

<http://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/>
 Indonesia population.2017. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/> [24 กรกฎาคม 2560]

Malaysia Demographic profile. 2017. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : http://www.indexmundi.com/malaysia/demographics_profile.html [สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2560]

Malaysia population. 2017. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://www.tradingeconomics.com/malaysia/population>. [สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2560]

Siam Intelligence. 2557. 100 วัน “โจโควี”กับความท้าทายในตำแหน่งประธานาธิบดีอินโดนีเซีย. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: <http://www.siamintelligence.com/jokowi-the-first-hundred-days/> [สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2558]

Siam Intelligence. 2557. อินโดนีเซียต้องปฏิวัติวิถีคิดของคนในชาติ. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: <http://www.siamintelligence.com/jokowi-indonesia-mental-revolution/>. [สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2558]

Slideshare. 2017. “ISLAM: Unsur Tradisi Dalam Perlembagaan Persekutuan Malaysia”, KENEGARAAN MALAYSIA : isu-isu & perkembangan [Online]. Available from: <https://www.slideshare.net/norazmiyazid/unsur-unsur-tradisi-dalam-perlembagaan-malaysia>. [accessed 20 March 2017]

The Malaysian Bar. 2007. *Tun Hussein Onn (1976-81) Father of Unity*. [online]. Available from:

- http://www.malaysianbar.org.my/echoes_of_the_past/tun_hussein_onn_1976_81_father_of_unity.html. [accessed 8 March 2017]
- TIME. Indonesia history timeline. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก. <http://www.timeforkids.com/destination/indonesia/history-timeline>. [สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2559]
- Worldometers. Indonesia population. [Available Online]: <http://www.worldometers.info/world-population/indonesia-population/> [accessed 27 July 2017]
- Worldometers. Malaysia Population. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://www.worldometers.info/world-population/malaysia-population/>. [สืบค้นเมื่อ 27 July 2560]
- จรัญ มะลูลีม. ภูมิทัศน์อิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 16 - 22 กันยายน 2559. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: https://www.matichonweekly.com/column/article_8048. [สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน พ.ศ. 2559.]
- นพดล ศรีสิงห์. ศาสนาอิสลามกับการเมืองในประเทศอินโดนีเซีย. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://nsreesing.wordpress.com/2011/11/24/ศาสนาอิสลามกับการเมือง/> [สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559]
- บ้านจอมยุทธ์ [ออนไลน์]. ประชาคมอาเซียน อินโดนีเซีย (Indonesia). สืบค้นจาก: http://www.baanjommyut.com/library_2/asean_community/indonesia/02.html [สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2560]
- ประชาชาติธุรกิจ. ทิศทาง ศก.อินโดฯยุค "โจโกวี" 9 นโยบายปลุกเชื่อมั่น-กระตุ้นลงทุน. [ออนไลน์]. สืบค้นจากจาก: http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1406618578 [สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2558]
- วิกิพีเดีย. ประเทศอินโดนีเซีย. [ออนไลน์]., เข้าถึงได้จาก: <http://th.wikipedia.org/wiki/ประเทศอินโดนีเซีย>. [สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2559]
- ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน. 2015. ประวัติและข้อมูลรัฐบาลอินโดนีเซียโดยย่อ. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://www.aseanthai.net/ewt_news.php?nid=4342&filename=index [สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2016]
- ศูนย์บริการข้อมูลระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Indonesia). [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: <http://www.test.mfa.go.th/business/web/2386.php?id=126>. [สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2560]
- อับดุลชะกูร์ บินฮาฟิอีย์. อิสลามฮะฎารี (Islam Hadhari): การบริหารจัดการทางวัฒนธรรมในสังคมมลายูมุสลิมมาเลเซียที่รัฐไทยควรศึกษา. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=651>. [สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2560]

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก**แบบสัมภาษณ์เชิงลึก****คำถาม/แบบสอบถาม****“Political Islam in Indonesia and Malaysia”**

1. What is the rule of Political Islam in your country?
2. How about Islam applied in the context of politic, social and economic in each of the government era?
3. How far Political Islam has changed and evaluation after Independence Day until the recent and how relevant is Islam in Indonesia culture?
4. How has Islam been adapted for use with the democracy in your country?
5. If we look in the institutional aspect, what's the significance of Islam?
6. In Indonesia they has traditional convention called “*Adat*” which some of them against with Islamic rules, How Indonesia government is adjust *Adat* and Islamic rule in diversity society?

ภาคผนวก ข

บทสัมภาษณ์ อิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและมาเลเซีย

(บทสัมภาษณ์ภาษาไทย)

วันที่: 26 กรกฎาคม 2559

สถานที่: โรงแรมรีเจนท์ (กรุงเทพฯ)

ผู้ให้ข้อมูล: อาจารย์จรัญ มะลูลิม (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

ศาสนาอิสลามเข้ามามีบทบาทในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง ของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียอย่างไร ?

จริงๆ แล้วอิสลามมีบทบาทในสองประเทศนี้อย่างมาก ตัวอย่างเช่นกรณีของอินโดนีเซีย จะเห็นได้ว่าสถาบันอิสลามมีบทบาทต่อการเมืองอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น Muhammadiyah ซึ่งมีสมาชิกถึง 20 ล้านคน และในจำนวนนั้นก็คืออดีตประธานสภาแห่งชาติ ก็มาจากมุฮัมมาดียะห์ และกรณีของ Nahdhatul Ulama - NU นี้ก็มี Abdul Rahman Wahid อดีตประธานาธิบดี ซึ่ง NU นี้จะมีสมาชิกถึง 40 ล้านคน ซึ่งมากที่สุดในโลกมุสลิม นั้นแสดงให้เห็นว่านอกจากจะเป็นประเทศที่มีมุสลิมมากที่สุดในโลกแล้ว บทบาทของอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นอิสลามแบบ (Modernist) หรืออิสลามแบบจารีต (Traditions) ก็ตาม ล้วนแต่มีบทบาทต่อชีวิตของชาวอินโดนีเซียอย่างมาก แม้ว่าอินโดนีเซียจะมีความเป็น Liberal อยู่มากก็ตาม

ถ้ามอง Political Islam (อิสลามการเมือง) ในอินโดนีเซีย อินโดนีเซียจะมีความเป็นอิสลามอยู่เยอะ แม้ว่าบางคนจะมองว่าอิสลามของอินโดนีเซียจะมาจากฟากฟ้า นั่นคือมีความยึดหยุ่น และมีลักษณะที่แตกต่างจากอิสลามแบบเคร่งครัดอยู่มากก็ตาม โดยภาพรวมแล้วเอาจริงๆ ไม่มีประเทศใดที่มีองค์กรศาสนาที่มีประชากรเป็นสมาชิก 40 ล้านคน (NU) Muhammadiyah ก็เช่นเดียวกัน มีสมาชิกถึง 20 ล้านคน ซึ่งถือว่า (อิสลามในอินโดนีเซีย) มีบทบาทสำคัญ และเป็นประเทศที่มีมุสลิมมากกว่า 200 ล้านคน อิสลามจึงมีบทบาทสำคัญหรือจะเรียกได้ว่าอิสลาม (ซึ่งถูก) นำไปใช้ในการเมืองก็มาจากสมาชิกเหล่านี้ นี่มองแบบภาพรวม และผู้นำของประเทศซึ่งมาจากการเลือกตั้ง ก็เป็นมุสลิมหมดเลยไม่เคยมีมาจากศาสนิกอื่น และที่สำคัญ การมาถึงของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมาก จาก (อาณาจักร) มัชปาหิต สู่ ศรีวิชัย (ศรีวิชัย) จากฮินดู มาเป็นพุทธ จนกระทั่งทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน เป็นอิสลาม อินโดนีเซียเกือบทั้งหมดยกเว้นบาหลี จริงๆ แล้วมันส่งผลต่ออาเซียน ส่งผลต่อหลายด้านเหมือนกัน ในระยะหลังในการประชุม (สุดยอดอาเซียน) ก็จะมีการพูดถึงชุมชนศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของอาเซียนในเวลานี้ นั้นจะเห็นได้ว่าศาสนามีบทบาทสำคัญมาก ในทุกๆ ด้าน รวมถึงบริบทของวัฒนธรรม การศึกษา เช่นกัน

สำหรับมาเลเซียแน่นอนว่าอิสลามเข้ามา (มีบทบาท) ทุกอย่างรวมทั้งบรูไนด้วย เพราะว่าระบบอิสลามของบรูไนก็คือระบบของมาเลเซีย ถึงกับที่มีคำพูดว่า “กษัตริย์ก็ต้องเป็นกษัตริย์ที่เป็น

มลายูแบบอิสลาม” อันนี้มีคำพูดชัดเจน อย่างเช่นคำพูดที่ว่า “Melayu Islam Beraja” ถึงจะเป็นของบรูไน แต่จะบอกว่าวัฒนธรรมของมาเลเซียเดินทางไกลไปถึงบรูไน ถ้าเราจะพูดถึงวิถีชีวิตอิสลามในมาเลเซีย ก็เช่นเดียวกันซึ่งมันมีความใกล้ชิดกันทั้งสามประเทศ (บรูไน อินโดนีเซีย และมาเลเซีย) แม้ว่า (ใน) อินโดนีเซีย อิสลามจะไม่ได้เป็นศาสนาประจำชาติ แต่ว่าอิทธิพลของอิสลามก็มีอยู่ในคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยสังเกตได้จากองค์กรศาสนาทั้งสององค์กรดังกล่าว ส่วนมาเลเซีย นั้น พรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ก็ได้รับอิทธิพลของอิสลามอย่างเต็มที่ อย่างเช่นในกรณีของพรรค PAS ก็มีอิทธิพลต่อจิตใจของคนอย่างมาก แม้ว่ารัฐกลันตันจะไม่ใช่อิสลาม แต่ก็ยังเป็นรัฐที่สงบสุข รัฐปีนังอาจเป็นรัฐที่มียายได้ดีแต่ด้วยความสงบของจิตใจมาจากพรรคอิสลามด้วย ดังนั้นอิสลามก็เข้าไป (มีบทบาทสำคัญ) ในมาเลเซีย (ศาสนา) อิสลามจะเข้าไปแทรกอยู่ในกฎหมายของแผ่นดิน

ในรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียและมาเลเซีย ความเข้มข้นหรือมีการระบุคำว่า “อิสลาม” มีอยู่นาน้อยเพียงใด

(ถ้าเปรียบเทียบเช่นนี้) อาจจะกล่าวได้ว่าอินโดนีเซียจะไปเน้นในเรื่องของ ปัญจศีล (Panja Sila) ซึ่งระบุไว้ในข้อแรกคือ “การเชื่อในพระเจ้า” นั้นหมายถึงว่าความเชื่อในพระเจ้านั้นสำคัญ

แต่ในอินโดนีเซียก็มีประชากรที่เป็นพุทธ ?

ในอินโดนีเซียจากการเดินทาง (ของอาจารย์จริญ) จะพบว่าองค์กรศาสนาของเขาจะเปิดโอกาสให้ทุกศาสนา เพราะว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “Unity in diversity” เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย ซึ่งเขามีมานานแล้วและถือว่าเป็นพุทธสังคมที่มีความสำคัญมากกว่าที่อื่น แต่ว่าชีวิตของคนมุสลิมจะผูกพันกับศาสนา เช่น ในโรงเรียนศาสนา Pesantren (อ่านว่า เปอเซนเตรน)

Pesentren แปลว่าอะไรครับ?

คล้ายๆ ปอเนาะ เป็นโรงเรียนกินนอน (โรงเรียนประจำ) ที่วันศุกร์พ่อแม่ (ของนักเรียน) จะขนเสื้อผ้า มานอนกับลูก วันจันทร์ก็กลับ จากการที่ไปดู Pesentren ผมไปดูด้วยตัวเอง จึงกล่าวได้ว่าอิสลามได้เข้าไปในทุกอณู เพียงแต่ว่าเราจะมองเห็นหรือเปล่า

แสดงว่าทั้งสองประเทศนี้ ในมุมมองของอาจารย์ มองว่าในอินโดนีเซียอิสลามได้เข้ามามีบทบาทในสังคม วัฒนธรรม การเมือง มากกว่าในมาเลเซีย ?

ถ้าจะมองว่าองค์กรศาสนาของอินโดนีเซีย จะทำหน้าที่เต็มที่ อย่างเช่นจากการเดินทางไปเยี่ยมทั้งสององค์กร (NU และ Muhammadiyah) จะเห็นได้ว่าเขามีทั้งโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย และมีการนำอิสลามเข้าไปปรับใช้ในทุกด้านของชีวิตได้ แม้แต่ก่อนที่จะเสียชีวิต ก็มีการอ่านยาซีน¹ อย่างเช่นของ Muhammadiyah เขาก็มีจัดไว้เลย เช่นในโรงพยาบาล ในห้องดับจิตก็จะให้คนมานั่งอ่านยาซีน

¹ ยาซีน หรือซูเราะห์ยาซีน เป็นชื่อบทหนึ่งในคัมภีร์อัลกุรอาน

มุฮัมมาดียะห์ มีโรงพยาบาลด้วยหรือครับ ?

ใช้ครับ มีโรงพยาบาล มีมหาวิทยาลัย มีสาขาที่สะมารัง มีทั่วประเทศครับ มีสาขาเยอะมาก แต่ Muhammadiyah ก็ถูกทำลายโดย Nahdhatul Ulama – NU แต่ NU จะมองว่าตัวเองมีความ Modernist ในขณะเดียวกันก็รักษา โตะครุ ที่มีอยู่ในพื้นที่เอาไว้ด้วย

อับดุลเราะห์มาน วาฮิด มาจาก NU ?

ใช้ครับ มาจาก NU

Muhammadiyah มีใครเป็นผู้นำหรือผู้มีบทบาททางการเมืองไหมครับ?

ของ Muhammadiyah มี Ahmad Dahlan ซึ่งเป็นต้นฉบับ Ahmad Dahlan ก็เป็นนักเผยแผ่ที่สำคัญ ทั้งคู่ (Muhammadiyah และ NU) ต่างก็อ้างว่าของตัวเองทันสมัยนะ แต่บางแห่งก็เป็นแบบจารีต มันก็ผสมกัน ฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับอัลลามะทองถิ่น ยอมรับหลักการฮาดีษ กุรอาน

ถ้าภาพรวมทั่วไปๆ มาเลเซียจะดูเคร่งครัดกว่า แต่ในอินโดนีเซียนี้จะเรียกว่า Liberal เขาจะมีพรรคอิสลามสาย Liberal ด้วยชื่อพรรคว่า JIL (Jamiah Islam Liberal) ดังนั้นอินโดนีเซียจะเกิดจากความผสมผสาน เพราะว่าอิสลามที่ได้เข้ามาในอินโดนีเซีย จำเป็น ต้องมีการประนีประนอมกับวัฒนธรรมดั้งเดิม อย่างเช่นในอินโดนีเซียจะบอกว่า เวลาจะขึ้นบ้านใหม่ต้องเชือดไก่ ให้เลือดมันไหลไปตามหินที่เราวาง ในขณะที่มาเลเซียวิถีเก่าแก่อยู่ออย่างการ Puja (บูชา) ทั้งสองประเทศนี้จะมี ความเชื่อดั้งเดิมอยู่แล้วก่อนที่อิสลามจะเข้ามา มีทั้งสายเก่า สายใหม่ และค่อยเปลี่ยน ระยะเวลาๆก็มีองค์กรใหม่ๆ เข้ามา เช่น NU มาทำลายความบริสุทธิ์ของอิสลาม สิ่งเหล่านั้น (หมายถึงความเชื่อดั้งเดิม) เป็นสิ่งที่ขัดกับหลักการอิสลาม แต่ก็ยังมีคนปฏิบัติอยู่

บทสัมภาษณ์ อิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย

(ถอดจากบทสัมภาษณ์ภาษาอังกฤษ)

วันที่: 18 พฤศจิกายน 2559

สถานที่: สถานกงสุลอินโดนีเซียประจำประเทศไทย (สงขลา)

ผู้ให้ข้อมูล: Mr. Triyogo Jatmiko (Consul General)

อัปเดตเกี่ยวกับสถานการณ์การประท้วงที่เกิดขึ้นตอนนี้ในอินโดนีเซียก่อน ?

“...ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุม ในอินโดนีเซียเอง ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการชุมนุมเช่นกัน แต่ก็ต้องเป็นไปตามกฎและกติกา โดยการขออนุญาตกับทางตำรวจ เพื่อจะทำการชุมนุม ต้องบอกรายละเอียดอย่างชัดเจน ว่าชุมนุมครั้งนี้เพื่อจุดประสงค์อะไร ใครคือผู้มีส่วนรับผิดชอบ จำนวนของผู้ชุมนุมเท่าไร ในอินโดนีเซียเราไม่อนุญาตให้ชุมนุมในสถานที่ ที่เป็นจุดศูนย์กลาง ยกตัวอย่างเช่น มัสยิด โบสถ์...”

“...อย่างที่รู้กันอยู่แล้ว การชุมนุมการประท้วงไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาใดๆ ทั้งสิ้น เราต้องอนุญาตให้มีการชุมนุม แต่การชุมนุมในแต่ละครั้งเราทราบถึงจุดประสงค์ที่ต้องการเรียกร้อง เพียงแต่เราไม่ทราบถึงจุดประสงค์ที่แอบแฝง ทำให้ข้อนี้เป็นปัญหาเสมอในการชุมนุม ...ชนวนเหตุประท้วงดังกล่าวมาจากคำพูดของอาฮก อาฮกกกล่าวสุนทรพจน์ในที่สาธารณะแห่งหนึ่งในกรุงจาการ์ตา ด้วยการยกข้อความในคัมภีร์อัลกุรอาน ส่งผลให้กลุ่มผู้ชุมนุมมองว่าการตีความดังกล่าวคือการดูหมิ่นศาสนาอิสลาม ผู้ชุมนุมเรียกร้องและย้าให้ตำรวจอินโดนีเซียสืบสวนอาฮกในการกระทำครั้งนี้ ...อาฮกเป็นผู้ว่ากรุงจาการ์ตาคนแรกที่เป็นชาวอินโดนีเซียเชื้อสายจีน และนับถือศาสนาคริสต์”

“...ความจริงแล้ว นี่ไม่ใช่ครั้งแรกของอาฮก อาฮกก็เคยพูดแบบนี้ในที่ๆหนึ่งของสุมาตรา การพูดในครั้งนี้ของอาฮกที่จาการ์ตาทำให้เกิดการชุมนุม และการชุมนุมในครั้งนี้เกิดจากความไม่พอใจที่อาฮกยกอายัตในคัมภีร์อัลกุรอานจากซูเราะห์อัลมาอิดะ อายัตที่ 15 มาตีความว่า หลักศาสนาไม่ได้ห้ามการลงคะแนนเสียงให้กับบุคคลที่ไม่ใช่มุสลิม ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมมองว่าอาฮกตีความอายัตนี้ผิด แม้อาฮกปฏิเสธ ว่าคำพูดดังกล่าวไม่ได้มีเจตนาดูหมิ่น ในอายัตที่ 15 ซูเราะห์อัลมาอิดะ กล่าวไว้ว่า กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่มองว่า ผู้นำในที่นี้ไม่ใช่แค่อิหม่ามในการนำละหมาด และได้ใช้คำสอนของคัมภีร์อัลกุรอานเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวคนไม่ให้สนับสนุนเขา ซึ่งวางแผนลงชิงตำแหน่งผู้ว่าการกรุงจาการ์ตาอีกสมัยในปีหน้า แต่ผู้นำ(แบบอาฮก)เกิดจากการเลือกตั้ง พรรคของอาฮกมีเสียงสนับสนุนที่แข็งแกร่งกว่า ทำให้ยากมากที่จะหาจุดอ่อนข้อบกพร่อง เพราะอาฮกไม่มีประวัติเรื่องคอร์รัปชันและเป็นผู้ว่าที่ประชาชนต้องการ อาฮกเป็นผู้ว่าการกรุงจาการ์ตาที่ถือว่ามีความสำคัญทางการเมือง ทำงานหนักและจริงจัง ทำให้การชุมนุมเป็นเรื่องยากเนื่องจากอาฮกมาจากการเลือกตั้ง มาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชน ...และถึงแม้ว่าจะมีเสียงสนับสนุนในการชุมนุมครั้งนี้เพิ่มขึ้น เพื่อให้สันคลอนตำแหน่งของประธานาธิบดี โจโกวีเช่นเดียวกับเหตุการณ์การเลือกตั้งปี2014ที่เป็นข่าวใหญ่

...ถ้าพูดถึงการเลือกตั้งในอาเซียนแล้วคงไม่มีการเลือกตั้งใดในชาติอาเซียนที่มีขนาดใหญ่เท่ากับ อินโดนีเซีย เมื่อเทียบกับใหญ่ที่สุดในโลก อันดับแรกคืออินเดีย อันดับสองอเมริกา อันดับสามคือ อินโดนีเซีย คนภายนอกมองว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีมุสลิมมากที่สุดในโลกแต่ทำไมไม่ใช้ การเมืองอิสลาม

ทำไมอินโดนีเซียถึงไม่ใช้ระบอบอิสลามในการปกครอง ?

“จะให้การปกครองแบบอิสลามเต็มรูปแบบเป็นไปได้ยาก เพราะยึดติด ประเพณี วัฒนธรรม บรรพบุรุษรุ่นสมัยก่อนๆ...ปี 1945 หลังจากเอกราชได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญบัญญัติ ในการปกครอง ประเทศ ว่าด้วยเรื่องของการยึดมั่นในชาตินิยม สาธารณนิยม รัฐบาลโดยประชาชน ความยุติธรรมใน สังคม และความเชื่อมั่นในพระเจ้าองค์เดียว เชื่อมมั่นในพระเจ้าองค์เดียวในที่นี้ไม่ได้ระบุถึงการ ละหมาด 5 เวลา แต่หมายถึงการให้สิทธิกับเชื้อชาติศาสนาอื่นๆด้วย ถ้ามองย้อนกลับไป ศาสนาแรกที่ เข้ามาในอินโดนีเซียคือฮินดู เรามีวัดฮินดูที่สูงที่สุดในโลก และเรามีวัดพุทธที่ใหญ่ที่สุด หลังจากนั้น ก็ อิสลาม มุสลิม ถ้าเราสังเกตสิ่งที่ชัดเจนคือเรานำหลักการการเผยแพร่ของท่านรอซูลสอนมาใช้ เรา ต้องเคร่งครัดกับตัวเองก่อนไม่ใช้กับคนอื่น เรามี 9 Wali Wali เน้นการปฏิบัติในการเผยแพร่อิสลาม โดยมีอัลกรุอันเป็นพื้นฐาน ซึ่งถ้าเป็นศาสนาฮินดู ใช้อาหาร ใช้เครื่องสักการะพระเจ้าในการขอบคุณ ทำให้ต่างกันเพราะ Wali ใช้การศรัทธา (ตักวา) Wali เปลี่ยนการขอบคุณด้วยวิธีการกล่าว อัลฮัมดุลิล ลาย ซึ่งการกระทำของ Wali ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการจากที่เราใช้เครื่องสักการะขอบคุณ เราเปลี่ยนมานั่งขอพรและขอบคุณ และแจกจ่ายอาหารให้แก่ผู้อื่น และทำให้มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับสิ่งนี้ ตั้งกลุ่มแล้วเรียกตัวเองว่า มุฮัมมาดิยะห์ เป็นองค์กรมุสลิมที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อต้องการให้อิสลามเดินตาม แนวคิดและการปฏิบัติของท่านรอซูล ที่เน้นไปถึงเรื่องของการศึกษา และต้องการให้อิสลามไม่อยู่ใน กรอบที่ตึงเกินไปและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็มีอีกหนึ่งองค์กร ชื่อว่า นะดาตุลลอฮามะ ที่ไม่ต้องการให้ลัทธิชนบทรบธรรมเนียม ประเพณีเดิมของอินโดนีเซีย เขากล่าวว่ามันไม่ใช่สิ่ง ฮารอม เพราะเรายังคงกล่าว ซุบฮันลิลลอฮ อัลลอฮอักบาร ซึ่งองค์กรนี้ก็ใหญ่เป็นอันดับต้นๆเช่นกัน ในอินโดนีเซีย และก่อตั้งก่อนมุฮัมมาดิยะห์

“...นะดาตุลลอฮามะ มุฮัมมาดิยะห์ วาฮาบี ซาลาฟี (จากกระดานที่อธิบายอยู่) เสียงส่วนใหญ่ ของมุสลิมเห็นด้วยกับมุฮัมมาดิยะห์ บางกลุ่มก็มีหลักการปฏิบัติเช่นเดียวกับกลุ่มมุสลิมในซีเรีย บาง กลุ่มแสดงความคิดเห็นว่ายังมีอะไรที่มากกว่าการซิกิร ถ้าเราดูและวิเคราะห์อัลกรุอ่านแล้วจะรู้ว่ายังมี อะไรมากกว่าซิกิร ซึ่งอิสลามไม่ได้มีแค่การซิกิรเท่านั้น มากกว่านั้นคือการคิด เถกเช่นในซูเราะอาละฮิ มรอน... (ตามด้วยอธิบายอายัต) ยกตัวอย่างเช่นLGBT...”

“...เปอซันเตอร์ได้รับการสนับสนุนจากนะดาตุลลอฮามะ หากเป็นโรงเรียน, โรงพยาบาล, มหาวิทยาลัยได้รับการสนับสนุนจากมุฮัมมาดิยะห์เพราะองค์กรนี้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมทันสมัย”

อิสลามมีการประยุกต์กับบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ในแต่ละช่วงสมัยของรัฐบาลอย่างไร?

“...หลังจากได้รับเอกราช อินโดนีเซียมีประธานาธิบดีตอนนี้อยู่ 7 คนแล้ว ซูการ์โน, ซูฮาร์โต, ฮาบีบี, อับดุลเราะห์มัน วาฮิด...อับดุลเราะห์มัน วาฮิดได้รับการยอมรับจากสื่อมวลชนและกลุ่มการเมือง แนวศาสนา...ประธานาธิบดีซูการ์โนมีส่วนสำคัญในการประกาศเอกราชของอินโดนีเซียและยึดมั่น ในปรัชญาศีล ประธานาธิบดีซูการ์โนเน้นนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดและถ่วงดุลอำนาจค่ายคอมมิวนิสต์และ เสรีประชาธิปไตย ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ต่างฝ่ายต่างจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นของตัวเอง จึงทำให้ในปี 1955 มีพรรคการเมืองมากกว่า 50 พรรค เพื่อลงเลือกตั้ง ในช่วงเวลาเดียวกันก็ต้องเผชิญกับกลุ่ม องค์กรรมมุสลิมที่มีผู้สนับสนุนคือเนตาตุลอุลามะ กลุ่มพรรคการเมืองอิสลามในช่วงเวลานั้นคิดเป็น เปอร์เซ็นต์คือ 43.7% เมื่อเข้าสู่การปกครองของประธานาธิบดีซูฮาร์โต มีการเลือกตั้งโดย คณะรัฐมนตรี เพื่อเลือกประธานาธิบดีถึง 6 ครั้ง เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ได้รับอิสระเหมือนปี 1955 ... ซูฮาร์โตลาออกจากตำแหน่ง ...เมื่อถึงยุคของฮาบีบี ประธานาธิบดีฮาบีบีดำรงตำแหน่งแค่เพียงปีเดียว ฮาบีบีต้องการให้สภาที่ปรึกษาประชาชนเลือกให้เขาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไป แต่เขาไม่ได้รับ การสนับสนุนจากสภา จึงถอนตัวออก การเลือกตั้งเพื่อเลือกประธานาธิบดีเริ่มในปี 2009 ก่อนที่ ประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มัน วาฮิด จะขึ้นดำรงตำแหน่งพรรค PKB ของเขาได้จำนวนที่นั่งในรัฐสภา อินโดนีเซียน้อยกว่าพรรค PDI-P ของนางเมกาวาตี และทำให้เมกาวาตีได้รับชัยชนะนี้ แต่อาเมน รา อิส ที่มาจากมุฮัมมาดียะห์ และองค์กรอิสลาม อุลามะ อื่นๆไม่เห็นด้วย พร้อมกับยกอาัยตที่กล่าวว่า ผู้นำต้องไม่ใช่ผู้หญิง เช่นเดียวกับที่ผู้หญิงก็เป็นอิหม่ามไม่ได้ เมกาวาตีจึงไม่ได้รับตำแหน่งและให้ อับดุลเราะห์มัน วาฮิด ขึ้นดำรงประธานาธิบดี ส่วนเมกาวาตีรับตำแหน่งรองประธานาธิบดีแทน (นาที่ที่ 39.05 งดฟังไม่ออก กงสุลบรรยายตามกระดาน) ยุคสมัยประธานาธิบดี อับดุลเราะห์มัน วาฮิด เป็นยุค สมัยการเมืองที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ... เมกาวาตีได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานาธิบดี ในปี ค.ศ. 2004 การเลือกตั้งเพื่อเลือกประธานาธิบดีเกิดขึ้นครั้งแรกในปี 2009 (รัฐธรรมนูญและกฎหมาย เลือกตั้งกำหนดให้ผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีสมัครในนามบุคคล ไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่จะต้องได้รับการสนับสนุนรับรองและส่งเข้าสมัครโดยพรรคการเมืองพรรค หนึ่งหรือหลายพรรครวมกัน แต่ต้องเป็นพรรคที่มีที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 20% ขึ้นไป หรือ ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ผ่านมา ปี 2014) มีพรรคการเมือง ทั้งหมด 5 พรรค เสนอรายชื่อผู้สมัครเป็นคู่ (candidate pairs) ลงชิงตำแหน่งประธานาธิบดีและรอง ประธานาธิบดี การเลือกตั้งนี้ เป็นการเลือกคนที่จะมาเป็นรัฐบาลและเป็นประธานาธิบดี เมกาวาตีลง สมัครเพื่อเป็นประธานาธิบดีถึง 2 ครั้งแต่ก็พ่ายแพ้ ยูโตโยโนเป็นประธานาธิบดีอินโดนีเซียคนแรกที่ได้รับ การเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ภายหลังการปฏิรูปการเมืองและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการ กำหนดให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชน โดยนำเฉพาะผู้ได้คะแนนเสียงอันดับ ที่ 1 และ 2 มาแข่งขันกันอีกครั้ง ประธานาธิบดียูโตโยโน ได้รับชัยชนะเหนือเมกาวาตีในการเลือกตั้ง ครั้งที่สอง และประธานาธิบดียูโตโยโน ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้ดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดีเป็นสมัยที่ 2 ...และมีการเลือกตั้งใหม่อีกครั้งในปี 2014 ก็คือคนปัจจุบันของประเทศ อินโดนีเซีย ประธานาธิบดีโจโกวี เคยดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีกรุงจาการ์ตา ก่อนลงสมัครชิง ตำแหน่งประธานาธิบดี”

“...ประธานาธิบดีโจโกวีถือว่าเป็นประธานาธิบดีที่แตกต่างจากประธานาธิบดีคนอื่นๆ เป็นประธานาธิบดีที่เข้าใจวิถีอิสลามในอินโดนีเซีย ประธานาธิบดีโจโกวีกำหนดวันชาติ1วันเพื่อ Santri(สำหรับคนที่เรียนเกี่ยวกับอิสลาม) 22 ตุลาคม ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน...”

อิสลามมีการการประยุกต์ให้อยู่ร่วมกับระบอบประชาธิปไตยในอินโดนีเซียอย่างไร

“...ในสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต สำหรับมุสลิมใครที่จะแต่งงานต้องเข้าไป Islamic affair คนอินโดนีเซียที่เป็นมุสลิมไม่สามารถแต่งงานกับคริสต์ หรือต่างศาสนาได้ บางคนออกไปแต่งงานต่างประเทศ...ต้องยอมรับว่า นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของท่านอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถนำประเทศอินโดนีเซียกลับมาสู่กรอบวินัยการเงินการคลังที่เคร่งครัด ทำให้มีเสถียรภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การนำข้าวหรือหามาใช้ในธนาคารที่เป็นของรัฐบาล (มัจลิสูลามะก่อตั้งในยุคสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต) ...ถ้าคุณต้องการทราบถึง การเมืองการปกครองอิสลามในอินโดนีเซีย อย่างลึกลับค้นหาชื่อกระทรวง กิจการศาสนาอินโดนีเซียซึ่งประเทศไทยไม่มี เป็นกระทรวงที่มีเงินสนับสนุนเยอะเพราะใช้ทำงานได้จริง กระทรวงที่มีความสำคัญกับอินโดนีเซีย 1 กระทรวงศึกษาธิการ 2กระทรวงกิจการศาสนา 3 กระทรวงเกษตร 4กระทรวงต่างประเทศ และเช่นเดียวกันที่ศาสนิกอื่นในอินโดนีเซียสามารถเลือกวันที่เกี่ยวกับศาสนาเป็นวันหยุดแห่งชาติ วันชงจี้ก็มี ทำให้อินโดนีเซียมีวันหยุดเยอะ แต่ก่อนเคยก่อตั้ง Ministry of Information ซึ่งเป็นกระทรวงที่เกี่ยวกับ Policy และให้ข้อมูลในสิ่งที่ประชาชนต้องรู้ (ช่วงที่ซูฮาร์โต ดำรงตำแหน่ง ประชาชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการออกความเห็นใดๆเกี่ยวกับการเมือง ไม่ว่าจะเป็นสื่อ สำนักพิมพ์หรือภาคมวลชน ทุกคนต้องอยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการ) ยุคสมัยประธานาธิบดีฮาบีบี มีธนาคารกลางที่ดูแลภายใต้ประธานาธิบดี ซึ่งธนาคารกลางของอินโดนีเซียจะเหมือนสหรัฐอเมริกา ซึ่งปัจจุบัน ประธานาธิบดีไม่มีสิทธิถาม รู้เห็นเกี่ยวกับธนาคารกลาง ...ดังนั้นถ้าถามถึงการเมืองการปกครองแบบอิสลามในอินโดนีเซีย ต้องพูดเลยว่าเป็นเรื่องยาก เพราะทุกคนต้องเคารพตามแบบปัญจศีล ถึงแม้ว่าอินโดนีเซียจะไม่ใช้การปกครองแบบอิสลาม แต่ความเป็นไปในประเทศก็มีพื้นฐานอยู่บนศาสนา แม้ว่าศาสนาอิสลามจะมีมากที่สุดก็ตาม เราไม่ได้เน้นในเรื่องกฎหมายอิสลามแต่เราเน้นไปถึงการปฏิบัติ ทุกศาสนาสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองอินโดนีเซีย (ปาเตบูแลนบินตัน สามารถก่อตั้งองค์กรที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามได้ พรรคการเมืองอิสลามเองก็มีผู้สนับสนุนคือองค์กรของมุสลิม เหมือนมุฮัมมาดิยะห์กับนาตุลูลามะห์ ดังนั้นอิสลามในอินโดนีเซียไม่สามารถจะเข้าไปครอบคลุมทุกอย่างในอินโดนีเซียได้ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย หรือการเมือง ...”

วันที่: 7 ธันวาคม 2559

สถานที่: ณ. สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำประเทศไทย (กรุงเทพฯ)

ผู้ให้ข้อมูล: Ms. Meinarti Fauzie (Ambassador's Secretary)

(ตอบแบบสอบถาม)

บทบาทอิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย

อย่างที่ทราบกันดีว่า อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมากสุดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก จำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 250 ล้านคน และ 84% มุสลิมส่วนใหญ่กลายมาเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการสร้างชาติอินโดนีเซีย ขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามมีบทบาทสำคัญในอินโดนีเซียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 17 แม้กระทั่งในปัจจุบันอุดมการณ์อิสลามการเมืองก็ยังคงมีอยู่ แม้ว่าจะมีการผสมผสานกันบ้าง เป็นที่ทราบกันดีว่าอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียมีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนที่อื่น อิสลามทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วและยกดับพลังทางการเมือง โดยการปรับตัวให้อยู่ได้ในระบอบประชาธิปไตยได้ ด้วยความพยายามให้ยังคงความเป็นอิสลามและวัฒนธรรมท้องถิ่น อิสลามยังอยู่อย่างแนบแน่นในสังคมอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามบทบาทของขบวนการอิสลามการเมืองเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในการสร้างชาติอินโดนีเซีย สิ่งนี้เป็นตัวอย่างที่เกิดในยุคล่าอาณานิคมและช่วงก่อนและหลังได้รับเอกราช

อิสลามมีการประยุกต์กับบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ในแต่ละช่วงสมัยของรัฐบาลอย่างไร ?

อิสลามมีบทบาทและอิทธิพลสำคัญในการเมืองอินโดนีเซีย นับตั้งยุคล่าอาณานิคมจนกระทั่งปัจจุบัน สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นสะท้อนให้เห็นว่า พรรคการเมืองอยู่บนพื้นฐานอุดมมะห์(ผู้ปฏิบัติตาม)ของอิสลามเรียกว่า ชารีคัตอิสลามและมาซุมี ช่วงยุคใหม่ พรรคการเมืองกลุ่มอนุรักษนิยมแปรเปลี่ยนแบ่งออกเป็นหลายพรรค เช่น พรรคชะห์ดลาดุล อุลามะ พรรคสหพัฒนาการ(The United Development Party -PPP) พรรค (National Mandate Party -PAN) พรรค Awakening Party (PKB) พรรคProsperous Justic Party (PKS) และอีกหลายพรรคการเมืองมุสลิม

การเมืองอิสลามมีอิทธิพลอย่างมากในช่วงสถาปนาสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เช่นในกรณีของแนวคิดที่เสนอโดยกลุ่มมุสลิม ผ่านอุดมการณ์ “ปัญญาศิลา” เป็นธรรมนูญที่สอดคล้องกับกฎและข้อกฎหมายที่สอดคล้องกับชารีอะห์ (กฎหมายอิสลาม) เป็นกฎหมายที่ต่อต้านว่าด้วยเรื่องสื่อลามก

ด้านสังคม มีกลุ่มขบวนการมุสลิมของกลุ่มที่สนใจประเด็นเรื่องสังคมสงเคราะห์ซึ่งเป็นที่ยอมรับในหลักการอิสลาม ธรรมนูญของอิสลามคือ “rahmatal lil alamin” หรือ ศาสนาของจักรวาล และการเป็นมุสลิมไม่ใช่เพียงแค่การเชื่อมกับพระเจ้าเท่านั้น แต่ต้องเชื่อมสัมพันธ์กับมนุษยและธรรมชาติด้วย ในบริบทนี้อินโดนีเซียมีองค์กรอิสลามเยอะมากที่ต้องทำงานเกี่ยวกับสังคมเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ยังไม่ได้รับความเป็นธรรมและเสียเปรียบเพื่อสื่อสารภายในประเทศเองและนอกประเทศอีกด้วย

ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรที่มากที่สุดเป็นอันดับ 4 ของโลก และมีประชาชนประมาณ 250 ล้านคน และมีประชากรที่เป็นมุสลิม 84% เป็นเทศที่มีประชากร

ที่เป็นมุสลิมใหญ่ที่สุดในโลก การเป็นกระชาวมุสลิมที่มากที่สุดในโลก อินโดนีเซียจึงมีศักยภาพมากที่สุด และนำมาปรับใช้กับหลักการศาสนาอิสลาม โดยจัดตั้งคลังการเงินแบบอิสลาม และระบบธนาคารอิสลาม ธุรกิจฮาลาล อุตสาหกรรมแฟชั่น ลึกมากมาย

อิสลามการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหนตั้งแต่หลังจากได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบัน และอิสลามมีความสำคัญอย่างไรต่อวัฒนธรรมในอินโดนีเซีย ?

หลังเอกราช มายูมีได้เปิดตัวพรรคในปี 1945 ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรทางศาสนาอิสลาม คือองค์กรนะห์ดလာตุล อูลามา และมุฮัมมาดียะห์

มาซูมิเป็นพรรคการเมืองที่ถูกแยกออกในช่วงการเลือกในแบบระบอบประชาธิปไตยครั้งแรก ในปี 1955 ยุคของประธานาธิบดีซูการ์โนไปจนถึงปี 1965 พลัของขบวนการอิสลามการเมืองเริ่มอ่อนแรงลงเพราะซูการ์โน พรรคคอมมิวนิสต์ และกองทัพ ช่วงยุคระเบียบใหม่ซูฮาร์โตเป็นประธานาธิบดี กลุ่มพรรคการเมืองถูกแยกเป็นกลุ่มชาตินิยม อิสลาม และกองทัพ พรรคการเมืองอิสลามได้รับการรับรองจากพรรคโกลคา ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการของกฎหมายอิสลาม ธนาคารมุอามาละห์ และการสถาปนากลุ่มองค์กรปัญญาชนมุสลิม (ICMI)

หลังยุคระเบียบใหม่หลังปี 1998 การย่นกรานของขบวนการพรรคการเมืองอิสลามทำให้ถูกตัดสินโดยกลุ่มพรรคการเมืองของชนชั้นคนรวม ทำให้เกิดปรากฏการณ์ของ พรรคการเมืองอิสลามทั้ง 17 พรรคการเมืองเกิดขึ้นในปี 1999 และ 6 พรรคการเมืองอิสลามที่เข้าร่วมเลือกตั้งในปี 2004 และในช่วงนี้พรรคอิสลามการเมืองเริ่มอ่อนแอลงและยังเกิดการแตกแยกกัน สาเหตุเกิดจากผลประโยชน์ทางการเมือง

แน่นอนว่า อิสลามคือศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย และสำคัญต่อวัฒนธรรมในอินโดนีเซียอีกด้วย อิสลามเป็นที่ถูกจกเมื่อถูกปราศรัยเพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมอินโดนีเซีย นอกจากนั้นคำสอนของอิสลามกลายเป็นคุณค่าของระบบที่สร้างพฤติกรรมและทัศนคติของคนอื่นในอินโดนีเซีย ความเห็นส่วนตัวคิดว่า อิสลามเมืองยังคงต้องการการสร้างสมดุลเพื่อรักษาการพัฒนาการทางการเมืองและเสถียรภาพของความเป็นเอกราชของอินโดนีเซียทั้งในตอนนี้และอนาคต

อิสลามมีการการประยุกต์ให้อยู่ร่วมกับระบอบประชาธิปไตยในอินโดนีเซียอย่างไร ?

อิสลามสามารถอยู่รวมกันได้ถ้าคนที่เข้าใจในระบบประชาธิปไตย สำหรับผู้เลือกตั้งและผู้ถูกเลือกตั้ง เพราะสิ่งนี้คือแนวความคิดพื้นฐานและมันคงเพียงพอที่จะอยู่กับประชาธิปไตยสมัยใหม่ อิสลามให้การเคารพต่อการแสดงออกอย่างเสรีภาพความแตกต่างและแบบอย่างความเหมือนระบบการเลือกตั้ง รวมไปถึงเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ ดังนั้นชาวมุสลิมจึงเปิดใจกว้างรับ แนวความคิดของหลายๆ ฝ่าย “pluralism of thought” ที่ส่วนใหญ่เป็นประชาธิปไตย

ถ้ามองในมุมด้านสถาบัน อะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับศาสนาอิสลาม ?

ในด้านสถาบัน อินโดนีเซียมีรัฐธรรมนูญที่ให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ เช่น ในด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก กฎหมายอิสลามและกฎหมายประเพณี องค์ประกอบของหลักคำสอนศาสนาอิสลามสะท้อนให้เห็นในสถาบันตั้งแต่ยุคอาณานิคมจนกระทั่งปัจจุบัน อิทธิพลของศาสนาอิสลามที่เป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในอินโดนีเซีย จะได้เห็นได้เมื่อองค์กรทางศาสนาอิสลามออกมาพิทวา(การวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นทางศาสนา) เช่นสภาอุลามะอินโดนีเซีย (Ulama Council of Indonesia -MUI) เพื่อสังเกตการณ์พฤติกรรมและการปฏิบัติของชาวมุสลิมในอินโดนีเซีย เพื่อกำกับดูรัฐในการปกป้องความบริสุทธิ์ของหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและปกป้องชาวมุสลิมในการปฏิบัติของเขา

ในอินโดนีเซียจะมีประเพณีที่เรียกว่า อาดัต (Adat) ซึ่งมีบางคนที่ต่อต้านกฎหมายของอิสลาม รัฐบาลมีวิธีการอย่างไรในการปรับใช้หลักอาดัต(Adat) กับกฎระเบียบของอิสลามในสังคมที่มีความหลากหลายเช่นนี้

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วก่อนหน้านี้ว่า หลักคำสอนของศาสนาอิสลามได้สร้างให้เกิดคุณค่าในระบบ มีการปลูกฝังการปฏิบัติและทัศนคติของประชากรอินโดนีเซียมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่อินโดนีเซียก็ไม่ได้เป็นรัฐอิสลาม อิสลามในอินโดนีเซียมีความเป็นกลาง ให้เกียรติต่อความเชื่อของศาสนาอื่นๆ พวกเขาสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ในยุคการสร้างชาติของอินโดนีเซียได้มีการใช้หลักปัญจาซิล (Pancasila) และหลัก “Bhineka Tunggal Ika” หมายถึงหนึ่งเดียวในความหลากหลาย

ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายอิสลามและกฎหมายประเพณี (Hukum Adat) ในท้องถิ่น เช่น อาเจห์และมินังกาเบา กฎประเพณี (Adat) และกฎหมายอิสลามเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่วนกฎหมายจารีตประเพณีต้องมียอำนาจเพราะมันสะท้อนให้เห็นถึงมรดกประเพณีและคุณค่าของประเพณี ดังนั้นในส่วนของกฎหมายจารีตประเพณีสามารถบังคับใช้ได้เหมือนกฎหมายอิสลาม ตราบใดที่กฎหมายจารีตประเพณีไม่ขัดต่อคุณค่าของศาสนาอิสลามและพื้นฐานของคัมภีร์อัลกุรอานและฮาดิษ

บทสัมภาษณ์ อิสลามการเมืองในมาเลเซีย

(ถอดจากบทสัมภาษณ์ภาษาอังกฤษ)

วันที่: 25 พฤศจิกายน 2559

สถานที่: ณ. สถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทย (กรุงเทพฯ)

ผู้ให้ข้อมูล: Dato' Nazirah Hussain (Ambassador)

อิสลามถูกนำมาปรับใช้ในทางการเมืองอย่างไร ในแต่ละรัฐบาล ?

ถ้าดูจากนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน Najib Razak ก็จะได้มีประเด็นเรื่องอิสลามที่ชัดเจนหรือ ในการบริหารประเทศ แต่เราจะมีกฎ Maqasid Shariah ที่เป็นมาตรฐาน พวกเราสามารถไปค้นหาในอินเทอร์เน็ตได้นะ พิมพ์คำว่า Mahqasid Shariah² หรือการใช้หลักนิติศาสตร์อิสลามมาใช้ในการบริหารประเทศ หรือตั้งไว้เป็นมาตรฐานในการออกนโยบายหรือประกาศใช้นโยบายต่างๆ เช่น การห้ามกินดอกเบี้ย การพนัน ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ หรือในเรื่องของความยุติธรรมในสังคม ในแง่ของการลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน ซึ่งหลักการ Maqasid นี้เริ่มมีการประกาศใช้เมื่อสองปีที่แล้ว (ปี 2014) ในสมัยของรัฐบาล Najib

รัฐบาลก่อนหน้านี้มีการใช้หลัก Islam Hadhari และถัดจากนั้นคือแนวทางอิสลามสายกลาง ?

ใช่แล้วค่ะ ในสมัยของ Badawi มีการใช้หลัก Islamic Hadhari และแนวทางสายกลางในยุคของ Najib

ก่อนหน้านี้ Badawi คือ Mahathir ซึ่งท่านได้ประกาศว่ามาเลเซียคือรัฐอิสลาม มันเป็นเรื่องจริงหรือเปล่าครับ หมายถึงข้อเท็จจริงในเรื่องนี้เป็นอย่างไร ?

มันขึ้นอยู่กับคำว่า เราจะนิยามมันอย่างไรค่ะ อิสลามคือความดีงามในทุกๆด้าน เราจะอธิบายว่าเป็นการประกาศใช้กฎหมายอิสลามหรือมองภาพที่กว้างกว่านั้นคือ มาเลเซียเป็นรัฐอิสลาม เพราะประชากรส่วนใหญ่ในประเทศเป็นมุสลิม นโยบายของเราจึงจะมีความเกี่ยวข้องกับอิสลามและประชาชนส่วนใหญ่

² Maqasid Shariah หมายถึง จุดมุ่งหมายของหลักชารีอะฮ์ หรือการมุ่งไปยังเป้าประสงค์ของการใช้หลักชารีอะฮ์ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน และป้องกันอภัยมุขต่างๆ ในบางทัศนะให้ความเห็นว่า Maqasid Shariah นั้นคือผลลัพธ์ที่ดีที่สุดของการใช้หลักชารีอะฮ์ ซึ่งหมายความว่าอาจมีการนำหลักชารีอะฮ์ไปใช้จนก่อให้เกิดประโยชน์น้อย การใช้ Maqasid Shariah ที่ดีนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ 5 ประการดังนี้ สามารถหล่อเลี้ยงหรือปกป้องศาสนาได้ สามารถหล่อเลี้ยงหรือปกป้องจิตใจได้ สามารถดำรงไว้ซึ่งสติปัญญา สามารถรักษาเกียรติและชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และสามารถรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สิน

ในยุคของ Badawi เขาได้เป็นประธานของ OIC ?

นายกรัฐมนตรีหลายท่านมีบทบาทสำคัญใน OIC และมีการจัดประชุมนานาชาติของ OIC หลายต่อหลายครั้งที่มาเลเซีย

ตั้งแต่นายกรัฐมนตรีคนแรกของมาเลเซีย ท่านคิดว่าในช่วงรัฐบาลใดที่อิสลามมีบทบาททางการเมืองมากที่สุด ?

ดิฉันคิดว่าคงไม่สามารถกล่าวได้ว่า ใครหรือการบริหารของใครดีที่สุด ในการใช้คุณค่าอิสลาม หรือนโยบายอิสลาม พวกเขาต่างก็มีวิธีการที่แตกต่างกัน ดังนั้นดิฉันคงจะตัดสินไม่ได้ว่าใครดีที่สุด คิดว่าขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ของท่านเอง

หลังจากที่มาเลเซียได้รับเอกราช ผมพอจะทราบบ้างว่ารัฐธรรมนูญของมาเลเซียระบุว่าอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ?

อิสลามเป็นศาสนาของชาติ เราคงไม่สามารถพูดได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะศาสนาอื่นๆ ก็สามารถปฏิบัติศาสนากิจของตนได้อย่างเสรี เรามีความเท่าเทียมกันในเรื่องนี้

หลักกฎหมายชาริอะห์ ได้ถูกปรับใช้อย่างไรในสังคมมาเลเซีย ?

กฎหมายชาริอะห์จะถูกบังคับใช้เฉพาะมุสลิม ไม่ได้บังคับเหมือนกฎหมาย (Civil Law)³ ทั่วไป เช่นหลักการแต่งงาน การหย่าร้าง การแบ่งทรัพย์สินสมบัติ นอกจากนั้นทุกคนก็จะอยู่ภายใต้ Civil Law เรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวของมุสลิมจะใช้หลักชาริอะห์ หรือหลักชากาต ฮัจญ์

ใครเป็นผู้สร้าง “Rukun Negara”

Rukun Negara ประกาศใช้ในช่วงของนายกรัฐมนตรีคนที่สอง (Tun Abdul Razak) ซึ่งมีทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ การเชื่อในพระเจ้า การรักประเทศชาติ การปกป้องสถาบัน การเคารพกฎหมาย และความเป็นเอกภาพของมาเลเซีย

อิสลามมีอิทธิพลอย่างไรต่อ Rukun Negara ในข้อที่ 1 การเชื่อในพระเจ้า

จริงๆแล้วหมายถึงการเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว ชาวมาเลเซียทุกคนจะเชื่อในพระเจ้า แต่ในศาสนาอื่นๆ จะนิยามพระเจ้าที่แตกต่างกัน แต่เป็นเทพเจ้าต่างๆ ยกเว้นในเอธีสต์ (Atheist) บางคนที่ไม่เชื่อในพระเจ้า แต่ก็เชื่อในกฎเกณฑ์บางอย่างหรือระบบแทน แต่พวกเราชาวเอเชียส่วนใหญ่จะนับถือและมีความศรัทธาในพระเจ้า ต่างจากชาวตะวันตก คุณค่าของเอเชียจะต่างกัน เช่นในเรื่องของการไป

³ Civil Law คือ ระบบประมวลกฎหมาย หรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ใช้ในประเทศต่าง ๆ ดังนี้ ได้แก่ ไทย เยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เป็นต้น เป็นกฎหมายที่อยู่เคียงคู่กับจารีตประเพณี และถือว่าเป็นกฎหมายที่ล้ำจุน ศีลธรรม

ประกอบพิธีฮัจญ์ ประเทศมาเลเซียจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลในเรื่องนี้โดยตรง เช่นในช่วงแรกๆ ที่ดิฉันทำงานก็จะมีกรมสะสมเข้ากองทุนฮัจญ์ จนเมื่อถึงเวลาหนึ่งเราก็จะมีเงินเก็บเพื่อได้ไปฮัจญ์ ในทุกๆ เดือนจะแบ่งเงินเดือนส่วนหนึ่งเพื่อการประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ก็จะดูแลทุกอย่าง ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นตัวอย่างที่ดีเกี่ยวกับระบบอิสลามในมาเลเซีย เรายังมีธนาคารอิสลามและธุรกรรมทางการเงินแบบอิสลาม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้มแข็งมาก เรายังมีศูนย์ฮาลาล

กระทรวงใดในมาเลเซียที่ดูแลเรื่องศาสนาอิสลามในมาเลเซีย ?

ดิฉันบอกกล่าวถึงรัฐ รัฐแต่ละรัฐต่างหากที่จะดูแลเรื่องของศาสนาอิสลาม แต่ถ้าหน่วยงานกลางรัฐบาลก็จะเป็นองค์กร JAKIM ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรีอีกที ซึ่งจะทำงานร่วมกับหน่วยงานกฎหมายด้วย

มาเลเซียมีการนิยามและจัดการกับ Islamic, Islamism, Extremist หรือกลุ่มขบวนการที่ขับเคลื่อนอยู่ในสังคมมาเลเซีย

ไม่มี Islamism แต่จะมี Islamic และ Islamist เราจะใช้คำว่า -ism เพราะอิสลามนั้นคือวะหฺยู คือสิ่งที่อัลลอฮ์ประทานมา (God given) ไม่ได้ถูกประดิษฐ์โดยมนุษย์ เหมือนคำว่า Socialism Communism Taoism ดิฉันไม่เคยเจองานเขียนหรือการกล่าวถึง Islamism และจะมี Islamic Islamist แต่ถ้าจะกล่าวถึงกลุ่มคนเหล่านั้นซึ่งในที่นี้ไม่ใช่คนที่ Extreme อิสลามจะไม่เกี่ยวข้องกับคนเหล่านั้น เราจะใช้คำว่า Daish ดาอิช⁴ หรือ Daism

มีขบวนการอิสลามใดบ้างในตอนนี้หรือร่วมสมัย ที่มีบทบาทมากที่สุดในมาเลเซีย

มีกลุ่มนักเคลื่อนไหวหลายองค์กรค่ะ เช่นกลุ่ม IKIM หรือมหาวิทยาลัยอิสลาม UIA หรือแม้แต่มหาวิทยาลัยเล็กๆ ต่างก็มีบทบาทในการเคลื่อนไหว เช่น USAM (Universiti Islam Antarabangsa Malaysia) ในกัวลาลัมเปอร์ ก็มีหลายๆ มหาวิทยาลัยที่ต้องการโปรโมทอิสลาม ซึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน และพันธกิจของมหาวิทยาลัยเหล่านั้นก็เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้อิสลามและวิชาการอื่นๆ ภายใต้องค์กร JAKIM เราจะมีสถาบัน Darul Quraan ซึ่งเราจะฝึกสอนนักเรียนตะห์ฟิซ (ผู้ท่องจำอัลกุรอาน) และส่งนักเรียนเหล่านั้นไปศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย เช่นลูกสาวของดิฉันเองก็เรียน ฮาฟิซาฮ์ (การท่องจำอัลกุรอาน) และกำลังเป็นนักศึกษาแพทย์อยู่ในขณะนี้ ซึ่งถ้าเธอได้รักษาผู้ป่วยที่เป็นมุสลิมเธอก็จะสามารถ ให้มหาวิทยาลัยเหล่านั้นก็จะมีหลักสูตรอิสลามทั้งหลักบัญญัติและหลักปฏิบัติ

อิสลามกับการเมืองแยกจากกันได้หรือไม่ ?

อิสลามคืออิสลาม และครอบคลุมในทุกๆ ด้าน เราไม่สามารถที่จะแยกอิสลามหรือแยกการเมืองออกจากกันเหมือนที่ที่ตะวันตกทำ

⁴ ดาอิช (Daish) เป็นชื่อเรียกหนึ่งของกลุ่มติดอาวุธ IS ที่เคลื่อนไหวในอิรักและซีเรีย Daish ย่อมาจาก Al-Dawlah Al-Islamiyyah fi AL-'Iraq wa Al-Sham ซึ่งมีความหมายว่ารัฐอิสลามมรอิรักและซีเรีย (Islamic State in Iraq and Sham - Syria)

คิดอย่างไรกับคำว่า อิสลามการเมือง ?

อิสลามมีความเป็น Holistic ไม่สามารถแยกออกเหมือนโลกของ เซคิวลาร์ (Secular) ไม่ว่า
จะเป็นศาสนา รัฐ เราจะไม่แยกออกจากกัน⁵

คำๆนี้มาจากตะวันตกใช้ไหมครับ

ใช่ค่ะ ตะวันตกประดิษฐ์คำเหล่านี้ขึ้น อิสลามถูกตีความและนำมาปรับใช้ในสังคมมาเลเซีย
เราจะไม่เรียกว่า Islamic Republic เพราะเราไม่ใช่ Republic ไม่จำเป็นต้องประกาศถึงสัญลักษณ์
หรือชื่อเสียงที่บ่งบอกถึงอิสลาม การประกาศชื่อว่าเป็นรัฐอิสลามอาจนำมาสู่ความขัดแย้ง ความ
รุนแรงหลายอย่างได้

⁵ Holistic หรือหลักการแบบองค์รวม ไม่สามารถแยกจากกันได้ Secular หรือ มารวาสนิยม คือการแบ่งแยกศาสนาออกจากการเมืองการปกครอง
และการดำเนินชีวิต

วันที่: 19 ธันวาคม 2559

สถานที่: สถานกงสุลใหญ่มาเลเซีย จังหวัดสงขลา

ผู้ให้ข้อมูล: Mister Mohd. Afandi Abu Bakar (Consul General)

อิสลามมีบทบาทอย่างไรในการเมืองมาเลเซีย ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม?

ถ้าดูจากความต้องการของอดีตนายกรัฐมนตรีของเรา (มหาธีร์ มุฮัมหมัด) มาเลเซียพยายามที่จะนำเสนอตัวเองว่าเป็นประเทศมุสลิม ที่ยึดตามแนวอิสลามสายกลาง (Moderate Islamic) เนื่องจากเหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นในโลก ผู้คนภายนอกพยายามมองอิสลามในแง่ลบมีความสุดโต่งแต่มาเลเซียไม่ต้องการเช่นนั้น ไม่ต้องการที่จะเชื่อมโยงกับอะไรก็ตาม ความรุนแรง เป็นต้น เราต้องการที่จะนำเสนอรูปแบบอิสลามที่ดี โดยใช้หลักการของอิสลามสายกลาง โดยการเพิ่มคุณค่าของความเป็นอิสลามในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความอ่อนน้อมถ่อมตน หรือ การให้เกียรติกัน

เมื่อพูดในแง่ของอิสลามการเมือง เราจะย้อนมองไปในทางประวัติศาสตร์ มันจะมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับเชื้อชาติหรือชาวพื้นเมือง ตัวอย่างเช่น เมื่อพูดถึงชาวมลายูจะเป็นที่รับรู้ว่าคุณคนมลายูนั้นคือมุสลิม ในมาเลเซียคุณเป็นมุสลิม ซึ่งศาสนาอิสลามเป็นศาสนาอันดับหนึ่งของประเทศ มีภาษามลายูเป็นภาษาราชการ ดังนั้น จะเห็นว่า แม้ว่าเราจะชอบ จะยอมรับ หรือไม่ก็ตาม เราก็คงยอมรับว่า มุสลิมและชาวมลายูมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก

ก่อนที่จะเราจะได้รับเอกราช หากเรามองย้อนไปในรัฐสุลต่านมาละกา เราจะเห็นได้ว่ามุสลิมและมลายูนั้นเป็นเรื่องที่อยู่ควบคู่กัน เมื่อเราพูดถึงอิสลามการเมือง ในมาเลเซียในขณะนี้ ในความคิดเห็นของผม ผมจะแบ่งออกเป็นสองส่วน อย่างแรกคือบทบาทอิสลามการเมือง ต่อนโยบายของชาติ ถึงแม้จะไม่ครอบคลุมทั้งหมด แต่มันก็ส่งอิทธิพล ต่อนโยบายของรัฐบาล

อย่างที่สองคือ ผมคิดว่าความอยู่รอดของพรรคการเมืองในมาเลเซีย ทำไมผมถึงเห็นเช่นนั้น ตัวอย่างเช่น ถ้าเราย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์ หลังจากที่เรได้รับเอกราช พรรคการเมืองที่มีบทบาทในรัฐบาล คือ UMNO ถึงแม้ว่าจะเรียกว่า Barisan Nasional - BN ซึ่งเป็นตัวแทนของเชื้อชาติต่างๆ แต่ผู้นำก็คือพรรค UMNO ซึ่งเป็นตัวแทนพรรคส่วนใหญ่เป็นมุสลิม แม้ว่าใน BN จะมีพรรคที่เป็นตัวแทนจากชาวจีน และชาวอินเดียอย่างพรรค MCA และ MIC ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลใน BN แต่พรรค UMNO ก็ครอบครองที่นั่งมากที่สุด ใน BN จึงจะเป็นได้ว่ามันจะอยู่ควบคู่กันระหว่างมลายูและอิสลาม ในการนำประเทศ ตั้งแต่ได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญมาเลเซียได้ระบุว่า ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ?

ใช่ครับ เป็นศาสนาประจำชาติ แต่แน่นอนว่า ศาสนาอื่นๆ ก็สามารถปฏิบัติศาสนกิจต่างๆได้อย่างเสรี เราไม่ได้ปฏิเสธตรงนั้น ถ้าคุณอ้างถึงรัฐธรรมนูญจะเห็นได้ว่าอิสลามนั้นเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นการแสดงจุดยืนของอิสลามในการที่จะบริหารประเทศ นั่นละถึงเป็นเหตุผลว่าทำไมเราถึงมี Yang Di Pertuan Agung และสุลต่านในแต่ละรัฐ ไม่เพียงแต่เป็นประมุขของรัฐ พวกเขายังต้องเป็น

ผู้นำทางศาสนาอิสลามในแต่ละรัฐด้วย ทั้ง 9 รัฐ นั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมเราถึงนำเสนอความเป็นอิสลามในประเทศ ถึงเราจะชอบหรือไม่ก็ตาม แต่มันก็มีอิทธิพลต่อการเมือง และมองไปที่ข้อที่สอง นั่นคือความอยู่รอดของพรรคการเมือง เราจะเห็นได้ว่าบางส่วนของ UMNO นั้น ก็จะมีพรรคที่เป็นคู่แข่งทางการเมือง นั่นคือพรรค PAS (Parti Islam Se Malaysia) ซึ่ง PAS จะมีแนวความคิดพื้นฐานที่เป็นอิสลาม นั่นหมายความว่าถ้าคุณไม่จำเป็นต้องเอาตัวรอดในพรรคการเมือง ทำไมจึงต้องมีพรรคการเมืองอิสลามหลายพรรคด้วย พวกคุณไม่ได้มีแนวคิดที่แตกต่างกัน แต่จะพิจารณาที่ว่าจะบริหารจัดการบ้านเมืองได้อย่างไรโดยการใช้กระบวนการแบบอิสลาม ดังนั้นมันจึงมีทั้งคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

พรรค PAS ในความเห็นของคุณเป็นอิสลามแบบสุดโต่งหรือไม่ ?

เราจะไม่พูดว่า “สุดโต่ง” ครับ เราจะเรียกว่าพวกเขา “แบบดั้งเดิม” มีลักษณะใกล้เคียงกับดั้งเดิม เมื่อเปรียบเทียบตามรูปแบบของการปกครอง เราจะประยุกต์ใช้อิสลามในชีวิตประจำวันในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น แต่ในรูปแบบของทางสายกลาง ตัวอย่างในวิสัยทัศน์ของ PAS สิ่งที่เรากำลังทำอยู่ตอนนี้มีความผิดพลาด และถึงเวลาที่ต้องแก้ไข นั่นคือความแตกต่าง แต่ถ้าเราย้อนกลับไปดูคำถามในช่วงแรกๆ ทั้งสองฝ่าย PAS และ UMNO มีสิ่งที่เหมือนกันนั่นก็คือ อิสลาม ที่ผมได้กล่าวถึงความอยู่รอดของพรรคการเมืองนั้นหมายถึง ความอยู่รอดของพรรคการเมืองอิสลาม โดยเราจะดูว่าพรรคไหนที่ประชาชนจะเลือก ประชาชนมีตัวเลือก ซึ่งทั้งสองพรรคก็เป็นมุสลิม ทั้งสองพรรคก็เป็นมลายู คุณจะเลือกใคร เพราะว่ามันคล้ายกัน ถ้าย้อนไปดูประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาซึ่งมีผลคล้ายๆกัน เช่นจากโพลต่างๆ จะเห็นว่า ประชาชนจะเลือก UMNO ดังนั้นในมิติของความอยู่รอดของพรรคการเมืองนั้นขึ้นอยู่กับว่าพรรคการเมืองใดสามารถโน้มน้าวประชาชน ผมหมายถึง ไม่ใช่แค่ความแตกต่างของนโยบายอิสลามแต่เป็นการขับเคลื่อนประเทศให้ไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว นั่นคือความเห็นของผม

วิสัยทัศน์ 2020 มีความเป็นอิสลามเกี่ยวข้องหรือไหม ในวิสัยทัศน์ดังกล่าว ?

สำหรับวิสัยทัศน์ 2020 นั้น พวกเราตั้งเป้าหมายเพื่อที่จะนำพาประเทศมาเลเซียกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มันไม่ได้เน้นไปที่ความเป็นอิสลาม แต่จะหมายถึงทั้งหมด แต่ในการที่เราจะไปถึงตรงนั้น เราก็จะต้องสร้างนโยบาย แนวความคิด หรือหลักการบางอย่างเพื่อที่จะให้เราไปถึงตรงนั้นได้ ดังนั้นในการสร้างความมุ่งมั่นดังกล่าว หรือในโครงการนั้น เราก็เพื่อที่จะพัฒนาอิสลามที่อยู่ภายใน อิสลามในมาเลเซีย เช่นเรานำเสนอโครงการ เศรษฐกิจอิสลาม การธนาคารแบบอิสลามและการค้า หรือความร่วมมือระหว่างประเทศอิสลาม อย่างเช่น ศูนย์กลางฮาลาล (Halal Hub) จะเป็นได้ว่าทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับอิสลามแต่เราไม่ได้บรรจุโดยตรงในนโยบาย ว่าจะป็นรัฐอิสลามมาเลเซียที่เจริญแล้ว ไม่ใช่อย่างนั้น เพียงแค่จะพัฒนามาเลเซีย แต่เป็นเงื่อนไขโดยตัวเองนั่นคือการที่เห็นการพัฒนาของอิสลามในมาเลเซีย ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อม ก็จะมีอิสลามที่คอยสนับสนุนในวิสัยทัศน์ 2020

คิดว่านายกรัฐมนตรีคนไหนที่มีการใช้อิสลามในทางการเมืองมากที่สุด ?

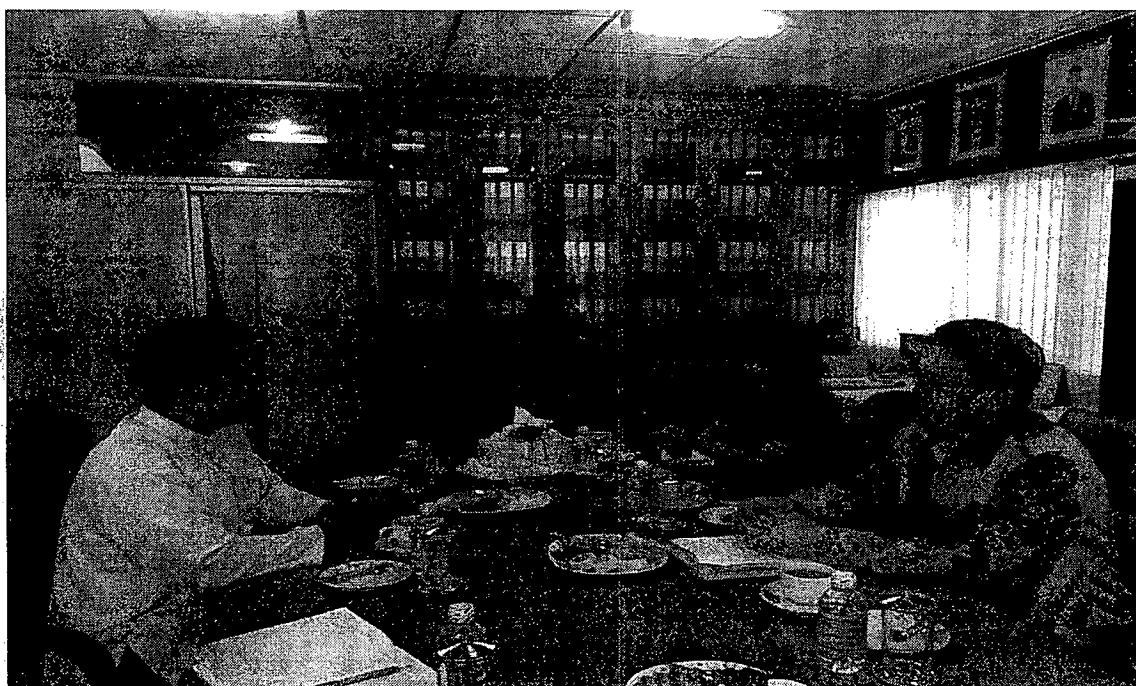
เราไม่สามารถจะนิยามว่าใครแสดงบทบาทได้ดีกว่าเราเพราะแต่ละคนจะทำหน้าที่และมีบทบาทที่แตกต่างกัน Tunku Abdul Rahman เป็นบิดาของเอกราช และเป็นเลขาธิการคนที่สองขององค์กร OIC เราจะเห็นได้ว่าท่านจะนำมาเลเซียไปสู่การเมืองอิสลามโดยตรง Tun Abdul Razak บิดาแห่งการพัฒนา เขาได้ก่อตั้ง FelDa จัดสรรพื้นที่ในการเพาะปลูกแก่เกษตรกร สำหรับผู้ที่ไม่มีงานทำ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน ซึ่งในโครงการ FelDa นี้ กว่า 80% เป็นมุสลิม นั่นหมายความว่าเราจะมองไปยังความเป็นอิสลามโดยตรงไม่ได้ แต่สิ่งนั้นก็ตอบโจทย์สังคมหลายซึ่งเป็นชาวมุสลิมอยู่แล้ว Hussin Onn ผมไม่ค่อยเห็นอะไรที่ชัดเจนมาก บางทีเพราะเขาดำรงตำแหน่งในช่วงเวลาสั้นๆ คนต่อไป Mahathir เป็นนายกรัฐมนตรีที่อยู่ในตำแหน่งยาวนานที่สุด ผมไม่สามารถระบุได้ว่าอะไรที่เด่นกว่าเพราะว่ามีโครงการหลายอย่างมากที่อยู่ในยุคสมัยการนำของเขา หนึ่งในนั้นคือวิสัยทัศน์ 2020 และรวมถึงการพัฒนาประเทศ เช่นโครงการเมืองปุตราจายา ที่กลายเป็นสัญลักษณ์ของมาเลเซีย เมืองศูนย์กลางของราชการ และมีโครงการที่หลากหลายมากในยุคสมัยของเขา ถึงจะใช้หรือไม่ก็ตาม แต่ก็มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาอิสลาม เช่น JAKIM ในช่วงเวลาของเขา เขาเป็นผู้นำคนเดียวในเอเชียที่กล้าที่จะแสดงจุดยืนบนประเด็นอิสลาม เช่นในประเด็นของ ปาเลสไตน์ บอสเนีย ซึ่งผู้นำจากชาติตะวันตกจะมองเขาอย่างเกรงใจ เพราะความกล้าหาญของเขา กล้าที่จะพูดในสิ่งที่เขาคิด ที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม เขาวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของอิสราเอลที่กระทำต่อปาเลสไตน์ แต่ประเด็นต่างๆอีกหลายประเด็น หรือแม้แต่การเสนอให้ OIC เป็นผู้สังเกตการณ์ในสหประชาชาติ ดังนั้นประชาชนจึงรู้จักเขาในฐานะผู้นำที่กล้าหาญ และนำมาเลเซียสู่สภาพลักษณะที่สูงขึ้น ต่อมาคือ Abdullah Badawi เขาเป็นคนที่นำเสนอหลัก Islam Hadhari เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม และเราก็มียาน Najib ที่นำเสนออิสลามแบบสายกลางพยายามนำอิสลามในแบบสายกลางเพื่อที่จะไม่ให้กลายเป็นแบบสุดโต่ง เมื่อกลับไปยังคำถามในตอนแรก จะเห็นได้ว่านายกรัฐมนตรีทุกคนได้พยายามสนับสนุนการพัฒนาอิสลาม ถ้าคุณถามว่าจะเลือกคนไหน ผมขอเรียนตามตรงเลยว่ามันค่อนข้างยากที่จะเลือก ทุกคนต่างก็พยายามสนับสนุนอิสลามในวิถีที่แตกต่างกัน ผมถึงไม่สามารถระบุได้ว่าใครทำหน้าที่ได้ดีกว่า ผู้นำทุกคนได้พยายามที่จะพัฒนาอิสลามในมาเลเซีย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความอยู่รอดทางการเมือง หรือความจำเป็นในการบริหารจัดการในนโยบายต่างๆ หรือจะพูดว่าเพราะคุณเป็นมุสลิม และศาสนาอิสลามเป็นศาสนาอันดับหนึ่งในประเทศและเราจำเป็นที่จะต้องทำแบบนั้น ไม่ว่าจะเป็นด้วยจุดประสงค์อะไรก็ตามจะเห็นได้ว่าผู้นำเหล่านั้นได้ใช้ความพยายามในระดับหนึ่งในการพัฒนาอิสลามในมาเลเซีย จะด้วยเหตุผลใดก็แล้วแต่พวกเขาก็จะต้องทำเช่นนั้น

ภาคผนวก ค

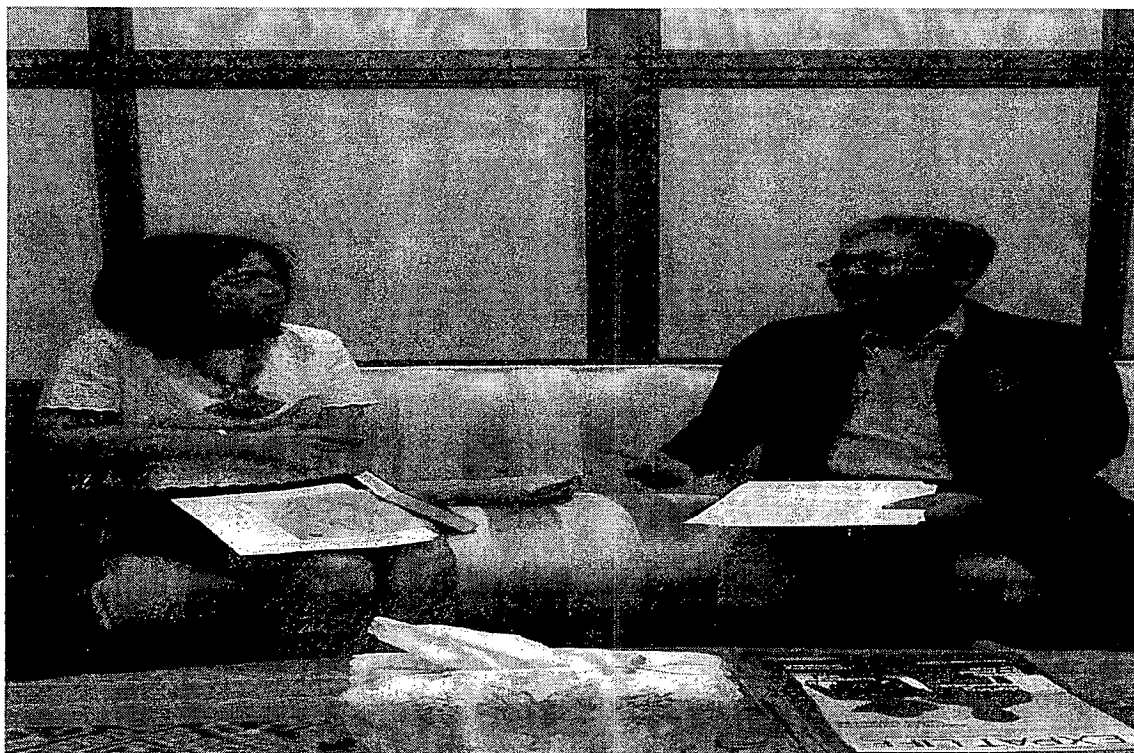
ประมวลรูปภาพ

ภาพที่ 1 สัมภาษณ์อาจารย์จรัญ มะลูลีม (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ณ.โรงแรมรีเจนท์
กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2559

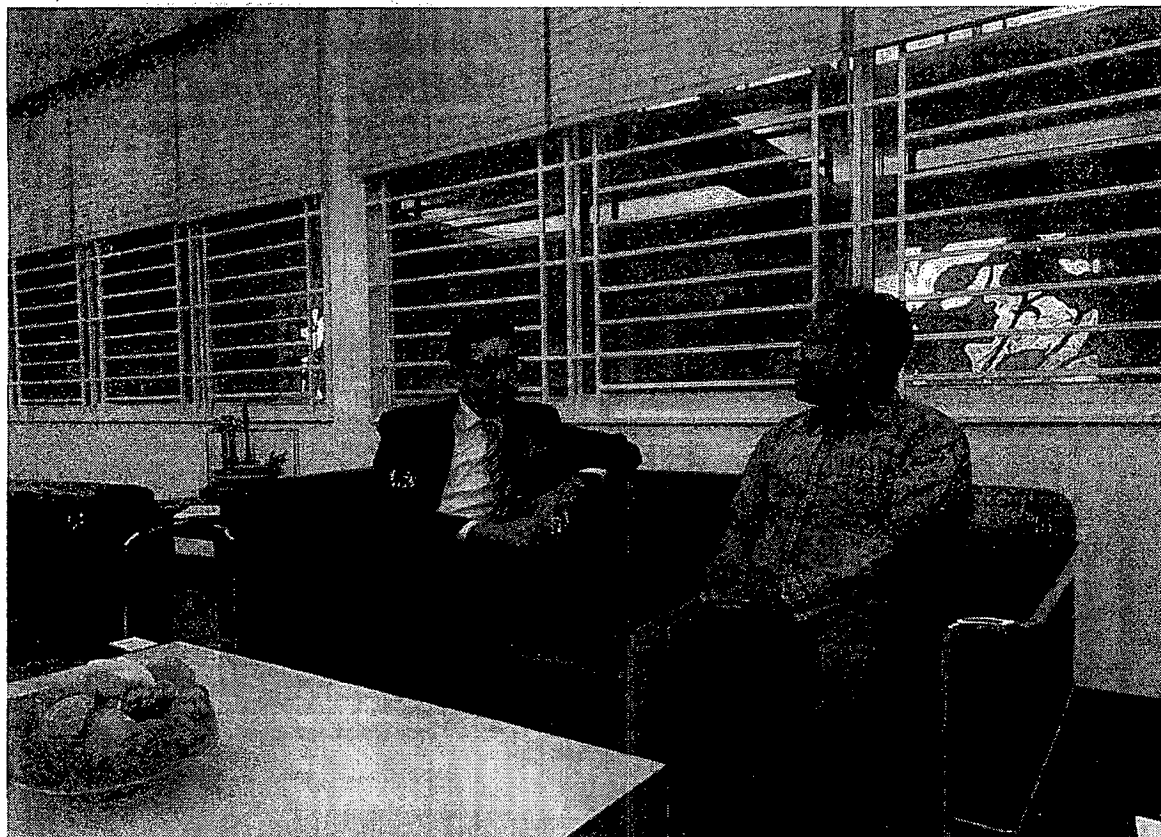
ภาพที่ 2 สัมภาษณ์ท่านกลสุลใหญ่อินโดนีเซียประจำประเทศไทย Mr. Triyogo Jatmika ณ.กงสุลอินโดนีเซีย
จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2559

ภาพที่ 3 สัมภาษณ์เลขานุการเอกอินโดนีเซียประจำประเทศไทย Ms. Meinarti Fauzie ณ.สถาน
เอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำประเทศไทย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2559

ภาพที่ 4 สัมภาษณ์เอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทย Dato' Nazirah Hussein ณ.สถาน
เอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2559

ภาพที่ 5 สัมภาษณ์ท่านกงสุลใหญ่ประเทศมาเลเซียประจำประเทศไทย Mr. Mohd Afandi Abu Bakar ณ.
กงสุลมาเลเซียสงขลา เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2559